8641

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

ద్వితీయభాగము.

కొఱవి గోపరాజకవికృతము.

కాకినాడ:

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచే ప్రకటింపఁబడినది.

1933.

వెల రు 1—[illegible]—0.

కాకినాడముద్రాక్షరశాల, కాకినాడ.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

ద్వితీయభాగము.

ద్వాత్రింశత్సాలభంజికలను పేరుగల ముప్పదిరెండుబొమ్మలు చెప్పిన విక్రమార్కునికథలు. కొఱవి గోపరాజకవిచే రచియింపఁబడిన పండ్రెండాశ్వాసముల పద్యకావ్యము. దీనికిఁ బరిషత్పుస్తకభాండాగారములో రెండు ప్రతులు గలవు. మొదటిది తాళపత్రప్రతి, శిథిలము. రెండవది చెన్నపురిలో రాజకీయ ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారమునందలి 13-5-9 సంఖ్యగల ప్రతినుండియు, 14-4-8 సంఖ్యగల ప్రతినుండియు వ్రాయింపఁబడినది. ఈరెంటినిబట్టి మేమొక ప్రతిని వ్రాసితిమి. దానిలోఁ బ్రథమభాగమున విశేషము సవరణలు కావలసినభాగములు, లోపము లుండుటచే దానిని బ్రచురించుట కవకాశము కలుగలేదు. ఈద్వితీయభాగమునకు బ్ర॥ పోతాప్రెగడ బ్రహ్మానందరావు పంతులుగారొసఁగిన కాగితపుఁబ్రతి యైదవయాశ్వాసమునుండి కలది యొకటి కొంత సాయము చేసినది. సులభసాధ్య మైన యీభాగమును ముందుఁ బ్రకటింపఁగలిగితిమి. రెండవది యగు మొదటిభాగమును జాలవఱకు సవరించినారము. శీఘ్రముగనే దానిని ముద్రించెదము.

ఈముద్రితభాగములో షష్ఠాశ్వాసము మొదలు ద్వాదశాశ్వాసమువఱకుఁ బూర్తిగాఁ గలదు ఇందుఁ బదుమూఁడవ బొమ్మ చెప్పిన కథ మొదలు ముప్పదిరెండు బొమ్మలకథలుం గలవు. ప్రథమసంపుటములో మొదటియైదాశ్వాసములలోను బండ్రెండు కథలుమాత్రమే కలవు గాని గ్రంథ మించుమించుగా నింతకు మించి యుండును. కృత్యాదిపద్యములు దానిలోనున్నవి, కావునఁ, బీఠిక, కవి కాలనిర్ణయము మొదలగునవి యందే విపులముగా నొనర్పఁబడును.

ఈ గోపరాజు తండ్రి కసవరాజు, తల్లి కామాంబిక, తాత గోపరాజు-హారితసగోత్రజుఁడు. ఈతని తండ్రి నివాసస్థానము వేముగల్లు. ఈతని మూలపురుషుఁడగు పెన్న మామాత్యుఁడు, సనదవోలులో వెలనాఁటి చోడులకొద్ద మంత్రిగా నుండెను. అతని కితఁ డేడవతరమువాఁడు కావచ్చును.

ఈభాగము తొమ్మిదవయాశ్వాసములో 69 వ పుటలో రెండు పద్యము లర్థము కాలేదు. చెన్నపట్టణములోని ప్రతులలోఁ గూడ వీని యర్థము విచార్యమని వ్రాయఁబడియున్నది. కాఁబట్టి వీనిని మేమిందుఁ జేర్పఁ జాల మైతిమి.

పాఠకులు దీని నాదరించి ప్రథమభాగము త్వరలోఁ బ్రకటింపఁబడున ట్లాశీర్వదింతురుగాక !

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

ద్వితీయభాగము. *

షష్ఠాశ్వాసము.

—॥ పదుమూఁడవకథ ॥—

క. శ్రీకరుణారసమయ విభ, వాకరనయనద్వయ ప్రభామితు ఘననా
భీకమలస్థితసుతు విను, తాకారు వికారదూరు నఖిలాధారున్. ౧

క. మనమునఁ దలఁచుచు భోజుం, డను వగులగ్నమున నెక్క నరుదేరఁగ నా
సనపాంచాలిక నిలునిలు, మని జనులకు నెల్ల విస్మయంబుగఁ బలికెన్. ౨

క. సత్వము సాహసమును దా, తృత్వమ్మును విక్రమార్కు తెఱఁగునఁ గనకే
సత్వరగతి నరుదేరఁ బ్ర, భుత్వము ఘన మౌనె యతని బురుడించెదవే. ౩

క. మదిఁ దలఁచి చూడు నావుడు, విదితంబుగఁ దద్గుణములు వినిపింపుము స
మ్మద మొదవ నిచట ననినం, బదుమూఁడవబొమ్మ భోజపతి కిట్లనియెన్.

ఉ. ఖండితవైరిమండలుఁ డఖండపరాక్రమదర్పశాలి యా
ఖండలవైభవుండు త్రిజగద్భరితామలకీర్తిచంద్రికా
మండితమండలాగ్రుఁడు సమగ్రజయాస్పదబాహాయుగ్ముఁడై
చండతరప్రతాపుఁ డగుసాహసభూషణుఁ డుర్వి యేలుచున్. ౫

గీ. ఆఱునెలలు గడపి యంత దేశాంతర, మరిగి వనము లూళ్లుఁ దిరుగుచుండి
కనియె గంగపొంత జనమేజయుం డను, ధర్మశాలి దైనధర్మపురము. ౬

క. ఆయగ్రహార మొయ్యన, డాయఁగ మా పైన నొక్కటన్ ద్విజునింటన్ ౭
రే యుండి రేపకడ నది, తోయంబులఁ గ్రుంకఁ జనుచు ధూర్జటిఁ దలఁచెన్.

ఉ. కాముని గాల్చి బూడిదను గంధముగాఁ గొని యెద్దు నెక్కుచుం
బాములుఁ దోలు నెమ్ములుఁ గపాలములుం దనమేని సొమ్ముగా
గాములఁ గూడి యాడుచును గాడు గృహంబుగ నున్నవాఁడు గం
గామృత మౌఁదలం జిలికి నంత సదాశివుఁ డయ్యె నెల్లెడన్. ౮

క. అనుచుం గనుఁగొనెఁ గృతముని, జనసంగన్ ద్విజసురంగఁ జపలతరంగన్
ఘనకంకణలసదంగన్, జనితామితదురితభంగ జాహ్నవిగంగన్. ౯

వ. కని మ్రొక్కి శుచి యై సచేలస్నానంబు సేయుచు. ౧౦

---

* ప్రథమభాగము, అయిదాశ్వాసములు, ప్రత్యంతరము లేమిచేఁ బ్రచురింప నవకాశపడలేదు.

క. మలినుఁడు మై గడఁగిన ని, ర్మలుఁ డౌటది చెల్లు లోకమాతా నీలో
దలఁ దడిపినఁ జలి లేదని, వెలయుట యాహరునినుదుటి వేఁడిమిఁజుమ్మీ.

గీ. ఒకనియడుగుఁ జేరియొకనియూఁకల యెక్కి, యొకని వెంటవచ్చియొకనిఁ గలసి
వెడలి పాటి తనుచు విందు మట్లయ్యు నీ, జీవనంబు లోకపావనంబు. ౧౨

చ. అని కొనియాడుచుర్ జలకమాడి శివార్చన దీర్చి సూర్యు నిం
పునఁ బ్రణుతించి యాదెసఁ బోవఁగ వీనుల కెలఁ దేనియల్
చినుకఁ బురాణవాక్యములు చెప్పెడిక్షిప్రుని జూచి యమ్మహా
జనసభఁ జేరి మ్రొక్కి సరసస్థితితో వినుచుండ నయ్యెడర్. ౧౩

గీ. దానధర్మములకుఁ బూనక తనపొట్ట, నినుపుకొనఁ దలంచుజనుఁడె పశువు
పసరమైన మెఱుఁగు బండియీడుచుదున్ను, నంతకంటెఁ గష్టుఁడంబుబుధులు.

క. వదనము ప్రసాదసదనము, హృదయము సదయంబు మాట లింపుల తేటల్
మొదలుట మేలునఁ బొదలుట, సదమలవర్తనుల కివియ సహజగుణంబుల్.

క. సురలకు ధరణీసురులకు, హరిహరులకుఁ బ్రియమొనర్చు యాగము లెల్లన్
సరిగూర్చి యెత్తుచోటను, శరణాగతరక్షణంబు సరిగా వెందుర్. ౧౬

చ. అని చదువం బురాణవచనార్థము సత్యముగా నెఱింగి స
జ్జనులు మనంబులోనఁ గడు సంతసమందుచు నుండఁగా భయం
బున మదిఁ దల్లడిల్లుచును బొబ్బలు వెట్టుచు నొక్క వృద్ధకా
మిని కడతెంచి వారలసమీపమున న్మొఱచేసి యేడ్చుచున్. ౧౭

గీ. పొలములోన జింకఁ బులి పట్టుకొనిపడి, పడి నెదిర్చి సంధ్యవార్చువేళ
గంగలోన మొసలి మ్రింగెను నాపతి, ననదఁ గావరయ్య యయ్యలార!

వ. అనుచుం బెదవులు దడుపుచు దీనవదన యై మ్రొక్కిన నక్కజంబుగా నక్కా
మిని యక్కఱఁ జక్కఁబెట్టలేమి నక్కటా యనుచు నొక్కటియు ననలేక
విప్రజాతి గావున నొండొరుల మొగంబులు చూచుచు నున్నెడ నిగుఱు
గప్పిన నిప్పు చొప్పున నున్న యప్పురుషరత్నం బప్పుడ దిగ్గున లేచి. ౧౮

క. తల్లీ యుఁక నుల్లంబునఁ, దల్లడ మందకుము మొసలితలఁ ద్రెంపుదు నీ
వల్లభు విడిపింతును నే, కల్లోలిని గలఁతు హాలకలోలముగన్. ౨౦

గీ. అనుచు నభయమిచ్చి యటఖడ్గసహితుఁ డై, గంగఁజొచ్చి రాజపుంగవుండు
కొంకులేక యీఁది అంకెలు వేయుచుఁ, గడిఁది మొసలిఁ దృణముగాఁ దలంచె.

గీ. పిడుగుకంటె మిగుల బెడిదమౌ నడిదంబు, పూని డాసి వ్రేసి దానిఁద్రుంచి
యంటుఁగోల లెకపి గంటె మత్కృత్రించుచు, బడుగు బాఁపనయ్య వెడలనడచె.

క. నిజనామము దలఁచిన నం, బుజనాభుఁడు వచ్చి మొసలిఁబోఁగొని కరుణన్
గజపుంగవుఁ గాచిన క్రియ, ద్విజపుంగవుఁ గాచి మనుజదేవుఁడు వెడలెన్.

శా. ఆవేళన్ జను లెల్ల నుల్లములఁ జోద్యం బందుచు న్నేలు మే
లీవీరాగ్రణి సాటిచెప్పఁ గలరే యేవీరు లైన న్భువిన్
దైవం బీతనిపాలఁ గల్గె నని వింతల్గాఁ బ్రశంసింపఁగా
నావిప్రుండు నిజప్రియాసహితుఁడై హర్షించి దీవించుచున్. ౨౪

ఉ. సాహసికాగ్రగణ్య రథసంబున నీ వరుదెంచి యమ్మహా
గ్రాహముఁ ద్రుంచి నన్నుఁ గృపఁ గాచితి దీనికి మాఱు మేలుగా
నీహిత మే నొనర్చెదను నీ వతిదుర్లభ మంచు దీని సం
దేహము లేక కైకొనుము దేవసమానుఁడ వీవు గావునన్. ౨౫

క. ఓపురుషవర్య నే నొక, తాపసు దయఁ బొల్చి నర్మదాతీరమునన్
గోపాలమంత్రజపమున, నేపినక్రియఁ దపము సేయుచుండఁగ నాకున్.

వ. ఒక్కనాఁటి రాత్రి సుఖస్వప్నావసరంబున. ౨౭

సీ. మేనునంబు కడఁబోల్చుమెఱుపుకై వడినున్నపీతాంబరముదిండు బిగియఁగట్టి
తరుణాతపద్యుతి హరిచందనం బొప్ప రవిభంగి నురమున రత్న మలర
యమునాజలమ్ముపై నమరు నేత్రమ్ముల తమ్ములా తెలిగన్నుఁదమ్ము లమరఁ
గరిరాజశిరమున ఘనరత్నఖచిత మౌ దండచామ్మునఁ బీలిదండ యమర
వన్నెలన్నియుఁదనలోనివన్నెలనఁగఁ, గరుణఁబోడవై నరూపశృంగారమనఁగ
గోపికల మనముకొల్చిన తీపులాఁకు, రమణఁగనుపట్టెగోపాలరత్నమెదుర. ౨౮

వ. ఇట్లు సన్నిహితుండై.

శా. ఆదేవుండు మహాప్రసన్నవదనుండై యాస్యంబోనం గృపా
శ్రీదైవాఱఁగ నన్నుఁ జూచి తలఁపు ల్చిత్తించు నీ కిప్పుడో
భూదేవోత్తమ నీజపంబును దపంబు న్మాన్యకైకొంటి నే
నీదైవంబ ఫలంబు దీనికిఁ దగన్ నిర్మించి నీ కిచ్చెదన్. ౩౦

వ. వినుము స్ఫటికసోపానంబులును గనకఘంటికలును నింద్రనీలస్తంభంబులును
సుహారజలకుడ్యంబులును రమ్యహర్మ్యంబులును చీనాంశుకధ్వజంబును గుసు
మితపర్యంతవనంబును విద్యాధరీగణంబును గామగమనంబును గలుగు ది

వ్యవిమానంబు దేహావసానసమయంబునఁ బ్రాపించు నని యానతిచ్చి చని
యె నట్టిఫలంబు నీ కిచ్చి కృతార్థుండ నయ్యెదఁ గైకొను మనిన నమ్మను
జేంద్రుండు. 30

క. అత్యాతురుఁ డని నిను నా, నిత్యకృపావృత్తిఁ గాచి నిలిపితిఁ గాకేఁ
బ్రత్యుపకారంబున కీ, కృత్యము సేయుదునె దీనికిం బ్రియ మేలా. 31

గీ. అనవుఁ గాదట కులవిద్య యాచకునకు, రాజపుత్రుండ నిదియధర్మంబుగాదె
నీకుఁ జేసిన మేలుగాఁ గైకొనకుము, క్షత్రియకులంబు భువి దానపాత్ర మగునె.

ఉ. నావుడు విప్రుఁ డిట్టివచనంబుల నాతని విక్రమార్కుఁగా
భావములోపలం దెలిసి పార్థివశేఖర నేఁడు నీ వనం
తీవిధుఁ డౌట నే నెఱిఁగితి న్నతి యన్యుల కీర్తిచిత్రము
న్నావును సాహసంబు శుభలక్షణము ల్వినయంబుఁ గల్గునే. 34

చ. ఇది కడు మేలు చేకుఱ నరేశ్వర నిన్ననుఁగొంటి బ్రహ్మకుఁ
వదన భుజోరుపాదముల వర్ణము లుద్భవమందె నాల్గు చ
క్కఁదనమునందు విప్రులకు క్షత్రియజాతికి నొక్కవేళ మే
లొదవఁగఁ బెట్టుకుం గొనుట యుం దమలోపలఁ జెల్లువిద్వరా. 35

ఉ. ఈదురవస్థ కగ్గవశి హీనుని విప్రునిఁ గాచె నంచు నీ
మేదినిలోనఁ గీర్తియును మేలుఁ దలిర్చదె విన్నవించుచో
నాదరణంబు సేయఁ దగదా సుకృతం బిది దుష్టదానమే
కా దననేల కొమ్మనుచుఁ గైకొనఁ బ్రార్థనచేసి యిచ్చినన్. 36

ఉ. కైకొని విప్రు వీడుకొని గంగకు భక్తి నమస్కరించి కం
ఠాకరవాలయోగవిధిదండసమన్వితుఁ డై నృపాలుఁ డ
స్తోకమనఃప్రసాదమున జోగివిధంబున నంతనంత ను
త్సేకము లేక యేగి బహుదేశములుం గలయం జరించుచున్. 37

సీ. రుచిరసరోలంబరోలంబకలకంఠకలకంఠకులవృతకలకలంబు
బంధూకబంధుసౌగంధకగంధిని కేతనకేతకీకేతనంబు
పరిభూతభూతప్రపంచాస్యనాగేంద్రనాగేంద్రనాగేంద్రభోగభూమి
సేకసముత్సేకభీకరసూకరకాసారకాసారభాసురంబు
చలపలాశపలాశరసాలసాల
తాలహింతాలశీతలోత్తాలతలము

మృగమృగాదనమృగనాభిమృగమయంబు
వింధ్యవనము సొత్తెంచె నవంధ్యబలుఁడు. ౩౮

క. అక్కడఁ గడు దూరము చని, యొక్కెడ నిలుచుండి వాహ మొలయఁగ జలమే
దిక్కునఁ గానక చీఁకటి, నక్కజముగ నిండి శూన్య మగుచుండఁ గనియెన్. ౩౯

క. శాశ్వతముగ నాముందఱ, నీశ్వరలక్ష్మీశభారతీశ్వరమయ మై
విశ్వజనార్చితము నొక, యశ్వత్థముఁ జూచి చేర నరుగఁగఁ గ్రిందన్.

క. వెడఁద మొగంబును గోఱలు, మిడిగ్రుడ్లును గుఱుచచెవులు మిడిమిడిపళ్ళున్
సుడిగొన్న వెండ్రుకలతో, నుడియఁగ నొక బ్రహ్మరాక్షసుం గనుఁగొనియెన్.

చ. కని నిశ్శంకుఁడు సాహసాంకుఁడు మహాకౌతూహలుం డై రయం
బున డాయం జని యిట్టి కాఱడవిలో భూతంబవై యున్కి యె
వ్వనిమూలంబున నయ్యె నెవ్వఁడవు సర్వంబుం దగం జెప్పుమా
యనిన న్నివ్వెఱఁ గంది వాఁడు నిజవృత్తాంతస్మృతిన్ నమ్రుఁ డై. ౪౨

క. ధరఁ గలపురాణముల వ్యా, కరణంబుల శాస్త్రములు నిగమములఁ గవితం
బరిణతుఁడ మాళవేంద్రుని, పురోహితుఁడ జన్మపావనుఁ బుధహితాత్ముండన్.

గీ. అధిపుకొలువున నేఁ బరీక్షార్థ మొకని, నగుటఁ జేసియు నొకశిష్యుఁ దెగడి పుచ్చి
యట్టికీడున నిక్కరం బైనయడవిఁ, జచ్చి గతి లేక బ్రహ్మరాక్షసుఁడ నైతి. ౪౪

క. ఈయెడ నేనుండఁగ నివె, వేయేఁడులు చనియెఁ గీడు విడువదు బలిమిన్
నీయట్టిపురుషరత్నం, బీయులజడి వాపనోపు నీశ్వరుకరుణన్. ౪౫

ఉ. నావుడు వానిదీనవచనంబులకుం గరుణార్ద్రచిత్తుఁ డై
భూవరుఁ డాత్మలోనఁ దలపోసి వినిశ్చయబుద్ధి నీయప
ద్భావముఁ బాపనోపెదు నెపంబుగఁ జిత్తమునం దలంచి నా
జీవము వేఁడినం గొఱఁతసేయక యిచ్చెద వేఁడు మియ్యెడన్. ౪౬

చ. అనవుడు వాఁడు సంతసము నచ్చెరువుం గడుఁ బిచ్చలింపఁగా
మనమునఁ బొంగి పాపము క్రమంబునఁ బాయఁగ గంగలోన వి
ప్రునిఁ దగఁ గాచి కైకొనిన పుణ్యము నీకడఁ గల్గఁబోలు నిం
పెనయఁగ ముక్తిమార్గమున నేగెద నాఫల మిమ్ము నావుడున్. ౪౭

గీ. బ్రహ్మరక్షణమునఁ బడసిన సుకృతంబు, బ్రహ్మరక్షకునకు భక్తి నొసఁగ
బ్రహ్మరాక్షసుండు బ్రహ్మమీఱినవర, బ్రహ్మపదముఁ జేరి భవ్యుఁ డయ్యె.

క. నిష్పాపదేహుఁ డై గతి, నిష్పన్నం బైన నగసి నెలఁతలు గొలువం
బుష్పాయుధసముఁ డై మణి, పుష్పకమున నుండి త్రొక్కి పోయె దివికిన్.

వ. ఇట్లుతం డరిగిన తదనంతరంబ ౫౦

శా. ధాత్రీపాలకశేఖరుండు నటఁ దత్కార్యంబు సంధిల్లఁగాఁ
జిత్రం బండి విదేశపర్యటన దీక్షింపంగ నాకున్ జగ
న్మైత్రీకారణ మయ్యె నంచు మది నానందించుచు న్మాధచా
రిత్రుం డై మగిడె న్విశంబు దిశలన్ రక్షింప నుద్యుక్తుఁడై. ౫౧

క. కావున నీకీగుణములు, లే వీజన్మమున నెక్కెదే వీ వనినన్
భావం బెసలఁగ ధారా, భూవల్లభుఁ డంత నంతిపురమున కరిగెన్. ౫౨

—। పదునాల్గవకథ ।—

వ. మఱియును గతిపయదినంబులు చనిన. ౫౩

క. కదలనివిల్లును గాలిం, బొదలెడు నారియును నిగ్రహోమెఘుశరముం
బదచుండు జడముడియుఁగల, ముదిజోదున్మోదలి వేల్పుముదఘునఁదలఁతున్.

క. అని భోజుఁడెక్కు వేళను, గనకాంబరభూషణములు గను బెడఁ గడరం
జని సింహాసన మెక్కఁగఁ, గని పదునాలుగవబొమ్మ పలుకలఁ బలికెన్. ౫౪

క. ఓనరనాయక చెల్లని, పూనిక లని నెఱపనేల భువి నుజ్జయినీ
మానవనాథుని కెనయగు, గానగుణము లేక యెక్కఁ దరమే నీకున్.

క. నావుడు నాతని పలుకని, మే నెరవున నెచట నొదవె నెఱిఁగింపు మనన్
భావజ్ఞులు మనమున సం, భావింపఁగ నిట్లు సాలభంజిక పలికెన్. ౫౭

క. ఆయవనీపతి కీర్తి, స్థేయుఁడు పరస్పరకులాభిధేయుఁడు ధృతిగాం
గేయుఁడు నిగరణగుణరా, ధేయుఁడు జవసత్వమైన తేయుఁడు మఱియున్. ౫౮

ఉ. పార్థివుఁ డొక్కనాఁ డవనిభారము మంత్రికి నప్పగించి ధ
ర్మార్థము మేన నించుక ప్రయాసము దోఁపఁ జరింపకుంశినన్
వ్యర్థము జీవనం బని నయంబున వెల్వడి యోగివేషి యై
తీర్థములుం బురంబులు విదేశములుం దగ సంచరించుచున్. ౫౯

క. అగణిత సౌధోజ్జ్వలరుచి, గగనస్థలి యభ్రగంగగతి నమరంగా
నగశత్రువైరినగరము, నగిమొనుగతి నున్న యొక్కనగరముఁ గనియెన్. ౬౦

క. ఆనగరముచేరువ ను,ద్యానవనాంతరమునందు నల రెమునదిలో
స్నానంబు చేసి సిద్ధస్థానం బగు నచటిగుడికిఁ జని సంప్రీతిన్. ౬౧

క. అంబురుహాంబులు దనహా, స్తాంబురుహాంబులఁ దెమల్చి యతిధీరుం డై
త్ర్యంబకునిదేవి యగు జగ, దంబకు నంబికకు భక్తి నర్చన లిచ్చెన్. ౬౨

ఉ. ఆకడ మున్ను చండికకు నర్చన లిచ్చుచుఁ గొల్చియున్నయ
స్తోకతపఃప్రసిద్ధుఁ డవఘాతుఁడు చూచి యుదారమూర్తి నీ
వీకడ కేల వచ్చి తను డేను విదేశిఁ బరిభ్రమింపుచున్
మీకృపఁగోరి తీర్థములు మెట్టుచు నిక్కడ కేగుదెంచితిన్. ౬౩

క. అనవుఁడు నాతఁడు నవ్వుచు, ననుమానము లేమ విక్రమార్కుఁడ వగుటం
గని యెఱుఁగుదుఁబూర్వంబున, ననుమూఢుని జేసి మొఱఁగ న్యాయంబగునే.

వ. అనిన నతం డే నియ్యెడం బరదేశి నగుట దప్పదు సకలరాజ్యభారంబున నీతిధురంధరుం డగు మంత్రిశిరోమణి భట్టిం బురంబున నిల్పి భవాదృశు లగు పురుషరత్నంబులం జూచుట కారణంబుగాఁ దీర్థంబులం దిరుగుచున్న వాఁడ ననిన నజ్జనవల్లభునకు బుద్ధి సెప్పుచు సిద్ధవల్లభుం డి ట్లనియె. ౬౪

క. పూజ్యుఁడవు సకలతిమిరహ, రజ్యోతీరూప మైనరవిమూర్తివి నీ
రాజ్యంబు నిఖిలధర్మ, ప్రాజ్యం బది విడిచి యిటకు రాఁ దగ వగునే ౬౫

క. ధనమునుం గృషియును విద్యయు, వనితయు నృపసేవనంబు వాణిజ్యంబుం
దనగర్మంబుఁ జికిత్సయు, ననుదినమును గట్టిగాఁగ నరయఁగ వలయున్. ౬౭

గీ. ధరణిఁ దిరుగ నన్యధరణీపతులచేత, నచట నొందు కార్య మయ్యెనేని
దిక్కు గలదె జేల తిమ్మరు టది యేల, చాలు నింక మగిడి చనుము పురికి.

ఉ. నావుఁడు భూవరుం డిమునినాథ ననుం గృపఁజూచి పల్కుచో
నీవచనంబు దప్ప దది నీతియుతం బగు వస్తురక్షకున్
దైవికమానుషంబు లనఁ దద్గుణముల్ ద్వివిధంబు లందులో
వేవురు దైవ మెక్కు డన వేవురు నుద్యమ మెక్కు డం డ్రిలన్. ౬౯

ఉ. ఈయెడఁ గర్మ భూమియగు డెవ్వరికైనను బుద్ధి నేర్పునం
జేయఁగ లేదు కాల మెడచేసిన నేలము లెత్తి కాల్వలుం
బాయలఁ గొల్లు నూతులును బావులు రాట్నములున్ జలార్థమై
చేయఁగనాఁడొ గాక మఱి చేయనినాఁ డవి తా మె పుట్టునే. ౭౦

క. ధాత మును నోరుఁ గన్నులుఁ, జేతులుఁ దగ నిచ్చి కుడువఁ జేకూర్చనచోఁ
జేతఁ గడి యందుకొనఁడే, నాతఁడెఁ గడి యేగి వచ్చి యొరఁగిటఁ బడునే.

క. ఉత్తముఁ డుద్యోగఫలా, యత్తుఁడు భాగ్యాభిలాషి యధముఁడు రెంటం
జిత్తంబు గొల్పు మధ్యముఁ, డుత్తముకడ నుండ లక్ష్మి యొడఁబడు నెపుడున్.

వ. అట్లయ్యును మానుషకృత్యంబున కుపహతి గలదు గాని దైవకృతంబు
నకుఁ జేటు లే దని మున్ను నాకుఁ బ్రసన్నుం డైన పరమేశ్వరునిమీఁద
భారం బిడి నిశ్చింతుండ నై చరియింపుము. ౨౩

గీ. లావు లేనివేళ దైవంబు గలిగిన, నెచట నైన లక్ష్మి యేగుదెంచు
నడవిఁ జొచ్చినంత యక్షులకృపఁ జేసి, రాజశేఖరునకు రాజ్య మయ్యె.

ఉ. నావుడు రాజశేఖరుఁడు నా నతఁ డెవ్వఁడు యక్షదైవసం
భావన యెట్లు గల్గె జనపాలక యాకథఁ జెప్పు మన్న నా
భూవరుఁ డిట్లనున్ ద్రవిళభూమిపరుం డతఁ డాజిశత్రులం
బ్రోవులుగా నొనర్చి సిరి వొందఁగ రాజ్యము సేయుచుండఁగన్. ౨౪

ఉ. నొచ్చినవారి సూను లగునూర్వురు రాజులు దండు గూడి పై
వచ్చినఁ గోటలోనఁ బరివారము గొంచెము గావున న్వడి
న్వచ్చి చనంగ నానృపతి వేగమ పత్నియుఁ దానుఁ గానలోఁ
జొచ్చి నిగూఢమార్గమున స్రుక్కుచుఁ గందుచు లోనఁ గుందుచున్. ౨౫

ఉ. అక్కడఁ బ్రొద్దు గ్రుంకఁగ మహావటవృక్షముఁ జేరి విన్న నై
చెక్కిటఁ జేయిఁ జేర్చి తనచేడియ చింతి మునుంగ నాత్మలోఁ
బొక్కుచు నిద్ర లేక తలపోయఁగ నానడురేయి వింతగా
నెక్కటి మఱ్ఱిమీఁద గల యెవ్వురు యక్షులు కార్యదక్షులై. ౨౬

చ. మనకు విహారదుర్గ మగు మద్రపురంబున కీశుఁ డైన యా
జనపతి నిన్నఁ జచ్చె మఱి సంతతి లేదు తదీయరక్షకె
వ్వని నిఁక నిల్పి రాజ్యసుఖవైభవ మిత్తము చెప్పుఁ డంచు నే
ర్పునఁ దమలోనఁ గూడి తలపోయుచునుండఁగ నొక్కఁ డిట్లనున్. ౨౭

ఉ. ఇంతవిచార మేల మన కీవటవృక్షము క్రిందనున్న భూ
కాంతుని నప్పురంబునకుఁ గర్తగఁ జేయుద మెల్లి నావుడున్
సంతసమంది యందఱును సమ్మత మా నిది యంచుఁ బల్కినం
జింత దొలంగి యానృపతి చెల్వయుఁ దానును నుల్లసిల్లఁగన్. ౨౮

ఉ. ఆకమలాప్తసూతుఁ డుదయాద్రికిఁ జేరుచుఁ బూర్వదిక్కునం
జేకొని కెంపుగుంపు గొనఁ జేయుచుఁ దారల పెంపు డింపఁగా

జీఁకటి రాజశేఖరుని చీఁకటితోడన కూడి పాయఁగా
నాకడ యక్షు లాతనికి నప్పురమార్గముఁ జెప్పి యంపఁగన్. ౧౦

ఉ. భాస్కరుఁ డంతలో నుదయపర్వత మెక్కఁగ భూవిభుండు శ్రే
యస్కరి యైనలక్ష్మికి ప్రియ యంగన తోడుగ నేగి కానలోఁ
దస్కరమార్గము ల్గడచి దవ్వులఁ *గాంచెఁ దటాంతకీలితా
హస్కరరత్నజాలవలయం బగుయక్షవిహారదుర్గమున్. ౧౧

ఉ. ఆనగరంబుచేరువ వనాంతముఁ జొచ్చి సరోవరంబులో
స్నానము చేసి భాస్కరుని సారజపంబునఁ గొల్చుచుండఁగా
మానవు లెల్ల నెవ్వనికి మద్రపురాధిపతిత్వ మిత్తు మం
చూనినచర్చ నున్నయెడ నొయ్యన యక్షులు బుద్ధి గొల్పినన్. ౧౨

క. మదకరిణిచేతి కొక చక్కఁదనపు వనమాల† యిచ్చి కదలించినచో
నది యెవ్వనిమెడ నిడియెను, విదితంబుగ నతఁడె మనకు విభుఁడౌ ననుచున్.

క. అందఱు నొక మదహస్తిని, నందముగ నలంకరించి హస్తాగ్రమునం
జెందొవలదండ యిడి వే, డ్కం‡ దూర్యధ్వనులు చెలఁగఁ గదలించినచోన్.

క. జంభారి నెదురుకొనఁ జను, కుంభీంద్రునితోడి పిడియొకో యిది యనఁగాఁ
గుంభిని పురి వెల్వడి యా, కుంభినిపతి యఱుత దండ కొమరుగ వైచెన్.

వ. ఇట్లేనుఁగు పువ్వులదండ మెడ వైచిన. ౧౩

ఉ. ఆ ద్రవిళేశుఁ డాత్మసతి యప్పురలక్ష్మియుఁ బోలె నున్నగా
భద్రగజంబు నెక్కి కకపాలకగాయకకీర్తనీయుఁ డై
మద్రపురంబు సొచ్చెఁ దను మంత్రులు గొల్వ మహాసనస్థుఁ డై
రుద్రసఖుండు వోలె నతిరూఢికి నెక్కె నుదారసంపదన్. ౧౪

మ. రమణీచందనగీతవాద్యకుసుమస్రగ్వస్త్రభూషాదిభో
గములం గోరికి మీఱిఁబోవ నతిసౌఖ్యం బందుచు న్మంత్రివ
ర్గము కార్యంబులు దీర్పఁ బౌరు లనురాగం బంది నందింప రా
జ్యము సేయంగ సహింపలేక బలిమి న్నానాంతభూమీపతుల్. ౧౫

ఉ. ఎక్కడివాఁడో వీఁడు మన యిందఱ ముండఁగఁ దేరకాఁడు దా
నిక్కడఁ జేరి మద్రపుర మేలెడి వీనికి రాజ్య మింకిటం

* గాంచెను రత్నకాలితా,దాస్కరరత్నరాజినిలయంబగు- † చక్కదనముగలవనమాల- ‡ వేడు
కం దూర్యధ్వనులు.

దక్కిన పాసి యీరా నని కడంగి తదుద్ధరణాభిలాషులై
యొక్కెడ దండు గూడుకొని యుక్కునఁ గోటకుఁ జుట్టుముట్టిరన్. ౮౯

గీ. అపుడు సంధిమాట లైన నాడింపక, దొరల నైనఁ బోరి కరుగుఁ డనక
ధరణివల్లభుండు తా నైనఁ గదలక, యతివతోడ నెత్త మాడుచుండె. ౯౦

వ. అయ్యవసరంబున మంత్రులును దొరలును బరివారంబును వెను వెత్తి వచ్చి కోటమీఁద విడిసినప్పుడు నీ పూర్వకునకు రాజధర్మం బగునె మాకు నైన సెల వానతి మ్మనిన విని యు విననిభంగి నున్నఁ దత్కాంతారత్నంబు పాచికలు చేతం బట్టుకొని. ౯౧

గీ. తఱిమి సామదానదండభేదములలో, నొకట నైన వైర ముడుపవలయుఁ
బగతు రెల్లఁ గూడి *పై నెత్తివచ్చిన, నెత్త మాడుచుండ నీతి యౌనె.

క. అనవుడు జనవల్లభుఁ డిది, మనచేఁతల నౌనె †దైవమాయాగత మై
చననున్నవి చను నెచటను, మననున్నవి మను జలాగ్నిమధ్యములందున్.

క. వృక్షమునను న్న యేగురు, యక్షులు మనరాజ్య మొసఁగ హరియింపఁగ న
ధ్యక్షులు మన కిది పనియే, యక్షంబులు పైపు చాలు నాడుద మబలా.

వ. అని యనంతరంబ తత్ప్రతిస్మరణంబుగాఁ బలికిన మనంబున నెఱింగికొని యయ్యక్షు లక్షణంబ మన మిచ్చిన రాజ్యంబున కుపద్రవంబు పుట్టుచున్న యది యొక యుపాయంబు తర్కింపవలయు నని వచ్చి యాకూడిన రాజుల లోఁ బరస్పరవైరంబును మనోవైకల్యంబును బుట్టించిన నాదండు రెండ టులై. ౯౨

మ. తమలోఁ బోరుచు శస్త్రఘట్టన సముద్యద్భూరివహ్నిస్ఫులిం
గము లాశాంతములం బెళంగములుగాఁ గావింపఁగా బాహువి
క్రమముల్ చూపి గజాదిసైన్యములు మగ్గం దోర మై రక్తపూ
రము కెందూళి నణంపఁగాఁ గడఁగి రారాజన్యు లాజి న్వడిన్. ౯౩

ఉ. అక్కలహంబు చూచి చని యానృపశేఖరుఁ డాజిభూమిలోఁ
జిక్కిన యశ్వరత్నములు సింధురబృందములు స్వర్ణంబులుం
బెక్కుధనంబు శస్త్రములు భేరులు జోళ్ళును గోటలోనికిం
గ్రక్కునఁ గొంచు నేగి యధికం బగుసంపద నేలె నప్పుడున్. ౯౪

---

*పైవచ్చి విడిసిన, యపుడు నెత్తమాడ నర్హమగునె †దైవకృత మగతియా, చననున్నవి తెగను చను.

వ. అనిన విని యయ్యవధూతకుం డిది భాగ్యం బంటి వేని పూర్వకృతసుకృతి
విశేషంబున నిది లభించెం గాక కానినాఁ డిట్లు గా నేర్చునే తొల్లి నేఁడు
నుం జేయునేని నింతియ కాదు యక్షసహాయుంబు గలిగియు నుద్యోగి య
య్యరణ్యంబు గడచి మదపురంబుఁ జేరిన కతంబున రాజ్యంబు గలిగెం
గావున దైవంబున కుద్యోగంబు ఫలసాధకం బగు నదికారణంబుగ నీవును
రాజ్యంబేమఱక పాలింపు మహాత్మ యని వీడ్కొలుపుచు. ౯౮

క. నీమహిమకుఁ గడు నెలవగు, భూవిభాశ్వర భూమి నిది యపూర్వం బనుచుం
గామితఫలదాయక మై, లేమి యుడుపు చంద్రకాంతలింగము నిచ్చెన్.

క. ఇచ్చినఁ గైకొని పురికి, న్వచ్చునెడ న్వపుఁ డొకఁడు వదనము వాడ
న్వచ్చని యూర్పుల నాఁకట, వెచ్చుచుఁ జనుదెంచి యనుజవిభు దీవించెన్.

గీ. మూఁడు దినము లయ్యె వేఁడంగ నెచ్చట, గమికెఁడన్న మైనఁగలుగదయ్యెఁ
గానమాత్ర మేమి గలిగిన నాకిచ్చి, నన్నుఁ గరుణఁ బ్రోవు మన్నఁ జూచి.

క. ఇక్కడ నన్నము దొరకదు, దిక్కితనికి నెద్ది పసిఁడి డినరా దిఁక నీ
యక్కఱకు నడ్డ మగు నని, లెక్కింపక చేతి సిద్ధలింగము నిచ్చెన్. ౧౦౨

వ ఇచ్చిన. ౧౦౩

శా. ఆవిప్రుండు మణిప్రభావమున దివ్యాకారుఁడై యుత్పిపా
సావైకల్యము లెల్లఁ బాసి చనియెన్ స్వస్థాపాలు దీవించుచున్
దేవేంద్రప్రతిమానుఁ డానతఁడు నాదేశాంతరవ్యాప్తి నా
కీవింటన్ హిత మయ్యె నంచుఁ గళితో నేతెంచె నుజ్జైనికిన్. ౧౦౪

గీ. నీకు నట్టిగుణము లేక యీాగట్టియు, నెక్కరాదు చలము దక్కు మనిన
నచ్చెరువుఁబ్రియంబునొచ్చెముఁబెనఁగొనఁ, దిరిగిభోజుఁడంతిపురముసొచ్చె.

వ. అంతటఁ గొన్ని దినంబు లరిగిన. ౧౦౬

—। పదునైదవకథ. ।—

క. కమలారిఁ గమలహిత దృ, క్కమలుని గమలాంకనాభికమలాకరునిం
గమలాంకరమణిరమణుం, గమలాసనహృదయకమలకమలప్రియునిన్.

క. మదిఁ దలఁచుచు భోజుం డొక, సుదినంబున నెక్కఁగోరుచుం జనుదేరన్
మొదలనె వారించుచు నా, పదియేనవబొమ్మ యిట్లుపలికెం బెలుచన్.

క. మర్యాద యెఱుఁగ విది తగు, కార్యమె యీవిక్రమార్కు కరణిని నీకున్
ధైర్యము సాహసమును నా, దార్యమ్మును లేక యెక్కఁ దగవే దీనిన్.

వ. అనవుడు నతని సాహసాదికోదారభావంబు లెట్టి వనిన నప్పాంచాలిక సప్ర
పంచంబుగా ని ట్లని చెప్పం దొడంగె. ౧౧౦

ఉ. ఏ మని చెప్పఁ దక్షిణ నరేశ్వరు లెవ్వరుఁ గారు గాని నేఁ
డీమహి విక్రమార్క విభు నీమన కాదు రమోసుబాణ సం
గ్రామమున న్నతి న్విమతఖండన మై బలిమి న్నఖప్రభ
రాముఁడుఁ గాముఁడుం బరశురాముఁడు భీముఁడు సోముఁడుం గదా. ౧౧౧

గీ. అట్టి మనుజవిభుఁడు భట్టి ప్రధానిగా, నయ్యవంతి నేలు నాదినములఁ
గలఁడు వేదవేది ఘనుఁడు ధర్మజ్ఞుఁడు, సుశ్రుతుం డను నాఁగ నాశ్రితుండు.

ఉ. సుశ్రుతుఁ డెల్లతీర్థములుఁ జూచెద నంచు దృఢవ్రతస్థుఁడై
యాశ్రితకల్పవృక్ష మగు నాకతివంపున నేగి ధర్మస
న్మిశ్రముగా సుదేశములు మెట్టుచుఁ బుణ్యముఁ గూడఁబెట్టుచు
న్విశ్రుత మైనతన్మహిమ వించు వెసం జనియెం బ్రయాగకున్. ౧౧౩

మ. తరగ శ్వేతులు పక్షిజాతములకూఁత ల్కంకణక్వాణముల్
*నురువు ల్తెల్లని చామరంబు లన నన్యోన్యంబు నుప్పొంగుచు
న్సరి గంగాయమునల్ తగం గొలువఁగా ఛాయావటచ్ఛత్రసం
స్ఫురణం జెల్వగు తీర్థరాజ మచటం జొచ్చెం బ్రశంసించుచున్. ౧౧౪

క. నీలము ముత్యముఁ గూర్చిన, పోలిక హరిహరులు గూడుపొందున నొకచోఁ
గ్రాలెడి గంగాయమునల, నోలాడె నినుంపు మకరయుతుఁ డావేళన్. ౧౧౫

మత్తకోకిల. అందు భక్తులు ముక్తిత్రోవకు నందుకోలగు నందమా
బిందుమాధవదేవునిం గని ప్రీతిఁ గొల్చి వినీతుఁడై
యిందుశేఖరు విశ్వనాథు ననేకభంగులఁ గొల్చునా
పొందుచేకుఱ నేగె విప్రుఁడు పుణ్యరాశికిఁ గాశికిన్. ౧౧౬

వ. అచ్చటం గదలి యక్కేగి యక్షభైరవేశ్వరంబును, భూతభైరవేశ్వరంబును,
గాలభైరవేశ్వరంబును, కపాలేశ్వరంబును, పాతాళభైరవేశ్వరంబును, ము
తంగేశ్వరంబును, జంబుకేశ్వరంబును, మణికర్ణికేశ్వరంబును, సాంబాది
త్యంబును, గరుడాదిత్యంబును, లోలార్కంబును, బిందుమాధవంబును
మున్నుగాఁగల బహుకోటితీర్థంబులచేత నలంకృతంబైన పంచక్రోశంబుఁ బ్ర
వేశించుచుఁ దద్గుణప్రశంసోన్ముఖుండై. ౧౧౭

---

*అరుదా ఫేనము తెల్లచామరలగన్.

క. శివుఁ డెందుఁ బద్ధవానికిఁ, జెవి మంత్రముఁ జెప్పఁ బూని శివ మటు వారల్
శివమయులఁ బడినసురనది, శివపదరాజ్యోచితాభిషేకము సుమ్మీ. ౧౧౯

క. ఈదు నైనఁ దొండ రైనను, గడఁ జైనను దుష్టులైనఁ గడువెన వీటం
బడునప్పుడె పురుషుండును, బశుఁతియు నగుమాపు పడసి పడనేరదటే.

వ. అని కొనియాడుచు. ౧౨౦

శా. ప్రాలేయాచలచందనద్రవసుధాప్రాచుర్యవీచీలస
త్తైలీడోల విశాలశీలసుమనఃస్త్రీజాలఫాలస్థలా
వ్యాలోలాలకమాలికానుకలనావ్యాలంబరోలంబలీ
లాలోలాంబుజచిహ్నితం గనియె మధ్యాహ్నంబునన్ జాహ్నవిన్. ౧౨౧

వ. కని యందు నిమజ్జనం బొనర్చి భస్మత్రిపుండ్రాదిశైవలక్షణలక్షితుండై సకల
దైవతారాధ్యు విశ్వేశ్వరశ్రీమన్మహాదేవుని సందర్శించి సాష్టాంగదండప్ర
ణామంబు లాచరించి నిటలతటకరకమలపుటుండై నుతియించుచు. ౧౨౨

శా. వింటి న్సర్వపురాణము ల్ద్విజు లేవెంట న్వినం బోలరే
రంటం దీర్ఘవిలోకనా జపతపోయజ్ఞాదిపుణ్యంబు లొం
డొంటి న్మీఱఁగ భాగ్యవైభవము నేఁ డుప్పొంగ ముక్కంటి ని
న్గంటిన్ జన్మఫలంబు గంటి నిచటం గాశీశ విశ్వేశ్వరా. ౧౨౩

మ. నినుఁ జూడం జనుదెంచు నప్పుట నెద న్నక్షోన్న మార్గక్రమం
బున విచ్ఛాయములైన భక్తులపదాంభోజంబు లత్యంత స
మ్రనిలింపావళిమౌళిరత్నములచే రక్తాతిరక్తప్రభం
గనుపట్టున్ శివరాజ్యపట్ట మగుచుం గాశీపురాధీశ్వరా. ౧౨౪

వ. అని కొనియాడి కృతకృత్యుండై యందు మానసత్రయంబు గడచి పదంపడి
ఫల్గునవర్ధనంబును, జవాహ్వలోలంబును, దక్షిణమానసంబును, నుత్తరమా
నసంబును, బ్రహ్మసరోవరంబును మున్నుగాఁ గల స్థలంబులఁ బిత్రుపిండ
ప్రదాన తర్పణపరుండై, పితృముక్తికారణంబు లగు సీతానవిష్ణుకమలాసనకార్తి
కేయవహ్నిత్రయార్కరజనీశగణేశ్వరాదిదేవతాచతుర్దశపాదంబులను, నక్ష
యవటచ్ఛాయయు, జనార్దనహస్తంబును, మొద లగుస్థలంబులఁ గల్పితపితృ
తర్పణుండై గదాధరునకుం బ్రణమిల్లి, యుగళగారికి మ్రొక్కి మగిడివచ్చుచో
నొక మహావనంబున. ౧౨౫

సీ. కన్యకాధీన మై ఘనవైభవంబుతో మణిమయప్రాకారమహిమ గలిగి
పురుషవర్జిత మైన పురము గనుంగొని యట నొక్క దేవాలయంబుఁ జేరి
దానిచేరువ నున్న నూనెకొప్పెర చెంత విపులమౌ కనకమండపము క్రింద
మోహనం బైన వివాహవేదికమీఁది *రత్నపట్టికలోని వ్రాఁత చూచి
నరుఁడు తైలకటాహంబు నడుమఁ బడిన, నెఱయఁ గందర్పసంజీవినీసమాఖ్య
నమరుకన్యయు రాజ్యంబునతనిసొమ్ము, లనుచ నేర్పడియున్న పద్యంబు చదివి.
వ. దానికి విస్మయభయసంశయాన్వితుండై. ౧౨౭
క. ఈయుడుకునూనె డగ్గఱఁ, బోయినఁ దాఁ జచ్చుఁ జచ్చెఁబో యీవిభవం
బేయనుభవమున కగు నని, డాయక మది నులుకు మిక్కుటంబై మగిడెన్.
క. ఉజ్జయిని కరుగుదెంచి సుహృజ్జనములఁ గూడి వారలెల్లఁ బ్రీతిం
బజ్జం జనుదేరం జని, యుజ్జనవల్లభుని నుతుల నభినందించెన్. ౧౨౯
క. ఆవిక్రమార్కుఁ డతిసం, భావనఁ గుశల మడిగి పరభూముల నీ
వేవెంటఁ దిరిగి చోద్యము, లేవేఁ జూచితివొ చెప్పు మేర్పడ నన్నన్.
సీ. ధరణీశ యెల్లతీర్థంబులు చూచుచు వెలసిన దివ్యస్థానములకు నేగి
మగిడి యేతెంచుచో మాణిక్యమయ మైనపురములో గుడియొక్కఁ బొలుపుగాఁగ
నూనెకొప్పెరఁ గంటి నానూనెలోపలఁ బడ్డవారికి నష్టైశ్వర్యంబు
లందులకన్యయు నగపడు నని యున్న పద్యంబుఁ జూచితిఁ జోద్య మదియు
ననిన సాహసాంకుఁ డచ్చెరువందుచు, నాపురంబు చూతమనుచుఁ గదలి
చనియె నతనిఁ గూడి శస్త్రసహాయుఁడై, దుర్గమంబు లైనమార్గములను.
వ. చని చని యచట దేదీప్యమానం బైనపురంబు సొచ్చి తద్వైభవంబు వర్ణిం
చుచు ముందఱ నతి సుందరం బైన పందిరిక్రింద సువర్ణమయ జలపూర్ణక
లశంబులను మృగనాభిలేపనంబులను ముక్తాఫలరంగవల్లికలను, గనకరం
భాస్తంభంబులను, రత్నతోరణంబులను నలంకృతం బైన వివాహవేదిపై పల
కలోని పద్యంబు చూచి సముత్సుకుండై. ౧౩౨
క. చేరువగుండములోపలఁ, గోరికతో జలకమాడి గుడిలో లక్ష్మీ
నారాయణులం గాంచియు, ఘోరం బగు నుడుకునూనెకొప్పెరఁ జేరెన్.
వ. ఇట్లు చేరి. ౧౩౪

* పసిండి ఘంటికలోని.

క. నలనలఁ గ్రాఁగెడు తైలము, కొలఁది మెఱుఁగఁ దలఁచు భంగి గుణరత్నసము
జ్జ్వలుఁడు గుబేలున నఱికెను, జలనిధిలో నస్తమించు జలజాప్తు క్రియన్.

వ. అంత సంధ్యాంగనయుం బోలె హరిచందనారుణపయోధరభారయు నార
క్తాంబరయు వికసదిందీవరాక్షియు రాగవతియు నైనకందర్పసంజీవనీ నాగ
కన్య చనుదెంచి నిజవిద్యాప్రభావంబున నారాజుం బునరుజ్జీవితుం జేసిన.

గీ. జలజకాంతి మెఱయు జలధి వెల్వడి తూర్పుఁ, గొండ యెక్కునట్టి యెండతేని
చొప్పు దోఁప నూనెకొప్పెర వెల్వడి, నిలిచె విప్రుమోము తెలివి కెక్క.

ఉ. ఆతనిఁ జూచి కన్య వినయంబున మ్రొక్కి యమేయసాహస
ఖ్యాతచరిత్ర నాదువ్రతకల్పత నేఁడు ఫలించె నే నిఁక
న్నీతగుదాసి నైతిఁ గరుణింపుము రాజ్య మనుగ్రహింపు సం
ప్రీతి యొనర్చుదానఁ దగురీతి నను౦ బని వంపు మిత్రతన్. ౧౩౮

ఉ. నావుడు దాసివేని విను నావచనం బిఁకఁ ద్రోపుసేయ కీ
దేవసమానునిన్ ధరణిదేవుని శుశ్రుతు నాశ్రయింపు త
ద్భావము పల్లవింప నని పార్థివుఁ డానతి యిచ్చె నంత ల
జ్జావనతాస్య యాచు నెదురాడక లేమ వరించె విప్రునిన్. ౧౩౯

మ. ధరణీనాయకుఁ డిట్లు చేకుఱినకాంతారత్నమున్ రాజ్యమున్
ధరణీదేవున కిచ్చి నిల్పి తనయత్నం బీగతిన్ ధర్మసం
చరణాసక్తి ఫలించె నంచు మదిలో సంతోష ముప్పొంగఁగా
నరుదెంచె న్నిజదానధర్మగుణగణ్యం బైన యుజ్జేనికిన్. ౧౪౦

క. విను మదికారణముగ నో, జననాయక యెక్కఁ దగదు చను మనవుఁడునె
మ్మనమున నచ్చెరు వందుచు, మను జేంద్రుఁడుసదనమునకుమగుడంజనియెన్.

శా. ఉష్ణాంశుద్విజరాజలోచను నపాయోపేతతావచ్ఛిదా
విష్ణాతస్థిరతత్త్వబోధమయమానిస్వాంతపంకేజవ
ర్తిష్ణుఁ జిష్ణు నగణ్యపుణ్యధనవర్తిష్ణు నదాధృష్ణు భ్రా
జిష్ణు న్నంలితకృష్ణకాంతిచయరోచిష్ణుం దమోజిష్ణునిన్. ౧౪౨

ఉ. నిర్జరసిద్ధసాధ్యభజనీయపదాంబుజయుగ్ముఁ దిగ్వపా
దార్జునరశ్మిమారుతహితాత్ముని రక్షితయక్షరక్షరున్
గర్జితభాసురప్రళయకాలసమంచితపంచవక్త్రు న
తూర్జితతర్జనాచరణదుర్జయు దుర్జనుదూరు ధూర్జటిన్. ౧౪౩

మాలిని. ప్రవిమలతరచిత్తా బ్రహ్మసంస్తుత్యవృత్తా
భువనభరితకీర్తీ పుణ్యలావణ్యమూర్తీ
దివిజభరణలోలా దీనరక్షానుకూలా
భవమురరిపురూపా భాగ్యభోగ్యస్వరూపా. ౧౭౭

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలీకశేకఫణీంద్ర వీరఘోట్టవిభా
శకళింగదేశనిర్ధూమధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రవిళాంధ్రమహారాష్ట్ర
భూపాలరూపనూపురసుందరచరణారవింద ననదప్రోలిపురవరాధీశ్వర వెల
నాఁటిపృథివీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొఱవి వెన్నయామాత్యపౌత్ర హారిత
సగోత్ర పవిత్రసకలసుకవిమిత్ర కసువరాజతనూజ గోపరాజప్రణీతం బైన
సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు విక్రమార్కునిధైర్యసాహసౌదా
ర్యప్రశంస యన్నది షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

సప్తమాశ్వాసము.

క. శ్రీసంపన్నకుబేర, ప్రాసాదోపవనపవనపానస్ఫురదు
ల్లాసఫణీంద్రఫణామణి, భాసురనిజమూర్తిఁ బరమపావనకీర్తీ. ౧

క. మదిలోపలఁ దలఁచుచు న, భ్యుదయం బగునట్టిలగ్నమున గద్దియపైఁ
బదమిడు నెడ వారించుచుఁ, బదియాఱవబొమ్మ భోజపతి కిట్లనియెన్. ౨

—॥ పదాఱవబొమ్మ చెప్పినకథ ॥—

క. అతిశయముగ నుజ్జయినీ, క్షితిపతి క్రియ దానగుణము సిద్ధింపక సం
గతిమాలిన చేఁతల సుర, పతిసింహాసనముమీఁదఁ బదమిడఁ దరమే. ౩

వ. నావుడు నతనియతిశయగుణజాలం బెట్టి దనిన. ౪

మ. వినుమీ భోజధరాతలేంద్ర త్రిజగద్విఖ్యాతకీర్తిప్రియుం
డనుకూలక్షితిపాలరక్షణకళాయత్తప్రభావుండు స
జ్జనచిత్తాంబుజమిత్రుఁ డిష్టవనితాసంభోగపంచాయుధుం
డనఘుం డుజ్జయినీవిభుండు నిజరాజ్యం బింపుతో నేలఁగన్. ౫

శా. ఆరాజన్యశిరోమణిం గొలువ నెయ్యం బొప్పఁగా నింపు పెం
పారం దక్కినభూమిపాలురు మహాయత్నంబుతో రత్నము
ల్నారీరత్నములుం దురంగములును న్నాగంబులు న్మున్నుగాఁ
జేర న్వచ్చి వనంబులో విడిసి రాసీమావిభాగంబులన్. ౬

ఉ. ఇఁతులమానభంగము మహీరుహపంక్తులదర్పమూల మ
త్యంతమహోత్సవంబుల విహారము జాణలభోగభాగ్య మా
కంతుని ప్రాపు కోకిలశుకంబుల వాచవిపంట నాఁ బ్రజల్
సంతసమంద నంతట వసంతము వచ్చె వనాంతభూమికిన్. ౭

మ. మొదలన్ దక్షిణమారుతంబు వనభూమి లోఁకుచు న్వీఁక ను
న్మదపంచాయుధవహ్నిచిహ్న మగు ధూమంబో యన న్వీవఁగాఁ
దుద లొక్కించుక వెండఁ గందు వెడలం ద్రోచెం గడల్ స్రుక్కఁగాఁ
బద నింకెన్ బిరుసయ్యెఁ బండెఁ బడియెం బర్ణంబు లుర్వీస్థలిన్. ౮

క. కాకులలోఁ గోకిలములు, కాకులఁ బడలేక కులము గలయఁగఁ బవనుం
డాకులపా టొనరింపఁగ, నాకులపా టయ్యె విరహు లగులోకులకున్. ౯

క. శీలము వదలనిపథికుల, తాలిమిఁ దూలించు మారుతము పెల్లున నా
భీలం బగుమదనాగ్ని, జ్వాలల క్రియ బాలపల్లవము లొప్పారెన్. ౧౦

శా. ఏచెం గ్రొన్నన మాధవీలతలపై సంపెక్కె సంపెంగలుం
బూచె న్మావులుఁ బొన్నలుం బొగడలుం బొల్పొందె రాచిల్కలు
న్వాచాలత్వము సూపెఁ బుప్పొడి దిశ ల్వాసింప సొంపారఁగా
వీచెం గమ్మనితెమ్మెర ల్మరునకు న్వీచోపులై ప్రాపులై. ౧౧

శా. కాయం జొచ్చె రసాలము ల్విరహు లాకంపింపఁగాఁ గోయిల
ల్గాయం జొచ్చె మనోజదిగ్విజయ మాఘోషించుచుం దుమ్మెదల్
మ్రోయంజొచ్చె నవీనపుష్పశరము ల్మొత్తంబుగాఁ జిత్రజుం
డేయంజొచ్చె సతు ల్మదిం గలఁగఁగా నెచ్చోటులం దానయై. ౧౨

సీ. గంధబంధురుఁ డైన గంధవాహుండు మున్నేర్చినపట్టపుటేనుఁ* గనఁగఁ
బచ్చపక్కెరలట్లు పత్త్రంబు లొప్పారు వరకీరములు వారువము లనంగఁ
బదవాతిఁ బుప్పొళ్లు పర్వఁగా నేతెంచునలులమూఁకలు కాలిబలములనఁగఁ
బంచమస్వరములఁ బరిణమింపఁగఁ జేయు పికములు కీర్తిగాయకు లనంగ
నేచియున్న మావు లెల్ల గొల్లైన లన, లలిత మైనరాజ్యలక్ష్మి మెఱసి
యితరనృపులభంగి బుతుచక్రవర్తియు, నతనిఁ గొల్వవచ్చి యచట విడిసె.

క. ఆవృత్తాంతము దెలియం, గా విని సచివేంద్రుఁ డచట గందర్పసఖున్
భూవరులను సత్క్రియ సం, భావింపఁ దలంచి సార్వభౌమున కనియెన్. ౧౪

గీ. ధరణిపాలురెల్ల ధరణీశ మిముఁ గొల్వ, వచ్చియున్నవారు వనములోన
గౌరవంబు మెఱసి వారల కవసరం, బిచ్చి కరుణఁ జూడ నిచ్చగింపు. ౧౫

క. ఇంతియ కాదు నరేశ్వర, యింతులతోలు వేఁట† బుతువు లేలెడుఘనుఁ డా
కంతుని ప్రాణసఖుండు వ, సంతుం డున్నాఁడు కొలువఁ జనఁగావలయున్.

క. "కాలో వసంత" యనువా, క్యాలంకృతి నన్ని బుతువులం దధికుఁడు త
త్కాలోచితపూజలచేఁ, గాలాత్ముఁ డైనవిభుఁడు కడుఁ బ్రియ మందున్.

గీ. పూజ్యులైనవారిఁ బూజింపకున్నచోఁ, మేలు దొలఁగునండ్రు మేదినీశ
యష్టసిద్ధు లాది నగపడ్డ వనక నేఁ, డవ్వసంతపూజ కరుగవలయు. ౧౮

---

*పట్టపుటేనుఁగు.— †లొలుపెట, తలపెంట,—

క. అనవుడు నాఁగా కనినం, జని యుపవనమధ్యమున వసంతోత్సవఖే
లనమునకుఁ దగినవస్తువు,లొనగూర్చి యమాత్యచంద్రుఁ డొయ్యనమగిడెన్.
వ. ఇట్లు మగిడి. ౨౦
ఉ. పంచశరాధిదేవతలపట్టులుగా మణివేదిపంక్తి ని
ర్మించితి రత్నమండపము మించులబట్టల మేలుకట్లు క
ట్టించితిఁ గాంతి దిక్కుల నటింపఁగఁ గాంచనతోరణంబు లె
త్తించితి విన్నవింప నరుదెంచితి రాఁ గరుణించు భూవరా. ౨౧
సీ. అని విన్నవించిన జనవల్లభుండును జతురంగబలములు సరస నడువ
భేరులు శంఖము ల్పెక్కగానులు మ్రోయ దిక్కుల నినదంబు పిక్కటిలఁగఁ
గవిరాజగాయక స్తవములు నిగుడంగ శూరులు ధీరులుఁ జేరికొల్వ
నన్మహోత్సవమున కాభరణంబులా నంగనారత్నంబు లరుగుదేరఁ
బ్రజలకెల్లను గన్నులపండుగాచు
వాయువేగ మనుత్తమాశ్వంబు నెక్కి
గతులఁ ద్రొక్కించి మెఱయుచు గవనివెడలి
యరిగె నుద్యానవనములో నవనివిభుఁడు. ౨౨
ఉ. అప్పుడు చేరవచ్చి సమయం బిది దర్శనయోగ్యమంచు న
వ్వొప్పుడుకాంతలుం దురగయూథము రత్నచయంబు ముఖ్యగాఁ
గప్పము లెల్లఁ దెచ్చి మది గప్పుడుభీతి దొలంగ నమ్రులై
యొప్పన చేసి రాన్నృపతు లుజ్జయినీపతికిం గ్రమంబునన్. ౨౩
సీ. అంగాధిపతి వీఁడె వంగాధిపతి వాఁడె నేపాళపతి వాఁడె భూపతిలక
కర్ణాటపతి వీఁడె కాంభోజపతి వాఁడె సౌవీరపతి వాఁడె సార్వభౌమ
గూర్జరపతి వీఁడె కొంకణపతి వాఁడె కుంతలపతి వాఁడె కంతురూప
బర్బరపతి వీఁడె పాంచాలపతి వాఁడె మత్స్యాధిపతి వాఁడె మానవేంద్ర
యనుచు వేఱువేఱ నందఱు నెఱిఁగించి, యధిపుచేతఁ గుశల మడుగఁజేసి
వీడియముల గారవింపించె నీతిస్వ,తంత్రబుద్ధి యైన మంత్రివరుఁడు. ౨౪
క. అజ్జనపతు లందఱుఁ దన, పజ్జం జనుదేర మండపములోనికి వి
ద్వజ్జనచింతామణి యగు, నుజ్జయినీధరణిపాలుఁ డొయ్యనఁ జనియెన్.
ఉ. అందు వసంతుని న్రతి ననంగుని లక్ష్మి నుపేంద్రు గౌరి న
య్యుంగకళాధరు న్శచి సురేంద్రుఁ గ్రమంబునఁ బూజచేయఁగా

దుందుభిమర్దళప్రముఖతూర్యరవంబులు నిండ నేర్పున
నుందరు లాటపాటల వినోదము చూపిరి తీపులంటఁగన్. ౨౬

వ. అప్పుడు కర్పూరాదిసుగంధద్రవ్యంబులు వసంతచాలనం బొనర్చెడి వారి లో నుండి కలహాకంటకుం డను రాచలెంక వెడలి వచ్చుచుఁ దనమీసము లను నంటిన సుగంధంబు విదిర్చికొనుచుఁ జూచిన నెదుర నున్న యేకాంగవీరుం డను నంగపతిలెంక తనదు దురభిమానంబునం గనలి. ౨౭

క. ఏరా ముందఱ గానక, నేరమి పైఁ దెచ్చుకొనుచు నీమీసలు నా
చేరువ వడిపెట్టెద విది, యోరీ యేకాంగవీరుఁ డుంట యెఱుఁగవే. ౨౮

క. నావుడుఁ బరిమాళించెద, నీవుంచుట యెఱిఁగి కాదె యిది వ్రేటుగ నేఁ
గావించెదఁ బేరికిఁ దగు, లావించుక కలిగె నేని లటపట లేలా. ౨౯

వ. అనినం దివియు మనుచు నయ్యిద్దఱుం గప్పిన దుప్పట్లు తొలంగవైచి జిట్టునం గఠారంబులు దుస్సిన దగ్గఱం గల తలవరు లెడసొచ్చి పట్టి తొలంగం దిగిచి యీమహోత్సవంబులో నిట్టికలబలు సేయ మీయిట్టి బలుబంట్లకు నందిక్రంతలజగడంబులు వల దని తోడ్తోని చని రత్నమండపమాళిక లైన కొలువుమండపంబులో నున్న గోవిందచంద్రుం డనుపడవాలు ముందటం బెట్టి యీకలహాకంటకుం డంగాధిపతిలెంకతోఁ బోట్లాడఁగడగ్గఱి నెడ మానిపించి యిద్దఱం దోడితెచ్చితి మవధరింపు మనిన నతండును.

క. తగునోయి కలహాకంటక, జగడంబులు సేయ కొంచనమ యును లేదే
పగపాటి నీకు నితనికిఁ, దగిలిన దీవిందుతో వితండము గలదే. ౩౦

గీ. అనుచు నతని దూఱి యాతనిదెసఁ జూచి, యితనితోడ జగడ మేల యయ్యె
ననుడు నతఁడు వలికె నను నితఁ డిప్పుడు, వ్రేసెఁగాన నిట్టివివర మయ్యె.*

క. ఆపడవాలును దమభటుఁ, గోపించుచుఁ గవుల బాఠకుల శూరుల నా
లోపలఁ గూర్చుండఁగ నిడి, యాపాడి దగంగఁ దీర్పఁ డని నియమించెన్.

సీ. వారలు నేకాంగవీరుఁడ వ్రేటున కై తగిలినవాఁడ వనుచుఁ జూచి
కలహాకంటక యేలకలహంబు గైకొంటి వనుడుఁ బోట్లాడ వేడ్క యయ్యె ననుడు
మఱి తావు లేదె యీమగ్గ మేర్పడఁ జెప్పు మనవుడు వ్రేయుటయదినిజంబు
నామీసములసుగంధము విదిర్చికొనంగ నితఁడు నేనుంచుట యెఱుఁగ వనిన
మాటమీఁద నదియె వ్రేటుగాఁ జేసితిఁ బిఱికి వీఁడు బురుకపిట్టయంత
గాని లేఁడు వీనిఁ గైకొందునా నేను, జెండి పాఱవైతు ఖండనమున. ౩౨

*వైచెగాన నిట్టివైరమయ్యె.

వ. అని పలికినఁ గలహాకంటకుం గోపించి తుచ్ఛపుఁబలుకులు పలుకుచు రెరగవాని ఘనత చేసినఁ దనదౌష్ఠతనం బెక్కుడగు నతని హీనంబుగాఁ బలికిన సరిపూనికెం దానును హీనుం డగు నింతియ కాదు విక్రమార్కుండును నంగాధిపతియును మిత్రులు వారికన్నులం బుట్టిన కొడుకులు మీలో జగడంబు పలవదు. ౩౬

క. మగతనము నెఱపఁ బూనియుఁ, బగ యేమియు లేనిచోటఁ బరిమాళింపం*
దగ దతనికి నది నీకునుఁ, దిగులువడ న్నిలువనాడఁ దగ దాతనితోన్. ౩౭

గీ. అనఁ గలహాకంటకుం డనునల్ల నవ్వి, పంతమా మీ రెఱుఁగని పాడిగలదె
గుడికొలువుబంటు మల్లనికోలఁది పంత,మయ్యె నిచ్చట నదియెట్టు లంటిరేని.

వ. ఒకడు దేవరభాండాగారంబు నింటికడం బాలెము వడం గొలిచి పళ్లెరంబులఁ బ్రసాదంబు దినుచుఁ బోతుక్రియ నుండ నొకనాఁడు దేవర దర్శింప వచ్చి వారిసందడిలో నొక్క యాఁడిగ తనకాలు ద్రొక్కినం గోపించి యేమిరా బంటుమల్లున న్నెఱుఁగవా తన్నితి వనిన నతండు నే నెఱుఁగన యీసందడిలోఁ గాలు దాఁకె ననిన నెరయుం దన్ని యెఱుఁగ ననినం బోనిచ్చెదనా యనుచు నందంద దట్టించిన నయ్యాఁడిగ డాకేలి కటారి వలకేల నందుకొని తన్నినాఁడ నే మని యెదవురా యనిన నతని బిఱుసు చూచి బంటుమల్లంను స్రుక్కి యేమియు నే మని యెద దేవర కూడిగంపుబంటుం గాన దోస మని యెద ననియెం గావున. ౩౮

క. ఆపంతము గాకుండఁగ, నా పేరును నతని పేరు నాణెంబులుగా
మీ పిన్నవాండ్ర మన్నను, జేపట్టి యొకింత వేడ్క సేయింపఁదగున్. ౩౯

వ. అని ప్రొక్కిన నట యంగపతిభటుండు- ౪౦

గీ. మీకుఁ బిన్నవాఁడ నే కాంగ నీరుండ, అంకెవైచిన నడబింక మైన
నగినఁ గేరడించిన స్త్రీసలంటినఁ, †బట్టి తివియ నాకుఁ బాడిగాదె. ౪౧

గీ. నృపులు గవులు భటులుఁ గృపణులు శూరులు, నొక్క చోటఁ గూడియున్నవారు
వీరు మెచ్చ మన్ను విడిచి మన్నించుట, ఘనతయిది యనుమీకు ననుచు మ్రొక్కె. ౪౨

క. అమ్మాటలు విని పెద్దలు, మమ్మిట మన్నించి మీరుఁ మాకిట జగడం
బిమ్మనినఁ గలహాకంటకుఁ, డెమ్మెయి మెయికొనక యున్న నిరవడనిమతిన్.

*బగగలిపింపఁదగ దతనికేని నీకును. †చూడ నిదియు నాకుఁ బాడిగాదె.

వ. మీర లిద్దఱు రాచలెంకలు గావున నారాజులు సూడంగఁ బోట్లాడవలయు నాయితపడి రండనిన మాకు నిదియ యాయితంబు బంటువానికిం గటారి చేత నున్నం జాలదె యనుడు నేమియు బంటుతనంబునకుఁ గొఱంత గాదు రాజు వెడలివచ్చునంతకుం బోయి రండని యొండొండ యనిపినం జని రనంతరంబ. ౪౪

సీ. కఱకంచువలిపెంబు గట్టిగాఁ గాసించి చలిత్రాకుకాసెపై బలియఁజుట్టి
దేహంబు కప్పంగా లోహకంచుకలీల జిగిబిగిగల నల్లజిగు రమర్చి
వక్షఃస్థలంబున రక్షపూసలపేరు దండతాయెతులును దగ ధరించి
తిలకంబు దళముగాఁ దీర్చి చుంగులపాగ తలముడితోఁ జొల్లెమలవరించి
కేలఁ బుల్లతియును నీలి నూలునఁ బూని కేలిగతిఁ గటారికోల వట్టి
సంగడీలుగొల్వఁ జనుదెంచెనొక మత్తగజముభంగి కలహకంటకుండు. ౪౫

వ. అటఁ గొందఱు సంగడీలం గూడి. ౪౬

క. నగుమొగమలరఁగఁ గస్తురి, తిగురు మొయిన్నలఁది కాసె దిటమై మెఱయన్
మగతనముఁ గటారియుఁ దో, డుగ నయ్యేకాంగవీరుఁడుం జనుదెంచెన్. ౪౭

సీ. అపుడు చుక్కలలోన నమృతాంశుగతి దోఁప రాజులు గొలువంగ రాజు వెడలి
వచ్చినఁ దత్పరివారసమేతుఁడై పడవాలు డగ్గఱి భటులఁ జూపి
వారివైరముఁ బరివారంబుఁ దగవును మున్నుగా నన్నియు విన్నవించెఁ
దనలెంకఁ దిట్టి యిగ్గఱ [illegible]ఁ జేయ భట్టి నంగాధిపుం బాలుపెట్టె
వారు మాకు సెలవుగా రెండు నాటలు, విడువుఁడనియు నృపుని వెఱపుసూపఁ
బనిచెఁ గర్త గాన బంటుతనమునకు, విడుతురయ్య……… ౪౮

క. నాపుడు నిద్దఱుఁ జని పృథ్వీవరునకు వాంస్రచలము వినిపించిన నే
నీవీరుల నొప్పించుట, భావం బొడఁబడ దటంచుఁ బతి చింతించెన్. ౪౯

క. ఆవేళ నమాత్యుండు మహీవర నీమాట సేయ రేమనవచ్చున్
లావరులై లెంకల మని, కావరమున నున్నవారు గైకొన రొరులన్. ౫౦

గీ. పసుల కుయ్యిగాదు బ్రాహ్మణు చెఱగాదు, స్వామిహితముగాదు వ్రతము గాదు
లోకహితముగాని యేకాంగి పోరునఁ, జచ్చువాని కేమి స్వర్గహాని. ౫౧

వ. నాపుడు వీరకులోత్తముం డగు వీరకులోత్తముండు. ౫౨

గీ. మానభంగమైనమరణంబు శూరుల, కదియ చూడ నాత్మహత్య గాదె
యాత్మహత్య పాప మది నీవ మొఱుఁగుదు, పాప మొందకున్న బ్రదుకు బ్రదుకు.

వ. వ్రేసినవ్రేటును గాఁడినమాటయును లేకయుండుటది మహావ్రతంబు. ౫౮

క. బొంకుట సుర సేవించుట, బొంకమి వేయశ్వమేధములఫలము భటుం
డంకమున సత్యమునకై, శంకింపక వచ్చెనేని స్వర్గము గాదే. ౫౯

క. అది యెట్లనినను మిత్త్రుఁడు,మదిఁ గలఁగెడుననియు వీండ్రుమడిసెదరనియుం
గొదికెడు నామన మనవుఁడు, నిదియెంత ప్రసంగమనుచుహితమతిఁబలికెన్.

క, *అంగాధిపతి యు నేను ను, ముంగల నిరుదెసల నిల్చి మొనయుకతారుల్
ఖంగనఁగఁ బట్టి బంట్లకు, భంగము గాకుండ మనసుఁ బట్టెద మనఘా.

క. అనునెడ నిద్దఱు బంటులుఁ, జనుదెంచి కడంక మ్రొక్కి జనవర మముఁజూ
డ నవధరించియు విడుమా,యనవుడుఁ బంతముల కొలఁదు లడిగె న్వారిన్.

వ. అప్పు డొక్కదండనె పోట్లాడంబూని యేకాంగవీరుండు. ౬౦

సీ. పుల్లతి వెట్టిన భూమికిఁ గొసరిన నెదిరిపోటునకుఁ జే యొదుఁగుచున్న
దండకైదప్పినఁ దప్పగ్రేళ్ళుఁజికినఁ బంతంబుగొన్నఁ జౌబళము గొన్న
దాణికిఁ జొచ్చిన దాఁచిన మానిన నరువనొడ్డిన బయలాసపడినఁ
జాఁగఁబొడువకున్నలాఁగంబునకుఁగొన్నమడమగెంటినవ్రేళ్ళుమగుడఁబడిన
దాఱుమాఱులైనఁ దలవంచి పొడిచిన, బారుగాఁ దలంచు పంతమిదియె
కదిసి యొక్కపోటు పదిముఖంబులుగాఁగఁ, బొడుచువాఁడ దేవరదుగులాన.

వ. అను నంతకమున్న వానిపంతంబులకొలందిం బుల్లతి మున్నగా నన్నియుం
గొని యున్న కలహాకంటకుండు. ౬౧

సీ. మఱిఁ గాకదృష్టి నేమఱక రక్షించుచు సూకరదృష్టిమై ఢాకగొలిపి
గర్జనసేయక మార్జాలదృష్టిమైఁ దరలక పరుజించి తాఁకఁబూని
భల్లూకదృష్టి నపాంగసంగతి గని కపిదృష్టి వంచించి కాపుసూపి
చేష్టదప్పక గృధ్ర దృష్టి గనుంగొని యొయ్యన ఫణిదృష్టి నొడియఁజూచి
మనసు దేలఁజూచియును జూడకున్నట్లు, దృఢముగాఁగఁ జోరదృష్టి నడఁగి
జంకిమీఁదఁనొడిసి శార్దూలదృష్టిఁబైఁ, బడుటసురియకాండ్ర పంతమిదియ. ౬౨

క. తొమ్మిదిదృష్టులలో నా, యిమ్మగు పులిదృష్టిఁ జొచ్చి యెదుఱొమ్ము కఠా
రమ్మున నది తొలుపోటుగఁ, గ్రమ్మెద నే నొండు లేక కుంభినిఁ గూలన్. ౬౩

వ. అనుడు వింతపంతంబుల కచ్చెరు వంది పొందుగాఁ జూచి విడువుం డన
భట్టియు నంగాధీశ్వరుండును నిలువంబడి విస్తారంబు గలుగ వైహాళి ర్చ

* ఛంగున దాటుచు రాజాకు, ముంగలు.

యెల్లజనులం గూర్చుండ నిడి గలబపుట్టకుండ నెడ నెడం దలవరుల నిలిపి పట్టెడువారల మాట మాటలలోనఁ బట్టుం డని నియమించి సలువురుబంట్ల నడుమనిడి కఠారంబు లొక్కకొలందిగాఁ గొలిచి నిమ్మపండ్లు దొడసి యెడ గలుగ బంట్లచేతి కిచ్చినం బుచ్చుకొని యవ్వీరులు చూచువారి చూపుగముల కెల్లఁ దార లక్ష్యంబు లగుచు ధీరధీరంబుగఁ జొచ్చి. ౬౪

క. ప్రింగెడు కృష్ణోరగముల, భంగి న్బెబ్బులుల క్రియ నిభంబులకరణిన్
సింగములభాతి నలవడు, సంగతితోఁ గదిసి రెల్లజనులుం బొగడన్. ౬౫

వ. కదియుచుం గలహకంఠకుండు తెలిసి పొడువు మోయన్న యని తెలుపుచు ఘాతగొనంగ నోహో చాలుం బట్టుం డని యుద్ధఱం బట్టించి భట్టి నృపుని దగ్గఱందెచ్చి వీరిజగడంబులు సంతసపడియె* ననిన. ౬౬

క. ఏను కలహకంటకుఁడ గ్ర, క్కున నాతని గౌఁగిలించుకొను మనవుడు నే
మని సంతసపడుదు మొకటి, యును వీడము పోటులాట యుడిపితి రేలా.

గీ. అనుడు దెలిసిపొడువుమమాయన్నయంటి,యన్నదమ్ములకొకకలహంబుగలదె
యనిన దక్కలపడుచు నెట్లాడి రేసి, నేమి దప్పగునను మంత్రీశ్వరుండు.

క. ఓకలహకంటకుఁడయిది, నీకొఱకై కాదు శత్రునిన్ దగ్గఱుచున్
రాకొట్టి పిలిచి మది ను,ద్రేకము పుట్టించి పోటు దెలుపఁగవలయున్.

గీ. కవులు పొగడువేళఁ గాంతలు రతివేళ, సుతులు ముద్దువేళ శూరవరులు
రణము సేయువేళ రాకొట్టి పిలుచుట, పాడి యిదియ మిగుల భజనకెక్కు.

వ. వెండియు నీ వెంతిచలంబు గొన్నను గారణంబు లేనిజగడంబు గావున భగవతియు బేతాళుండును నట్లాడించి రింకఁ బాడిగాని చెంతలకుం జొరక రమ్మని డగ్గఱం దిగిచిన నప్పుడ రాజులుం బరివారంబును బ్రజలు నిదియ పంతంబనం గలహకంటకుండును నేకాంగవీరుండును గౌఁగిలించుకొని యొండ యని యడుగులం బడిన. ౭౦

మ. ధరణీనాయకుఁ డిద్దఱ న్సమముగాఁ దాంబూల జాంబూనదాం
బరభూషాదుల నాదరించి పరుసం బార్శ్వంబుల న్రాజులుం
బరివారంబుఁ గవీంద్రులుం గొలువఁగా భద్రాసనాసీనుఁడై
సరసాలాపకథానుకర్తనముల న్సంప్రీతితో నుండఁగన్. ౭౧

క. ధనహీనుం డొకవిప్రుఁ, డనునగుచోఁ బెండ్లిసేయ నర్థము వేడం
దనయుచేయి పట్టుకొనుచుం, జనుదెంచెన్ దైన్యవృత్తి జనపతికడకున్.

---

*వీరి జగడంబులంతరపడెను.

చ. దినకరతేజుఁ డా జనపతిం గని దీవన లిచ్చి విప్రుఁ డి
ట్లనియె నృపాలశేఖర దయాపరిపూర్ణ మదీయభాగ్యజీ
వన యిది నాతనూభవ వివాహము చాగదు నేఁడు మేరగా
ననిమిది యేఁడు లయ్యె ధనహీనుఁడఁ గావున వేఁడవచ్చితిన్. ౨౪

సీ. రాజ్యంబు వదలక రసికత్వ మెడలక జయశీల ముడుగక వయసు చెడక
దీనులఁ జంపక దేశంబు నొంపక నిజ ముజ్జగింపక నేర్పు గలిగి
విప్రులఁ జుట్టాల వెన్నుసొచ్చినయట్టివారిని గొల్చినవారిఁ బ్రజల
హర్షంబుతోఁ గాచి యన్యాయముడుపుచు మున్ను చెప్పినరీతిఁ జెన్నుమీఱి
చేఁత లొండు లేక ప్రేఁతల విడువక, యశము కలిమి దమకు వశముగాఁగ
వసుధ యేలు రాజవర్గంబులోన న,య్యాదివిష్ణుమూర్తి వంద్రు నిన్ను. ౨౫

వ. ఈసీసపద్యంబులో గీతసహితంబుగా నాలుపాదంబుల మొదలియక్షరం
బులు, సందర్భంబుల మొదలియక్షరంబులుఁ గ్రమంబునం గూడుకొనంగ
నైన నా విన్నపం బవధరింపు మనిన నచ్చెరు వంది క్రమ్మఱం జదివించి
మొదళ్ళ నర్థంబులఁ బండ్రెండక్షరంబుల నిడుకొని "రాజ దీని వివాహము
చేయవయ్యా" యని యున్న బంధకవిత్వంబున కతి విస్మితుం డై తద్దైన్యం
బుడుపం బూని. ౨౬

క. జననాయకుండు విప్రున, కనిమిదికోట్లర్థ మిచ్చి యెల్లనరేంద్రుల్
తనుఁగొల్చినడువఁగా నొ,య్యనఁబురికరుదెంచె వైభవాఢ్యత మెఱయన్.

క. కావున నీవాతని సరి, గావు నృపా మగిడిచనుట కార్యం బనినన్
భావమునఁ దద్గుణము సం, భావించుచు భోజవిభుఁడు మగుడంజనియెన్. ౨౭

వ. మఱియుఁ గొన్నిదినంబు లరిగినఁ బదియేడవవాకిటం జనం జూచి. ౨౮

—॥ పదునేడవబొమ్మకథ. ॥—

క. నీలాంబరసోదరు రజ,నీలాంఛనదివసచిహ్న నేత్రవిలాసున్
నీలగ్రీవప్రియసఖు, నీలోత్పలనీలవర్ణు నీలాకమణున్. ౩౦

శా. తాత్పర్యంబున సంస్తుతించుచుఁ బ్రశస్తం బైనలగ్నంబునన్
సత్పాత్రప్రతిపాదితార్థుఁడయి భోజక్షోణిపాలుండు సం
పత్పూర్ణంబగు వైభవంబు మెఱయ న్భద్రాసనం బెక్కఁగాఁ
దత్పాంచాలిక నిల్వు నిల్వు మని తత్రస్ఫూర్తిగా నిట్లనున్. ౩౧

క. నృపరత్న మైనయుజ్జయి,నిపతిక్రియ సాహసాదినిపుణత్వము నే
త్త్యుపకారంబును గలుగక, చపలమతీ దీని నెక్కఁ జనునే ధీరుఁడా. ౮౨

క. ఉర్వీనాయకుఁ డయ్యును, నిర్వాణుల మీఱి యర్థనిస్పృహుఁ డగునా
సర్వజ్ఞుని సద్గుణములు, నిర్వచనముగాఁగ వినుము నే వినిపింతుఁన్. ౮౩

క. మాటలయం దెఱఁగెద వే,నాఁటను ముంజేతికంకణంబున కద్దం
బేటికి వితరణగుణమునఁ, బాటిల్లెడి గుణము లెల్లఁ బ్రభువుల కుర్వీన్. ౮౪

క. మతిగలిగి చదువుఁ జిలుకలు,*హాతమంఁగాను బోటులాడుం బశువుల్
వితరణ మెవ్వనిగుణమగుఁ, జతురుఁడు శూరుండు నతఁడె జనులందెల్లన్.

గీ. విక్రమార్కుబాహువిక్రమం బుర్విలో, నరులచేత నెల్ల నరులుగానఁ గఁ
గీర్తనీయ మైన కీర్తిఁ గీర్తించుచు, నర్థు లర్థములఁ గృతార్థు లైరి. ౮౬

సీ. ఆదివసములవర్షాత్యయోచితముగా దలమైన వానలు వెలుచునంతఁ
దెల్లవాఱినయట్టితెఱఁగున నా వేళఁ దనమేళనం బెల్లజనులు వొగడ
హంసనాదములు కాహళలుగాఁదత్పక్షలఘుతాడనములు తాళములుగాఁగ
మదములఁ గ్రాలు తుమ్మెదలఝుంకారమ్ము లమరినవీణాస్వరములోయనఁగ
యోగనిద్రఁజెందియున్నవిష్ణునిమేలు, కొలుపఁగడఁగు గాయకుం డనంగ
బంధుజీవహారపరమాచుఁ దద్రాగ,మయముగా శరత్సమయమొనర్చె. ౮౭

క. శరదాగమమున నంభో,ధరపటలము విచ్చి చనినఁ దపనుండు మహా
కరి తెరవెల్వడు క్రియఁ బు,ష్కరవిలసన మలరఁ జెలఁగెఁ గరసత్వమునన్.

క. పంకంబులాఱె నేఱుల,పొంకఁబులు డిగ్గె త్రెల్లు పూచెను భువి ని
శ్శంకముగ వంచపిండు కొ,లంకుల విహరించె నట జలమ్ములు దేఱెన్. ౮౯

ఉ. దీప్రముఖంబులౌచు నలుదిక్కులు నేర్పడ దుగ్ధసింధుపూ
రప్రభ నొప్పువెన్నెలలు రాత్రి దివాకృతిఁ దేజరిల్ల లో
కప్రియుఁ డైనచంద్రు సమకక్ష్యలఁ జుక్కలు నిక్కఁగాఁ దదీ
యప్రతిబింబలీలఁ గుముదావళి వొల్చె సరోవరంబులన్. ౯౦

ఉ. తెల్లనిరాజహంసలను దెల్లనికల్వలఁ దెల్లఁదమ్ములం
దెల్లని తెల్లఁబువ్వులను దెల్లనిశీతమరీచిరోచులం
దెల్లనిచుక్కలన్ జగము తెల్లనయై యమృతాబ్ధిమీఱినం
దెల్లనికన్నుదోయిగల దేవర వచ్చె శరత్తు చూడఁగన్. ౯౧

*హాతమాఁగఁబోట్లాడు పసులు సజ్ఞానకృతుల్‌.పా.

క. జడి గాక వెట్ట గాకయు, వడ గాకయుఁ జలియుఁ గాక వఱపివి యనియే
ర్పడక యిలఁ బసిమివండఁగ, బసుగులు ప్రియమాదిరవఁగఁ బ్రభులకుఁదగదే.

చ. అవని నవంతిభూమివరుఁ డాదిగఁ బార్థివు లెల్ల లక్ష్మియు
త్సవములు మున్నుగాఁ గనుఁ బ్రశస్తములౌ సమయంబులందు న
ర్థ్యవులను బారకోత్తముల గాయకుల న్నటుల న్వితీర్ణివై
భవములఁ దన్పఁజొచ్చిరి ప్రభావసమృద్ధుల నిండు పుట్టఁగన్. ౯౩

ఉ. అట్టిదినంబుల న్నృపకులాగ్రణి దానసమృద్ధి యుత్కర్షన్
బట్టు నుతింపఁగాఁ బరనృపాలకు లచ్చెరువంది మెచ్చ నా
యట్టిమహీశుఁ డర్థులఁ గృతార్థులఁ జేయుచుఁ గీర్తిచేకుఱం
బెట్టెడునట్టిసద్గుణముపెంపున నాతని మీఱనోపఁడా. ౯౪

క. అని యడిగిన నాబట్టు, య్యన నవ్వుచు నోనృపాల హరుని ప్రసాదం
బున సిద్ధపురుషుఁ డగు నా, జననాథుఁడు గుణములందు సామాన్యుండే. ౯౫

క. దానపాత్రంబులు నా, మానవపతియంద కాని మఱి యొండు దెసం
గానము విను మాతని సరి, పూనెద మనఁ దరమె తరణిపుత్త్రునకైనన్. ౯౬

మ. అనినం జిత్తములోన లజ్జయు వృథాహంకారముం బుట్టఁగాఁ
దనలోఁ దాన యడంచికొంచు మృదువస్త్రస్వర్ణభూషాదు లా
తని కింపొందఁగ నిచ్చి పుచ్చి పిదపన్ దానంబున న్విక్రమా
ర్కునిసాదృశ్యము నొందఁగోరుమతి నాక్షోణీశ్వరుం డుండఁగన్. ౯౭

సీ. ఒకనాఁడుకొల్వులోనికి సిద్ధుఁ డొకరుండు చనుదెంచిసుఖగోష్ఠిజరపునపుడు
తాపసోత్తమ నాకు దానగుణంబున విక్రమార్కుని మీఱు వెరవు గలదె
యనవుడు సాహసహవనంబు చేసిన సిద్ధించు నందుల చేఁత వినుము
యోగినీచక్రంబు నొందుకుండములోన నొకలక్షగోఘృతాహుతులఁ బోసి
పొదలఁజేసి మేను పూర్ణాహుతిగ వేల్చి, వెనుకఁదత్ప్రసాదమునన బ్రదికి
దాన విభవమునకుఁదగినంత వేఁడుము, మెఱసి సాహసాంకుమీఱవచ్చు. ౯౮

చ. అనవుఁడు నుత్సహించి నృపుఁ డాతని వీడ్కొని రాత్రి సర్వయో
గినులఁ దలంచుచుం జని సకీలకమంత్రజపంబుతోఁ దదీ
యనిలయవహ్నికుండమున నాహుతు లన్నియుఁ బోసి తెంపునం
దనువును వేల్చె నిత్యమగు దానము దేహముకంటెఁ దీపిగాన్. ౯౯

క. ఆయెడ యోగినులా జన,నాయకు బ్రదికించి నిలిపి నరనాథ యను
న్నీయత్నంబునకుం దగ, నేయిష్టంబైన నడుగు మిచ్చెద మనుచున్. ౧౦౦

క. దండాకృతిగా జనపా,లుండును ధరఁ జాఁగి నిచ్చలును ధనములు నా
భాండాగారము లేదును, నిండం గరుణింపుఁ డనిన నేర్పున వారున్. ౧౦౧

క. నిచ్చలు నీవిటు చేసిన, నిచ్చెద మీకొలఁది నిండు లేదును నిండ
న్వచ్చించుకొమ్ము నావుడు,నచ్చట నృపుఁ డియ్యకొని గృహంబునకరిగెన్.

ఉ. ప్రొద్దున లేచి యిండ్లు ధనపూర్ణము లౌట యెఱింగి యాత్మలోఁ
దద్దయు సంతసిల్లి వసుధావరుఁ డుజ్జయినీశు మీఱుచుం
బెద్దల నంధులన్ హితులఁ బేదల నందఱఁ గూర్చి యర్థముల్
దొద్దలు చేసి దాననిరతుం డనఁ బైకము చిక్కకుండఁగన్. ౧౦౩

క. ఈగతి ననుదినమును భాం,డాగారము లెల్ల రిక్తలైనం దనువ
య్యోగినులకు నాహుతిగని, యోగించుచు నిచ్చ ధనములొసఁగుచునుండున్

ఉ. ఈక్రియఁ బర్వకీర్తి నుతియించుచు యాచకు లెల్లఁ జెప్పఁగా
నా క్రమ మేర్పడ న్విని ప్రియంబును జోద్యము నగ్గలింపఁగా
విక్రమభూషణుండు మునివేషముతో నటకేగి యోగినీ
చక్రగృహంబులో నతని సత్త్వముఁ జూడఁ దలంచి యుండఁగన్. ౧౦౫

ఉ. ఆనగరంబులోని నృపుఁ డల్లన రే యరుదెంచి మంత్రని
ష్ఠానిరతాత్ముఁడై జపము సల్పి ఘృతాహుతులిచ్చి యగ్నిలో
మేనును వేల్చి యోగినులమెచ్చునఁ దొల్లిటిరూపుదాల్చి యా
పూనిక నర్థము ల్వడసి పోయి భజించె వితీర్ణిఁ గర్ణుఁడై. ౧౦౬

క. మఱునాఁటిరాత్రి మునుకడఁ,దటి యెఱిఁగి యవంతి విభుఁడు దయ్యైవాఱం
గొఱఁతపడకుండ వెరవుగ, నెఱమంటలకుండ మున్నయెడ కరుదెంచెన్.

క. ఆహోమకుండమునఁ దన,దేహము వేల్వంగ నచటి దేవత లెలమి
న్సాహసము మానుపుచు నీ,యీహిత మేదేని వేఁడు మిచ్చెద మనినన్.

గీ. ఇచటి భూమిపాలుఁ డీక్రియ నిచ్చలు, మిడుకునగ్నిలోనఁ బడకమున్న
యతనియిండు లెపుడు నర్థంబుచేనిండి, యుండునట్లుగ వర మిందు చాలు.

క. అనవుడుఁ గొనియాడుచు న,ట్లొనరించెద ననుచుఁ బలికె యోగినులంతం
జనిరి నిగూఢుండై నృపుఁ,డు నవంతికి మగిడ నొక్కఁడును జొచ్చెన్.

సీ. తదనంతరంబ యాతఁడు తొంటిక్రియవచ్చి యాగంబు సేయఁగా యోగమాత
లరుదెంచి నృపుని ప్రయాసంబునకు నద్దమై విక్రమార్కధాత్రీవిభుండు
తనమేనువేల్వఁ గైకొని మమ్ము మెచ్చించి సేయిండ్లు ధనమున నిండఁజేసె
నిచ్చలుఁ జావక విచ్చలవిడి ధన మెంతైన నర్థుల కిచ్చికొమ్ము
నావుడు నతండు దురభిమానంబు విడిచి, విస్మయంబును లజ్జయు విస్తరిల్ల
మీఱఁజూచుటు తనుమీఱి మెఱసినట్టి, యతనిఁ బొగడుచు నగరికి నరిగెఁ గాన.

క. నీవును నాక్రియ నింటికిఁ, బోవుట మే లనుచుఁ గనకపుత్రిక వలుకం
గా విని యాతఁడు నుజ్జై, నీవల్లభుకృపయుఁ దెంపు నేర్పునఁ బొగడెన్.

క. లగ్నము దప్పినచొప్పుల, భగ్నంబగు యత్నమునకుఁ బౌరులు మది ను
ద్విగ్నులయి చనఁగ లజ్జా, మగ్నుండై భోజరాజు మగుడం జనియెన్.

—పదునెనిమిదవబొమ్మకథ—

వ. తదనంతరంబ యొకదినంబున నష్టాదశద్వారంబునం బ్రవేశోన్ముఖుండై.

క. పెలిపట్టును బులితోలును, మలయజమును బూదిపూఁత మణులుఁ ఫణులుం
దిలకము నెఱగన్నుంగల, వెలఁదియు మగవాఁడునైన వేల్పుఁ దలంతున్.

మ. అని భోజక్షితినాయకుం డమరపీఠారోహణవ్యగ్రుఁడై
చనుదేరం గని బొమ్మ వల్కె ధరణీశా విక్రమాదిత్యు చా
డ్పున నేర్పున్ ఘనధైర్యము న్వితరణంబు న్లేక నీకీమహా
సన మెక్కం దర మౌనె యాతని మహోత్సాహంబు సామాన్యమే. ౧౧౬

క. జనవర నిర్వచనముగా, విను ముజ్జయినీవిభుండు విష్ణునిక్రియఁ బా
లనశక్తి మెఱసి మనుజుల, మన మలరఁగ మనుపుచుండి మహి యేలంగన్.

ఉ. క్రూరుఁడు నీరసాత్ముఁడును గుచ్ఛిత బుద్ధియు దూషకుండు నా
చారవిహీనుఁడున్ ఖలుఁడు సత్యవిదూరుఁడు దుర్నయాఢ్యుఁడుం
జోరుఁడు నస్థిరుండు నలసుండును దుర్బలుఁడు న్మదాంధుఁడు
న్నారవికారకష్టుఁడును మందుఁడు మందునకైన లేఁ డిలన్. ౧౧౭

క. ఆదివసంబులలో నొక, వైదేశికుఁ డరుగుదెంచి వసుధాపతిచే
నాదృతుఁడై యతనికి నా, నాదేశస్థితులు నేర్పునం జెప్పంగన్. ౧౧౮

గీ. మాటలందె యతని మహిమెల్లఁ దిరిగిన, ఘనుని సిద్ధపురుషుఁగా నెఱింగి
మిగుల నాదరించి జగతీవరుండు త, త్కథలు వినుచు మఱియుఁ గౌతుకమున.

క. నిశ్చయముగ భువిఁ దీర్థపు,రశ్చరణాసక్తి నుత్తరము దక్షిణముం
బశ్చిమముఁ దూర్పుఁ దిరిగితి, వాశ్చర్యం బేమిగంటి వానతి యిమ్మా. ౧౨౧

క. నావుడు నాతఁడు నేఁ బృ,థ్వీవలయం బెల్లఁ గలయఁ దిరిగితి నుదయ
గ్రావసమీపంబున నా,నావిధమణిరమ్య మైన నగరము గంటిన్. ౧౨౨

క. కనకాహ్వయ మగునగరము, కనకాచలతట మనంగఁ గాంతిం బొలుచున్
ఘనమండల మందుచు న,గ్నిమండల మనఁగఁ బసిఁడిగుడి గల దచటన్.

క. సూర్యప్రభయను నది త,త్పర్యంతమునందునుండి పాఱఁగ నతిగాం
భీర్యంబు గలిగి నడుకొని, మర్యాదను నీరు నిలిచి మడుఁగై యుండున్.

గీ. అచటఁ జంద్రకాంతఖచితసోపానమై, నాల్గుదెసలఁ గాంచనంబులైన
హర్మ్యముల భజించు నఘనాశనం బనఁ, గలదు తీర్థము కడ గానరాదు.

మ. విను మావింధ్యమునందుఁ బ్రోన్నత శిరోవిన్యస్తపీఠాంకమై
కనకస్తంభము పుట్టి పుట్టి యినుఁడాకాశంబు ప్రాఁకంగఁ దా
నును నాచొప్పునఁ జక్కఁగాఁ బెరిఁగి భానుం జేరి మధ్యందినం
బునఁ దద్బింబము ముట్టి క్రమ్మఱు నదిం బ్రొద్దున్ దిగం జాఱఁగన్. ౧౨౬

గీ. ఇనుఁడు గ్రుంకువేళ నిక్కఁ దాఁ గ్రుంకుఁ,బొడుచువేళ నట్ల పొడిచిపెరుఁగుఁ
జిత్ర మిద్ది రాజశేఖర సృష్టిలోఁ, నలువనేర్పు చెప్ప నలవి యగునె. ౧౨౭

క. ఎన్నఁడు నిట్టి విచిత్రము, కన్నది విన్నదియు లేదు కడపట గుణసం
పన్నుని సజ్జనమిత్రు జ,గన్నుత నినుఁగంటి ననినఁ గడుమోదమునన్.

శా. తత్కాలోచితగోష్ఠి దీర్చి యతనిం దాంబూలపూర్వంబులౌ
సత్కారంబుల నాదరించి కొలువుం జాలించి యారాత్రి య
ద్యత్కౌతూహలుఁ డౌచు ఖడ్గసహితుండై యొక్కఁడు న్భూవరుం
డుత్కోచంబున నేగె నాదెసకు నాయుగ్రాటవి ద్దాఁటుచున్. ౧౨౯

మ. ఘనుఁ డట్లేగుచుఁ గాంచెఁ గాంచనమయాగారప్రకీర్ణాఘనా
శనతీర్థాంతసమున్నమన్నిజవపుస్సంభూతి హేతుప్రచా
లనలీలాకృతడంబరాంబరతలాలంబోష్ణరుగ్బింబచుం
బనవిస్రంభవిజృంభితాద్భుతరసప్రారంభమున్ స్తంభమున్. ౧౩౦

సీ. కని విస్మితుం డౌచుఁ జని హేమగృహముల రత్నగోపురముల రమ్యమైన
పురము దగ్గఱి దాని పొంత సూర్యప్రభ నానొప్పు నేటిలో స్నానమాడి

గుడిలోని యాదిత్యుఁ గడుభక్తిఁ బూజించి యిష్టదైవముఁ బరమేశుఁ గొల్చి
యుపవాస ముండి సముత్సుకుఁడై దేవతాయతనమున నారేయిగడిపి
రేపకడ నలేచి పాపవినాశన,తీర్థమునకు నేగి పార్థివుండు
జలకమాడి యచట సంధ్యనారాధించి, జలజమిత్రు నాత్మఁ దలఁచునపుడు.

గీ. తెలిపిపడఁగ మొదలి దిక్పతికెత్తిన, గొడుగుమీఁది పసిఁడిగుబ్బ యనఁగఁ
దూర్పుకొండమీఁదఁ దోఁచె మార్తాండుని, మండలంబు భువనమండనంబు.

గీ. తీర్థమధ్యమమున దివ్యపీఠాంకమై, జిగి దొలంక బుగ్గ లెగయుచుండ
నవ్యమైనకనకనాళంబు గలమహా,కమల మనఁగఁ బుట్టెఁ గంబమపుడు.

క. కడుచోద్యమంది యీఁదినఁ, దడ వగు నని యాతఁ డద్భుతస్తంభముపైఁ
బడనుఱికి పీఁటమీఁదను, జడియక కూర్చుండి యోగిచందము దోఁపన్.

క. *ధరణీశుండెక్కిన మొగ, తిరుగక కంబంబు తొంటితెఱఁగున నాభా
స్కరుగతిఁ గొలంది జంకక, పెరిఁగెఁ గపటవామనుండు పెరిఁగినకరణిన్. ౧౩౫

శా. †కంబం బీక్రియ నిక్కుచున్ బిఱుసుగల్గం బెద్దయు న్నిక్కఁగా
గంభీరుం డగురాజు కైకొనఁడ యాకాశంబు ముట్టంగన
య్యంభోజాప్తుఁడు చేరనిచ్చు టది హైన్యంబంచు మధ్యాహ్నసం
రంభం బేర్పడ నెండ చిచ్చు గొని పర్వంజేసె గర్వంబునన్. ౧౩౬

ఉ. చేసిన నెండపెల్లునకుఁ జిక్కి స్రుక్కక నిక్కిమిక్కిలిన్
డాసినఁ గ్రమ్మఱ న్రవి దృఢంబుగ రశ్మిసహస్రమెల్లఁ బై
నీసునఁ గప్పినంతఁ జలియింపక నిల్చినవానిఁ జూచి యు
ల్లాసముతోడ నిటనియె లావును దాల్మియుఁ దెంపు మెచ్చుచున్. ౧౩౭

గీ. లక్షయోజనంబులను నిల్చియైన నా,యెండ మానవులు సహింపలేరు
నన్నుఁ జేరనోపునా యన్యుఁ డట్లని, గాలి నేలపాలు గాకయున్నె. ౧౩౮

క. నరనాయక నీ వీయెడఁ, బరమేశ్వరుకరుణఁ జేసి బ్రతికితి నిజసు
స్థిరభావము సాహసమును, బరికించి మనంబు హర్షభరితం బయ్యెన్. ౧౩౯

క. నీవును నేనును నొక్కటి, గావున నాకుండలములు గైకొను మివి సం
భావనతో నిత్యమును మ,హీధవర సౌవర్ణభార మిచ్చుచునుండున్. ౧౪౦

గీ. ఎన్న నాల్గుమూడ లెత్తొకకర్షంబు
నాల్గుకర్షలైన నగుఁ బలంబు

*ధరణిపుఁ డెక్కిన మొగ్గక, తిరమై-పా. †కంభంబీక్రియ-రెండు ప్రతులలోను.

వలము లొక్క నూటు తుల యగుఁ దుల లొక్క
యిరువది మితి భార మిది మతంబు. ౧౪౧

క. అని యిచ్చినఁ గైకొని యా, తనిపదముల కెఱఁగి మగుడుతఱిఁ గంబాంబో
య్యనఁ గ్రుంకఁగఁ దీర్థమునకు, మనుజేంద్రుఁడు చేరవచ్చె మాపటివేళన్.

గీ. కంబ మచట మునుఁగఁగా గంతుగొని తీర, భూమి నిలిచి తగిన నేమమెల్లఁ
దీర్చి భక్తితోడ దేవతాలయములో, నుండి రేయి గడపి యొక్కరుండు. ౧౪౩

శా. ప్రాతఃకాలమునందు లేచి ధరణీపాలుండు తీర్థంబులో
స్నాతుండై నియమంబుతోడ శివపూజాకృత్యముం దీర్చి సం
ప్రీతిం గ్రమ్మఱి వచ్చుచోఁ దెరువునం బృథ్వీసురుం డొక్కరుం
డేతెంచెం గడుదీనుఁడై యతని నింపేపార దీవించుచున్. ౧౪౪

క. చేరఁ జనుదెంచి యతఁడో, వీరోత్తమ పేదవాఁడ విప్రుఁడ నేనా
హారంబు వేఁడి వచ్చితిఁ, గారుణ్యము మెఱసి యిచటఁ గావుము నన్నున్.

మ. అనినం జూచి కృపారసం బెనయ నాహారార్థి యీవిప్రుఁ డీ
తని కిచ్చో నశనంబు లే దితని చేతః ప్రీతి గావింప నే
ధనము న్లేదు ప్రదాతకుం దగిన పాత్రం బబ్బినం బ్రాణమై
నను వంచింపక యిచ్చు టొప్పు నని పుణ్యశ్లోకుఁ డుద్యుక్తుఁడై. ౧౪౬

క. మితిలేని మహిమ నీకిది, ప్రతిదివసము నొకసువర్ణభార మొసంగున్
మతిఁ జింతింపక పొమ్మని, యతిముదమునఁ గుండలమ్ము లాతని కిచ్చెన్.

శా. దానం బీక్రియఁ జేసి యొక్కయెడఁ దీర్థస్వార్థము ల్సేకుఱ
న్నానాచోద్యములెల్లఁ జూచితి జగన్నాథు న్భవిం గంటి స
న్మానం బచ్చట నొందితిన్ ద్విజుని దైన్యం బంతయుం బాపితిన్
దీనం బుణ్యుఁడ నైతి నంచుఁ బురికేతెంచెం బ్రమోదంబునన్. ౧౪౭

గీ. నీకు నీగుణములు లేక యీగద్దియ, యెక్కఁదగదు మగుడనేగు మనిన
మనములోన నతనిఁ గొనియాడుచును భోజ, మనుజవిభుఁడు భవనమున కరిగె.

శా. సంసారాంబుధిపూర్ణమగ్నజననిస్తారాంఘ్రియుం గేరుహున్
హింసావర్జితభావభవ్యమతి యోగీంద్రాత్మపద్మావళీ
హంసాకారు వికారదూరుని విమోహధ్వంసనోత్తంసునిం
గంసారాతిఁ బురారిమిత్రుఁ ద్రిజగత్కళ్యాణసంధాయకున్. ౧౫౦

ఉ. కంజభవార్చనీయపదకంజు నిరంజనునిం బురత్రయీ
భంజను నంజనాచలనిభద్విపదైత్యఘనప్రభంజనున్
సంజనితప్రమోదగిరిజాతనుమంజులవామభాగు మృ
త్యుంజయు నాంజనేయవిహితోన్నతగీతకృతార్థరంజనున్. ౧౫౧

మాలిని. గిరివిరచితచాపా కృష్ణమేఘాభిరూపా
సురసరిదవతంసా తుష్టదైతేయహింసా
గరళగళనదక్షా కంజపత్రాయతాక్షా
పురహరహరిరూపా పుణ్యగణ్యస్వరూపా. ౧౫౨

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలీకభేకఫణీంద్ర వీరఘోట్టవి
భాళ కళింగదేశనిర్ధూమధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రవిలాంధ్రమహా
రాష్ట్రభూపాలరూప నూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలిపురవరాధీశ్వర
వెలనాటిపృథివీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొలని వెన్నయామాత్యపౌత్ర
హారితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసువరాజతనూజ గోపరాజప్రణీతం
బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు విక్రమార్కునిదానమ
హోపకారసాహసౌదార్యప్రశంసనం బన్నది సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

అష్టమాశ్వాసము.

క. శ్రీలలనాతనురుచిశం, పాలతికాచిరవిలాసపరికీర్ణవపు
ర్లీలాతిశయవిడంబిత, నీలాంబుదవర్ణుఁ ద్రిభువనీపరిపూర్ణున్. ౧

—పందొమ్మిదవబొమ్మకథ—

మ. మతిలో నిల్పి యతండు సజ్జనుల సంభావించి దైవజ్ఞస
మ్మతమౌ వేళఁ గడంగి నెక్కఁ జనుచో మాన్పించి యేకోనవిం
శతిమద్వారముపొంతబొమ్మ పలికెన్ క్ష్మాపాలకా మూర్ఖ భా
రతపర్వంబు పఠింపఁ బూనుట చుమీ రాఁగిల్లు నీయత్నముల్. ౨

క. ధారానాయక ధారుణి, నాయూథుం డైన విక్రమార్కునికరణిన్
శూరుండును ధీరుండు ను, దారుండును గాక యెక్కఁ దగ దెవ్వరికిన్. 3

మ. అది యెట్లన్న నెఱుంగఁజెప్పెదఁ దదీయం బైనచారిత్రము
న్నదవైరిద్విపసింహ మర్థిజనతామందార మాభూవరుం
డుదయాస్తాచలమధ్యభూమి దనకై నొప్పారు నుజ్జైని సం
పదలం బొంపిరివోవ రాజ్యము నయప్రాజ్యంబుగా నేలఁగన్. ౪

ఉ. ఆజననాథుఁ గొల్చి కనకాభరణంబులఁ దేజరిల్లుకాం
తాజనుల స్వ్విచిత్రవసనంబుల బంటుల నందలంబులం
దేజులఁ జామరంబులను *దెల్లని యెల్లుల నేపు సూపుచున్
రాజులు మంత్రులు న్సుకవిరాజులు నుండుదు రొక్కకైవడిన్. ౫

గీ. అట్టిదివసమున సమస్తభూపాలురు, భటులుఁ గవులు హితులు బలసి కొలువ
సురగణంబులోని సురరాజుభంగి న, య్యవనిపాలుఁ డున్నయవసరమున.

క. ముకుళితకరుఁడై దౌవా, రికుఁ డెదుర న్నిలువఁబడి ధరిత్రీశ్వర కా
నికగా సాళువముం గొని, యొకనల్లని చెంచు వచ్చియున్నాఁ డనుడున్.

క. తత్పారణంబు దలయ స, ముత్పులకితుండై †నిజాభిముఖమానవసం
పత్తరదర్శనుఁ డగు భూ, భృత్తిలకుండు వానిఁ బిలువఁ బంచెన్. ౮

---

* డెలయి నీటయి సేటు జూపుచున్ - † ముత్తిలితుండై

మత్తకోకిల. నెమ్మిఁ బచ్చని కుప్పసంబును నీలిచీరయుఁ బీలియుం
దమ్మిపూసలపేరు నెత్తురుధాతుబొట్టును జూడ నం
గమ్ముపైఁ దగు సొమ్ముగాఁ బికిక త్తె కాసె నమర్చి పా
అమ్ముల న్విలుఁ గేలఁ బూన్చొని యంతఁ జెంచరుదెంచెరా. ౯

క. దూరంబున నుడుగణపరి, వారుండై వెలుఁగు రజనివల్లభు క్రియ ను
ర్వీరమణులలో నొప్పెడు, నారాజుం జూచి మ్రొక్కి యతివినయమునన్. ౧౦

గీ. నీవు దాడివెట్టి నెగడిన నఱుముక, యీఁకఁ దిరిగి గొందు లీఁగునృపుల
పగిదిఁ బులుఁగులెల్లఁ బఱవ వేఁటాడునీ, సాళువంబు గొనుము మానవేంద్ర.

క. అని చూపి కొలువులోపలఁ, దనచేతి విహంగమును ధరణీశుని కొ
ప్పన చేసి తాను వచ్చిన, పనిఁ జెప్పఁ గడంగి యతఁడు పతి కిట్లనియెన్.

గీ. నృపులు గానలేని నీమహావసరంబు, నేఁడు గంటి దొడ్డవాఁడ నైతి
మానవేంద్ర యేను మందరగిరినుండి, యరుగుదెంచినాఁడ నవధరింపు.

శా. ఓరాజన్యకులావతంసక తదీయోపాంత భాగమ్మునన్
భేరుండాదిమహామృగేంద్రనివహాభివ్యాప్తమై యున్నత
స్ఫారానేకమహీరుహప్రకరవిస్తారావరుద్ధార్కసం
చారం బైనయరణ్య మున్నది తనుస్పందోహసందష్టమై. ౧౪

సీ. ఆదివరాహ మాయడవి యేకలములు మున్నించి విడిచిన గున్నయొక్కొ
దిక్కరు లక్కడ నక్కు నేనుఁగులచేఁ దోలుడువడి చన్న దున్నలొక్కొ
చండికసింహ మచటఁ బెద్దపింగంపుఁగముపులోఁ దప్పిన కొదమయొక్కొ
కాలునిపోతందుఁ గల కారుపోతులఁ గూడిరాలేకున్న దూడయొక్కొ
మారకమ్మపులి యచట మలయుచున్న, పెద్దనెకములు పెంచిన పిల్లయొక్కొ
యనఁగ వాలుమృగంబుల కదియు మెపుడు, నాటకట్టగుజాడలు తేటపడఁగ.

సీ అందులపందుల దందంబు క్రుంకున లీలావరాహంబు నేలఁగలసె
నచ్చోటిమదలులాయములతో బెనగియూ మెనుపోతుయములోకమునకుఁజనియె
నక్కడి కృష్ణమృగౌఘంబుచేఁ జాలఁ దూలి సారంగంబు గాలిఁబోయె
నటకొండగోటియలయమటునవొచ్చి మహామేష మగ్నిపాలయ్యె ననఁగ
నొప్పు నితరజంతువులను జెప్పనేల, *మువ్వతెలుఁగులుఁ దోడేళ్లు దుప్పులిర్లు
†కొరనువులు మెడినాగులుగుజ్జుఁబిళ్లుఁ, గణుఁజు లేములుఁగుందేళ్లుఁగలవు పెక్కు.

---

*మువ్వతెలుఁగులు వ్యాఘ్రింబు లుప్పతిల్ల-†వరలు దురువాతులున్నదపతులుగల్గి- కొఱను
వులు మరినాగులు గుజ్జుకిండ్లు.

ఉ. అన్యెడ నొక్కయేకల మహాంకృతితో గుహనుండి నిచ్చలున్
దయ్యము కైవడి న్వెడలి దాడలు గొట్టుచు బెట్టు రొప్పుచుం
జయ్యనఁ జొచ్చి యేర్చిన గజంబులు మున్నుగ నమ్మృగంబులన్
వ్రయ్యలుగాఁ బడం బొడిచి వారకచంపుచు నుండు గండునన్. ౧౮

గీ. ఎదిరిపందులు దానిపైఁ గదిసిపొలియుఁ,బందెగాఁడొక్కవ్రేటుగఁబంతమూడి
రొలి నిలిపి యడిదమునఁ ద్రోలివ్రేయ, ఖండితములగు గుమ్మడికాయలట్లు.

క. ఆకొమ్ముకాఁడు తొల్లిటి, యేకలమో కాక యముఁడో యిట్టివిచిత్రం
బేకడఁ గానము విను మది, నీకటఁగింపంగఁ బూని నేఁ బనివింటిన్. ౧౯

మ. వసుధానాయక వేఁటకుం గదలు సత్త్వం బెక్కు మేనంతకున్
సుసరం బౌ లఘు వౌ జయం బగు రిపుక్షోభం బగు న్సద్గుణ
ప్రసరం బేర్పడుఁ జేతి సూటి మెఱయింపం జో టగు న్వేఁట దు
ర్వ్యసనం బంద్రు ధరిత్రి నిట్టిగతి సౌఖ్యం బొందుచోఁ గల్గునే. ౨౦

క. అంచుం జెప్పినఁ బ్రియపడి, చెంచుగనకాంబరములఁ జెలువారఁగ మ
న్నించి వరాహముఁ ద్రుంపఁద,లంచి మృగవ్యప్రయాణలాలసమతి యై.

సీ. దీమంపువేఁటలు దామెనవేఁటలు తెరవేఁటలును నేర్పు తెరలికలును
బందెమాడినభంగిఁ బందులనొప్పింపఁ బూఁటకాం డ్రనఁదగు వేఁటకాండ్రు
సారమేయంబు లా సారమేయంబుల పట్టెడగొలుసులు పట్టినడువ
భేరుండగండగంభీరత్వ ముడిగించు భేరీరవంబులు బోరుకొనఁగ
వారువము నెక్కి మితపరివారుఁ డగుచుఁ,బోటుకాండ్రును వడిగల యేటుకాండ్రు
వాటపడ వెన్నసరుదేర వేఁట గదలె, మందరంబున కవనిపురందరుండు. ౨౨

వ. అట్లు గదలి కతిపయదినంబులకు దుశ్చరంబగు నగ్గిరిపశ్చిమతటంబున గండభేరుండాదిప్రచండమృగాండజప్రకాండపరిగణ్యం బగునరణ్యంబు దరియం జొచ్చి యచ్చటి శిలోచ్చయంబులం బ్రతిధ్వనులను సముదంచితంబుగం బెంచు చెంచులయార్పులును శునకకోలాహలంబులుఁ గాహళాదివాద్యరవంబులు దిక్కులు చెవుడుపడ సమీపించి. ౨౩

క. మెలఁకువ లగుచోటుల మను,కులకందువులను జలంబు గొను నెడలను మేఁ
తలపట్లను మృగములకును,వల లొడ్డుచు వేఁటకాండ్రు వలఁకులఁ జనఁగన్.

క. పులియొదిఁగి మొగసియశ్వము,తలదొమకఁగ నృపుఁడు సురియఁదలద్రెంచిన మే
నిలఁబడఁగఁ బడక యాతల,లలితాశ్వంబునకుఁ బులితలాటము చేసెన్.

చ. అటఁ జతురంతలోపల నవాంబుధరాళులు భంగి ముంచెటం
గిటకిటఁ గోఱలన్ ధరణి గీఱుచు రొప్పుచుఁ గొప్పరించుచుం
గిటిగణ మేగుదేరఁ గని క్రేవలఁబట్టిన వేఁటకుక్క లొ
క్కట గొలుసు ల్వడి న్విడువఁగాఁ బఱచెం బవమానవేగులై. ౨౬

చ. పఱచుచుఁ గొంకులుం దొసలుఁ బట్టి విదుర్చుచు మాఱెగట్టిన
న్మోఱుగుచుఁ గ్రమ్మఱం దొలికి మోఱలఁ ద్రిప్పినఁ జోటు దప్పఁ గ్రే
ళ్లుఱుకుచు సింగము ల్గరుల నొక్కటఁ బట్టెడు భంగి దాఁటుచుం
గఱచుచుఁ జాగనీక యరికట్టుచు బెట్టుగ నేచెఁ బందులన్. ౨౭

క. కినిసి వరాహము వోలిచిన, శునకముతల ద్రెళ్లి యెగసి చొప్పేర్పడ నొం
డు నెలవునఁ బడియెఁ గవ్వడి, తునుమాడిన యాజయద్రథునితలవోలెన్.

వ. అంతట వేఁటకాండ్రును నొండొరువులఁ గడవం బాఱి గంటిలేని కుఱుగం
ట్లం గలిగి మెఱుఁగారెడి సూటిగల పందిపోట్ల దృఢంబుగా నత్తుకొని
యొత్తిలి పోయి మొగము దప్పఁగూటువ బలుమూటువం గదిసి పెద్దగున్న
లను, జిఱుగున్నలను, బిడిపందులను, నెడమల్లరంబులను, కొమ్ముకాండ్రను,
నొక్కుమ్మడిం గ్రమ్మనప్పుడు. ౨౯

క. గంధగజలీలఁ బంది మ,దాంధంబై యొకని జీరినట్లుగఁ బొడువ
న్నంధింపం బడిన జరా,సంధునిక్రియ వ్రయ్య లొక్కసరనం బడియెన్. 3౦

గీ. అట్టివేళ నృపుఁడు కట్టెదురను*నారి బెట్టుపొడము, నమ్ము పెట్టి తిగిచి
బొట్టు వెట్టినగతిఁ బట్టెలనం దేసెఁ, దిట్టినట్లు పంది మిట్టి పడఁగ.

వ. ఆసమయంబున బెబ్బులిం గని పఱచుపశువులకరణి నవ్వనమదగజంబులు
మొదలుగాఁగల మృగంబులును వేఁటకాండ్రును నొక్కదిక్కునకుం బఱతెంచిన
నంతం దత్పశ్చిమభాగంబున. 3౧

సీ. పాతాళ మీఁగినపందిఁ బోలికిఁ బిల్చు కైవడి నందంద కాలు ద్రవ్వఁ
గనుసన్నఁ బ్రాణులఁగాల్పఁబూనినమాడ్కిఁగన్నులమిణుఁగుఱుఁగ్రమ్మఁజూచు
దిగ్గజంబులు మది బెగ్గిలి మ్రగ్గఁగా జాకించుగతి వెక్కసముగ రొప్పు
నర్భనిహాయముల నరికట్టఁ జదురీతిఁ గొనవెండ్రుకలు నిక్క గొప్పరించుఁ
దిరుగుచోనడ్డమగుకులగిరులఁదునుము, వాఁడియిను భంగిఁగోఱలుతీఁడికొంచుఁ
గాలమృత్యువు రేఁగిన కరణిలోక, మాకులంబుగఁ గవిసె నయ్యేకలంబు.

వ. అట్లు దవ్వుల మలయుచున్నం జూచి యచ్చెరువంది యిచ్చ మెచ్చుచుఁ
జిత్తంబున నుత్తలపడక యత్తలం బందుఁకొని. 3౪

---

* నారి, బిట్టుబొడమికమ్ము పెట్టినగతి పందివొట్లఁగ్రుచ్చి పట్టెలదద్దసం—

ఉ. వాహముఁ దోలి రాజకులవర్యుఁడు చేరఁ గృతోల్లసన్మృగ
ద్రోహము నిత్యవీరరసదోహము సంజనితాంజనాద్రిసం
దేహము సత్యుదగ్రఘనదేహము నుద్ధతకాననాంబుధి
గ్రాహము సర్వభీతికరగర్వవిరాహము నవ్వరాహమున్. ౩౫

క. చేరిన నది మది బెదరక, యీరసమునఁ గడచి యతని నెదిరించెను భ
ద్రారమణుని జెనయఁగ భూ,దారాకృతివచ్చు మూకదానవుమాడ్కిన్.

క. అత్తతిఁ దనచిత్తంబునఁ, దత్తఱపాటొందు లేక ధరణీరమణుం
డత్తలము వైవ నది గని, తుత్తుమురుగఁ బొడిచె లేఁతతుండిలముక్రియన్.

క. పొడిచినఁ దడయక పిడికిట, నడిదము బెడిదముగ నెగడ నతఁ డశ్వము న
య్యెడ కడరించినఁ గ్రోధము,వడి మగుడఁగ మగిడెఁ బుడమి వడవడ వడఁకన్.

గీ. అట్లుదిరిగి చనినన య్యేకలము వెంట,హయముఁ దోలుకొనుచు నరిగె నృపుఁడు
వందిరూప మైన పాతాళకేతువు, నంటనెయిమకువలయాశ్వు మగిది. ౩౯

గీ. తిన్నక్రొవ్వులోన నున్నది నీరుగాఁ, గన్ను లగ్గిమెఱపుగములు గాఁగ
రొప్పుటుఱుముగాఁగఁ గప్పుచొప్పడఁ బంది,గాలిఁ బఱచు మొగులుకరణిఁ బాఱె.

వ. ఇట్లు పాఱిన ఘోరం బగు కాఱడవిలో దూరంబగు నీరంబులందూఱి.

క. పందివెనువెంటఁ నరుగుచు, ముందట నరలోకపాలముఖ్యుఁడు గనియెన్
మందరముఁ బురందరరిపు,మందిరకందరము నిందుమణిసుందరమున్.

క. కని దగ్గఱనెడ నూకర, మనువుగ గుహ సొచ్చె నంత నచటితిమిర మా
తనిదృష్టిఁ గప్పె భయపడి, తనుఁజొచ్చిన వానిఁ గావఁ దగు ననుకరణిన్.

గీ. ధరణిపాలుఁ డంతఁ దురగంబు నచ్చోటఁ, గట్టి వాలుఁ గేలఁ బట్టికొనుచు
లొంక సొచ్చి నాత్మఁ గొంకక కాలుండు, కదిసి దివియ పట్టి వెదకుపగిది.

ఉ. చొచ్చి మహామృగం బరుగుచొ ప్పటఁ గానక కందరాంతని
ర్యచ్చటులాంశుకూట మగు రత్నకవాటము గాంచి యిచ్చలో
వచ్చెరువంది యందుఁ జని యావల నిండిన చిమ్మచీఁకటిం
గ్రొచ్చుచు నేగె వాలు కడక్రొమ్మెఱుఁగు ల్నిగుడంగఁ గ్రిందికిన్. ౪౫

ఉ. ఆదెసఁ గొంతదవ్వుల మహారజతాంచితసాలమండల
శ్రీగవరార రత్నకలశీపరిచిహ్నితతుంగశృంగసా
ధాదినికేతనప్రసర మైన మహానగరంబు దోఁచెఁ జం
ద్రోదయలీలఁ గన్నులకు నుత్సవమై దిమిరం బడంచుచున్. ౪౬

ఉ. అందులవణ్యవీథుల నహర్నిశముం దిమిరంబు లేను సం
క్రందనరత్నగేహముల కాంతుల నేఁగరా దటంచు న
మ్మందరసీమలందు గరిమంబున దాఁచిన పద్మరాగముల్
క్రందుకొనుం బ్రదీపములకైవడి దివ్వెలపండుగో యనన్. ౪౭

క. అందు బలిచక్రవర్తి ము, కుందుఁడు దన ద్వారపాలకుఁడుగా రక్షో
బృందములు గొలువఁగా నా,నందంబున నుండు నురగనాథులతోడన్.

క. అందులఫణికుల మఃపవన, చందనసంవేష్టనిజభుజంగీవదనా
నందనసుందరతరమగు, మందానిల మానుచుండు మ్రాన్గన్నిడుచున్.

క. చెలువారెను నాపురిలో,పలి రక్కసు లొంటుగడలభయ మెఱుఁగక తీ
పులవింటికి జడియుచు మరు, నిలువేలుపుగా భజింతు రింతులుఁ దారున్.

ఉ. ఆపురిఁ గాంచి సమ్మదము నచ్చెరువు న్మదిఁ బిచ్చలింపఁగా
భూపవరుండు వంది యెటువోయె బలంబెటు వోయె దివ్యమా
నీపుర మెట్లు తోఁచె నది యెవ్వని రాజ్యము చూత మంచు ని
చ్ఛాపర తంత్రుఁడై గవనిచక్కటి డగ్గఱ వచ్చె నయ్యెడన్. ౫౧

ఉ. చేతఁ బసిండిబద్ద విలసిల్లఁగ నొక్కఁడు వచ్చి మ్రొక్కి పృ
థ్వీతలనాథ నాథుఁ డగు విష్ణునిచే సెలవంది దానవ
త్రాత బలీంద్రుఁ డిప్పు డనురాగమున న్నినుఁ బిల్వఁ బంచె ర ౫౨
మ్మా తడయంగ నేల యనుమానము సేయక నీవు నావుడున్.

సీ. ఘనుని సందర్శింపఁ గలిగె నిక్కడ నని యానంద మందుచు వానిఁ జూచి
పురిచొచ్చి రత్నమందిరములసొం పెల్లఁ గోరి చూచుచుఁ బైఁడికోట దాఁటి
చని యవ్వటారుమోసలఁ దూఁటిమణిమండపంబులో దైత్యులుబలసికొలువఁ
గంకణంబులమ్రోఁత గ ల్లనఁగాఁ బాఁపజోటులు వసీఁడి వీచోపు లిడఁగ
మెఱుఁగుముత్తియముల పేరులఱుత మెఱయ,నలరుచుక్కలలోని రేరాలుఁగువోలె
మానికంబులగద్దియపైనిదీర్చి, యున్నబలిఁజూచి మ్రొక్కె నమ్మన్నుఱేఁడు.

క. అతనిఁ గనుంగొని దానవ,పతి ప్రియమునఁ గౌఁగిలించి భద్రాసనసు
స్థితుఁ జేసి మిత్రకృత్యో,చితసత్కారము లొనర్చి సేమం బడిగెన్. ౫౪

శా. ధర్మం బెల్లెడఁ జెల్లునా ద్విజులవిద్యాగోష్ఠి రాజిల్లునా
దుర్మార్గంబు లడంగునా ప్రజలు సంతోషింతురా సత్క్రియా
మర్మం బేర్పడ జన్నముల్ జరుగునా మర్యాద వర్తిల్లునా
నిర్మూలంబుగ శత్రులం గెడపుదా నీలక్ష్మి సొంపెక్కఁగాన్. ౫౫

శా. హర్షంబొంది పురందరుండు ధరపై నందందుఁ గాలంబుల
న్వర్షంబు ల్గురియించునా తగిలి విద్వాంసుల్ ప్రశంసింతురా
ఘర్షింపంగల రీతి నీతి దెలియంగా విందురా కీర్తియు
త్కర్షం బందునె దీనులంగడపుదే దానం బనూనంబుగన్. ౧౬

వ. అనినం గృతాంజలి యై మానవేంద్రుండు దానవేంద్ర నే నెంతవాఁడ నన్నిం తకుశలం బడిగితి నీవు మహానుభావుండవు. ౧౭

సీ. కశ్యపసుతుఁడు రక్కసులమేటి హిరణ్యకశిపుండు నీవంశకర్త యనఁగఁ
బరమవైష్ణవుఁడైన ప్రహ్లాదుఁ డద్భుతఖ్యాతచరిత్రుండు తాత యనఁగ
వీరమాహేశ్వరుం డై రూఢి కెక్కిన బాణాసురుఁడు కూర్మి పట్టి యనఁగ
దానవరక్షణజ్ఞానవిజ్ఞానాదిగురుఁ డైనశుక్రుండు గురు వనంగ
నమరలోక మేలుట పరాక్రమ మనంగ, భువనమంతయు వితరణాభోగ మనఁగ
దేవదేవుండు హరి యిష్టదైవ మనఁగ, నీమహత్త్వంబు నాకు వర్ణింపఁదరమె.

మ. ఘనుఁడౌ విష్ణుఁడు జన్నిదంబు శిఖయున్ గాయత్రి పల్కుల్ మృగా
జినము న్గోఁచియు దర్భలు న్గొడుగు మౌంజీబంధము న్గోపిచం
దనము న్వాలిమిబొట్టుఁ గుండలములున్ దండంబు నందంబుగా
నిను వంచింపఁ గడంగి తాఁ గుఱుచయై నీచేత వర్తిల్లఁడే. ౧౮

క. వడమాయలవడు గడిగినఁ, దడయక మూఁడడుగు లిచ్చి ధర్మం బిలనా
ల్గడుగులుగా నిల్పిన నీ, కడిమి వొగడ నలవి యౌనె కమలజుకైనన్.

క. అలాగు కపటియైనను, వేలుపె యని యొసఁగు నీదు వితరణగుణముం
జాలింయు మెచ్చి త్రిభువన, పాలకుఁడచ్యుతుఁడు ద్వారపాలకుఁడయ్యెన్.

క. పాత్రత్యాగి యనంగ జ,గత్రయమునఁ బరఁగునట్టి ఘనుఁడవు నను నీ
మిత్రునిక్రియఁ గనుఁగొంటి ప,విత్ర చరిత్రుండ నైతి విశ్వములోనన్. ౨౦

సీ. అనవుడు దనుజేంద్రుఁ డతి సమ్మదంబున నుర్వీశ యీకలియుగమునందు
వీరుండు శూరుండు దాతయుండు మఱి లేఁడు నీవె కాక యని నిన్నుఁ జూడ
వేడుకపడి యేను విష్ణుని యాజ్ఞచే వెడలి తాలేక యీ వెరవు పూని
నిన్నిటు రప్పించి కన్నులారఁగఁ గంటి నధికలాభం బయ్యె నంచుఁ బలికి
యిదిసువర్ణదాయి యిదిజరామృత్యుహాని, ర్వ్యరణ మనుచు రసరసాయనములు
చేర్చి నిచ్చి యనిచె బిలమార్గ మెఱిఁగింప, నవ్వరాహమైనయసురఁ బనిచె.

ఉ. వంచిన, వాఁడు చేరి జనపాలక యీ మొగసాలఁ గాచి న
క్తంచరవైరి యన్యులకుఁ గానఁగరాక వసించు, నట్టిరా
త్రించరనాయకుండు నినుఁ దెమ్మని పుచ్చిన నేకలంబనై
వంచనఁ దెచ్చి యిన్ని దురవస్థలఁ బెట్టితిఁ దప్పునైఁ పుడమీ. ౬౪

ఉ. దానవనాథుఁ జూచితి సదాతనమా రససిద్ధిఁ గంటి వో
మానవనాథ నాపని క్రమంబున నీహిత మయ్యె నంచు స
న్మానముతోడఁ గొల్చి బిలమార్గము సూపఁగ వచ్చి వెల్వడ
న్వాని నతండు వీడ్కొలిపి వార్వము నెక్కె నుదాత్తచిత్తుఁ డై. ౬౫

చ. మగిడి మహామృగౌఘము నమానుషభూములు నిర్ఝరంబులు
న్నగములుఁ గంటకద్రుమవనంబులు దాఁటుచు వచ్చి యాత్మభృ
త్యగణము రోయుచుణ్ జనపదంబును గానక కానలోన నా
మృగయునిఁ గాంచి యొయ్యన సమీపముఁ జేరఁగ వాఁడు మెచ్చుచుణ్.

క. మనుజేంద్ర నీవు క్రోడము, వెనువెంటం జనిన నిన్ను వెదక బలంబుల్
గనుకని చనియె న్ననొక, యనువునఁ దురగంబు జాడయరసెద నిచటణ్.

క. కంటిఁ బని చెల్లె ననుచుం, గంటకములుఁ గండ్లు దప్పఁగాఁ దోడ్కొని రా
జొంటిపడకుండమృగయుఁడు, బంటుతనము మెఱసియొక్క బయలికిఁ దెచ్చెణ్.

గీ. అచటనృపుఁడునిల్చియసహాయశూరుఁడఁ, దోడువలదుహాయముఁదోలువాఁ
డ। నీవు గూడ లేవు నిలువు నీవని చెల్లె, ననుచు వేఁటకాని నాదరించి. ౬౯

క. రసఘుటికలుఁగట్టిన మృదు,వసనంబులు వారువంబు వాలుం దక్కం
బసదనము రత్నపథకా,ది సమస్తకభూషణములు దిగ్గన నిచ్చెణ్. ౭౦

వ. ఇట్లిచ్చి యనిపి తదనంతరంబున జోడన యు, జంగనడక యుఁ, దురికినడ
యు రవగాలునడయుం గల వారువము నదలించి వాగె వదలి రాగసంజ్ఞం
గదలించి తోలిన. ౭౧

క. వలకుం బల్లెడ లాదిం, గలజెక్కలకరణి నెగయఁగా నశ్వము ని
శ్చలగతి నాదిత్యునిహయ,ములనుం దనకాలిధూళి బోవంబాఱెణ్. ౭౨

వ. తదనంతరంబ ఫేనిలరక్తరిక్తాననం బై ఖలీనచర్వణంబగు గంధర్వంబు నాఁగి
నాగంబుల నమలుఁనాగాంతకుపై నున్న ముకుందునిచందంబునఁ గంద
ముప్పళించుచుఁ గలంకదీర్చునప్పుడు. ౭౩

మ. ధరణీనిర్జరుఁ డొక్కఁ డాత్మసుతుఁడుం దానుం బుభుక్షాజరా
పరితాపంబున మేను దూలి పడఁగాఁ బ్రాణంబు లుద్వేగముం
బొరయంగాఁ జనుదెంచి మూఁడుదినము లోర్వమి న్నిరాహారతా
పరిఖిన్నాత్ముల మేము నేఁడు దయతోఁ బాలింపవే నావుడున్. ౨౪

గీ. అన్న మిచటఁ బట్టెఁడైనను దొరకదు, తనియ నిత్తు నన్న ధనము లేదు
మేనితొడవు లెల్ల మృగయుని కిచ్చితి, నిప్పు డిద్దఱికిని నేమి యిత్తు. ౨౫

క. ఆతురుఁడు దానపాత్రము, చేతం గలయది యె దానసిద్ధి యగుట ధా
త్రీతలపతి దలఁచి కృపా, న్వితుండై యొక్క ఘుటిక నిచ్చెద ననుచున్. ౨౬

వ. రెండు ఘుటికలు రెండుచేతుల నిడుకొని రసమిది సర్వలోహకాంచనీకర
ణంబు రసాయనం బిది జరామృత్యుహరణంబు వీనిలో నొకటి మీ రిద్ద
ఱు పుచ్చుకొనుం డనినం దండ్రి జరాజీర్ణుం డగుటం జేసి (రసాయనం బి
మ్మనిన.) ౨౭

గీ. ఇతనిమాట పొసఁగ దెల్లలోహంబుల, నూనినంతఁ బసిఁడిగా నొనర్చు
రసమె యిమ్ము నాకు రాజన్య యిదనన్నఁ, దండ్రి వచ్చి కొడుకుఁ దలఁగఁ ద్రోచె.

వ. ఇట్లు పరస్పరభిన్నమనోరథం బగు దుర్వాదంబున శిఖ లూడ దోవతులు
వదలఁ దమచ్ఛాందసోక్తుల నేనము న్నాశ్రయించినవాఁడ నింక నీ వడుగకు
మనుచుం ద్రోపుత్రోపులాడంగ నెడసొచ్చి. ౨౮

క. ఇటు మీలోపల నూరక, చిటిపొటి వల దైన మీకుఁ జిత్తప్రియసం
ఘటనము సేసెద నని రస, ఘుటికలు నృపుఁ డిద్దఱకును గొంకక యిచ్చెన్.

శా. ఇష్టార్థప్రతిపాదనన్ ద్విజులఁ దా నీరీతి సత్యంతసం
తుష్టస్వాంతులఁ జేసి వీడుకొని ప్రత్యుద్యోతమా సేన సం
దష్టంబై పలుదిక్కులం గొలువఁగాఁ దానేకసిద్ధక్రియా
హృష్టాత్ముం డగుచు న్మహీవరపరుం డేతెంచె నుజ్జేనికిన్. ౩౦

ఉ. వింటివె భోజరాజ పలువెంటలఁ బూనియు వానిఁ బోలఁ దే
వంటిఁ బ్రయత్నము ల్వలవదంటి విచారము లుజ్జగించి నీ
కింటికిఁ బోవు టొప్పు నన నిట్టి గుణశ్రవణోత్సవంబునం
గంటకితాంగుఁడై యతఁడు గ్రమ్మఱ నేగె గృహాంతసీమకున్. ౩౧

వ. తదనంతరంబ కొన్ని దివసంబు లరిగిన నిరువదియగువాఁకిట నెక్కఁ బూనుకొని.

— ఇరువదియవబొమ్మకథ —

క. నాగారిగమనమిత్రుని, నాగాననజనకు ననఘు నాగాభరణున్
నాగాసురహారుని సువర్ణాగధనుర్ధరుని నందనాగవిహారిన్. ౮౪

ఉ. నిష్ఠఁ దలంచి సర్వధరణీసురసమ్మత మైన వేళ భూ
యిష్ఠము లైన వాద్యము లనేకవిధంబుల మ్రోయ నాసన
శ్రేష్ఠము పొంతఁ జేరఁగఁ బసిండి నొనర్చిన బొమ్మ న్యాయవా
జ్నిష్ఠురవృత్తి దోఁపఁ బలికెం బ్రథివీపతి నడ్డపెట్టుచున్. ౮౫

ఉ. పొందొకయిం తెఱుంగక ప్రభుత్వము సూపెద వష్టభోగసం
క్రందనుఁ డౌ నవంతిపతికైవడి నీగియుఁ దెంపు లేక యె
క్కందర మూని నీవు నినుఁ గానవు గాక తలంచి చూడఁగా
నందని మ్రానిపండులకు నఱ్ఱులు సాఁచుట గాదె భూవరా. ౮౬

ఉ. ఆతనివర్తనంబు దెలియన్వినుకోరికి వచ్చినాఁడ వా
నీతలఁ పిప్పుగంటి ధరణీశ్వర చెప్పెద నాఁటదాన నా
చాతురి లెక్కకెక్కదు ప్రసాదముపెంపున నాదరింపు సం
ప్రీతి యొనర్చుదాన నిఁక మిన్నక మాటలు వేయునేటికిన్. ౮౭

గీ. అయ్యవంతినాథుఁ డష్టదిక్కులఁ గీర్తి, నిక్క నచటనచట నేర్పుమెఱసి
యాఱునెలలు రాజ్య మర్ధవర్షము ప్రవాసంబు నియతిగాఁగ జరపుచుండు.

మ. దిననాథప్రతిమానరూపుఁ డలమిన్ దేశాంతరాసక్తిమైఁ
జని యాశ్చర్యకరంబుగాఁ బురములున్ శైలంబులు న్వాఁగులు
న్వనమధ్యంబులుఁ జూచుచుం దిరిగి దివ్యస్ఫూర్తిఁ బద్మాలయం
బన సార్థం బగుపట్టణంబు గనియెన్ మార్గంబు రెట్టింపఁగన్. ౮౯

చ. అట చని పణ్యవీథిఁ గలయం బరికించుచు నొక్కచోట ను
త్తటశశిదీధితిప్రకరధాతము లైన గతి న్వికంకట
స్ఫటికమయంబు లైనగృహపంక్తులలోపల హేమరత్నసం
ఘటనమునం దనర్చు గుడిఁ గన్గొని డగ్గఱ నేఁగున య్యెడన్. ౯౦

ఉ. అప్పుడు గ్రుంకెఁ జీఁకటి దిగంతముల న్నిగిడెం బ్రియాంగసం
పర్కము లేని మానినులమానముదూల మరుండు మిక్కిలిం
గర్కశుఁడై చెలంగె నిలఁ గల్వలచెల్వము చూచి వానితోఁ
దర్కము పెట్టఁబూనినవిధంబున నెక్కున నిక్కెఁ జుక్కలున్. ౯౧

క. ఆవసథంబునఁబడి సం, ధ్యాసముదితవిధులు దీర్చి యాగుడిలోఁ గై
లాసనివాసునిఁ గోరి సు, ఖాసీనుం డైన నలువు రటఁ దమలోనన్. ౯౨

సీ. మనము నేర్పున నిన్ని దినములు భూలోకమంతయుఁ దిరుగుట వ్యర్థమయ్యె
సిద్ధయోగీంద్ర ప్రసిద్ధచారిత్రునిఁ గాలవంచకునిఁ ద్రికాలనాథుఁ
జూడలే నైతిమి చూడంగఁ గన్నులు గలిగియు నిచట నిష్ఫలములయ్యెఁ
బ్రాలేయగిరిప్రాంతఁ బన్నగాటవి నాతఁ డున్నతతపమున నున్నవాఁడు
తెరువులహేతులానీనను స్తరములనుమఁ, బోవలే నైతిమి తలపోసికొనఁగ
విని మనంబున నతనిదర్శనముఁగోరి, రాజశేఖరుఁ డచట నారాత్రి గడపి.

క. అరుణుం డుదయింపఁగ న, త్వరగతి నుత్తరము గదలి తఱచైనమహా
తరులును గిరులును దాఁటుచుఁ, దెరువెడలక నడిచికొన్నిదివసంబులకున్.

క. దుర్వారశరభగండక, దర్వీకరసింహదంతిదంష్ట్రులనల నై
శర్వాణిజనకుఁ డగు నా, పర్వతపతిప్రాంతఁ జేర భయరహితుం డై. ౯౫

ఉ. హిమవత్ప్రాంతము చేరి శీతలము గానీరంబులు స్నిగ్ధసం
యమిసంఘంబులు దేవదారుమయ దివ్యశ్రీకుటీరంబులున్
భ్రమరానందమరందబిందువిలసత్పద్మాకరశ్రేణులుం
గుముదప్రోజ్జ్వలకుంజకుంజరమహాకుంజంబులం జూచుచున్. ౯౬

క. చల్లనికొండ నయంబున, నల్లున కింపయినయట్టి యాభరణగణం
బెల్లఁ దమకూర్చి దాఁచిన, యిల్లనఁ దగు సర్పవనము నెదురం గనియెన్.

సీ. కన్నులమిణుఁగురుల్ గ్రమ్మంగ మ్రొగ్గుచు బుస్సనుచో వేఁడిపొగలు నిగుడఁ
బ్రల్లఁదంబున మస్లె నల్లనాగులు నాగపెంజెరలును బొంటిపెంజెరలును
శంఖపాలకులును జాతినాగులు నుల్లఁబెంజెరలును నెఱ్ఱఁబెంజెరలును
కూఁకవేటులుఁ జిన్నగులియలుఁ ద్రాఁచులుఁ బెరజులుగుఱ్ఱపుఁబెరజుల చటఁ
గలవు తక్షినజెఱ్ఱిపోతులునుదుంప, నాగులునుగొంటిగాఁడులునరియకొక్కు
శేనవాలముజైదుగులు? నిరుమొగముల, పాములునుబెక్కు తద్వనభూమినుండు.

క. ఇవ్విధమున ఘోరంబగు, నవ్విపినాంతంబు సొచ్చి యరుగఁగఁ బాముల్
క్రొవ్వున మ్రోగుచు నాతని, నవ్వెంటలఁ దామెయగుచు* నెగురుచుఁ బట్టెన్.

గీ. పట్టి వరుణనాగపాశంబులట్లు మైఁ, జుట్టుకొనిన నతఁడు పట్టువడక
యట్టివేళ జలగ లంటినకరి వోలె, దిట్టతనము మెఱసి తిరుగఁ డయ్యె.

---

* నెగడుచుఁ,

వ. అట్లు దిరుగక యొగభూమంబులకుం బోలె చతుష్ప్రకట నిశ్చలుండై ముందటఁ జని. ౧౦౧

సీ. పులితోలు కచ్చతంబుగ మొలఁ గాసించి సర్వాంగములను భస్మంబుపూసి
శిరమునఁ గెంజెడ వెరవార బిగియించి విపులాక్షమాల హస్తమునఁ దాల్చి
యాసనశక్తికి నాధార మగుయోగదండంబుపైఁ బాణితలము సేర్చి
వట్లు గట్టిన యోగపట్టె పూనిన మేను స్వస్తికాసనమునఁ జక్క నిలిపి
కంధరము వంచి నాసికాగ్రమునదృష్టి, గదియఁ గదలకముక్కన్నుగానరాని
శూలిపోలిక నున్న త్రికాలనాథుఁ, జూచిసాష్టాంగ మెరఁగెనాక్షోణివరుఁడు.

వ. ఇట్లు సాష్టాంగదండంబు గావించిన. ౧౦౩

క. అప్పరమయోగి యోగం, బప్పుడు వారించి లేచి యాతనిఁ గరుణం
దప్పక చూచిన మేనం, గప్పినసర్పములు విడిచి కనుకనిఁబఱచెన్. ౧౦౪

శా. దృష్టిం బాములఁ ద్రోలి యాతఁడు ధరిత్రీనాథు మన్నించి సం
తుష్టుండై పలికెన్ జనోత్తమ జగద్దుర్వారదర్వీకరా
శ్లిష్టప్రాంతరమా మహాటవి మది న్నెక్కింప కీమంచులో
నిష్టోద్యోగముపూని వచ్చితివి నీయీ డెవ్వరిం జెప్పుమన్. ౧౦౫

గీ. ధరణిలోనఁ బాముతలగాము లుండునం, ద్రిట్టిపాములుమెయిఁజుట్టుకొనఁగ
నీవు శంక లేక నేనున్నచోటికి, వచ్చినాఁడవద్ది వాంఛితంబు. ౧౦౬

క. వినిపింపుము సురలకునై, నను బడయఁగరాని ప్రార్థనలు నీకిత్తున్
ఘనుఁ డని చేరినచోఁ గై, కొని యతనికి నొక్కమేలు గూర్పం దగదే.

మ అనిన న్నంతసమంది సాంజలిపుటుం డై విక్రమాదిత్యుఁ డి
ట్లనియె న్నిర్ధయతీంద్ర విష్ణుక్రియ నిత్యానందవారాశిఁ జొ
క్కినచిత్తంబున నాస్త్రయోగవశముక్తిశ్రీసమేతుండ వై
యనువేలంబుగఁ దేలియాడు నిను డాయంగంటి నేఁ జాలదే. ౧౦౭

క. నినుఁ జూచినయవి కన్నులు, నినుఁ బొగడినయదియ జిహ్వ నీగుణగణము
ల్వినినయవి చెవులు నీకుం, బనిచేసినయవియ పాణిపద్మము లనఘా. ౧౦౯

శా. నిత్యానందపదప్రతీతచరితా నీదర్శనం బైనచోఁ
బ్రత్యక్షంబుగ మేననున్న ఫణభృద్బృందంబు లిట్లూడె న
ప్రత్యక్షంబుగఁ గర్మబంధములు నీభంగి న్వెసం బాసె నా
దిత్యోగ్రద్యుతి పర్వినం దిమిరముల్ దిగ్భాముల న్నిల్చునే. ౧౧౦

చ. కమలవనైకమిత్రుని ప్రకాశ మొకించుక పర్వ సూర్యకాం
తమునకు దీప్తు లిచ్చినవిధంబున నీకరుణార్ద్రదృష్టి నం
యమివర నాపయిం బొలసినంతనె పాపమువాసి యెల్ల పు
ణ్యములును గల్గె వేఱె నినుఁ బ్రార్థన చేయఁగ నేల నాకిఁకన్. ౧౧౧

క. అనినఁ దనయిచ్చ నిష్టం, బొనరింపఁ గడంగి యోగి యొక నిఖబలపం
బును లాతము బొంతయు గ్ర, క్కున నాతనికిచ్చి వాని గుణములు చెప్పెన్.

వ. ఈబలపపుఁగొడుపున వలసినయన్ని లెక్కలొడ్డి వ్రాసి యీలాతపుఁగోల సవ్యహస్తంబునఁ బట్టి మొత్తించిన నన్నియు నీవుదలంచిన ప్రాణులై నిల్చి నీవుసెప్పిన పని సేయు; నవి యుడుగవలసిన నెడమచేత నావ్రాఁతలు క్రమంబునం దుడిచిన నడంగు; నెచట నైన నీబొంత దులిపినఁ గోరిన యంతధనంబు నీకిచ్చు నరుగు మని వీడుకొల్పిన. ౧౧౩

ఉ. మ్రొక్కి వినీతుఁడై మగిడి ముందట ఘోరము లైన పాములం
ద్రొక్కుచుఁ గ్రొంప లీరములుఁ దూఱుచుఁ గాఱడవి స్థానంబులో
స్రుక్కక మార్గము ల్గడచుచుం గడు దూరము వచ్చి భూవరుం
డొక్కెడఁ గాష్ఠము ల్విఱుచుచున్న మనుష్యుని గాంచె ఖిన్నునిన్. ౧౧౪

గీ. వానిఁ జూచి యేల వగచెదు కట్టెల, కింతదవ్వు రాఁగ నేమికతము
వాపుఁ డేను హూణనరపతిబంటఁ ద, త్పుత్త్రుతోడఁ జావఁ బూనినాఁడ.

గీ. ఆతఁడూరఁ దగ్గ్ని నదె పడుచున్నాఁడు, చూడు మనినఁ గెలన సొదయొనర్చి
చిచ్చు వెట్టి కూల నిచ్చగించెడువానిఁ, జేర నేగి రాజశేఖరుండు. ౧౧౬

క. నరవరసుత నీ కీదు, ర్మరణమునకుఁ బూననేల మదిలోపల నే
పరిఖేదము గల దది యె, వ్వరిమూలము చెప్పు మనిన వాఁ డనుమతుఁడై.

సీ. ఏ మని చెప్పుదు నిటక్రింద హూణదేశాధీశుఁడైన మాయయ్య తీఱ
నామెడకున వచ్చి దాయాదు లందఱు రాజ్యంబు చేకొని ప్రాభవమున
నెపలఁ ద్రోపించినఁ గడు దుఃఖితుండనై యొకహితుం డైన సేవకుని గూడి
యేతెంచి యిచట నాజ్ఞాతులచేనైన యభిమంగ మోర్వఁగ నలవి గాక
యొంటి నడవి నిట్టిమంటఁ జాఁ గడఁగితిఁ, బరిభవంబునొంది బ్రదుకుకంటె
నిదియ మేలుగాఁగ మది నిశ్చయించితి, ననిన నాతఁ డతిదయాళుఁడగుచు.

క. పగవా రొత్తినయప్పుడు, జగ మెఱుఁగం దెగుట యొండె సైరణయొండెం
దగుఁ గాక బిగుల నొగులుచు, మగవాఁడై మగువవగిది మడియుట తగునే.

చ. ఇటు విను చేటులేని బ్రతు కేనొసంగించెద నీకు వైరిసం
కట మడఁగుం బదాతి తురగద్విరదంబులు గల్గు నర్థము
త్తట్టు మగు వీని గొ మ్మని విధానము లేర్పడఁ జెప్పి చేతియా
ఖటికయు యోగదండమును గంథయు వానికి నిచ్చెఁ జెచ్చెరన్. ౧౨౦

శా. తత్సామర్థ్యమునం బదాతితురగ స్తంబేరమౌఘంబు న
త్యుత్సేధంబగు సర్వముం గలిగినన్ హూణక్షితీశాత్మజుం
డుత్సేకంబు మనంబునం బొదలఁగా నుత్సాహసంపన్నుఁడై
మాత్సర్యంబున భూమిఁ గొన్నరిపుల న్మర్దింప నేగె న్వెసన్. ౧౨౧

వ. అట్లు కుమారుం డరిగిన యనంతరంబున నిజాయుధధైర్యసహాయుండును నస
హాయశూరుండును నగు విక్రమార్కుండు. ౧౨౨

ఉ. సజ్జన దర్శనంబునఁ బ్రసాదముఁ గల్గెఁ బరాభవవ్యథా
లజ్జల నగ్నిలోఁ బడఁ దలంచిన చ్చక్రనిరాజపుత్రునిన్
బుజ్జగ మేర్పడం గరుణఁ బ్రోవఁగఁ జేకుఱె నంచుఁ బ్రీతుఁడై
యుజ్జయినీజనాధిపతి యొయ్యన వచ్చె నవంతిభూమికిన్. ౧౨౩

వ. ఇట్టి గుణాఢ్యుండు గావున. ౧౨౪

క. అవ్విక్రమార్కుసరిగా, నెవ్విధముల నింటికేగు డిది తగ వనిన
న్నవ్వుచు నందుల కోర్కులు, దవ్వులుగా మగిడె భోజధరణీపతియున్. ౧౨౫

వ. మఱియుఁ గతిపయదినంబు లరిగిన. ౧౨౬

—: ఇరువదియొకటవబొమ్మకథ :—

క. సింధుపతివైరిహితు సుర, సింధుప్రభవాదిచరణు సింధువిహారిన్
సింధురరూపాసురహరు, సింధుతనూజాత్మబంధు సింధురవరదున్. ౧౨౭

మ. హృదయాంభోజములోపలం దలఁచి భోజేంద్రుండు ధర్మార్థకో
విదులన్ జ్యోతిషు లాగమజ్ఞులును సేవింపంగ సొంపారు సం
పద పెంపొంద శుభగ్రహోద్ధరణలబ్ధం బైన లగ్నంబునం
ద్రిదివేంద్రాసన మెక్కవచ్చినఁ బ్రియోక్తిన్ బొమ్మ వల్కెం దగన్. ౧౨౮

చ. విను మిటు భోజరాజ యొకవిన్నప మే నొనరింతు విక్రమా
ర్కుని క్రియఁ బెంపు నీగియును రాశికి నెక్కక యెక్కఁ జెల్ల దే
మనఁ దగు నిన్ను నిచ్చలుఁ బ్రియంబున వచ్చెదు వచ్చి క్రమ్మఱం
జని యెద వాళ మానవు యశంబును సేర్పను దీనఁ గల్గునే. ౧౨౯

క. అతనిచరిత్రము వినఁగో, రితివేని నృపాల యవధరింపుము నాకే
చతురతయు లేదు తెంపున, నతివకు నృపుసభల మాటలాడం దరమే.

శా. నామాట ల్విన నిచ్చగింపు మతఁడా నాకేశుఁ డిష్టుండుగా
సామంతార్చితపాదపీఠుఁ డగుచున్ సామ్రాజ్యలక్ష్మీకళా
సీమం బా భుజసార మొప్పఁగ నయశ్రీమంతుఁ డా భట్టి ము
ఖ్యామాత్యుండుగ నేలె నుజ్జయిని నిత్యం బైనసత్కీర్తితోన్. ౧౩౧

ఉ. ఆదివసంబులందుఁ బ్రజలందఱు సంతతుల స్సమృద్ధుల
న్మోదము నంది సత్రములు మున్నుగ ధర్మము లాచరించుచు
న్వేదన లేవియుం గనక వేడ్క మనంబుల నిండి యుండఁగాఁ
బేదలు మూర్ఖు లల్పులను పేరును లేదు పురంబులోపలన్. ౧౩౨

క. నిలుపు గలనీతి భట్టికిఁ, జెలికాఁ డనఁ బొలిచి బుద్ధిసింధు వనఁగా
వెలసినయమాత్యుఁ డొక్కఁడు, గలఁ డతనికిసుతుఁ డొకండుగ్రహిలుఁ డనంగన్.

ఉ. అగ్రహిలుండు బుద్ధియు నయంబును శీలముఁ దప్పఁగాఁ బిశా
చగ్రహదష్టుఁ డైన క్రియ సభ్యవిచారము పొందు మాని మి
థ్యాగ్రహవృత్తిఁ ద్రిమ్మరుచు నాడఁగఁ జూడఁగ లేక యాత్మలో
విగ్రహ మంది తండ్రి సుతునిం దెగి తిట్టుచుఁ జాల దూఱుచున్. ౧౩౪

గీ. ఓరిపాపకర్మ యున్న*మంత్రికుమారు, లవనిపాలుఁ గొలిచి యచట నచటఁ
బనులు సేయఁగఁ జదుఁ డనుచు నాకును దల,వంపు సేసితి సరివారిలోన.

క. అను వగుతనయుఁడు పుట్టిన, జనకుని కిహపరసుఖములు సమకూరు నన
న్నను వింటి నేను నినుఁగని, †మఁని మని నేఁడిట్టి నరకమగ్నుఁడ నైతిన్.

క. బిడ్డను బాడవును రూపును, దొడ్డతనము గలిగి ప్రజతోఁ బొదలనియా
బిడ్డని గనుకంటెను సతి, గొడ్డయినను మే లనంగఁ గుందుటగలిగెన్. ౧౩౬

గీ. ఎట్టికేనియుఁ దగు పుట్టువు గల్గియు, గట్టియైన యెఱుకపట్టు లేక
యుట్టిభంగి వ్యథలఁ బెట్టుటకంటెను, బుట్టినపుడె యేల గిట్టనైతి. ౧౩౭

చ. గృహమున నుండి నన్నుఁ గలఁగింపక యొండెడ కేగు మన్న నా
గ్రహిలుఁడు సిగ్గుదాల్చి యధికం బగు మానము పూని లేచి యా
గ్రహమున శాస్త్రము లదిపికా నిఁక నింటికి రా నటంచు నా
త్మహితము గోరుచు న్వడలి దక్షిణభూమికి నేగె నొక్కఁడున్. ౧౩౮

* మంత్రికుమారు లరుఁటాకిగొరు నరియు గావు—చెడ గుఁడునులు సేయఁగఁ దగ్గి పాకిట దల.
† [illegible] దలెనట్టినరక.

వ. ఇట్లేగుచు న్నొక్కనాఁడు *భువనగిరియొద్ద న్నొక్కయగ్రహారంబు డగ్గఱి యందుఁ గొందఱు సభ్యులు పురాణశ్రవణంబు సేయుచున్న నట తానును జేరి వినునెడ నప్పౌరాణికుండు తీర్థఫలంబు లెఱింగించుచు. ౧౪౦

గీ. ఏకభుక్తములు ననేకదానములు న,యాచితములు జపము లనశనములు
†జరపి చెచ్చుకంటె సరగునఁ గాశిలో,బొంది విడిచి ముక్తిఁ బొందవచ్చు.

క. మొట్టక పెట్టక పట్టక, గిట్టక తీర్థముల ముక్తికిం జనరా దే
తొట్టను బొరయక మెయిమెయి, కట్టెదురన్ శ్రీనగంబు గనినంజాలున్.

క. తనువు దొలంగక యిది యె,క్కనలవి గాదంచు శివుఁడు గైలాసము గ్ర
క్కనవిడిచి బొంది తోఁజనఁ,దనభక్తులకొఱకు నందుఁ దరలక యుండున్.

క. శిలలెల్లను లింగంబులు, సలిలంబులు దివ్యసింధుసారంబులు తీఁ
గలు సంజీవను లౌ ద్రుమ,ములు మందారములు చఱులు ముక్తిపదంబుల్.

మ. అని చెప్ప న్విని చిత్తకల్మషము వాయం జేయ శ్రీపర్వతం
బునకే పోవుట మే లటంచు నతఁడా పుణ్యాత్ములం బాసి చ
య్యన నాదిక్కున కేగుచున్ హృదయభృంగాఖ్యన్నగఖ్యాతమై‡
వనగం బల్లన దాఁటి తీర్థసలిలస్నానార్ద్రుఁడై ముందఱన్. ౧౪౫

మహాస్రగ్ధర. కనియెం గ్రీడద్విహంగ న్ఘనజలరవజాగ్రద్భుజంగ న్మహాపూ
రనిరూఢవ్యూఢదుర్వారభృతరుచితటీరంగభంగ త్తరంగన్§
జనితశ్రేయానుషంగన్ జలధిహితపరిష్వంగ నార్ద్రాంతరంగన్
జననిర్ధూతాభిషంగన్ క్షితగిరికటకోత్సంగఁ బాతాళగంగన్. ౧౪౬

వ. కని యందుఁ గల దక్షిణావర్తంబునఁ గృతస్నానుండై మల్లికాకుండంబును, ఘటికేశ్వరంబును, భ్రమరికాశ్రయంబును, గాలహ్రదంబును, దేవహ్రదంబును, సంధ్యామానంబును, జారుకేశ్వరంబును, నందిమండలంబును మున్నుగాఁ ద్రింశద్యోజనాయతంబును ద్రింశద్యోజనవిస్తీర్ణంబును నగుటం జేసి బహుకోటితీర్థమయంబు నగు నారమాత్మమాధరంబు మీఁదికిం జని కనకమయప్రాసాదంబు సొత్తెంచి- ౧౪౭

క. అర్జవమున నచ్చటఁ బూ,ర్వార్జిత మగు పుణ్యసముదయమునం గనియె
న్నిర్జరగణసంసేవితు,నర్జునకిరణాంకు మల్లికార్జునదేవున్. ౧౪౮

*శ్రీమహాజననంబున నొక్కయగ్రహారంబు-వ. పా. ఘనగిరియొద్దఁ గొందఱుసభ్యులు. †జరపి చచ్చుకంటె. ‡హృదయభంగాఖ్యన్ జగత్ఖ్యాతమై- §రంగదతుల్యలరంగన్-రంగన్నృత్యత్తురంగన్.

వ. కని సాష్టాంగం బెరంగి. ౧౪౯

క. గోపతివాహనునకు నల, కాపతిమిత్రునకుఁ ద్రిపురఖండనసమయా
రోపితగిరిచాపునకును, శ్రీపర్వతవిభున కార్తచింతామణికిన్. ౧౫౦

వ. అర్చన లిచ్చి తనఫాలంబునఁ గేలుదోయి గీలించి. ౧౫౧

సీ. పద్దమెకముతోలు నిద్దంబుగాఁ గట్టి గాలిగ్రోలెడుసొమ్ము లీలఁ దాల్చి
చలికొండకూఁతుకై సామేన నిమ్మడి చదలేఱు నెలయును జడలఁజెరివి
యేనికమోముతో నెలుకనెక్కిన చిన్నిబొజ్జపాపఁడు నీదుపజ్జ నడువ
ముజ్జోడుమొగముల ముద్దులకొమరుండు పురిగలపులుఁగుపై నరుగుదేర
వెన్నుఁడునునలువయునుబల్వేలుపులును, గొలువ*గుబ్బలికొమ్ములగుజ్జునక్కి
కలిమికొండకునెతెంచినిలిచితనుచు, వింటి ముక్కంటి నినుఁగనుఁగొంటిమంటి.

క. అనుచు ననేకవిధంబులఁ, దననేర్చినకొలఁది నతఁడు తప్పనిభక్తిన్
వినుతించి పాపముల వీడ్కొని మగిడెం జిత్తశుద్ధి కొనసాఁగంగన్. ౧౫౩

ఉ. ఆదెసనుండి సర్వజగదాశ్రయు వేదపురాణవేద్యుఁ బ్ర
హ్లాదమనోవిధేయు నసురాంతకు శ్రీనరసింహమూర్తిఁ గా
కోదరరాజతల్పుని నహోబలనాథునిఁ జూడనేగి త
త్పాదసరోరుహంబులకు భక్తిఁ దగం బ్రణమిల్లి ధన్యుఁడై. ౧౫౪

చ. హరిహరసేవనాసుమతు లైన జనుల్ విలసింప సంపదా
కరమగుసొంపుపెంపు గల కన్నడభూమికి నేగి యొక్క భూ
సురవరునాశ్రయించి తగు సుస్థితి నక్కడనుండి యాస్థతో
సురగురునీతిశాస్త్రమును శుక్రునయక్రమముం బఠించుచున్. ౧౫౫

ఉ. అకడ నీతిశాస్త్రవిదుఁడై గురు వీడ్కొని యేగ నేర్పుతోఁ
గాకితమూలశక్తి గనిగా నొనరించిన పైఁడిచట్టునా†
నేకశిలాభిధానమున నెన్నిక కెక్కి ధరిత్రిలోన నే
పోకలఁ బోకయట్టి సిరిపుట్టినయింటికి నోరుగంటికిన్. ౧౫౬

క. పసిఁడియు రత్నము మున్నగ, నిసుముక్రియం బెక్కుధనము లీనఁగ నిలకు
న్వసుమతియు రత్నగర్భయు, వసుధయు ననుపేళ్లు నిక్కువము లౌనచటన్.

ఉ. చందనగంధులు న్విటులు జాణలుఁ దానవినోదులుం బ్రభా
సుందరమూర్తులుం గవులు శూరులుఁ బెద్దలు నుల్లసిల్ల సం

*గద్దెకొమ్ముల- †పైఁడిపట్టున-

క్రందనవైభవాఢ్యుఁ డగు కాకతిభూపతి రాజ్యలక్ష్మిఁ బెం
పొందెడు నప్పురంబున మహోత్సవ లీలల నుండె నేర్పునన్. ౧౫౮

వ. అట్లు కొన్ని దినంబు లుండి తత్పురజనపరిచయంబున సకలకళాప్రవీణుండై మగుడం గడంగి మహాతీర్థవిలోకనార్థియై యట చని దూరంబున. ౧౫౯

క. అతఁడు త్ర్యంబకశిఖరో,ద్భూతను విఖ్యాతఁ బరమపూతఁ ద్రిలోకీ
మాత మహాపాతకసం,ఘాతవిఘాతానుయాతఁ గనియెన్ గంగన్. ౧౬౦

క. ఆనదికి మ్రొక్కి ముఖ్య, స్నానం బొనరింప డిగ్గి చని యుదకం బా
లోనం దెకతెక నుడుకం, గా నద్భుతమైన మడుఁగుఁ గని వెరఁగందెన్.

క. పిట్టలు దివిఁ బాఱఁగ నా,కట్టావుల నెఱక లెల్లఁ గమరిన నచటన్
మట్టుపడి కూలుఁ దొడిమల,ప ట్టూడినయట్టి మేడిపండులభంగిన్. ౧౬౨

గీ అట్లుఘోరమైన యయ్యుష్ణతీర్థంబు, చేర వెఱచి శిశిరవారిలోనఁ
గెలన జలక మాడి వెలి కేగి యట గుడి,లోన నున్నశివునిఁ గానఁబోయి.

వ. అద్దేవు నుచితోపచారంబుల నారాధించి యచట నొక రాత్రి గడపం గడంగి యుండె. ౧౬౪

క. ఆమెడ నాకాశంబున, నాయుష్ణాంబుపుల యావు లంటినఁ దప్తుం
డై యపరాంబుధి మునుఁగం,బోయెనొకో యాతఁ డన నభోమణి గ్రుంకెన్.

మ. చదలం జుక్కలు పిక్కటిల్లఁగఁ దమస్సందోహము ల్భాబిభా
గదిగంతంబుల నిండ రేయి నిగుడంగా నుష్ణతీర్థంబులో
నుదకం బుబ్బఁగ గొబ్బున న్వెడలి సాంగోపాంగసంగీతులం*
జదురాం త్రొ నెనమంత్రు నచ్చి రట కాసర్వేశ్వరుం గొల్వఁగన్. ౧౬౬

ఉ. మోహనదివ్యమూర్తు లగుముద్దియ లాశశివక్త్రాళికి న్మహో
త్సాహముతోడ హేమజలజంబులఁ బూజ లొనర్చి నాట్యన
న్నాహము సేయుచో నొకతె నాదవిశోధన† చేయుచుండె నాఁ
గాహళ వట్టె గానగమకశ్రుతితానవిధాన మానఁగన్. ౧౬౭

గీ. గానభిక్షు వేఁడ హీనస్వరంబున, వదరుకాయ లంది వచ్చినట్టి
వీణియలకు లయలు విప్పిచెప్పెడు భంగి, నందు ముగురువాడి రందముగను.

క. ‡సాళాదిగీతములును సు,తాళము ధ్రువ గురువు లఘుయుతంబులుఁ దమలో
మేళనమునఁ జెడకుండఁగఁ, దాళము వాయించె నొకతె తద్గతికొలఁదిన్.

*సంగీతలై— †నాదవినోదము— ‡సూళాదిగీత-

గీ. కళరవంబు లమర గమకంబుతోఁ జేర్చు, రాగమున మనంబు రంజిలంగఁ
బ్రియుఁడు వోలె నధరబింబంబు చుంబించు, వాసిగ్రోలువట్టె వనితయొకర్తు.

గీ. మూర్ఛనైన బట్టి ముఖరునిఁ జేయుదు, ననినభంగి సతి మృదంగ మంది
కంకణములు తాళగతి మ్రోయ వాయించెఁ, *దొయ్యలులకు నెద్దిదుష్కరంబు.

చ. తతఘనమర్దళాదినినదంబులు నర్వదినాల్గు హస్తని
ర్గతులును దృగ్విలాసములుఁ గన్నులపండుగ గాఁగఁ దాళసం
గతులు చెలంగఁ బాదకటకంబులు మ్రోయఁగ నాట్యమాడె నొ
క్క తె తొలుకారుక్రొమ్మెఱుఁగు కైవడిఁ దద్రసభావపుష్టిగన్.† ౧౭౩

క. ఎలనాఁగలు మఱి తమలో, వల నృత్తాంగములు వీడుపడ నాడుచుఁ గ్రొ
న్నెలతాల్పు వేల్పు నీక్రియఁ, గొలిచి మగిడి యేగునపుడు గుడిలో మూలన్.

శా. విస్మేరాకృతినున్న మంత్రితనయు న్వీక్షించి ప్రోయాంప్రు మం
దస్మేరానన లెంచు నీకు సుఖముందం గోరుకు ల్గలెనే
నస్మద్భూమికి రమ్మటంచుఁ జనఁగా నయ్యుష్ణతీర్థోష్మల
న్భస్మం బయ్యెద నంచు భీతి నతఁ డాప్రాంతంబున న్నిల్చినన్. ౧౭౪

క. పాతాళంబున కేగిన, యాతరుణులగ్రిపి భూతలాంతంబున ను
ద్యోతించు నాయనఁ దూర్పున, నాతఁ డను కెంపుదోఁప నరుణుఁడు వొడిచెన్.

మ. దినవాథుం డుదయింపఁగా వెడలి భక్తిన్ గౌతమీతీరకా
ననము ల్దాఁటుచు నొక్కనాఁడు కడుఁ బుణ్యంబైన కాళేశ్వరం
బున కేతెంచి మహోపచారపరుఁడై ముక్తీశ్వరుం గొల్చి న
మ్మన ముప్పొంగఁగ ధన్యుఁడై మగుడఁ దన్మార్గంబున న్వచ్చుచున్. ౧౭౬

క. హరిహరు లేకం బనియెడు, పురాణవచనంబు దృష్టముగ నొకచోటన్
నరసింహుండును రామే, శ్వరుఁడును గలధర్మపురికి వచ్చెఁగడంకన్. ౧౭౭

చ. అట చని గంగలో జలకమాడుచుఁ గొందఱచే నెఱింగి మి
క్కుటముగ నింపుతో యముని కుండము దాఁటి కడంక బ్రహ్మకూఁ‡
కటియును ముట్టి వెల్వడి జగత్పతి యా నరసింహమూర్తి ముం
దటి కరుదెంచి మ్రొక్కి యుచితంబుగఁ బూజ యొనర్చి భక్తితోన్. ౧౭౮

*దొయ్యలులకు వేడ్క తొంగలింప. †ఈ చంపకమాలకు, ప్రత్యంతరములో- గీ. కంకణములు తాళగతి చెలంగఁగఁ బాద, కటకములును మ్రోయ నటనచూపెఁ, దరుణి యొకతె క్రొత్తమెఱపు కైవడి నింపి, రసము భావపుష్టిఁ బొసఁగుచుండ. ‡హూకటి యను కల్పు గొల్పుచు-

ఉ. నర్మద తుంగభద్ర యమునానది జాహ్నవి కృష్ణ గౌతమిం
గర్మము వాయ నెన్ని జలకంబులు దీర్చితినో దయామతీ
ధర్మము లెన్ని చేసితినొ దానము లెన్ని యొనర్చినాఁడనో
ధర్మపురీనృసింహ నిజదైవమవౌ విభు నిన్నుఁ జూచితిన్. ౧౭౯

వ. అనుచుఁ బునఃపునఃప్రణతుండై వెడలి తదాసన్నం బగు దేవాలయంబున
కుం జనుచు నద్దేవు నుద్దేశించి. ౧౮౦

ఉ. శాశ్వత మాతృపారసముచాయ్పున ముందఱ గంగ వాఱఁగా
విశ్వజనీనవృత్తిఁ బృథివిం దగుమాపున నిల్చి సంతతా
నశ్వరభుక్తిముక్తిసదనం బగు ధర్మపురీశుఁ డైన రా
మేశ్వరుఁ డెల్లకాలమును నీవుత మాకు నభీష్టసంపదల్. ౧౮౧

చ. అని గుడి సొచ్చి యీశ్వరున కర్చన లెల్ల నొనర్చిమ్రొక్కి యిం
పున మగుడం గడంగి భువిఁ బుణ్యపదంబులు చూచుచుం గ్రమం
బున నొకయేఁడు పుచ్చి తలఁపు లనుకూలిన నిర్వికారుఁడై
జనకునిఁ జూడవచ్చె నయశాస్త్రవిశారదుఁ డయ్యవంతికిన్. ౧౮౨

సీ. వచ్చితండ్రికిగౌరవముదోఁపమ్రొక్కుచుఁ బ్రియవాక్యములఁగడునయముసూపు
బుద్ధిసింధువుఁ దనపుత్త్రుఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి నన్నుద్ధరించితే యన్నయనుచు
సంతసం బందుచు జననాథు దర్శింపఁ జని వాఁడు పోయి వచ్చిన తెఱంగు
చెప్పిమ్రొక్కించిన క్షితిపాలకుండును మోదంబుతో వాని నాదరించి
రాజనీతులుమంత్రికార్యక్రమంబు, లడుగుచును గొంతతడవున కట విదేశ
మేగిచోద్యంబులచ్చట నేమిగంటి, చెప్పుమనవుడు గ్రహిలుండు చెప్పినదియు.

గీ. కడిమి నంధ్రభూమి గౌతమిలో జల, ముడుకుచుండ నుండు నొక్కమడువు
లోనుండి రాత్రిలో లాత్తు *లెనమండ్రు, వెడలివత్తురచటిమృదుసిగొలువ.

క. వచ్చి తమయాటపాటల, నచ్చంద్రాధరణుఁ గొలిచి యరుగుచు నను వా
రచ్చటికిఁ బిలువ నుదకపుఁ, జిచ్చు సొర న్వెఱచి పోక చిక్కితి గుడిలోన్.

చ. అనవుడు వేడ్క వానిఁ గనకాభరణాదుల నాదరించి పీ
డ్తాని నృపుఁ డొక్కఁడు న్వెడలి కొన్నిదినంబుల కంధ్రభూమి కా
ననములు దాఁటి పాపహిమనాశనసార్థము నుష్ణతీర్థముం
గని వెఱఁగంది పొంత నుదకంబులఁ గ్రుంకి శివార్చనామతిన్. ౧౮౫

*మీ నాక్షు.

క. ఆగుడికిం జని హరు నను,రాగంబునఁ గొలుచు నంత రవిగ్రుంకె నను
ద్వేగంబునఁ జీఁకటి దిగ్భాగంబుల నిండ మేఘపటలము భంగిన్. ౧౮౭

క. గుడగుడ నుడికెడి యుదకము, ముడివడ గర్జితములట్లు మ్రోయఁగ దెసల
న్వ్యడఁ గదర మెఱపుఁదీవల, వడువున నమ్మదువు వెడలి వచ్చిరి పడఁతుల్.

గీ. అట్లు వచ్చి పంచమాదిస్వరంబుల, శ్రుతుల లయలఁ దాళగతుల యతుల
ధాతుగేయగీతగాంధర్వభేదంబు, లలవరించి పాడి యాడునపుడు. ౧౮౯

క. నరలోకము నహిలోకము, సురలోకముఁ జూచినాఁడఁ జూచినసతు లె
వ్వరుఁ గారు వీర లని భూ,వరుఁ డచ్చెరువంది యుత్సవములో నుండెన్.

క. ఆలోన నాటపాటలు, సాలించి యొకింత మగిడి జనపతిఁ గని నీ
వాలోకమునకు రమ్మని, లోలాక్షులు పిలిచి మడుఁగులోనికిఁ జనిరి.

క. కడుఁదెంపరియై భూవరుఁ,డుడికెడు నడుమడుఁగునడుమనుఱికెను మును గ్రాఁ
గెడునూనియకొప్పెరలోఁ, బడి వెడలినవాఁడు నీళ్ళఁ*బడు టచ్చెరువే.

క. ఉఱికి తదభ్యంతరమున, నెఱమంటలు దాఁటి వెనుక నే తేరఁగ న
త్తెఱఁగెఱిఁగినిలిచి ప్రియమునఁ, దెఱవలు చెయివట్టి భూపతిం దోకొనుచున్.

గీ. రజతసౌధములును రత్నగేహంబులుఁ, గనకమండపములుఁ గలుగుపురము
సొచ్చి వైభవములు చూపుచు మౌక్తికా,సనముమీఁద నతని నునిచి రంత.

క. కనకకలశోదకంబుల, జనపతిచరణములు తొడసి సత్కారము లిం
పునఁ జేసి సఖులు లోచన,వనజంబుల దీపముల నివాళింపంగన్. ౧౯౩

వ. అందు నొకసఖశిరోమణి నృపశిఖామణికి నయ్యైనమండ్రను జూపుచు.

సీ. అవనీంద్ర యష్టమహాసిద్ధు లీరామ లాఖ్యానగుణము లిం దమరి యుండు
నతిసూక్ష్మరూపమీయణిమచేఁ జేకుఱు మహిఁ బెద్దగాత్రమీమహిమనొదవు
†జలమ్మున మింటను జులక నయ్యెడునట్టి లాఘవం బొనరు నీలఘిమచేత
బరువైనభావ మీగరిమచే నగపడు నీప్రాప్తిచే నగు నిష్టగతులు
నెనయుదలఁపులీప్రాకామ్యమునఫలించు, మనుపఁ జెఱుపనీయీశత్వమునవకల్గు
‡నమరవరులైన నీవశిత్వమునఁజిక్కి, యూఱువల్లరుకైకొన్ముమమ్ముఁగూడ.

వ. ఈయష్టసిద్ధులకు మేము పరకాయప్రవేశాద్యుపసిద్ధులము. తత్పరిచారికా
సహస్రపరిహితంబుగా నీరాజ్యంబు గైకొని యిందఱ నేలుకొమ్మనిన నతి
విస్మితుం డై యతండు నయవినయంబుల నిట్లనియె. ౧౯౪

*దీసఁబడు టచ్చెరువే- †జలమున మునుఁగఁగఁ జులకగానయ్యెడు. ‡అమరవరు లాదు
రీవశిత్వమునఁ గాన, యూఱువల్లరుకైకొమ్ము మమ్ముఁగూడ.

క. మీరలు దేవత లన్యులఁ, గోరం దగ దేను దీర్ఘగుణమెుఱుఁగఁగ నా
నీరఁబుల మునిఁగితి మీ,కారుణ్యవిలోకనంబు గలిగినఁ*జాలున్. ౧౯౮

క. అని మ్రొక్కి లేచి చనఁజూ,చిన నాతలఁ పెఱిఁగి యష్టసిద్ధులు నగుచుఁ గై
కొను మని మెునిమిదిరత్నము, లనిమిషసతు లిచ్చి పెడల ననిపిరి నృపతిన్.

మ. అకలంకుం డగు నమ్మహీవరవరుం డానందసంస్ఫూర్తిచే
వికసన్మానసుఁడై ప్రసిద్ధవనము ల్వీక్షించుచు న్వింధ్యభూ
మికి గోదావరి దాఁటి కాఱడవిఁ బేర్మిం బోవుచో నొక్కవి
ప్రకుమారుం గనియె న్నిరంతరగళద్బాష్పాకులప్రేక్షణున్. ౨౦౦

చ. కని యిది యేల యేడ్చెదవు కానలఁ గ్రుమ్మర నేటికన్న నో
మనుజవరేణ్య నాజనని మజ్జనకుం గడు దూఱి దూఱిన
న్మనమునఁ గంది యాతఁ డభిమానముతో వనభూమి కేగె నా
తని వరయంగఁ ద్రిమ్మరుచు దవ్వుగ వచ్చితిఁ గాన నావుడున్. ౨౦౨

క. మాతకడనుండు పొమ్మిదె, నీతండ్రిం బాపువాఁడ నిజమని యతిదుః†
ఖాతురుని మగుడ ననిపి మ,హీతలపతి రత్నగుణము లెఱుఁగం దలఁచెన్.

గీ. ఇతనితండ్రి యున్న యెడకు నిప్పుడ యేగ,వలయు నతనిఁ బ్రోవవలయు ననుచు
రత్నసిద్ధి నంబరంబునఁ జ్వలన్నై, యర్యమాద్రి విక్రమార్కుఁ డేగె. ౨౦౪

క. అవ్విప్రుఁ జేరి తెలియఁగ, నెవ్వఁడ వీవనుఁడు నాతఁ డిట్లనియె ధనం
బెవ్వింట లేక బ్రతుకుట, నెవ్వ యనుచు నింటితగులు వీఁగినవాఁడన్.

ఉ. కాశ్యపిలోఁ బ్రసిద్ధమగు కంచిని నుండుదు విష్ణుశర్ముఁడం
గశ్యపగోత్రజాతుఁడ వికారవిదూరమనస్కుఁడన్ జగ
ద్వశ్యకళావిశారదుఁడ దైవము సెయ్యి దరిద్రభావనా
కార్యము నొంది భార్య గడుఁ గష్టపుఁబల్కులు వల్క నోర్చితిన్. ౨౦౬

క. పడఁ గుక్కి లేదు నేలం, బడి పొరలఁగ ‡రొండులాఁడఁ బడితిని దల డా
బడగట్టెఁ గట్టఁ గోకయుఁ, గుడువం గూడును నెఱుంగఁ గుండుట దక్కన్.

సీ. కుండలముండఁ ఱిఁగి గూర్చుండి పడుచులు గంజికి నేడ్చుచుఁ గదలలేక
మోఁకాళ్ళఁ దల లిడి ముడిఁగి నిద్రింతు రేకాలమును మేను గప్పలేక

---

*గలిగెం జాలున్. †యాయ్యేద్యోతమునిమగుడ ననిపి. ‡లొరడుటయిడి,—కన్నులాడఁ బడబెండ్రుకలు—గుంటలముండలు— గంజికేడ్చుచునదిగానలేదు.

యతిదరిద్రునకు నిల్లాలాటకం బెను జచ్చుట గడుమేలు సతుల కెల్లఁ
బాపకర్తునిఁ జెట్టవట్టుట మొదలుగా నిడుమ లేకాని యొం డెఱుఁగననుచు
మగువ తెగివల్క నవ్వగ మాన్ప లేక
జీర్ణదేహుండ ధనము లార్జింప లేక
యూఁతకోలయుఁ దోడుగా నొయ్య వెడలి
దూర మరుదెంచి *యడవిలోఁ జేరినాఁడ. ౨౦౮

చ. అనవుడుఁ జింత నొంద కది యట్టిద యెమ్ములు బూదిపూఁత దు
న్నని పసరంబుఁ దోలు మసనంబుల యున్కియుఁ జూచి నిర్ధనుం
డని శివుఁ బాసి రత్ననిధి యైన సముద్రునిఁ గూడె గంగ భా
మినులు ధనంబు లేనిపతి మెచ్చరు లేమియె కీడు గావునన్. ౨౦౯

క. ధన మొకటి యేల తలఁచిన, పను లన్నియు వీనిచేత ఫలియించుం గై
కొను మని మహిమలు చెప్పుచు, నెనిమిదిరత్నములు నతని కిచ్చెం గరుణన్.

శా. ఆవిప్రుండు మణిప్రభావమున దివ్యంబైన దేహంబు స
ద్భావంబున్ ధనలబ్ధియుం బడసి యుత్సాహంబుతోఁ గంచికిం
బోవం గోరి నభోగతిం జనియె, నాభూపాలుఁడున్ దానవి
ద్యావైచిత్రి నటించి వచ్చె నతిమోదంబైన యుజ్జేనికిన్. ౨౧౧

శా. తత్సామాన్యగుణంబు లిట్లొదవినన్ ధారాపురాధీశ నీ
యుత్సాహంబు ఫలించు నిట్టిగతి నీ వూహింపుమా నావుడు
న్మాత్సర్యంబున నెక్కఁ జెల్ల దని యాత్మం జూచి భోజుండు వి
ద్వత్సంఘంబులు గొల్వఁగా మగిడె నాధాత్రీశు నగ్గించుచున్. ౨౧౨

శా. దుగ్ధాంభోనిధికన్యకారమణు నస్తోకప్రభామండల
స్నిగ్ధశ్యామలదివ్యదేహు నుచితశ్రీగోపవేషక్రియా
ముగ్ధస్త్రీహృదయాపహారిఁ గరుణాంభోరాశిఁ దేజఃకళా
దగ్ధానేకమహాసురున్ సురహితుం ద్రైలోక్యరక్షామణిన్. ౨౧౩

శా. గీర్వాణాచలరూపచాపశిఖరాంగీకారదీర్ఘోరుస
న్మౌర్వీభూతఫణీంద్రసంయుతమహానారాయణాస్త్రున్ జగ
ద్దుర్వారాకృతికాలకూటగిళనాస్తోకాసితగ్రీవు గం
ధర్వేంద్రార్చితపాదపీఠు నిజభక్తవ్రాతచింతామణిన్. ౨౧౪

* దాటంగఁ గోరినాఁడ.

మాలిని. దివిజసరిదుపేతా దేవదేవానుజాతా
ప్రవిమలనిజగోత్రా పాండుపుత్రైకమిత్రా
వివిధకుధరచారీ విశ్వరక్షావిహారీ
శివమధురిపురూపా సిద్ధబుద్ధస్వరూపా. ౨౧౫

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలీకభేకఫణీంద్ర వీరఘోట్టవిభాళ కళింగదేశనిర్ధూమధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రవిళాంధ్రమహారాష్ట్రభూపాలరూప నూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలి పురవరాధీశ్వర వెలనాఁటి పృథివీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొఱవి వెన్నయామాత్యపౌత్ర హారితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసువరాజ తనూజ గోపరాజప్రణీతంబైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు సాహసాంకువీరసాహసమహోదారత్వ ప్రశంసనం బన్నది యష్టమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

నవమాశ్వాసము.

—ఇరువదిరెండవబొమ్మకథ.—

క. శ్రీరామావిహరణగృహి, నారాయణు నళినవికసనగ్రహరాజా
కారాయమానదివ్యశ, రీరార్ధున్ స్మృతిసనాథుఁ* ద్రిజగన్నాథున్. ౧

శా. భక్తిం గోరి తలంచి భోజనృపుఁ డాభద్రాసనం బెక్క ను
ద్యుక్తుం డై యిరుదిక్కుల న్నెఱపుల ట్లొప్పారుపుణ్యాంగనల్
ముక్తాశేషలు మౌళిపై నిడఁగ సమ్మోదంబులోఁ జేరఁగా
వ్యక్తాలాపము బొమ్మ పేర్చి† పలికె న్వారించుచుం బెంపునన్. ౨

క. ఓరాజ యాన విడువఁగ, నేరవు మావిక్రమార్కనృపుమాడ్కి మహో
దారత్వముఁ దెగువయు నుప, కారంబును లేక యెక్కఁగాఁ దర మౌనే.‡

వ. అది యె ట్లన్నఁ దద్గుణంబు లాకర్ణింపుము. ౪

సీ. అష్టభోగంబుల నైశ్వర్యమునఁ గళ బలవైరిఁ బురవైరిఁ బద్మవైరి
నతిశక్తి నిలుకడ వితరణగుణమున నహిరాజు నగరాజు§ నంగరాజు
నాహవోత్సవమున నభిమానమునఁ గీర్తిఁ గపికేతు ఫణికేతు గరుడకేతు
దృఢముష్టిఁ జేసూటి దివ్యాస్త్రసామగ్రి బలరాము రఘురాముఁ బరశురాముఁ
[1]భావనత్వమున ఘనసంపత్తి దీప్తి, ననిలమిత్త్రుని హరమిత్త్రు నబ్జమిత్త్రుఁ
బోలు నితఁ డనిజను లెల్లఁ బొగడుచుండ, నవనితల మేలె నావిక్రమార్కవిభుఁడు.

ఉ. వాసవుమీఱి నిత్యవిభవంబునఁ బేదలఁ బ్రోచి వైరిసం
త్రాసవిహీనుఁ డౌ నతఁడు రాజ్యము మంత్రుల కప్పగించి వ
న్యాసముల న్విదేశగమనంబు చరించుచు నుండ నొక్కెడన్
వేసవి వచ్చెఁ బాంథులకు వేసట పుట్టఁగ వెట్ట గొట్టఁగన్.[2] ౬

ఉ. ఎండకు లావు గల్గఁగ మహీరుహశాఖల నాకు లెల్లఁ బె
ల్లెండల వేఁగ నెందు జల మింకఁగ స్రుక్కఁగఁ బద్మషండము
ద్దండముగాఁగ లోకులు యథావిధి నీడలు గోరుచుండఁగా
రెండవసూర్యునట్లు ప్రసరించె నిదాఘము తద్గుణంబులన్. ౭

---

*దివ్యశరీరార్ధసతీసనాథం-శరీరార్ధసనాథుశర్వు- †బిచ్చి-గాఁగ- ‡యెక్క-దరమేనీకున్
§ గిరిరాజు- [1] చాపనైపుణి సంపద సారశక్తి నచ్యుతునిమిత్రు- [2] వెట్టలంటగన్.

క. విరహులమనముల దినమును, బరితాపం బినుమడింపఁ బరిమళములచే
దిరిసెంబులఁ గలిగొట్లం, బరువం బేర్పడఁగ నుష్ణపవనము వీచెన్. ౮

క. మండితమార్తాండద్యుతి, నెండను నొండొండ నెఱియ లేర్పడఁగా భూ
మండలము పూర్వమున నవ,ఖండము లయ్యును ననేకఖండము లయ్యెన్.

క. ఉదకముఁ గనవును నీడలు, మొదలాఱఁగఁదలఁకుమృగసమూహంబులయా
పద లెత్తిఁగి యిట్టి యమృతా,స్పదమై కడుఁ జల్లనైన చంద్రునిఁ జేరెన్.

గీ. కార్య మయ్యెడు నెడ గర్వంబు పూనక, కాలమహిమఁ దన్నుఁ గాచికొనుట
యుచిత మనుచు వెట్ట కోర్వక చలువకై, యత్తవారిఁ జేర నచ్యుతుండు.

క. తొడిగినపాముల విసమును, మెడవిసమును నొసలిచిచ్చు మెట్టులపడయున్
ముడివడఁగా వడకాలము, గడపుట కడుఁ గడిఁది యయ్యె గరకంఠునకున్.

క. చల్లనిగంగాజలమును, జల్లనిచందురుని గూడ జడలం దిడి తాఁ
జల్లనికొండకు నాశివుఁ, డల్లుండై కొంత బ్రదికె నావేసవిలోన్. ౧౩

గీ. అమృతశీతలాంశు వగు వార్ధిలోనున్న, పద్మనాభునాభిపద్మగృహము
లోనఁ బుప్పొడియును దేనెయుఁ జల్లఁగా, నెండకన్నెఱుంగకుండెనజుఁడు.

సీ. విసనకఱ్ఱలు వట్టివేళ్లచప్పరములుఁ జందనంబులు ఘనసారములును
జల్లనినీళ్లు నిచ్ఛాభోజనంబులు గలవారి కిష్టసౌఖ్యంబు జరుగఁ
బనిచేసి గంజి యైనను నంబలైనను నెద చల్లఁగాఁ ద్రాగి యెచట నైనఁ
బడియుండి వెన్నెలగుడిపాట* వాడఁగా బేదల కాత్మసంప్రీతి గలుగు
మంచురొంపిముసురు లేకమార్గికులకుఁ,జల్లపాటునఁ† బయనంబు సాగుచుండు
నచ్చవెన్నెల సుఖనిద్ర యంబు కేలి, యమరు వేసవి కితర కాలములు సరియె.

క. అమృతము రసమ్ముక్రియ వేఁ,డిమి నెగసి జలంబు కడకు డిగజాఱిన చం
దముగా నవ్వేసవి జల, మమృతంబై జీవములకు సది చవికెక్కెన్. ౧౬

వ. అట్టి దివసంబుల. ౧౭

శా. గూఢంబౌ నిజవర్తనం బమర నాక్షోణీవరుం డంత నా
రూఢుండై పరభూములందుఁ గడపెం గ్రూరప్రవృద్ధాతపో
ద్గాఢాంభోరుహమిత్రదీప్తివిదళత్సర్వంసహామండల
వ్యూఢారణ్యవిదాహిదావసముదగ్రోష్మంబునన్ గ్రీష్మమున్. ౧౮

---

* గడుబొట్టువాడగా. † చల్లబూటుల.

ఉ. అంత విదర్భభూమిఁ బ్రియమంది చరించి యవంతిరాజు వి
శ్రాంతి రొనర్పఁ గుండినపురంబున కేగి యనంతరంబ య
త్యంత మనోహరం బగు నుపాంతవనాంతము సొచ్చి రుక్మిణీ
కాంతకుఁ దొల్లి తాపి యనఁగాఁ దగు దుర్గగృహంబుఁ జూచుచున్. ౧౯
క. రుక్మి యనుమతము లేకయు, రుక్మాంగదవరదుఁ* డగు వసుం డాగుడిలో
రుక్మాభరణాంచిత యగు, రుక్మిణిఁ గొని చనినొఁ దొల్లి రూఢికి నెక్కన్.
గీ. అట్టిదేవతాలయము పొంతఁ గొలనిలో, జలకమాడి వెసలి జలజములను
భూవరుండు దుర్గఁ బూజించి ముందట, విశ్రమించియున్నవేళ నొకఁడు.
శా. మార్గశ్రాంతి నొకింత డస్సి విలసన్మాకందసౌరభ్య మా
దుర్గారామము చొచ్చి వచ్చి నరనాథుం జేరి విప్రుండు దా
స్వర్గాచార్యుఁడు వోలె నావిభునిభావం బెల్ల నీక్షించి సం
†సర్గప్రస్తుతి వాక్యవృత్తి నెఱపన్ సంప్రీతితో నిట్లనున్. ౨౨
క. ఆజానుబాహుఁడవు రవి, తేజుఁడ వజ్రాదిచిహ్నధృతచరణుఁడ వం
భోజేక్షణుఁడవు భిక్షు,వ్యాజంబున నున్న చక్రవర్తివి చుమ్మీ. ౨౩
చ. కరులుఁ దురంగమంబులును గాలుబలంబులు నెవ్వి ఛత్రచా
మరములవారు లెంకలును మంత్రులు నయ్యెడపంబువాండ్రు నెం
దరిగిరి రాజ్య మొల్లక మృషాకృతిఁ ద్రిమ్మరుటేమి నామతి
స్ఫురణము దప్పకుండ నిఁక బొంకక చెప్పుము నీవు నావుడున్. ౨౪
ఉ. సత్యము నీమతిస్ఫురణ క్షత్రియవంశకరుండ విక్రమా
దిత్యుఁడ నే నవంతినృపతిం బరదేశ విశేషదర్శనం
బత్యనురక్తిఁ జేయఁగ నయంబునఁ ద్రిమ్మరుచుండుదు న్నఖా
చిత్యగుణంబు నా కిదియ చెప్పెడి దే మిఁక భూసురోత్తమా. ౨౫
సీ. అనవుడు నాశ్చర్యహర్షంబు లొందుచు భూసురోత్తముఁ డాత్మబుద్ధి నెఱసి
మృదులాంబరంబులు మేనఁ బూనక జోగికైవడి నీకంథ ‡గప్పనేల
హంసతూలికశయ్యయందు నిద్రింపక బూడిదలోఁ బడి పొరలనేల
ఘనమైనరాజ్య మేకచ్ఛత్రముగఁ గల్గఁ దిరిపెమై యూరూరుఁ దిరుగనేల
అష్టభోగములకు నాలయం బయ్యు నీ, వష్టకష్టములను నలయనేల
కుడువఁ గల్గి నీకుఁ గుడువ లేకుండుట, యల్పతరముగాదె యవనినాథ.

---

*రుక్మాంబరధారి. †సద్వర్గం బ్రస్తుతవాక్యవృత్తి విలసింపన్ స్నేహతో నిట్లనున్,
సర్గప్రస్తుత......విలసించన్. ‡నీగంత-నీబొంత.

క. *ననుఁబోటి పేదయైనను, ధనమించుక కలిగెనేనిఁ దనమది ప్రక్ర్చం
దనవనితాదిసుఖంబుల, మనఁ గోరుం బసర మైన మరగదె సుఖముల్. ౨౭

క. వికటం బగుదారిద్ర్యము, నకుఁ గడపల లేక జీవనము బహుళకుటుం
బకుఁడం గావున జరగక, యొకచో రససిద్ధి వడయ నూహించి మదిన్. ౨౮

మ. అలసత్వంబునఁ బ్రొద్దుపుచ్చక నిరాహారుండనై కంచిలో
పలఁ గామాక్షి గుఱించి యుగ్రతప మేఁ బండ్రెండుసంవత్సరం
బులు సేయంగఁ బ్రసన్న గామి పిదపన్ భూపాల నాయాత్మలోఁ
గలఁగంబాఱుచు దేవి దూఱుచును భిక్షావృత్తిమై† వచ్చితిన్. ౨౯

ఉ. నాకు మహాదరిద్రున కనాథునకు న్భువిఁ ద్రిమ్మరం దగుం
గాక ధనంబు రాజ్యమును గల్గఁగ జోగిక్రియం జరింపఁగా
లోకులు నవ్వరే నృపులలో నినుఁ బోలెడు నట్టివాని నే
నేకడఁ గానఁ జాలు నిఁక నేగుము నీపురికి న్సుఖింపఁగన్. ౩౦

ఉ. నావుడు లేచి యొంకువచనమ్ములు ‡నోవఁగనిమ్ము కంచిలో
దేవత నీతపంబునకుఁ దేరకొనం గరుణింప దంటి భూ
దేవకులాగ్రగణ్యు యరుదెంచి భవత్ప్రియ మాచరింపఁ ద
త్సేవ యొనర్చి యేను రససిద్ధి ప్రసిద్ధికి నెక్కఁ గాంచెదన్. ౩౧

మ. పొద మాదేవత యున్నభూమి కని యాభూదేవునిం గూడి స
మ్మదలీలం జని రత్నహర్మ్యముల రమ్యంబౌచు సొంపారు నం
బుదలం బొంపిరిపోవుకంచి నయమొప్పం జూచి యచ్చోటఁ జ
క్రదమాభావనఁ జేరనేగె నృపుఁ డాకామాక్షి నీక్షింపఁగన్. ౩౨

మ. అచటం దీర్ఘములాడి శంభునకు దైత్యారాతికిన్ మ్రొక్కి పు
ణ్యచరిత్రుం డొకరేయిఁ బుచ్చి మఱునాఁ డారాధనాసక్తి మై
నచలంబౌ మతి మూఁడురాత్రులు నిరాహారవ్రతుం డైనచో
నుచితస్వప్నమునందు దేవి పలికెన్ యోగప్రసన్నాత్మయై. ౩౩

చ. కల యిది నిక్కువం బనుచుఁ గైకొని ముప్పదిరెండులక్షణం
బులఁ జెలువారునట్టి నరపుంగవుకుత్తుక నెత్తు రిచ్చి ది
గ్బలి యొనరించినన్ ద్రవిణకారణమౌ రససిద్ధి చేకుఱు
న్వలవదు నీకు నీయనశనవ్రతఖేదము మేదినీశ్వరా. ౩౪

---

*ననుబోటియంత యైనను. †భిక్షావృత్తినై. ‡లటుండఁగనిమ్ము కంచిలో.

చ. అనవుఁడు మేలుకాంచి కడు నద్భుత మందుచు విక్రమార్కుఁ డా
గొనములవాని నింక సమకూర్పఁగ నొండెడ కేఁగ నేల నా
కని మతిఁ దాన సర్వసుగుణాఢ్యుఁడు గావునఁ దెంపుతోడఁ గ్ర
క్కున నడిదంబు దుస్సి తనకుత్తుక నొత్తె* నుదాత్తచిత్తుఁ డై. ౩౫

క. ఒత్తఁగఁ బ్రసన్నమతి యై, యత్తఱి నడిదంబు వట్టి యాదేవత లో
కోత్తమ నీతెంపున నా, చిత్తం బిగురొత్తె నిష్టసిద్ధి యొనర్తున్. ౩౬

క. అడుగుమ యనవుఁడు మది నా, యొకఁ గుఁ గరుణించి తేని నీవిప్రుఁడు దా
నిడుమలఁ బడి పొరలెడిఁ గృప, యొసపక రససిద్ధి యితని కిమ్మని మ్రొక్కెన్.

ఉ. మ్రొక్కిన నద్భుతంబును బ్రమోదము నొందుచు యోగమాత దా
నక్కఱ దీర్చునట్టి రస మాతని కిచ్చి యవంతినాయకున్
మిక్కిలి యింపునం బరిణమించి యదృశ్యత నొందె విప్రుఁ డిం
పెక్క దదీయవర్తన మనేకవిధంబులఁ బ్రస్తుతింపఁగన్. ౩౮

ఉ. ఆనరనాథుఁ డంత వసుధామరు వీడ్కొని వేడ్కతోడ ను
జ్జేనికి వచ్చెఁ గావునఁ బ్రసిద్ధగుణాఢ్యుని వానిఁ బోలఁ లే
వీనఁగుఁ బాటుచేఁత లిఁక నేటికిఁ గ్రమ్మఱు మన్న నాత్మ†ధా
రానరనాయకుం డతనిఁ బ్రస్తుతిసేయుచు నేగె నింటికిన్. ౩౯

—। ఇరువదిమూఁడవబొమ్మకథ । —

వ. మఱియుం త్రయోవింశద్వారప్రవేశోన్ముఖుం డై. ౪౦

క. ఏవేళ నైనఁ బొక్కిటి, ‡యావెల్లని తమ్మిమొగ్గ యరవిరి గాఁగన్
రేవెలుఁగుఁ బొద్దుఁ గన్నులు, గా వెలిఁగెడివేల్పుకరుణఁ గావుత మిమ్మున్.

మ. అనుచు న్భోజవసుంధరాధిపుఁడు పుణ్యాహంబునం జందనా
ద్యనులేపాంబరమాలికాకనకభూషాలంకృతుం డై మహా
సన మెక్కం జనుచోట బొమ్మ వలికెన్ క్ష్మానాథ యావిక్రమా
ర్కునిచందంబున దానవైభవము నీకుం జాలదట్లుంటుమా. ౪౧

ఉ ఆతనిదానవైభవమహత్త్వముఁ జెప్పెద భాస్కరాంశసం
§జాతుఁడువాఁడు విక్రమవిశాలభుజాయుగదుర్మదాహిత

* నొత్తెను వంతలోపలన్ † నాత్మలో, నానరనాయకుండతని నర్థినుతింపుచు.
‡ యావెలిసెత్తమ్మిమొగ్గ § జాతుఁడువిక్రమార్కుఁడు విశాల.

ప్రాతవిఘాతదక్షిణుఁ డవంతిమహీశుఁడు తొల్లి చన్న యా
దాతలలోనఁ గర్ణునికిఁ దండ్రిసుమీ తలపోసి చూచినన్. ౪౩

శా. ఆరాజన్యునిపట్టణంబు విబుధేంద్రాకల్పితం బై సుధ
ర్మారూఢంబును భాస్వదీశ్వరవసువ్యాప్తంబునై పుణ్యవి
స్తారంబై యమరావతీపురవిలాసం బంది నిత్యోత్సవా
ధారంబై పరఁగున్ దురంతదురితోదారవ్యథాదూర మై. ౪౪

సీ. అట్టిపట్టణ మేలు నమ్మహీకాంతుఁడు దేశాంతరాసక్తిఁ దిరుగుచుండు
నెలమితో వర్షాసములు పుచ్చి మగిడిన నప్పుడు మంత్రులు నాప్తజనులుఁ
బౌరు లుదారులుం బరివారమును గూడి పీలికూటంబులు మేలికట్లు
తలిరుఁదోరణములు నలరుపందిరులును మొకరతోరణములుమున్నుగాఁగఁ
బురి యలంకరించి కరిరాజు మున్నిడి, కదలి పంచవాద్యఘనరవముల
నెసఁగు దర్శనంబు లిచ్చి యెదుర్కొని, తెచ్చి రుత్సవంబు పిచ్చలింప. ౪౫

ఉ. ఆజననాయకుండు జవనాశ్వము లెక్కి చెలంగి ముందటన్
రాజులు భృత్యులై కొలువ రత్నవిభూషితమూర్తులైన యం
భోజదళాక్షు లారతులు మున్నుగఁ దన్నుఁ బురస్కరింపఁగా
రాజగృహంబు సొచ్చెఁ గవిరాజనవామరరాజభూజ మై. ౪౬

ఉ. ఈపగిదిన్ గృహంబునకు నేగిన యాతఁడు తొల్లి యోగని
ద్రాపరిశీలియయ్యు నుచితంబుగ రాజ్యము చేసి నేర్పునం
దాపసవేషియై జనపదంబులు గ్రుమ్మరి క్రమ్మఱన్ ధరి
త్రీపరిపాలనాభిరతిఁ దేఁకువ కెక్కిన రాము కైవడిన్. ౪౭

ఉ. పెక్కుదినంబు లక్కడ నభీష్టవధూజనమందిరంబులం
దొక్కొకనాఁడు రేయి మదనోత్సవలీలలఁ దేలుచు స్వభుం
డక్కట దీటఁ దొంటి విరహవ్యథ నెక్కుడు స్రుక్కి మిక్కిలి
న్మక్కువ కెక్కునైన ¹మగనాలి గృహంబున రాత్రిపుచ్చుచున్. ౪౮

శా. అంతర్గేహములందుఁ గ్రొవ్విరులపర్యంకంబుపై వేడ్కతోఁ
గాంతారత్నముతోడఁ గూడి పిదపం గందర్పకేళీపరి
శ్రాంతుండై శయనంబు రెండుదెసలన్ రత్నంపుదీపంబు ల
త్యంతంబు న్వెలుఁగొందఁ గామసుఖనిద్రాసక్తుఁడై యుండుచున్. ౪౯

¹ మృగనాభిగృహంబున- అని యన్నిప్రతులలోను.

చ. బలబలఁ దెల్లవాఱునెడఁ బార్థివశేఖరుఁ డత్యరిష్టమా
కలఁగని మేలుకాంచి యధికం బగువిస్మయ మంది లేచి తా
జలకము దీర్చి సంధ్యపరిచర్య యొనర్చి యనేకభూషణో
జ్జ్వలనిజమూర్తి యై కొలువుసాలకు వచ్చి కవు ల్నుతింపఁగన్. ౫౦

గీ. వచ్చి దొరలు గొలువ వజ్రసింహాసనా, రూఢుఁడై ముఖాబ్జరుచి యొలర్పఁ
దన్నుఁ గొలుచువారిఁ దగురీతి మన్నించి, తేరకొనఁగ హితులదిక్కుచూచి.

క. వినుఁ డేను రక్తచందన, మున నంగము దోఁగ మేఘమున కెనయగు కా
రెనుబోతు నెక్కి యామ్యము, *చనుచుంటినొకండ నంచు స్వప్నముగంటిన్.

క. ఈకల శుభమో యశుభమొ, నా కనవుడు నందఱు న్మనంబుల భీతి
వ్యాకులులై వదనము లా,లోకింపఁగ దృష్టకౌశలుం డొకఁ డనియెన్.

క. ధాతుగుణంబులఁ గల లుప,జాతము లౌ†వినికిఁ జూడ్కి సంస్మరణమునన్
రీతి యెఱిఁగి కల విఱుచుట, నీతి చుమీ విఱుపుకొలఁది నిజమౌనదియున్.

గీ. వినుము ధరణీనాథ విన్నప మియ్యెడఁ, దొల్లి యొక్కమనుజవల్లభుండు
దేవుఁ డుదయమైనయావేళఁ గలగని, లేచి యొద్ది వనితఁ జూచిపలికె. ౫౫

క. సన్నపుగట్టునుండి స,మున్నత మగుకొండమీఁది కుఱికితి నని నేఁ
జిన్నకలఁగంటి నీఫల, మెన్నఁగ నీమదికిఁ జూడ నెట్లగుఁ జెపుమా. ౫౬

వ. ‡నావుడు నది ప్రేమపాత్రం బగుభోగస్త్రీ గావునఁ బరిహాసరూపంబుగా
నగుచు దిబ్బనుండి కొండ కుఱుకంబోయిన నడుముం గాలు విఱుగంబడి
యెద వనిన. ౫౭

క. నగుచుం గేహము వెలువడి, జగతీపతి జలకమాడి సంధ్యార్చన యొ
ప్పుగఁ దీర్చి యేగి కొలువున, దగువారలవంకఁ జూచి తనకలఁ జెప్పెన్.

క. చెప్పిన గ్రీనతనికిఁ గలలో, నప్పర్వత మెక్కుడిది మహాశుభ మగు నే
చొప్పున ఫల మొనగూడునొ, తప్పక వినిపింతుమనుచుఁ దలపోసి యటన్.

క. నీరాజ్య మల్ప మిది యిఁక, నేరీతులఁ జూడ నీకునింకన్నధిక
శ్రీరమ్య మైనరాజ్యము, చేరం గల దనుచు వారు చెప్పిరి పతికిన్. ౬౦

---

*చనియెద నేనొకఁడ. †జాతంబులు. ‡క. నావుడునది భోగస్త్రీ, గావునఁబరిహాసకం
బుగా గుబ్బలినుం, డావలికొండకు నుఱుకం, బోవుట యటఁ గాలు విఱుఁగఁబొరిఁబడె దనినన్.
(ఒక్కప్రతి) గ్రీనందఱు.

ఉ. అత్తఱి వచ్చి యొక్కఁడు రయంబున మ్రొక్కి నృపాలశేఖరా
యుత్తరదేశ మేలెడు నృపోత్తముఁ డీల్గిన మంత్రు లన్యులం
జిత్తములందు మెచ్చక విశిష్టగుణాఢ్యుఁడ వంచు రాజ్యము
న్విత్తముఁ గూడ నీ కొసఁగు వేడుకఁ *బుచ్చినఁ గానవచ్చితిన్. ౬౧

చ. అనవుడుఁ జోద్యమంది యతఁ డాప్తులమాటలు నిక్కమైన న
మ్మనమునఁ బొంగి వారికిఁ గ్రమంబునఁ గోరిన వాని నెల్ల మె
చ్చున కొనఁగూడ నిచ్చి తగుశూరులు వీరులుఁ గొల్వ నుత్తరం
బున కధికప్రతాపమునఁ బోయె నరాతికులంబు బెగ్గిలన్. ౬౨

వ. అంత నద్దేశంబుఁ బ్రవేశించుచు మనోల్లాసంబున. ౬౩

క. తఱచైన మంది ముందఱఁ, †బరువడిఁ జని తలఁగ ధరణిపతి తురగంబుం
బఱపుచు‡ముంద్దలఁదనకల, విఱిదిన క్రియ గ్రుంతఁ గాలువిఱుగంబడియెన్.

వ. అప్పు డందఱును హాహాకారంబుల గుంపులుగూడుకొని పలువరింపంగ వా
రిలో §సద్యస్సంధాననిపుణుం డగు జెట్టి పట్టి దట్టి గట్టిగాఁ గట్టి మంత్రించి
¶సుఖతుం జేసిన సుఖాసనంబుపై నాసీనుండై చనంగ. ౬౪

శా. ఆదేశంబున మూలదుర్గ మగుప్రో లావాసమై యున్న ధా
త్రీదేవప్రకరంబుఁ దత్ప్రజలు మంత్రిస్తోమముం బూజితం
బౌ దంతావళముం బురస్సరముగా నంకించి యేతెంచి యా
హ్లాదం బొప్పఁగ రాజుఁ గూడుకొని వాద్యంబు ల్వడిన్ మ్రోయఁగన్.

ఉ. వచ్చినవారి కెల్లఁ బతి వైభవ మేర్పడ నల్లపట్టులుం
బచ్చనిపట్టు కెంపు గల పట్టులు సొమ్ములు నాదరంబుతో
నిచ్చి గజంబు నెక్కి తరళేక్షణ లాడుచుఁ బాడ వీటిలోఁ
జొచ్చి యమాత్యు లౌనఁగ సుస్థిరుఁడై ధర యేలెఁ గావునన్. ౬౫

క. తెలియక పలుకుట యుచితమె, జలజభవుం బోలునట్టి సచివుని భట్టిం
బిలిపింపు మాతఁ డెఱుఁగని, కల లెవ్వియు లేవు పొందుగా నది చెప్పున్.

చ. అను నెడ భట్టి వచ్చినఁ గృతాదరుఁడై తన పొంత నాసనం
బునఁ దగ నుంచి విక్రమవిభూషణుఁ డాకలఁ జెప్పి యేవిధం
బున నిది యున్న దీవు తలపోసి నిజంబుగ నాకుఁ జెప్పుమా
యనవుడు నయ్యమాత్యవరుఁ డాత్మఁ గలంగి కలంగ కిట్లనున్. ౬౭

---

*బంచిరి- †బరిపిరి- ‡పాదల. §శల్యసంధాననిపుణు. ¶సుచిత్తుంజేసి.

మ. ధరణీనాయక వీరెఱుంగరె నిషేధం బంచుఁ జెప్ప స్వయా
తురచిత్తంబుల నున్నవార లిచటన్ దోషంబు నిర్దోషము
న్వారవారం దలపోసి చెప్పఁదగు నుర్వీభర్తకు న్మేలుగాఁ
బరిశీలించు నిజాప్తవర్గమున కీభంగి స్వయం బేటికిన్. ౭౦

గీ. కలకు మొదలిజాము ఫలమొక యేఁటిలో,నందుకొను ద్వితీయయామ ఫలము
అష్టమాసములకు నబ్బుమూఁడవజాము,ఫలము చూడమూఁడు నెలలఁ గలుగు.

క. తొలివేకువగాఁ దూర్పనఁ, దెలుపెక్కఁగఁ గన్నకలలు దినదశకమునన్
ఫలియించుఁ *బసులవిడువం, దలఁకొనుకల సిద్ధిఁ బొందుఁ దద్దివసమునన్ ౭౨

క. ఏనుఁగు గుఱ్ఱముఁ బచ్చని, మ్రానును మేడయును మెట్టు మగపసరంబుం
బూని కలలోన నెక్కిన, మానవునకు సుఖము రాజ్యమహిమయుఁ గలుగున్.

క. కలలోఁ బాములుఁ దేళ్ళును, జెలగలఁ గఱచుటయుఁ †జావుఁ జెప్పెడుఁ బొరిమై
మలమంటుట పొందందగు, లలనలఁ బొందుట సుతార్థలాభము చుమ్మీ.

క. ‡తలఁ బేను దినుటయును ప్రే
వులఁ జుట్టఁగఁబడుట మానవుల నెత్తురుఁ గం
డలుఁ బెరుఁగుఁ బాలు మద్యం
బులు [1]నెయ్యిని ద్రావుటయును ముదముగఁ గలఁగన్. ౭౫

గీ. నీరు నెత్తురుఁ గనిన [2]నిడుదగు నాయువు, మంట గంట పసిఁడిపంట గంట
తెలుపు లెల్ల మేలు కలలోన వెలిమిడి, యెముక ప్రత్తి లవణముముక దక్క.

క. వినుమిఁక [3]మొద్దును గాడిద, నెనపోతును లొట్టిపిట్ట నెక్కిన నన్నం
బును బిండియు నువ్వులు గలఁ, [4]దినఁగన నగుఁ గీడు వసుమతీవరతిలకా.

క. నూనెయుఁ గళియును గ్రొవ్వును, దేనెయుఁ గలఁ ద్రావెనేనతివ్యాధియగున్
వానరముఁ బాగయుఁ గాకియుఁ, గానంబడెనేని గీడు గానఁగవచ్చున్. ౭౮

క. మదగజము దేవరయు మృగ,మదమును గోపురము నీలమణులు న్నవనీ
రదములు ధరణియు యమునయు,నుదకుంభము దక్క నలుపులొప్పుఁ గలలన్.

చ. జనవర నల్పులందు మహిమం బతినింద్యము దాని నెక్కినన్
ఘనమగు కీడు గాన నధికం బగుశాంతి యొనర్చి యాకృతాం

*౭పసులఁ బిడుకఁ దలఁకొను- †జావుచేటొదవును మై, ‡తలఁ బేన తీటు, [1]నెయ్యిఁ ద్రావుట-
[2]నిడిదగు, నిగుడ నా. [3]దొడ్డును, క్రోడను, [4]దినఁగోరంగాదు-

తునకు మహోపచారములఁ దుష్టి జనింపఁగఁ జేయు మేలగు
న్నినుఁ బనివంప నిట్లొరులు నేర్తురె రాజవు నీవు నావుడున్. ౮౦

మ. ధరణీశుం డిది యెంతకార్య మని యుత్సాహంబుతో శాంతి చ
చ్చరఁ గావించి కృతాంతుఁ బూజల నతిక్షేమంకరుం జేసి స
ద్గురులం బేదల విప్రుల న్వరుసతో గోభూతిలార్థంబులం
బరమప్రీతులఁగా నొనర్చి పిదప న్భండారితో ని ట్లనున్. ౮౧

క. భాండాగారములందుఁ బ,సిండియు రత్నములుఁ బట్టుఁజీరలు ధనము
న్నిండ నిడి తలుపు లెవ్వియు, నుండఁగనీయకుము నీవు నుండకు మచటన్.

వ. నీ విప్పుడు పెద్దతలవరికి రాజు బండారంబు చూఱవిడిచె నేఁడు మొదలుగా నేడుదినంబులు దాఁక జను లెల్ల నిచ్చకు వచ్చువానిం గొనిపొం డని చాటించి దేశంబువారి నెల్లఁ జూఱకు రండని యీప్రొద్దె బంట్లనూరూరికి బంచు మని చెప్పు మనవుడు భాండాగారికుం డతివిస్మితుండయి ధనకనకాదివస్తువులం గోశగృహంబులు నించి విఘటితకవాటంబులుగఁ జేసి తలవరికిం దత్క్రమం బెఱింగించిన. ౮౩

క. జనపతి యేడుదినంబులు, తనబండారంబు వస్తుతతి చూఱలుగా
నొనరించు వలయునది కొని, చనరో యని యతఁడు వీటఁజాటఁగఁబంచెన్.

క. ఊరూరికిఁ జెప్పఁగఁ దన, వారిని బనుచుటయు నెల్లవారును గుంత
న్వారింపఁబడక చేరెను, వారిక్రియ న్వచ్చి రయ్యవంతీపురికిన్. ౮౫

గీ. వచ్చి వీరువారుఁ జొచ్చి విచ్చలవిడి, బుడమతోఁట వీటిఁబుచ్చునట్లు
నేడుదినము లం దనేకవస్తువులను, గొనుచు నేగి రింపు గొనలుసాఁగ. ౮౬

క. తనిసి ప్రజ చనిన నష్టము, దినమున బండారి వసుమతీరమణునకున్
వినిపించెఁ బూని చూచిన, ధనసంఖ్య త్రయోదశార్బుదము లయ్యెఁజుమీ.

ఉ. ఈగతిఁ జన్న యీగి ధరణీశ్వర నీకడ లేదు గావున
న్వేగమె క్రమ్మఱం జనుము వీఱిఁడిచేఁతలు మాను మన్న నా
త్యాగనిరూఢికి న్నిగుల నచ్చెరువందుచు భోజుఁ డాత్త ని
త్యాగమనంబు రోసి తనయంతిపురంబున కేగె సిగ్గునన్. ౮౮

—ఇరువదినాలుగవబొమ్మకథ—

వ. మఱియు న్మొక్కదినంబునఁ జతుర్వింశద్వారంబునం గడంగి. ౮౯

క. శీతగిరిబంధు*నూతన,శీతకరాభరణు సింధుశీతలమాళిం
జేతోజాతవిఘాతి, న్భూతివిభూషణుని సర్వభూతాధ్యక్షున్. ౯౦

* దినమణి, శీతకరాంబకుని గగనసింధుశేఖరున్,

చ. తలఁపుచు విక్రమార్కుని కథాశ్రవణంబున కిచ్చగించి యు
జ్జ్వలమణికీలితం బగు దివస్పతియాసన మెక్కవచ్చుచోఁ
బలికెఁ బసిండిబొమ్మ జనపాలక నీమతలం పెఱింగితి
న్వల దననేల మేలు వినవచ్చినవారల మాన్పవచ్చునే. ౯౧

శా. ఓభోజక్షితిపాల నిల్చి వినుమా యుర్వీశుఁ డీశార్చనా
లాభాసక్తుఁడు శక్తుఁ డింద్రసమలీలాచారి యాచారి యా
శాభాగప్రవికీర్ణమాయశమున న్సర్వార్థిదారిద్ర్యము
ద్రాభంగక్షమదృష్టదృష్టి కరుణోదారుండు ధీరుం డిలన్. ౯౨

శా. ఆరాజన్యుఁడు నేల యేలునెడ నత్యైశ్వర్యమౌ నేలు లై
క్షీరంబు ల్ప్రవహించు మ్రాఁకుల మధుశ్రేణు ల్మహావృష్టి సం
ధారాపాతములై స్రవించు ధరణిన్ ధాన్యంబులుం బర్వతా
కారత్వంబునఁ బండుచుండు నరలోకం బొప్పుఁ దత్సంపదన్. ౯౩

గీ. అట్టి దివసముల జనాధీశ్వరుఁడు దే,శాంతరములు చూడ నరుగువేళఁ
*బ్రజలవలనఁ దమవిభాగముల్ దీఱక, వైశ్యసుతులు కోరి వచ్చి రటకు.

గీ. వచ్చి సాగి మ్రొక్కి వసుమతీనాయక, నలువురమును సోదరులము మేము
విన్నవింతు మొకట వినుము పురందర,పుర మనంగ నొక్కపురము గలదు.

క. సుందరులు మేనకాదులఁ, గ్రిందుపఱుపఁ బురుషు లమరకిన్నరులను లీ
లం దెగడఁగ నాపురికిఁ బు,రందరపుర మనఁగఁ బేరు రమణీయ మగున్.

ఉ. ఆపురమధ్యమంబున మహారజతాంచితకుంభదీప్తి సం
దీపిత మైన మేడ హిమదీధితి బింబము మీఱు నందు సు†
స్థాపితవైభవుండు ధనదత్తుఁడు మజ్జనకుండు వైశ్యము
ద్రాపరిపాలకుండు ధనదప్రతిరూపకుఁ డుండుఁ బెంపునన్. ౯౪

చ. సదమలచిత్తుఁ డానతని సద్మమునన్ ఘటసన్నిభంబు లౌ
పొదుగులపాలు క్రిక్కిఱిసి భూమి తదీయయశస్స్వరూపమై
చెదరఁగ మందయానములఁ జన్ను వహించుచు వేల సంఖ్యల
న్మొదవులు కామధేనునిజమూర్తు లన న్విలసిల్లె నయ్యెడన్. ౯౫

---

*ప్రబలమైన ధనవిభాగముల్ — ప్రజలవలనఁధర్మభాగముల్.

†సంస్థాపితవైభవుండు ధనవంతుఁడు.

క. కలలోనైనను గఱవును, దలయెత్తఁగనీక బహువిధంబులధాన్యం
బులరాసులుతద్గృహములఁ, గొలఁదియెఱుఁగ రాకయుండుఁ గొండలభంగిన్.
క. అనిలునితోడివివాదం, బున డొల్లిన మేరుశిఖరముల కైన యనఁగా
దినకరున కెదురు *వెలుఁగుచుఁ, గనకంబులప్రోవు లతనిగాదెలనొప్పున్.
క. ఓమనుజాధిప యతనికిఁ, దూమెం డ్లిననుబుట్లు తొంబది పండం
గామెఱయు పొలముగల సద్గ్రామంబులు నూఱుగలవు కంచికి నెనయై.
ఉ. ఈగతిఁ బెక్కుసంపదల నెన్నికకెక్కిన మద్గురుండు నీ
రోగశరీరుఁడై బ్రదికి రుద్రసఖుం డనఁ గీర్తి దాల్చుచుం
ద్యాగము భోగముం జరపి దైవగతిం గడకాలమైన ఖ
ట్వాగతుఁడై తనూభవుల వద్దికి నల్వురఁ బిల్చి యిట్లనెన్. ౧౦౨
సీ. ధరణిపై నిడుఁడు ముందటిక్రియ సాగించుఁ దర్థంబునకుఁ గాటులాడవలదు
క్రమమున నాల్గుమంచముకోళ్ళక్రిందనేఁ బాతినయవి మీకుఁ బాళ్లుగాఁగఁ
గైకొనుం డాప్తవర్గంబును బెద్దల వైశ్యధర్మంబుల వదలవలదు
సంతసంబును బుద్ధిమంతులై †పిద్దలఁ బోలి బ్రతుకుఁ డంచు బుద్ధిసెప్పి
మిగుల నడలి నేము దిగువకు డించిన, యంత గురుఁడు శివునియందుఁ గలిసె
నాత్మజాతికుచితమైన సంస్కారంబు, నడపి తద్దినములు గడపి పిదప. ౧౦౩
క. సుముహూర్తంబున నామం, చముకోళులక్రిందఁ ద్రవ్వి చరువులలోఁ జి
ట్టుముకయుమన్నుబొగ్గులు, నెముకలు వేర్వేఱఁ జూచి హృదయములలికెన్.
మ. భువిలో డాఁగఁగఁ జేసి రాగిచరువు ల్పూరించి యీతుచ్ఛవ
స్తువు లేలా మనయయ్య డాఁచె ధన మిచ్చోఁ బెట్టఁడో కాక బు
ద్ధివినాశం బతఁ డొందెనొక్కొ మనలో దృష్టించి యెవ్వాఁడో దొం
గవిధం బచ్చుగఁ ద్రవ్వి చేకొనియెనో కాకంచుఁ దర్కించుచున్. ౧౦౪

* * * *

క. అయ్యోపనిగాదు దాసులు, నియ్యెడ దృష్టింపనేర రెవరుం జొరలే
దయ్యముగా నాకెంపులు, దయ్యముగొఱయించెననుచుఁ దలపోఁతలతోన్.
క. మాలోనమ్మకయును నొక, పాలుం దేలకయు బహుసభాస్థలముల నీ
మూలములు చెప్పి వినిగితి, మేలాగున నైన నిర్ణయించు నృపాలా. ౧౦౫
వ. అని విన్నవించిన సుముహూర్తమాత్రప్రయాణోన్ముఖుండు గావున ధర్మా

---

*మెలఁగుచు †పెద్దల బోలి- ***ఇచ్చోటు రెండు పద్యములర్థముకాకున్నవి.

ధికారులను మంత్రులను బిలిపించి దీని నిర్ణయింపుఁ డని యప్పగించి విక్ర
మార్కుండు కొన్నిపయనంబులు భట్టిసహాయుండుగాఁ జనిన. ౧౦౮

శా. ధర్మాధ్యక్షులు మంత్రులుం బిదపఁ దద్వాదంబు దీర్ప న్వణి
క్చర్యం బేమియుఁ గాన లేక నగుచు న్నాకేల కల్లాడ నం
తర్మాయాపరుఁ డైన యీజనకుఁ డర్థం బుండఁగాఁ బాళ్లుగా
నిర్మించె న్మను బొగ్గు లాది యగువాసం బంచికొం డిమ్ములన్. ౧౦౯

మ. అని హాస్యంబుగఁ జేసి పుచ్చినను నర్థాసక్తులై *వైశ్యనం
దను లూరూరికి నేగి చెప్పికొనుచున్ ధాత్రిం బ్రతిష్ఠానవా
మనిరూఢం బగు వీడు చొచ్చి చని తన్మధ్యంబునన్ శాలివా
హానునిం గాంచిరి దివ్యతేజుఁ డయి బాల్యక్రీడఁ గ్రీడింపఁగన్. ౧౧౦

చ. కనుఁగొని దివ్యమూర్తి యని గౌరవ మొంతయుఁ దోఁప మ్రొక్కి యో
దినకరతేజ మాతగవు దీర్పుము ధారుణి నెల్లచోటులం
గనికని చెప్పి నిశ్చయము గానక వచ్చితి మాచుఁ దండ్రి చే
సిన నియమంబు మున్నుగ నశేషముఁ జెప్పిన నక్కుమారుఁడున్. ౧౧౧

క. మీతండ్రియ పాళ్ళులు నిర్ణీతములుగఁ జేసి చనియె నేరక మీరీ
భూతలమునఁ దిరుగఁగ నొక, చాతుర్యము గలుగునట్టి జనుఁడును లేఁడే.†

వ. అయిన నేమి యయ్యేఁ దెలియ వినుండు. ౧౧౩

గీ. ఉముకధాన్యరాసులెముకలుపశువులు, మన్నుపొలముఁగలిగియున్నయాళ్ళ
బొగ్గులును బసిండి ప్రోవులు పాళ్లగా, నిచ్చినాఁడు వానిఁ బుచ్చికొనుఁడు.

గీ. పాదధనము పసులు పసిఁడి యర్ధధనంబు, పావుగొఱఁత ధనము పండుభూమి
ధరణి నధికధనము ధాన్యంబుగావున, వానిఁగొనుఁడు పెద్దవానివరుస.‡

చ. అనవుడుఁ జోద్యమంది కొనియాడుచుఁ గ్రమ్మఱ మ్రొక్కి వైశ్యనం
దనులు కృతార్థులై మగిడి తండ్రిగృహంబున నున్నసొమ్ము లా
తనివచనస్థితిం గొని ముదంబున నుండఁగ విక్రమార్కుఁ డో
య్యనఁ బరదేశము ల్దిరిగి యాత్మపురంబున కేగి యిమ్ములన్. ౧౧౬

చ. వలనుగ నొక్కబాలకుఁడు వైశ్యులపాళులఁ దీర్చెనంచు మం
త్రులు వినిపించిన న్విని విరుద్ధము బాలున కివ్విశేషకా

---

*నవర్థాగారాసులై, †వినఁడే. ‡గీ. పాదధనము పసులు పసిఁడిపాదధనంబు, పాదధనము పొలముపంటయూళ్లు: ధరణిపాదధనము ధాన్యంబుగావున, వాని గొనుఁడు పెద్దవానివరుస.

శల మని చోద్యమంది నిజశత్రునిగా మది నిశ్చయించి భృ
త్యులదెసఁ జూచి వాని నిట దోడ్తెనిరం డని పంచెఁ బంచిరర్. ౧౧౭
ఉ. ఆనరనాథుభృత్యులు మహాబలులేగి రయంబునం బ్రతి
ష్ఠానపురంబు సొచ్చి శిశుసంగతి నాడెడు శాలివాహను
జ్జేనికి విక్రమార్కుని భుజాపఁగ రమ్మని పల్కునంత వై
శ్వానరుమీఁద నెయ్యులుకుచందము గానఁగనయ్యె నయ్యెడర్. ౧౧౮
గీ. వెట్టిజోగిఁ జూపి విక్రమార్కుం డని, వెఱపువెట్టి విట్టిపిఁగవలదు
మీనృపాలకుండు తానె రాజై నేని, నిటకువచ్చి బ్రతికి యేగు మనుఁడు.
క. మీరుం బాలియక పొం డని, పేరుండ్లై కలికె నంత వీరుం దమయు
ర్వీరమణునకుం జెప్పఁగ, వైరం బిఁకఁ బుట్టు ననుచు వచ్చిరి మగుడర్.
వ. అంతకుము న్నొకదినాధికవర్ష యగు కన్యకకుం బుట్టినవాని నరయం బో
యిన బేతాళుండు నతనియునికి వినిపింపంగ నతని భృత్యులుం జని యో
మహారాజ నీయాజ్ఞతోడంగూడ మమ్ముఁ బాఱఁ ద్రోపించె నబ్బాలుండు బా
లార్కులీలం గ్రాలుచుండు నని చెప్పి *తద్ధిరోక్తు లెఱింగించిన. ౧౨౦
క. కలఁగియుఁ గలఁగక యాతఁడు, బలములు గొలువంగ నేగి పై తాణము ద
వ్వులవిడిసినఁ గొందఱు భృ,త్యులు ముందఱఁబాఱిగవనిదూఱిరిపిలుచర్.
సీ. తూఱి తోరణములు ద్రుంపఁగాఁ బ్రజ లెల్ల నడలిన వారిభయంబు లుడిపి
తండ్రియానాగేంద్రుఁడలఁచితచ్ఛక్తిఁగృత్రిమరూపములకుఁబ్రాణములువడసి
కదలుచో నిండ్లు వృక్షంబులుఁ గోటలు జంగమత్వము నొంది నరస నడచె
నొక శాలన్నొకి బాలకుఁ డది యె దిగా శాలివ హనుఁ డను సంజ్ఞఁ దాల్చె
సేన లట్లు వెడలి భూనాథుభృత్యులఁ, బఱపి మొదలిదండు పైఁ గడంగి
పోరునప్పు డురగములు శేషుపంపున, వచ్చి విక్రమార్కువారి నపెఁచె. ౧౨౩
మ. తనసైన్యంబులు ఘోరసర్పవిషనిర్దగ్ధంబు లైన న్మనం
బునఁ జింతించి యతండు వాసుకి మహాభోగేంద్రు సేవించి యా
తనిచేత న్సుధఁ దెచ్చి సేనలకుఁ జైతన్యంబు రప్పించు నే
నని యేగె న్నిజభృత్యరక్షణగుణాయత్తుఁడు మంత్రాదికిర్. ౧౨౪
క. ఆమందరగిరితటమున, భూమీశుఁడు భక్తినిష్ఠ భుజగేంద్రకుల
స్వామికిఁ దపమొనరించఁగ, నామహనీయుఁడు ప్రసన్నుఁ డై వేఁడు మనన్.

---

*తద్విరోధోక్తులు.

క. నీరూపం బమృతోద్భవ,కారణ మటు గాన నీవె కర్తవు నాసే
నారక్షణమునకు సుధా, పూరిత మగుకలశ మిచ్చి పుచ్చు మహీంద్రా.
చ. అని ప్రణమిల్లిన న్ఫణికులాధిపుఁ డయ్యమృతంబు కుండలో
నినిచి ప్రియంబుతో నొసఁగి నీరిఁక నేగుము నావుడు న్రయం
బునఁ దమతల్లి దాస్యము విముక్తము సేయ సుధారసంబు నే
ర్పునఁ గొని వచ్చుపక్షిపతిపోలికతో నృపుఁ డేగుదేరఁగాఁ. ౧౨౭
ఉ. దీప్రముఖప్రసన్నుతు లతిప్రమదప్రకృతిప్రశస్తులో
కప్రియవాదు లప్రకటకార్యులు సుప్రభలందు సూర్యచం
ద్రప్రతిమాను లప్రతిహతప్రతిభాగతి నప్రమేయులా
విప్రకుమారు లంతఁ బృథివీపతిఁ జేరి నుతిప్రవీణులై. ౧౨౮
సీ. శివుఁ డిచ్చ మెచ్చి యిచ్చిన దివ్యఫలముఁ గారుణ్యంబుతోఁ గుష్ఠరోగి కిచ్చి
యవధూతుఁ డిచ్చిన యాసిద్ధలింగంబు నాహార మడిగిన యతని కిచ్చి
కంబ మెక్కిననాఁడు కమలాప్తుఁ డిచ్చిన కుండలంబులు యాచకునకు నిచ్చి
యసురేంద్రుఁ డిచ్చిన రసరసాయనములు కలహించునిద్ద ఱర్థులకు నిచ్చి
నయముతోఁ ద్రికాలనాథుఁ డిచ్చినబొంత, యాదిగాఁగ రాచపేద కిచ్చి
వీరవిక్రమార్క ధారుణిఁ జరియించు, పారిజాత మనఁగఁ బరఁగి తీవు.
క. ఖేచరపతిశిబికర్ణద,ధీచుల నినుఁ బోల్పరాదు దీనుల కర్థం
బేచోట నిచ్చి రుర్విని, నీచాగము సర్వవస్తునివహము గాదే. ౧౩౦
క. అర్థం బన్యుల నడిగిన, యర్థులు వ్యర్థులును గడు నిరర్థులు నట యో
పార్థివ నినుఁ బ్రార్థించిన, యర్థులు సార్థులుఁ గృతార్థు లధికసమర్థుల్.
మ. అనుచుం బెక్కువిధంబులం బొగడఁగా నాబాలవిప్రద్వయం
బును వారించుచు నింత యేల హృదయాంభోజంబులో నున్న ప్రా
ర్థన మీకే మది వేఁడుఁ డిత్తు ననినం ధాత్రీశ్వరా నీవు ద
ప్పనిరాజేంద్రుఁడ వేని యాయమృతకుంభంబిమ్ము మాకింపుగన్. ౧౩౨
క. అనుచు న్వాలాయంబుగఁ, దను వేఁడిన మనములోనఁ దత్తఱపడ* కే
మనవచ్చు మీరు నావ, ర్తనమెఱుఁగుదు రెవ్వరొక్కొ దైవతమూర్తుల్.
క. తెలిసెద నని నృపుఁ డావి, ప్రుల సంబోధించి యచటఁ బొంకకుఁ డధికో
జ్జ్వలము లగునర్థిరూపం,బులమీ రెవ్వరు సమస్తముం జెప్పఁ డనన్.

* దక్కలకడి-దక్కలబడిరయె.

గీ. *శాలివాహు నట్లు చంపఁ గడంగు నీ, బలము ఫణులచేతఁ బొలిసినంత
వాసుకికిఁ దపంబు సేసి నీ వమృతము, వడయు టెఱిఁగి మమ్ముఁ బనిచె నతఁడు.
క. వడుగు లయి విక్రమార్కు ని, కడకుం జని వేఁడి యమృతకలశము మీఁచే
కడఁ జేసికొనుఁడు యాచకు, లడిగిన వంచింప కిచ్చు నతఁ డని చెప్పెన్.
క. తప్పక చెప్పితి మేమును, దప్పక నీవును యథోచితము సేయుము నీ
చొప్పు వొగడ వేజిహ్వల, యప్పన్నగవిభున కైన నలవియె భూపా. ౧౩౭
వ. అని నిజరూపంబులు చూపినం గొంత చింతించి విక్రమార్కుం డర్థు లడిగి
నం దనకు మోచినపని గాన నీక తలంగె నను నపకీర్తి వచ్చు దీని మీఁద
నఖిలజగదాధార స్తంభం బగుకుంభీనసేంద్రుండును దన్నింతవానిఁగా దలం
చి వీరలం బంచినచోట వృథపుచ్చుట నాదొడ్డతనంబునకు మిగులం గొఱం
త గావున వైరిమనోరథంబులతోడం గూడ నాయశంబు వర్ధిల్లుంగాక యను
చు నిశ్చయించి. ౧౩౮
క. కుండలిబాలకులకు నధి,కుం డగు భుజగేంద్రనాయకుం డటు మెచ్చం
గుండ యమృతంబు నేఁ డీ,కుండఁగఁ దగ దనుచుఁ దప్పకుండఁగ నిచ్చెన్.
ఉ. ఈవరవొప్ప నర్థులకు నిచ్చి యతం డరుదెంచెఁ గ్రమ్మఱం
గావున నీకు నీగుణము గల్గిన గ్రక్కున దీని నెక్కుమా
నావుడుఁ దద్గుణశ్రవణ నందితచిత్తసరోజుఁడైన భో
జావనివల్లభుండును గృహంబున కేగి మతి న్నుతింపుచున్. ౧౪౦
శా. సారాచారవిచారచారుచరితశ్రీనిర్జరవ్రాతచే
తోరాజీవనిరంతరోల్లసిత విద్యోతప్రభాధామునిం
బారావారపయోవిహారభువనప్రారంభనిద్రాఖ్యమా
యారామాహతకైటభాది ఘనదైత్యస్తోము దామోదరున్. ౧౪౧
శా. శర్వాణీహృదయాంబుజాహిమరుచి న్సర్వంసహాభృద్ధను
శ్శార్వీభూతమహాభుజంగమపతిన్ మందాకినీజూటునిన్
సర్వజ్ఞు న్సకలేశ్వరు న్భువనరక్షాదక్షిణప్రాభవున్
గీర్వాణవ్రజసంతతాభిలషితక్షేమంకరు న్శంకరున్. ౧౪౨
మాలిని. విధురజనశరణ్యా వేదశాస్త్రాద్యగణ్యా
బుధహిత నరవేషా భూమణీభూతశేషా

* శాలివాహుండు మీ దుసాలంబు సేయుసీ-బలము.

మధుకరనిభ తేజా మౌక్తికాళీసమాజా
మధురిపుహారిరూపా మర్త్యకర్తృస్వరూపా. ౧౪౩

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలిక భేకఫణీంద్ర వీరఘోట్టవిభాళ కళింగదేశనిర్ధూమధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రావిళాంధ్రమహారాష్ట్ర భూపాలరూప నూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలి పురవరాధీశ్వర వెలనాటిపృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ కొఱవి వెన్నయామాత్యపౌత్ర హారితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసువరాజతనూజ గోపరాజప్రణీతం బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు విక్రమార్క సాహస పరోపకార స్వప్నశాంతి వైభవ దానశూరత్వ ప్రశంసనం బన్నది నవమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

దశమాశ్వాసము.

—॥ ఇరువదియైదవబొమ్మకథ. ॥—

క. శ్రీదయితావదనచ్ఛా, యాదర్శీభూతకౌస్తుభారుణతేజో
మేదురవక్షఃస్థలు దా, మోదరుఁ గాళోదరేంద్రయోజితతల్పున్. ౧

క. నెమ్మనమునఁ దలఁపుచు మో, హమ్మున సింహాసనమున కరుదెంచినఁ జో
ద్యమ్ముగ నిరువదియేనవ, బొమ్మ వలికె *నడ్డపెట్టి భోజనృపాలున్. ౨

క. ఏమని చెప్పుదు నుజ్జయి, నీమనుజాధిపునిభంగి నియతంబుగ నో
భూమీశ్వర దివ్యంబగు, సామర్థ్యము లేక యెక్కఁ జన దెవ్వరికిన్. ౩

మ. అది యెట్లన్న నెఱుంగఁ జెప్పెద నరివ్యాపాదనాపాదనో
న్మదబాహాయుగళుం డనంతధనదానప్రీణితక్ష్మాతల
త్రిదశస్తోమ నిరంతరస్తుతిలసత్కీర్తిప్రియుం డంగనా
మదనాకారుఁ డవంతినాయకుఁడు సామ్రాజ్యంబుతో నొప్పుచున్. ౪

శా. ప్రాతఃకాలమునందుఁ గొల్వున నయప్రఖ్యాతు లారాజులు
స్నీతిన్యస్తమనస్కు లౌనచివ్రులు న్విద్వాంసులుం గొల్వఁగా
జ్యోతిర్మధ్యమున న్వెలింగెడు హిమాంశుంబోలి సొంపొందుచో
జ్యోతిశ్శాస్త్రవిదుం డొకండు ధరణీశుం గాంచి దీవించుచున్. ౫

క. సర్వశుభంబులు నీకడ, నిర్వాహము గలిగి యుండు నీకేమని యా
శీర్వాదం బొసఁగుదు †నా, యుర్వృద్ధి దలంప నవియ యునికిఁ గోరున్.

గీ. ధరణిమీఁద నధికదానధర్మక్రియా, పరున కాయు వది యపార మగుట
తెల్లమనుచుఁ బలికి తిథివారనక్షత్ర, యోగకరణములను నొప్పఁజెప్పె.‡

సీ. ఐదింటఁ దానొప్పఁ డట నెన్మిదింటఁ దొమ్మిదియింటఁ బండ్రెంట మేలు శుక్రుఁ
డిందుఁ డాఱింటను నేడింట మూఁటను బదిటఁ జేకొన్న శుభప్రదుండు
శనిరాహుకేతుభూతనయసూర్యులు మూఁటనాఱింట మేలర్థుఁ డట్ల పదిట
రెంట నైదింట నేడింటఁ దొమ్మిదిటను గురుం డున్న నెల్లకోర్కులు ఫలించు

---

* నడ్డపెట్టి—॥ జెప్పెదనను వ్యాపారశార్యోదయాన్నద, † నాయుర్వర్ధన మదియె తనకు నునికిం గోరున్- నాయుర్వృద్ధి దలంప నలని యున్నది మాతున్. ‡ సయుక్తిఁ జెప్పె.

బుధుఁడు జేసిగానిపొందుల నిష్టుఁ డా, వీనికెల్ల దుష్టవేధ లేమి
ఫలము లొప్పు జననభవనంబు మొదలుగాఁ, బదునొకంటనున్నఁ బరమసుఖము.
గీ. అందు*రవితనుజాది మహాగ్రహంబు, లిప్పుడాఱింటనునికి నీయిష్టమొనరు
గురుఁడు బుధుఁడును బైవయికొనుట మేలు, శుక్రచంద్రులు మూఁటనిల్చుట శుభంబు
వ. అనుచు శుభస్థానంబులు నతని గ్రహంబులును జెప్పి. ౧౦
క. "ధర్మే తిష్ఠతు తే బుద్ధి ర్మనుజాధీశ" యనుచు దీవించినఁ ద
న్మర్మం బెఱింగి నృపుఁడా, ధర్మము చొప్పెట్టి దనిన దైవజ్ఞుండున్. ౧౧
క. నీవది యెఱుఁగవె ధర్మము, త్రోవం జనువాఁడు భక్తితోఁ దనశక్తిన్
దేవబ్రాహ్మణపూజలు, గావింపఁగవలయు విగతకల్మషుఁ డగుచున్. ౧౨
క. గురువును దేవరగా స, త్పురుషుని గురువుగ నిజాశ్రితునిఁ బ్రాణముగాఁ
బరవనితఁ గన్నతల్లిగ, బరధనము విషంబుగాఁగ భావింపఁదగున్. ౧౩
గీ. అన్నదానము దుర్భిక్ష మైనయప్డు, డుంబుదానంబు నిర్జలం బైనచోట
నభయదానంబు శరణార్థి యైనవేళఁ, జేయుటుచితంబు ఘనదయాశీలమలర.
క. కృత్యాకృత్యవిచారము, నిత్యోచితదాన మాత్మనియమము బుధసాం
గత్యము పరోపకారము, సత్యము వినయంబు నయము జరపఁగవలయున్.
ఉ. ఈకొలఁదిం దదంగము లనేకవిధంబుల నుండు నన్నియు
న్నీకడ నొప్పుచున్న వవనీవర నావుడు విద్యలందుఁ బ్ర
త్యేకసమర్థుఁడైన నృపుఁ డిప్పటి యేఁటి ఫలంబుఁ జెప్పుమా
నాకని యానతిచ్చిన మనంబున నాద్విజుఁ డుత్సహించుచున్. ౧౫
మ. మహిమాఖండలుఁ డంచు భూజనులు సంభావింప నీ వింపుతో
మహిఁ బాలించుచుఁ బుణ్యకృత్యముల ధర్మద్రవ్యమార్జింపఁగా
గ్రహదోషంబులు పుట్ట వట్లయిన నోరాజేంద్ర యీయేఁట దు
స్సహపాపగ్రహసంభవం బగునతిక్షామంబు వర్తిల్లెడిన్. ౧౬
ఉ. అక్రమ మాచరించి వినుమర్కతనూజుఁడు తొల్లి యున్న యా
†శుక్రుసిరాశిఁ దా విడుచుచు న్శకటాకృతి నున్నరోహిణీ
చక్రము దాఁటి మంగళుని సద్మము చేరఁ గడంగి యేఁటిలో
వక్రగతిం జరింపఁగ నవర్షణమై చనుఁ గొన్నివర్షముల్. ౧౭
క. పటిపటి నిల పటియలుగా, ‡నెటిసిన వనపంక్తులెండ నిరుపమమగునా
వటపునఁ బండ్రెండేఁడులు, కఱవిఁక నతిదుస్తరంబు గాఁగల దధిపా. ౧౮

* అందురవిదనుజకుంతిముఖ్యగ్రహమ్ము- † శుక్రునిదాసి- ‡ నిరిసిన వనపంక్తు లెండ పెద
ల్రెవ్వని- (పెదతప్పని)

చ. అనవుడు దీనికడ్డపడునట్టి యుపాయము గల్గెనేని నా
యను వెఱఁగింపు మన్న వసుధామరతృప్తియె కారణంబుగా
నొనరిన దేవతార్చనల హోమములన్ గ్రహపూజ*మున్నుగా
జనవర †శక్తికిం దగినశాంతియొనర్పుము వర్ణనంబగున్. ౧౦

క. ఇనునున నాళనిరూపం, బొనరించి వినీలవస్త్రయుక్తంబుగ న
ర్చనము రచియించి ఖచిరేం,ధనమున హోమంబు సేయఁ దత్ప్రీతియగున్.

చ. అనినఁ ద్రివిక్రముండు మొదలైన పురోహితుల్ గ్రహాదిపూ
జనములు సేయఁ బంచి మృదుశాలిమయాన్నముఁ బాయసంబులున్
మునుముగఁ బిండివంటలు సమూహముగా నొనగూర్చి యిష్టభో
జనముల ‡భూసురుల్దనియ శాంతి దలంబుగఁ జేసి శక్తితోన్. ౧౨

క. దేశాధీశ్వరుఁ డర్థుల, కాశాపరిపూర్తి సేయ నారాధిత యా
నాశాపురమున దేవిని, వేశాంగణసీమ హోమవిధి గావించెన్. ౧౩

ఉ. ఈగతిఁ బెక్కుహోమములు §సేయుచుఁ బూజలుఁ జేసిచేసి వ
ర్షాగమ మేమియుం గనక వ్యాకుల యాగము మీఱు నాశుభో
ద్యోగము వ్యర్థమయ్యె శివయోగినియుం గరుణింపఁ దంచుఁ జిం
తాగతుఁ డైనవేళ ¶గగనస్థలి నయ్యశరీరి యిట్లనున్. ౧౪

ఉ. భూపకులేంద్ర యింత దలపోయఁగ నేటికి యోగమాత యా
[1]శాపురి సంతసిల్లి యతిసత్త్వము నీకొసఁగెం బ్రభావసం
దీపితదివ్యశస్త్రనిహతిన్ దిననాథతనూజవక్రమా
ర్గాపఘనోపరోధ మభయంబునఁ జేయుము వృష్టి గల్గెడున్. ౧౫

ఉ. పంటలు పెక్కుగల్గు నని పల్కిన నానృపుఁ డాత్మలోన ము
క్కంటి రఘూద్వహు ద్విజయుఁ గొల్చి మ్రొక్కుచు దివ్యబాణము
ల్వింట నమర్చి పంక్తిరథులీలఁ గడంగి ప్రతాపశక్తి మి
న్నంటి గ్రహంబు లెల్ల విరియంగ శనైశ్చరు నడ్డగట్టినన్. ౧౬

ఉ. ఆశని నిల్చి నీబలమహత్త్వము మెచ్చితిఁ దొల్లి నీవు గా
రిశునిచేఁ దపంబున నభీష్టము లందితి, నేఁడు శక్తి నా

*మున్నెనర్చను- †శక్తికిం దగిన శాంతి యొనర్పను వర్ణనంబగున్. యొనర్పుమతర్షణంబులన్.
‡ భూజనుల్దనియ- § నింపుగఁబూజలు- సేగులుశాంతిఁజేసి- ¶గగనాంతమునందశరీరి-
1 శాపురిశక్తిసంతసిలి సత్వము-

*కాశము గట్టి నాదగు ప్రకాశము ద్రుంచితి నేఁటినుండి నీ
దేశములోపలం గలప్రదీలఁ బ్రజ లున్నయిుంపఁ జేసెదన్. ౨౭

శా. హార్షం బయ్యె భవత్కృతంబున నృపాలాగ్రేసరా కోరిన
న్వర్షంబు ల్గురియింతు నెప్పుడయిన న్వర్ధిల్లు పొమ్మన్న ను
త్కర్షంబాటిన శౌర్యమొప్పఁగ సుభిక్షం బుర్విఁ దోఁపంగ దు
ర్ధర్షుండై చను†దెంచి భక్తిఁ గొలిచెన్ ధాత్రీశుఁ డాశాపురిన్. ౨౮

వ. అది గావున. ౨౯

క. ఈసామర్థ్యము ‡నీకడ, వీసంబును లేమ మగిడి వెసఁ జను మనినన్
వేసరినభంగి భోజుం, డాసింహాసనము డిగి గృహంబున కరిగెన్. 30

వ. తదనంతరంబ కతిపయదినంబు లరిగిన మఱియొకశుభముహూర్తంబునఁ బోవుచు.

—॥ ఇరువదియొకటవబొమ్మకథ ॥—

క. తెల్లనికొండయు గుజ్జను, దెల్లనిపూఁతయును మేను దెల్లనిపామును
దెల్లని చుక్కలతేఁడును, దెల్లనిచదలేఱు గలుగు తెల్లనివేల్పున్. 3౧

శా. చేతఃపద్మమునం దలంచి ॥విహితాశీర్వాదభూమీసుర
వ్రాతంబున్ హితవర్గమున్ =గొలువ సౌవర్ణోజ్జ్వలద్భూషణా
న్వీతుండై సుదినంబునం గడఁగి దేవేంద్రాసనాసక్తితో
నేతేరం గని బొమ్మ వల్కె వసుధాధీశు న్నివారించుచున్. 33

క. కార్యంబుగానిచేఁతలు, మర్యాదలుగా వదంతిమనుజేంద్రక్రియన్
ధైర్యమును సత్యమును నౌ,దార్యంబును లేక యెక్కఁదగ దన్యులకున్. 3౪

ఉ. ఆతనిధర్మవర్తనకథామృతపానముఁ గోరుదేని పృ
థ్వీతలనాథ నిల్చి విను ధీరుఁ డుదారుఁడు శూరుఁ డాతఁ డ
త్యాతతకీర్తికాముఁడు §సదామితదానవినోది సాహస
ఖ్యాతచరిత్రుఁ డార్తహితకారణశీలుఁడు నేల యేలఁగన్. 3౫

మ. గజవాజిప్రముఖంబులౌ బలములన్ గర్వంబు రెట్టింప న
క్కజమౌ రాజ్యము సేయురాజులు మదిం గంపించి సేవింపఁగాఁ

*కాశముమట్టి నాకదఁ బ్రకాశభజించితి. †చనుదెంచె వేగ నెలమిన్ ధాత్రీశుఁ డుజ్జ్వలస్.
‡నీకడవీసంబునులేదు. ॥విహితాశీర్వాదమూ భూసుర. =గొలువ సాస్వర్ణోజ్జ్వలద్భూషణా
§సుధాకరదానవినోది. సుదారసదానవినోది.

బ్రజలెల్లన్ ధనధాన్యపుత్రవనితాభాగ్యంబులం బొందియు
న్నిజధర్మంబులు దప్పకుండిరి [1]మహానిర్వాహులై యుదఱున్. ౩౬

శా. ఆకాలంబున విక్రమార్కుఁడు విధేయం బైన దేశాంతరా
లోకాసక్తి మహిం జరింపఁ జని వాలుం జోగిసేమంబు ని
త్యాకల్పంబుగ నంతటం దిరిగి ప్రత్యావృత్తుఁడై వచ్చుచో
నాకర్ణించె నతండు కాఱడవిలో [2]హంభాయనున్ ధేనువున్. ౩౭

చ. అట విని యిట్టి కాఱడవి నద్భుతమైనది ధేనుఘోష ము
త్కటమదపుండరీకహరిగండకసంకుల మైనచోటి క
క్కట పసు లెట్లు వచ్చె విధికల్పన చూచెద నంచు నేగి ముం
దట గిరిపొంతఁ గొంతయెడ దవ్వుల రేగడవంచలో వలన్. ౩౮

గీ. నాల్గుకాళ్ళు రొంపి నాటిన నుంకించి, వెడలి రాఁగడంగి వెడలలేక
దీనవదన మైనధేనువుఁ బొడఁగని, యతిదయాళుఁ డయ్యె నవనివిభుఁడు. ౩౯

చ. అనువగువేళ డగ్గఱిన యాయతిథిం, జెఱనున్న భూమిదే
వుని, గడురొంపిఁ బడ్డ పశువున్, వ్యసనాతురుఁ డైన యేలికం,
దన పగవారు గొన్న బిరుదంబున దుఃఖితుఁడైన మిత్రునిన్,
ఘనబలుఁ డయ్యుఁ గైకొనని కష్టునిఁ జూడఁగనోడుఁ గాలుఁడున్. ౪౦

గీ. అనుచు వంచ సొచ్చి తనకాళ్లు గట్టిగాఁ, బెట్టి తోఁకమట్ట పట్టి యెత్తఁ
జట్టుభంగి రొంపి పట్టును వీడక, మొదవు కొంతయైనఁ గదలకుండె. ౪౧

క. *ఆయవసరమున ఘన మగు, నాయావు నదెత్త లేక యలసగతుండై
నాయకుని జగము గని నగు,నోయని వెలుఁగుడిగె నన నినుండటుఁ గ్రుంకెన్.

గీ. మెట్టు గట్టుఁ జెట్టు మిట్టును బల్లము, బయలు ననుచు నేరుపఱుపరాక
మిన్ను వచ్చి నేలమీఁద వ్రాలిన యట్లు, దెసలఁ జీకువాలు దీటుకొనియె.

క. పగలు బయలనుండక కొం,డగుహాలలోఁ జొచ్చుకొని యడంగి దినాంతం
బగుడదడవ వెడలె గూబలు, నిగుడం †జీఁకట్లు పోలె నీలాకృతులై. ౪౪

సీ. అప్పుడు చీఁకట్ల కుప్పలచొప్పున ఘుమఘుమధ్వనుల మేఘములు వొడమె
నందుల మెఱపు లయ్యంజనాచలభూమి దావాగ్నిశిఖలచందమున మెఱసెఁ
బెల్లుగాఁ బెటులు పెళిల్లున మ్రోయుచుఁ బిడుగులు తోడితోడఁబడి మ్రోఁగడల

---

[1]మహానిర్వాణులై యుండ్రేన్ [2]సంభారశంబారగన్. *ఆయవసరమున నాఘమై, దా యాఘునవ—ఘనుఁడై యాయాఘును, †చీఁకట్లయట్లు.

రువ్వన వడి నెడఁద్రెవ్వనిగాలితో గన్నకులంతలు చిన్నలు లవనిఁ దొరఁగఁ
బిదప నెత్తుగ జోరునఁ బెద్దవాన, కడవలను గ్రుమ్మరించిన వడువు దోఁపఁ
గురియుచుండంగ వఱదలు గ్రుంత మిట్ట, లొక్కకొలఁదిగఁ బాఱె నీళ్ళక్కజముగ.

శా. ధారాపాతజలాతిశీతఘనవాతక్లిష్టమా వృష్టిలో
నారాజన్యుఁడు *గోవుడించి చన నన్యాయం బటంచు న్మహా
ధీరుండై తనచెంత గప్పె నిజశస్త్రీదత్తసాహాయ్యుఁడై
యారే యెల్లను దాన మాటగుచు ధర్మాసక్తితో నిల్చెఁగన్. ౪౬

గీ. మిత్రుఁ డరిగిన యెడ శత్రువునై యిట్లు, గాసి వెట్టిన మదిఁ గలఁగఁ డితఁడు
ధర్మశీలు నెదురఁ దామసగుణములు, నిలువ వనుచు రజని తలఁగిపోయె. ౪౭

శా. ప్రత్యూషం బగునంత వాన వెలిచెం బ్రవ్యక్తమై దిక్కులం
దత్యాభాసము గల్గె జక్కవకవల్ హర్షించెఁ జీఁకట్లు దే
శత్యాగంబుగఁ బాసెఁ దమ్ములు వికాసం బొందెఁ బూర్వాద్రి నా
దిత్యుం డుద్గతుఁ డయ్యెఁ గుంకుమగతిం దేజంబు రాజిల్లఁగన్. ౪౮

క. పక్షులు వలుకుచుఁ దమతమ, పక్షము లగువా నిఁ గూడి బాలార్కరుచిం
బక్షంబులు కెంపడరఁగఁ, బక్షీంద్రుని పిల్ల లనఁగఁ బాఱం దొడఁగెన్. ౪౯

ఉ. అప్పుడు విక్రమార్కుఁడు ప్రయాసము పుట్టఁగఁ దోఁకపట్టి తా
నెప్పటి యట్ల పూసికొని యెత్తఁగ ధేనువు లేవకున్న నే
చొప్పు నెఱుంగలేక యిది చూడఁగ సన్నము చాల వ్రేఁగు నా
కప్పరమేశుఁ డిచ్చిన మహాబల †మెక్కడ సుక్కె నక్కటా. ౫౦

ఉ. కొమ్ములు పట్టి యెత్తఁ బథకుం డొకఁడైనను గల్గఁ డిట్టి ఘో
రమ్మగుకానలో పల నరప్రసరం బది యెట్లు గల్గు నా
యిమ్ముల యత్న మేల ఫలియించుఁ బురాకృతవృత్తి నైన భా
గ్యమ్మునఁ గాక యంచు మదిఁ గందుచు ముందఱఁ బాఱఁ జూచినన్. ౫౧

సీ. ‡గజములం తేసి మృగంబులఁ జెండాడుఁగోరు లంకుశముల కొలఁదిమీఱఁ
జాఱలు తనచేతఁ జచ్చినజీవుల లెక్కబొట్టులక్రియ నక్కజముగఁ
న్నొక్క పెట్టినఁ బ్రజ నద్వఁ గూలఁగఁజేయు కాలదండాకృతి వాల మెసఁగ
మదిఁ గ్రోధవహ్నికి మొదలైన నివ్వులపెంపునఁ గన్నుల ॥కెంపు గదుర

*కట్టిడించి, తేసడించి. †మిక్కుడు. ‡గజములయంతప్పగ. ॥కెంపు తేర.

బ్రణుకవీరరసము పట్టినకడవనాఁ, దవరు రౌద్రరసము దాన యగుచు
నవని [1]మ్రింగుమాడ్కి నావులించెనుమహో, వ్యాఘ్రమొకటి కానవచ్చె నెదుట.
క. కని దీని నెత్తఁ దోడ్పను, మనుజుని దలఁపంగఁ బసులమారియె వచ్చె
న్నను గండమాలమీఁదను, మొనకురుపుం బుట్టె నన్నమోసంబాయెన్.
చ. ఇది కడు దుస్తరం బనుచు నెంతయు నాతురుఁడైన నంతలోఁ
జెదరక బంటుమీఁదఁ బరజించుచు డగ్గఱుశూరుకైవడిం
బదములచప్పుడేర్పడనిబాగునఁ బొంచి చలించి వాలమున్
వదనము చేయి నెత్తుకొని వ్యాఘ్రముపైఁ బడియెం గడిందిగన్. ౫౪
క. పడు నెడ నడ్డముసొచ్చిన, పుడమివిభుం గదిమి యెడమభుజ మడిచెఁ దనుం
బొడగని యీఁబొడుచుటెఱిఁగియు, జడియఁడసుమఁ బోగడి చేతఁ జఱచినమ్మాడ్కిన్.
గీ. పెడమరించి యతనిఁ దొడరక యాపులి, మిత్తిథంగిఁ గుత్తిమీఁది కుఱికి
మును దిలీపుఁ డిష్టముగఁ గాచునందిని, నగసిపట్టు నామృగేంద్రుకరణి. ౫౬
క. ఉఱికిన నాపులితల దెగ, నఱికినఁ బులి మాయ మైన నభమున సురల
త్తఱి మెచ్చి పుష్పవర్షము, తఱచుగఁ [2]గురియించి రథయనాయకుమీఁదన్.
చ అవనివరుండు నెమ్మనమునం దతివిస్మయ మంద నొక్కలా
ఘవమున లేచి పల్లవలము గ్రక్కున వెల్వడి కుత్తి లోచనో
త్సవమగు దివ్యభావమున సన్నిధి గైకొని యేను గామధే
నువ నిను మెచ్చితి న్నడికి నూల్కొనునిష్టము వేఁడు నావుడున్. ౫౮
క. తద్భాషణమున మదిఁ గడు, నద్భుతముఁ బ్రియంబు నిగుడ నాతఁడు సురసం
పద్భోగభాగ్యనిధి యని, సద్భావముతోడ మిగుల సన్నుతుఁ డగుచున్.
క. అమృతాహారులు నసురులు, నమృతంబునకై మహాప్రయాసముతో న
య్యమృతాంభోనిధి దరువఁగ, నమృతము నీయందు కలుగ నటఁ బుట్టితివే.
క. పుట్టినయి ల్లంబుధి తోఁ, బుట్టువు లమృతేందు[3]కల్పభూజము లవియ
వ్వట్టున నూరక మనఁగా, నిట్టి విరోధంబు నీకు నేలా కలిగెన్. ౬౧
గీ. తల్లి యింతకును గతం బేమి తెలియఁగా, నానతీయవలయు ననుచు మ్రొక్కి
నిలిచి యున్న సురభి నృపవర్యుఁ దనపుత్రు, రీతి మిగుల నాదరించి పలికె.
సీ. పురుహూతుఁ డొకనాఁడు గురువాదిగాఁగల విబుధసంఘంబు సేవింపుచుండ
నూర్వశియునురంభయును మంజుఘోషయు నాతిలోత్తమయును నాఘృతాచి

---

[1] నవని బీటువెట్టి యావులించెను. [2] గురియంజేసి రఘయ దాయకునిపై శబ్దన్. [3] కల్ప భూజాదులచే, పట్టునురలోకమనఁగా.

ప్రియదర్శనయు సుకేశియును మేనకయు నా నెనమండ్రు దివ్యనాయికలు గొలువ
గరుడగంధర్వకిన్నరపన్నగేంద్రులు తమనియమంబులు తగ భజింప
వసువులును రుద్రు లుభయపార్శ్వముల నుండ
సిద్ధు లెనిమిది తనపొంతఁ జేరి నిలువఁ
దుంబురుఁడు నారదుఁడును బ్రస్తుతులు సేయ
నధికసంపదఁ గొలువున్నయవసరమున. ౬౩

శా. పర్యాయప్రకృతప్రసంగముల సంభాషించుచో దేవతా
చార్యుం డో సకలజ్ఞ నారదమునీశా నేఁటికాలంబునం
గార్యాకార్యవిచారముం గృపణరక్షాదక్షకత్వంబు నౌ
దార్యంబుం ఘనధైర్యముం గలిగి యేధాత్రీశుఁ డొప్పున్ భువిన్. ౬౪

మ. అనిన న్నారదుఁ డో సుపర్వకులవంద్యా యిప్డు దుర్వీస్థలి
న్మనుజాధీశులు లెక్కమీఱఁ గల రెవ్వారలున్ దీనపా
లనధైర్యంబున లావున న్వితరణోత్సాహంబున న్విక్రమా
ర్కునిసాదృశ్యము నొందలే రతనిఁ జేర్కొన్న న్శుభోదర్కముల్. ౬౫

చ. అని పలుకంగఁ దా విని మహాసనసంస్థితుఁ డైన పాకశా
సనుఁ డతివిస్మయంబుఁ గనుసంతసముం బొడమంగ సమ్ముఖం
బున నిలుచున్న నన్నుఁ గని పూని ధరిత్రికిఁ బొమ్ము విక్రమా
ర్కునిసుగుణమ్ము లేర్పడుచు రూపము గైకొనుమంచుఁ బంచినన్. ౬౬

ఉ. నే నిట వచ్చి యిచ్చటికి నీవును రాఁగల వంచు దుర్బలం
బైన గవాకృతి న్నిలుచునంతట వచ్చితి వింద్రుమాయ న
వ్వానయు గాలియుం గలిగె వ్యాఘ్రము పైఁబడుటయ్యె నన్నియు
*న్మానవనాథ యిన్నిటికి మానుగ నోర్చితి గాన మెచ్చితిన్. ౬౭

ఉ. నావుడు సమ్మదం బతిఘనంబుగఁ బొంగి యవంతినాథుఁ డో
దేవి భవద్విలోకనము దివ్యపదస్థితికారణంబు నా
దైవము గల్గెఁ జాలు వివిధంబగుసంపద నీశుభానుకం
పావిభవంబునం గలదు భవ్యుఁడ నైతి నటంచు మ్రొక్కినన్. ౬౮

శా. క్షోణీనాయక నేఁటి మెచ్చునకు నీ సామ్మతిఁ గైకొమ్ము గీ
ర్వాణాధీశుఁడుఁ బొందలేని శుభము ల్పాలించు నీకంచు న

* మానవనాథ సైచియభిమానము దాల్చితిగాన.

క్షీణోల్లాసముతోడ వచ్చు సురభిం జేపట్టి దీనాతుర
త్రాణాసక్తుఁ డతండు క్రమ్మఱి మహోత్సాహంబుతో వచ్చుచున్. ౯
ఉ. అంపెలు గట్టి చేత నొకయష్టి ధరించుచు నత్తివెండ్రుక
ల్పెంపల వ్రేలఁగా ముదిమి జీవనరఁబులు తక్కి సుక్కి యా
కంపిత మైనవక్షు మనుకంపకు హేతువుగాఁగఁ బ్రార్థనా
లంపటుఁ డయ్యె మేనికి బలం బొడఁగూడమిఁ గుందువిప్రునిన్. ౨౦
చ. కనుఁగొని యేల కుందెదవు కారణ మే మిది చెప్పు మన్న నో
యనఘ మహాదరిద్రుఁడ ననల్పకుటుంబికుఁడ న్వినష్టజీ
వనుఁడను జావఁగోరి యిట వచ్చితి దే మని చెప్ప నావుఁడు
న్ననమున నిట్టితెం పుడుగుమా యని రాజు కృపార్ద్రచిత్తుఁడై. ౨౧
క. నేవేఁడినకోరుకు లివి, గా వనఁగా రాదు గానఁ గారుణ్యముతో
నీవిప్రుని రక్షింపను, దేవీ పొమ్మనుచుఁ గామధేనువు నిచ్చెన్. ౨౨
ఉ. ఇచ్చి సభాస్థలంబున సురేశ్వరుఁ డాదిగ దేవసంఘము
ల్మెచ్చఁగఁ దొంటిమార్గమున మిక్కిలి వేడుకతో నవంతికి
న్వచ్చె నృపాలుఁ డిట్టి గుణవైభవ మింకిటఁ గల్గెనేని నీ
విచ్చట వచ్చు టొప్పు మనుజేశ్వర యుక్తము నీ వెఱుంగవే. ౨౩
క. నావుడు విని యుజ్జయినీ, భూవల్లభుసద్గుణములు పొగడుచు హితులన్
సేవకుల వీడుకొని భో,జావనివల్లభుఁడు నిజగృహంబున కరిగెన్. ౨౪
వ. మఱియును గతిపయదినంబులు జరిగిన. ౨౫

—(ఇరువదియేడవబొమ్మకథ)—

క. అక్రూరవరదు రణరం,గక్రీడాశమితవిమతుఁ గమలారమణుం
జక్రీశ్వరపర్యంకుని, జక్రాయుధభరణు దుగ్ధసాగరశాయిన్. ౨౬
మ. అతితాత్పర్యమునం దలంచుచు నిలింపాధీశభద్రాసన
స్థితికై సంపద పెంపుమీఱఁగఁ గృతాశీర్వాదభూనిర్జరా
న్వితుఁడై భోజవిభుండు డగ్గఱునెడ న్వీక్షించుచు న్నప్తవిం
శతమద్వారము నొద్ద బొమ్మ సుజనాశ్చర్యంబుగా నిట్లనున్. ౨౭
ఉ. పూతచరిత్రు సాహసవిభూషణుఁ బోలఁ జరించుచోట దుః
ఖాతురుఁ డైనవాఁడు తనకబ్బినయోగికిఁ బాత్రుఁ డంచు నే
జాతివిభేదము న్గుణవిచారము సేయక యిచ్చునట్టి యా
దాతృగుణంబులేక వసుధావర నీ కిది యెక్కశక్యమే. ౨౮

శా. పాత్రాపాత్రవివేక మంచు ధనలోభం బెక్కడం జేయు నీ
ధాత్రి న్నీతులు గల్గఁగాక ఘనచింతాఖిన్నుఁ డౌవాఁడె స
త్పాత్రుం డంచు నెఱుఁగు టొప్పు ననుచుం దత్కాలదానంబుల
న్మిత్రత్వంబు వహించు సర్వజనులు న్మెచ్చంగ వాఁ డెల్లెడన్. ౨౯

మ. వివరింతు న్వను తద్గుణంబు లఖిలోర్వీనాథసంసేవ్యుఁ డ
య్యవనీపాలకుఁ డ్వ్యాక్తరుండ పరదేశాలోకనాసక్తి యు
త్సవమై సొంపు నటింపఁ గ్రుమ్మరుచుఁ బ్రాసాదోజ్జ్వలం బైన చం
ద్రవతీమర్గము గాంచెఁ *గాంచి కెనయై రాజిల్లుచు న్నుండఁగన్. ౩౦

ఉ. ఆపుర మద్రిమీఁద వివిధావరణంబు ననేకలోకసం
దీపితమధ్యమం బనుగతిప్రకటీకృతసోమసూర్యవీ
థీపరిణాహరమ్యము నతిస్థిరభూభృదుపాశ్రయంబునై
శ్రీపతియాజ్ఞనుండు నది రెండవయబ్జభవాండమోయనన్. ౩౧

ఉ. ఆనగరంబు సొచ్చి నవహర్మ్యనిరంతరరమ్యవాటికం
బై నవణిక్పథంబున ననంతసువస్తుసమూహదర్శనే
చ్ఛానిరతిం జరించి మణిసంఘటితంబగు న్యాక్తదేవతా
స్థానముఁ జేరి భిక్షుకువిధంబున నచ్చట విశ్రమింపఁగన్. ౩౨

సీ. చెంగావి వలిపెంబుఁ జెలువార ధరియించి దలముగా మేన గంధంబుఁ బూసి
తిలకంబు కస్తూరిఁ దీర్చి జాదులఁ గలిగొట్టులఁ బొడవుగాఁ గొప్పువెట్టి
కందుదుప్పటిఁ గప్పి యందియ డాకాలఁ గీలించి పువ్వులకోల వట్టి
నిద్దమౌ కుచ్చుల †యుద్దాలు కిఱ్ఱని మ్రోయఁగ నుల్లాసమునఁ జెలంగి
వలువు రేవ్రుసంగడీలెలమిఁ తోడఁ, బోఁకలాకులు ‡నోడిలోనఁ బోసికొనుచు
జాణతనమున నట్టహాసములు నొలయఁ, బెచ్చు రేగుచుఁ గొలువఁగా వచ్చె నొకఁడు.

క. వచ్చి గుడిసొచ్చి యందఱు, దిచ్చులు తనతిండికొఱకు [1]దీపులువెట్టన్
మెచ్చుచు వేడుకయాటల, నచ్చోటం బ్రొద్దుపుచ్చి యల్లన మగిడెన్. ౩౪

క. మఱునాఁడు పెదవు లెండఁగి, నెఱిచెడి వదనంబు వాడ [2]నిస్సత్త్వముతో
గుఱిగోఁచి గట్టుకొని క్రమ్మఱ వచ్చెన్వాఁడు దుఃఖమలినాకృతి యై. ౩౫

---

* గాంచికి సదృశ్యంబై వెలుఁగొందఁగన్-గాంచికి సమానంబై వెలుఁ- † ఉద్దాలు=చెప్పులు. ఉద్దాలమ్రోయఁగా నల్లాసమున బోక్కి రాయుల్య చేరి- ‡ కొట్టిలో బోసికొనుచు.
[1]దీపులుపుట్టన్. [2]నిచత్వముతో.

గీ. వచ్చి వెచ్చనూర్చి యచ్చోటఁ గూర్చున్న, వానిఁ జూచి మనుజవల్లభుండు
నీవు నిన్న రమ్య మావేషమున వచ్చి, నేఁడి టేల వచ్చినాఁడ వనిన. ౫౯

సీ. చెప్పిన దీన నే సిద్ధియా న ట్లయ్యె నడిగిన నాకిది యడఁప నేల
మేటి జూదరి యన వాటమా తిప్పుట మై నాఁచుండుదు నే నహర్నిశంబు
దృష్టియే మఱికి [1]నందియు జాగరంబును దిగయును గాళ నాఁ దేటపడిన
యచ్చులలోన నే యచ్చునఁ గైకొని మాటలాడిన యట్ల వేటుగలుగఁ
దలఁపు గతి వచ్చుఁ గోరిన దాయమనఁగ [2], శకుని జూదము వీని యచ్చొకటి యనఁగ
గెలుపు నాదిగ నొడ్డుము గెలుబ నేర్చి, యెల్లపిడికిళ్ళు విడిపించి యేనకొందు.

క. ధనము గలుగఁ జూచి తమకంబు పుట్టించి, మొదల గెల్వనిచ్చి పిదప గెలిచి
నలువు రౌననంగ బలవంతు నైనను, నిలువనాఁగికొందు[3] నిమిషమునను.

క. చతురంగంబున నే నతి, చతురుఁడఁ గరితురగమంత్రిశకటభటప్ర
[4]స్థితి పరహస్తము సేయుదు, క్షితి మెచ్చఁగ రాజు బంటుచేఁ గట్టింతుర్.

క. ఎక్కడఁ గోరిన దాయము, లెక్కువతక్కువలు గాక యే తేరంగా
నెక్కటి నెత్తమ్మున గొ, మ్మెక్కటియును నాడ నేన యొక్కటిఁ జుమ్మా. ౬౦

క. తగులు విరి యైనఁ గను మెచ్చుగ నాడుదుఁ బులుల మూఁటజూదంబులలో
మిగులఁగ నేర్పరి బాగిడి, తిగుటఁ సాగటాల నే నతిప్రౌఢుండన్. ౬౧

ఉ. మేదిని నిట్లు జాణలకు మెచ్చగు నాటలు నేర్చువారికే
నాది యనంగ నొప్పుచు నహంకృతి నివ్వడు దర్పనాడి యా
జూదమునందుఁ జిక్కి విరసు ల్నను నవ్వఁగ మేనివజ్రభూ
షాదిసువస్తువు ల్గెలిచినాతని కిచ్చి వివర్ణ మొందితిన్. ౬౨

ఉ. దైవబలంబు లేమి గతి దప్పిన నర్థము గోలుపోయితి
న్నావుడు బుద్ధిగా దని మనంబున కింపు జనింపఁ జేయ ను
ర్వీవరుఁ డిట్లను న్వినుము వీతేఁడిచేఁతలు మాను మేదినిన్
దేవతల న్భజింపు సుగతిస్థితులొక్కట నీకుఁ జేకురున్. ౬౩

క. †ధనమును సత్యము శౌచం, బును నాదిగఁ గోలుపోవు భువి దుర్వ్యసనం
బని యెన్నఁబడ్డ జూదమ్మున బ్రుంగుడు వంగుడాటఁ బొందిది యగు నే. ౬౪

---

[1]నందియు జాగరంబును దిగయును గరయు నా- నంతయు జాగరంబును దీగయుగరము నై దింటబడిన. [2]ద యశ సి- [3]నాఁకొందు [4]స్థితి పరహస్తము- †ధనము యశమును సత్యంబును... బ్రింగుడు బ్రింగుడాట- బ్రుంగుడు మగ్గుడాట.

క. జూదమున నలుఁడు చెడియెను, జూదంబున నట్టిధర్మజుండును జెడియెన్
*జూదమున ధాతువాదము, వాదంబునఁ దొడరఁ జేటవశ్యము గలుగున్.

ఉ. హితుని తెలంగుచున్ హితము నిష్టముఁ జేకుఱ బుద్ధి చెప్పితి
న్నతిఁ బరికించి దుర్వ్యసనమగ్నుఁడవై చెడకుంటి వేని సు
స్థితి గొనఁగూడు లోకమునఁ దేఁకువయుం జెడకుండు నన్న నా
†కితవవరుండు నవ్వి యదిగేలిగఁ జేయుచు బల్కెఁ బ్రాజ్ఞుఁడై. ౯౬

గీ. ద్యూతకేళిరసము త్రోవ యెఱుంగక, పలికెదీవు వెడఁగుభావమునను
‡వలనుగల్గి వాడఁ జెలఁగునీరునుమ్మాడ్కి, దీని నర్థ మొదవు తెరువు పుట్టు. ౯౭

క. ధనలాభంబుఁ బురాణము, వినికియు వాద్యంబు యోగవిద్యయు శాస్త్రం
బును సంగీతముఁ గావ్యం, బును నాటకములును జూదమున కెనయగునే. ౯౮

క. గెలుపుతమకమునఁ జితం, బలరంగాఁ గపటజూద మాడక యెవ్వం
డలసుఁడయి చనియె భువి నిన్నలజన్మునఁ వాఁడె కాఁడె పసరముభంగిన్.

క. [1]ఒకరూక వట్టి పదివేలకు నొడ్డుచు నాడినట్టిలాభము గరద
ప్పకయిత్తురుఁ గొందనువరు, లకటా జూదంబులోన నన్నృతము గలదే. ౧౦౦

ఉ. ఆట జయంబుఁ జేకొనిన నర్థము చేకుఱు దాన మేటిగా[2]
నోటమిఁ జిక్కి ద్రవ్య మిడనోపని పేదల కడ్డమాచు మా
టాట భజింప ధర్మ మగు నంతన మోక్షము గల్గుఁ గావునం
దోటికిఁ జూచువార లిది దుర్వ్యసనం బన నమ్మవచ్చునే. ౧౦౧

ఉ. హితభావంబున బుద్ధి చెప్పితిపి నాక్లిష్టంబుగా దాట నం
తతము నన్ంతనమందఁ జేయు నొకచో దైవంబు దప్పించినన్
మతి వేల్వొందుల కెక్కునే ధనము సంపాదించెఁ బూర్వంబున
న్నతిమంతుం డనురాజు బుద్ధిఁ జని సన్మానంబుతో నుండనే. ౧౦౨

ఉ. నావుడుఁ దత్కథావివరణంబునకుం జెవి యాని భూవరుం
డావిధ మేర్పడం దెలుపు మన్న దురోదరశీలుఁ డిట్లనున్
దేవసమానుఁడైన జయదేవుఁడు నా ధర యేలుచుండె ర
త్నావళిసంజ్ఞ నొప్పిన మహానగరంబున ధర్మశాలి యై. ౧౦౩

* జూదమునం జాఁబూనదవాదంబున- † కితవరుఁడల్లనవ్వి- ‡ వలనుగల్గియాడ- [1]ఒక రూకఁబెట్టి...కాఁదప్పక- గొందఱిఁడఁబు, గాఁడొచ్చినడుకు- [2]దాన గావమా- దానదానగాదు కేరోటమి.

చ. అతనికిఁ గాంతిరేఖ యనునంగనకుం బ్రథమాంశగణ్యుఁ డౌ
సుతుఁ డుదయించి బాలుఁ డగుచు న్నయశాస్త్రము లాగమంబులుం
గృతులుఁ బఠించి యోగములకీ లొకయింత యెఱింగి సర్వస
మ్మతమగు నేర్పుకల్మి మతిమంతుఁడునాఁ బరఁగెం బురంబునన్. ౧౦౪

మ. అతికాలంబునఁ బెద్దయై నృపుఁడు పుణ్యారణ్యవాసంబు ప్ర
స్తుతమైన న్నయభూషణుం డను మహాత్ముం బిల్చి తత్సన్మతి
న్నుతునిం బట్టము గట్టి యేగె నట నస్తోకప్రభావాఢ్యుఁ డౌ
మతిమంతుం డిల యేలుచుండెఁ దనసామ్రాజ్యంబు పూజ్యంబుగన్. ౧౦౫

క. రత్నాకరమేఖలఁ దన, పత్నిగఁ జేపట్టి సుగుణబంధురుఁ డనఁగా
రత్నావళిలో నాయక, రత్నంబై తేజరిల్లెఁ బ్రజ రంజిల్లన్. ౧౦౬

క. రేలు నిగూఢాకృతితో, వాలు సహాయముగ లోకవార్తలుఁ గీడు
న్మేలును నరయుచుఁ దిరుగఁగ, బాలుని నొకనాఁడు మంత్రి ప్రార్థనచేసెన్.

క. మేదినిలో నీనడవడి, యాదినృపాలకులచరిత మైనది నాకుం
గాదనరా దొకగతి నిది, గాదని యెద నాత్మ నొంచుగాఁ దలఁపకుమీ. ౧౦౮

గీ. నేఁడు చెప్పవలసె నృపుడు నీజాతక, మనుగునాఁడు బుధుల కడను వింటి
వినుము మొదలియంశమునఁ బుట్టినాఁడవు, చోరశిక్ష నిన్ను సోఁకుననిరి. ౧౦౯

క. రజనిసమయములఁ దిరుగకు, సుజనులతోఁ బొత్తు సేయు సోమకళాంకు
న్భజియింపుము హితులను మముఁ, బజలను జేపట్టు మిదియ ప్రార్థనమాకున్.

గీ. అనుచు బాలనృపతి యగాఁగాకయుండియొంచు, బుద్ధిఁ జూచి బ్రదుకు పొందుగాదు
గామకోపలోభగర్వమత్సరమోహ, ములనె కాని *రాజ్యబలము గానదు.

క. కామక్రోధాదులు నిస్సీమములుగా నిడువకున్నఁ జేటగు నొకచో
నే మునినై యుండఁగ మఱి, నామీఁదను జోరదండనం బేల యగున్. ౧౧౨

మ. ఇది తథ్యంబను టొప్పునంచు నసురే యేకాకియై యేగి భూ
తదయాళుం డనుమానిచేత శుభతత్త్వజ్ఞానుఁడై యంబికా
స్పదమధ్యంబునఁ బెక్కునాళ్లు పవనాభ్యాసంబుతో నుండె ను
న్మదసారంగకురంగసంఘపరిగణ్యాంభోనరణ్యంబులోన్. ౧౧౩

క. పోఁడిమి చెడియును దనమది, వాఁడిమి చెడనీక లబ్ధవైరాగ్యుండై
వాఁడతినియమంబునఁ బదు,† మూఁడేఁడుల దాఁక ధ్యానమున నుండంగన్.

* ములనెకాదు రాజ్యబలము దనను. † మూఁడేఁడులదనుక- మూఁడేండ్లదాఁక.

మ. ఒకనాఁ డేగురుదొంగ లంతిపమునం దొప్పారు మందారనా
మకమౌ దుర్గము లీల నేలుచు మహోక్ష్మాపాలుఁడౌ జీవర
క్షకుకన్యాసదనంబు కన్న మిడు వాంఛన్ వచ్చి యద్దేవి క
త్యకల కం బగుభక్తిభావమున సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కుచున్. ౧౧౫
క. లోకేశ్వరి నీకృప నీ, క్ష్మాకాంతుని కూఁతు నగు ప్రకాశినిసొమ్ము
ల్లాకబ్బిన నాదల రెడు, నాకల్పము నీకు నిచ్చి యరిగెద ననుచున్. ౧౧౬
క. అని కానికె మ్రొక్కొని చన, నవనాథుఁడు గ్రక్కెఁ దనను దిక్కుల నిండన్
జనులు పరు లుశిగి రారెకు, లనువరులై తిరుగఁ జొచ్చి రానగరములోన్.
మత్తకోకిల. గాలిచీరయు న్కొల్లిబూషిన గ్రద్దగోరను గొంకియుం
గోలయు న్వలుగాన్పుపుర్వులకోవి ముంతులబంతియున్
మైలమంతుల కొయ్య కత్తెర మాఱుగన్నపుఁ గత్తియు
న్నీరిదింతులు నల్లపూఁతయు నేర్పుతోఁడుగ మ్రుచ్చులు. ౧౧౮
క. చప్పుళ్లాలించుచుఁ దమ, చప్పుళ్లడఁచుచును జొచ్చి సందుల గోనం
జొప్పెఱుఁగకుండ *నేగుచు, తెప్పలు గూర్పైనడాఁగుచింపుచుఁబురిలోన్
గీ. ఉలుకు మ్రగ్గనంత నొకచోట మ్రొక్కల, యుల్లమొదలకుండి †యన్నకదువు
కొదవియుంతనంత గొదుగుచు లోపలి, మొలఁకు వగసి ‡కోటచులుకడాఁటి.
గీ. పాలె మున్న వారిపై న్కొల్లిబూషిద, మంచు చల్లి పెద్ద మగులు కొంత
కూలఁ ద్రవ్వి రాచకూఁతు రుండెడిమేడ, కన్ త్రిరించినట్లు గంటువెట్టి. ౧౨౧
క. తొడిదొడిఁ గ్రొవ్వలపువ్వుల, పిడిచి దివియ లార్చి గంటి వెలుఁ గాలోనం
బడకుండఁ[1]జెలులుమాటఁగ, నొడయుని క్రియ చులుకు లేక యొకరుఁడుసొచ్చెన్.
గీ. అచట నూర్పులరసి యాబాల నిద్రించు, టెఱిఁగియొయ్య డాయనేగి వాఁగు
మీఁలఁ బుడికిపట్టు జాలరికై వడిఁ, బుడికి పుచ్చుకొనియెఁ దొడవులెల్ల. ౧౨౩
సీ. అన్నియు నొలకు నందిచ్చునప్పుడు మును స్వయంపరమున కనుచు డాఁచి
దండియపై నిడ్డ తపనీయమాలిక భుజము సోఁకిన దానిఁ బుచ్చుకొనుచుఁ
గన్నంబు వెడలి సంగడికాండ్రఁ గూడిన నందఱు నుల్లాన మతిశయిల్ల
దుర్గంబు వెలువడి దూరస్థలంబున సొమ్ముల తరబడి చూచునపుడు
వెనుకఁ బురములోన ఘనముగా నంతయ్యె, నారెకులునుదివియ లందికొనుచుఁ
గల్లపుట్టె ననుచు నెల్లదిక్కుల జాడ, లరయఁ జొచ్చి §రతివిహస్తులగుచు.

* నీగుచు † యన్నకరవుగదిలి- యంకలేది- ‡ కోటమంబుఁ దాటి- [1] కాలమాటుగ- చెయ్యి మాటిడి § రతిభయార్తులగుచు.

క. ఆకలకలమున నిలువక, యాకులులై పసిఁడిపేర యధికం బగుచున్
లోకేశ్వరికై గుడియా,వాకిటఁ బాయుచును లోనవైచిరి ముచ్చుల్.

క. ఆపసిఁడిపేరు గుడిలోఁ, దాపసుఁడై నిష్ఠ నున్న ధరణీపతికం
ఠోపాంతంబునఁ దగిలెం, బాపంగారానికర్మబంధముభంగిన్. ౧౨౬

చ. తలవరు లంతలోఁ బ్రతిపదంబును జాడలు పట్టి వచ్చుచున్
బలబలఁ దెల్లవాఱ గుడిప్రాంతము డగ్గఱి యంతలోన ని
*శ్చలనిజగాత్రుఁడై నియమసంస్థితుఁడౌ మతిమంతుఁ జేరి త
ద్గళమున వ్రేలుచున్న నవకాంచనమాలికఁ గాంచి యుగ్రులై. ౧౨౭

ఉ. ముచ్చిలి రాచసొమ్ములిది ముచ్చుగ నన్నియుఁ దెచ్చి మౌనివై
యిచ్చట నున్నఁ బోవిడుతుమే విను జెప్పుము తోడిదొంగ లిం
కెచ్చట నున్నవార లని యీడిచి చేతులు గట్టి మోఁదుచుం
దెచ్చి కడంకతో వసుమతీపతిముందటఁ బెట్టి రాతనిన్. ౧౨౮

సీ. జీవరక్షకుఁ డను నీవు జీవంబు వోనాడక చెప్పరా తోడివారి
నెక్కడనుంచితి తక్కినసొమ్ములు తెమ్మని కొట్టించి ధృతి యడంచి
యొకయుత్తరంబు నీయకయున్నఁ జంపింపఁగడఁగియుఁ దనపేరికడిమిదలఁచి
†కోపించి కాళ్లేయికోయించి వెడలించె నాలోననొకవైశ్యుఁ డతని బ్రోవఁ
గరుణ నునుకునూనె గాపించి వగయార్చి, కూడునీళ్లు నొసఁగి వాడుఁదేర్చి
పాటిగుడిసెయొక్కచోటఁ గట్టించి యుం,మనిచి దినమునరయుచున్నతఁడు.

క. ‡తనజన్మఫలము దప్పునె, తను వెడలినమీఁద నైనఁ దప్పదు నేఁ డీ
యనుభవమునఁ దీర్చెదనని, మనమునఁ దలపోసి యాత్మమరణంబుడిగెన్.

శా. ఆవైశ్యోత్తము ప్రోపునన్ బ్రదికి పుష్టాకారుఁడై రాత్రి నా
నావైచిత్రి ననేకరాగముల గానంబింపుగాఁ జేయఁగా
దేవస్త్రీక్రియ మేడనున్న నృపపుత్రీరత్న మాలించి కా
మావేశంబు భజించి దాది నటకుం ¶ బ్రార్థింపఁ బుత్తెంచినన్. ౧౩౧

సీ. అది వచ్చి యాతని యాకార మీక్షించి మది రోసి క్రమ్మఱ సుదతిఁ జేరి
యిలఁగల రాజపుత్రుల నెల్ల మెచ్చకయుండి నీ విప్పు డామొండివానిఁ

* శ్చలమౌనివేషయోగమున సంస్థితు † గొంచుచు నతని కాలుంజేయు గోయించ—
కోయుచునతనికాలుంజేయి. ‡ జననఫలముదప్పునె యా— ¶ ప్రార్థించి—స్మరించి.

దెమ్మని పుచ్చిరి కొమ్మ నీవెఱుఁగవు నగుఁబాటు గాకున్న జగములోన
ననవుడు నమ్మక యాబాల తానభిసారికాకృతి నూఫచారి యగుచు
వచ్చి చూచి దుఃఖవహ్నిచేఁ గ్రాఁగుచుఁ, దెలిసి సెసక దేహదీప్తిమెఱయ
నఱకఁబడిన పసిఁడికైఱఁగున నున్నయా, ధీరచిత్తుని జయదేవసుతుని.

క. చూచి తను మఱది పైఁబడఁ, జూచిన నాదాది నిలిపి క్షోణీపతికిన్
నీచందము చెప్పి తదా, శ్చోచితగతి నితనిఁ గూడు టొప్పుఁ గృశాంగీ.

వ. అదియునుం గాక. ౧౩౪

క. మును నీవు స్వయంవరమున, కని డాఁచిన కనకమాలికాభరణం బీ
తని ముట్టి వచ్చెఁ గావున, నొనరినపతి యితఁడె కాఁగ నొప్పుం బదమా.

చ. అని మగిడించినం దిరిగి యంతిపురంబునకేగి మీనకే
తనుఁ డభిమానముం దగవుఁ దాల్మియు సిగ్గు నడంపఁ దొపునన్
జనకుని వేఁడి నీవు ననుఁ జంపినపాపము నొందువాఁడ వీ
వని కడచేసితే ననుచుఁ *బ్రాణ్ణన యేర్పడఁ జేసి మ్రొక్కినన్. ౧౩౬

మ. అకటా పేరుచు బెంపు సొంపు నతిరమ్యాకారముం గల్గువా
నికి నే నిచ్చెద నంచు గారవముతో నిన్నుంచ నీ విట్లు వం
శకళంకం బొనరించి తీవ్ర మొనవ లెంచం గోర వీమొండివా
నికి మోహించితి మాకుఁ జిచ్చిడితివో నీవేల నేమేటికిన్. ౧౩౭

క. అని పదరు టిట్ట్యకోలుగఁ,జని సఖులును దాను వెఱపు సమయించి ప్రకా
శిని మతిమంతుని దోడ్తోని, తనమేడకుఁ †దెచ్చెఁ బ్రజలు దను నవ్వంగన్.

గీ. తెచ్చి జలకమార్చి దివ్యాంబరంబులు, గట్టనిచ్చి మంచిగంద మలఁది
యిష్టభోజనమునఁ దుష్టి గావించి యూ, కొమ్మ తన్ను నతనిసొమ్ముఁ జేసె.

వ. అంత. ౧౪౦

క. వెఱ పుడిగి యతఁడురతికళ, లెఱుకపడంబొదలుతివుటహృదయముగరఁగన్
నఱకంబడియును జనిగల, చెఱకుక్రియం దీపులుట్టఁ జెలువం గలసెన్.

వ. ఇట్లు కలసి సతిపతు లుండునంత. ౧౪౧

క. ఒకనాఁటిరాత్రి తేజః,ప్రకటాకృతు లిద్ద ఱనిలపథమున డిగి మే
డకు వచ్చి నిలిచి రాబా,లికపతి పానుపునుండి లేచి తలంగన్. ౧౪౩

* బ్రాణ్ణనచేర్పడఁ జెప్పిమ్రొక్కినన్. † చేగ.

సీ. నిలిచిన వారి యుజ్జ్వల దివ్య తేజంబు చూచి దిగ్గనఁ దాను లేచి యచట
నిద్దఱిఁ గూర్చుండ నిడి యర్ఘ్యనము లిచ్చి యేల విచ్చేసితి *రెవ్వ రనుచుఁ
గార్యంబు నాచేతఘటియించు విఘటించు నీ వెంతతా నెంతనిలువుమనుచుఁ
గలహంబు బుద్ధికిఁ గర్మంబునకు నైన నింద్రుండు మాన్పించియటకుఁబుచ్చె
నీవు నిర్ణయింపు దేవేంద్రునానతిం, ద్రోవరాదు శిక్షితుండ నీవు
బుద్ధిఘనమొ కర్మము ఘనంబొ చెప్పుమా, యేను బుద్ధిఁ గర్మమీతఁ డనిన.
వ. అతఁడు విని బుద్ధికర్మంబుల కిట్లనియె. ౧౪౫
ఉ. ఎంతటివాఁడ నేను దివిజేంద్రునియానతి నన్నుఁగూర్చి మీ
యంతటివారువచ్చినఁ గృతార్థుఁడ నైతి ఫలానువృత్తి మీ
వంతము మీ రెఱుంగరె శుభం బశుభంబును గూడి చేయుచోఁ
గొంతయుఁ గీడు లే దుభయకూటము గాదె ఫలంబు పట్టునన్. ౧౪౬
గీ. బుద్ధిదేవి నీవు పొందుగా ‡నిలువక, కర్మఫలము లెట్లు గదియు నైనఁ
దండ్రి కర్మ మీవు తనయవు మీతండ్రి, యెక్కు డైన నీకు నేమికొఱఁత.
క. దుర్మార్గునకును బుద్ధి స్వధర్మునకును విధికృతంబు తప్పదు "బుద్ధిః
కర్మానుసారిణీ" యను, మర్మము చెప్పుదురు నీకు మఱియొక తెరువా!
క. మును బుద్ధి ద్రోవఁజాలని, నను దృష్టాంతముగ నమర నాయకుఁ డిటకుం
బనిచె ననుఁ జూడ జగడము, పని లే దని యొడఁబడంగఁ బలికి వినతుఁ డై.
ఉ. చే టటుదప్ప లక్ష్మి నిరసించి వనంబున మానినైనచోఁ
నాటునఁ గాలుఁ జేయిఁ జనునాపదఁ బ్రాణము తీపినుంట నీ
జోటియు వెంట వచ్చుటయుఁ జూడ నయుక్తము లైన వింక నే
పాటులఁ బెట్టఁ జూచెదవొ బాపు విధీ! నిను మీఱ వచ్చునే. ౧౫౦
చ. అని వినయోక్తిగాఁ బలికినంతనె కర్మము బుద్ధియుం గడం
కను దెరువేది మూకనుచుఁ గైకొని యొక్కటి యాచు నిర్ణయం
బునకుఁ బణంబుగాఁ గడుఁ బ్రమోదముతో నమృతంబు దెచ్చి పో
సిన నతికాంతిగా నతని చేయును గాలును వచ్చెఁ జెచ్చెరన్. ౧౫౧
ఉ. ఈగతిఁ బ్రోచి వారు నన నీవల బాలిక యేగి మానసా
దాగమన ప్రకారము ప్రియంబుగఁ దండ్రికిఁ జెప్పె నాతఁడు

*రెవ్వరేమి, కార్యంబు నాచేత ఘటియింపఁగా మదిఁ దలఁచి వచ్చితిరది తెలుపు మనిన.
‡నిద్వడ, నిద్వక.

స్వేగమ వచ్చి యల్లుని నవీనరతిప్రియుఁ జూచి యాత్మపు
త్రీగుణభాగ్యసంపద నుతించుచుఁ గౌఁగిటఁ *జేర్చె నాతనిన్. ౧౫౨

చ. అతనిచరిత్రముం దెలిసి యత్యనురాగముతో నతండు దా
సుతరహితుండు గానఁ దనక్షోణికి నాతని రాజుఁ జేసిన
న్నతి నతిహృష్టుఁ డౌచు మతిమంతుఁడు తత్పురి యేలుచు న్నిజ
క్షితి కరుదెంచి మంత్రికుల సేవితుఁడై సిరు లొందెఁ గావునన్. ౧౫౩

క. నీవెరవును నావెరవును, దైవగతిం గాని కొనకు దయ గలిగిన నా
త్రోవల నాడుచు నుండఁగ, నీ వర్ధముప్రాపు గమ్ము హితభావమునన్. ౧౫౪

సీ. నావుడు నట్లకాఁ గావింతు నూఱిషు మని వాని ననిపిన యవసరమునఁ
బరదేశు లిద్దఱు భాషించుచో నొకఁ డిల యెల్లఁ గ్రుమ్మరి యింద్రకీల
నగముపై నున్న మనస్సిద్ధి యనుదేవిఁ జూడ మైతిమి విశస్తులము మనము
అష్టదిక్కుల నున్న యష్టభైరవులకు నష్టాంగరుధిరంబు లర్చనముగఁ
జేసి కంఠరక్తసిక్తంబు బలియిచ్చు, జనులకోర్కు లెల్ల శక్తి యిచ్చు
నమ్మఁడనుచుశాసనమువ్రాసియున్నది, † యచటియాత్ర సేయ నరుగమకట.

క. అని పలుకఁగ వృత్తాంతము, విని విక్రమభూషణుండు విస్మితుఁడై వా
లును మగతనముం దోడుగఁ, జనియె న్మనుచనిన నవ్యసాచికి నెనయై.

చ. అట చని కాంచె భూమివరుఁ డర్జునసిద్ధితపోనుకూలముం
గుటిలకిటిద్విపారిమదకుంజరసేవితసానుమూలముం
జటులగుణచ్ఛటారటితసంయమిరక్షణపుణ్యశీలముం
గటకమణిద్యుతిప్రకటకందరకూలము నింద్రకీలమున్. ౧౫౭

చ. కని గిరిమీఁద నున్న గుడికందువకుం జని యందుఁ దీర్ఘమ
జ్జన మొనరించి వచ్చి కొనసాగఁగ దేవికి భైరవాదికం
బునకుఁ బ్రియంబు సేయఁ దనమూర్తి వధింపను వేడ్క ఖడ్గమె
త్తినఁ గరుణాప్రసన్నయయి దేవత యాతని నడ్డపెట్టుచున్. ౧౫౮

ఉ. ఇచ్చకువచ్చినట్టివర మేమట వేఁడుము కా దనాక నీ
కిచ్చెద నన్న ‡భూమివరుఁ డీవు ననుం గరుణించితేని యే
రొచ్చెముఁ జూడ కాదుచును నోడుచు నిర్ధనుఁ డౌచునున్న యా
దిచ్చున కెల్లకాలము నతిద్రవిణం బొసఁగం దలంపుమా. ౧౫౯

* జేర్చెఁ జెచ్చెరన్. † యచటఁ జూడఁ బోదమనుచు నిట్లు. ‡ నా కవంధ్యుఁడుం గరుణించితేని.

క. అని వేఁడి యతని కర్థము, తనియఁగ నిప్పించి సమ్మదంబునఁ బురికిం
జనుదెంచె విక్రమార్కుఁడు, తనతిరుగుడు సర్వజనహితంబై నెగడన్.

ఉ. కొంచలఁ జెర్వులన్ బయుల వెన్నెల రేగటఁ జౌట నైన వం
చించక యొక్క చందమునఁ జిన్కులు మున్నడఁ బంచినట్లు వ
ర్షించు నవాంబుదంబు క్రియ జీవనకారణ మౌచు లక్ష్మి ప్రా
పించిన నెల్లవారలకుఁ బెట్టినయాతఁడె దాత గావునన్. ౧౬౧

క. నీ కింత దానచతురత, లేకునికిని దీని నెక్కలే వనవుచు న
ట్లాకర్ణించి యతఁడు హిత,లోకము గొల్వంగ మగిడి లోనికిఁ జనియెన్.

శా. దుర్గానాయక మానసాంబురుహసంతోషక్రియాహంసు నం
తర్గాఢస్థితవైరిదానవవిభేదక్రీడనాప్రౌఢు స
న్మార్గారాధమునీంద్రచింత్యనిజనామస్తోముని న్రక్షిత
స్వర్గౌకఃపతి నిందిరారమణుఁ గంసధ్వంసిఁ దార్క్ష్యధ్వజున్. ౧౬౩

శా. హాస్తన్యస్తసువర్ణభూధరధనుర్జ్యాపన్నగాకర్షణో
దస్తాంభోనిధికన్యకారమణబాణాగ్రానలాప్లుష్టదై
త్యస్తోమాశ్రయదుర్గనిర్గతకురంగాక్షీగణాగణ్యచ
క్షుస్తీర్ణోదకశాంతశోకదహనున్ సోమార్కవహ్న్యక్షునున్. ౧౬౪

మాలిని. దురితహరచరిత్రా తోషితాత్మీయమిత్రా
పరమజనవిదూరా భక్తరక్షావిహారా
స్థిరతరనిజకీర్తీ దేవతాచక్రవర్తీ
పురహరహరిరూపా బుద్ధసిద్ధస్వరూపా.

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలికభేకఫణీంద్ర వీరఘోట్టవిభాళ కళింగదేశనిర్ధూమధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాట ద్రవిళాంధ్ర మహారాష్ట్రభూపాల రూపనూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలిపురవరాధీశ్వర వెలనాఁటి పృథ్వీశ్వర రాజ్యసముద్ధరణ కొలని వెన్నయామాత్యపౌత్ర హరితసగోత్ర పవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసువరాజతనూజ గోపరాజప్రణీతం బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు విక్రమార్కునిదివ్యసామర్థ్యంబును సర్వదాతృత్వంబును మతిమంతోపాఖ్యానంబును సాహసాంకు సర్వోపకారత్వంబు నన్నది దశమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

—॥ ఏకాదశాశ్వాసము ॥—

క. శ్రీసహితకంఠభూషణ, వాసుకిఫణరత్నరుచిరవపురర్ధకృతా
*వాసనిజలోకమయ గౌరీసఖ్యవిహారి నిందురేఖాధారీ. ౧

—॥ ఇరువదియెనిమిదవబొమ్మకథ ॥—

మ. కడుభక్తి న్మదిలోన నిల్పుకొని లగ్నం బొప్పఁగాఁ గూర్చి పెం
పడర న్విప్రులు తన్నుఁ జేరి కొలువన్ శాస్త్రానుకర్షంబు లే
ర్పడ నాభోజమహీవరుండు మఱియు న్భద్రాసనం బెక్కున
య్యెడఁ బాంచాలిక యడ్డపెట్టి మఱి సభ్యేష్టంబుగా నిట్లనున్. ౨

చ. ప్రియమున నిల్వరింపక గభీరగుణం బిటు లుజ్జగించి సం
శయ మగునుద్యమంబునకుఁ జాగిన నేల ఫలించు నీకు ను
జ్జయినినృపాలుభంగి నతిసాహసము న్నకలోపకారమున్
దయయును లేక యిచ్చటఁ బదం బిడవచ్చునె భోజభూవరా. 3

చ. అతనిగుణంబు లెట్టివని యానతి యిచ్చెదవేని నిల్చి నీ
మతి నిక నాదరించి వినుమా వినిపించెదఁ గొంతకొంత యు
ద్ధతపరిపంథికుంజరవిదారణసింహపరాక్రము న్నత
†క్రతుసుఖసఖ్య నార్తహితకారణు నెట్లు నుతింప నేరుతున్. ౪

ఉ. యాచకపారిజాత మని యర్థులు దన్ను నుతింపఁ ద్యాగభో
గాచరణంబునం బరఁగి యబ్బులు మేరగ నుర్వియెల్ల సం
కోచము లేక యేలుచు నకుంఠితవిక్రముఁడై విదేశముల్
చూచుమనంబుతో నతఁడు జోగివిధంబున నేగి యొక్కఁడున్. ౫

గీ. గురిజపేరు లఱుతఁ గొమరారధరియించి,యడవిముల్లలఁ గురులందుఁ జెరివి
పాఱుటాకులు మొలబాగుగాఁగట్టి యే, తెంచుచెంచుసతులఁగాంచికాంచి.

క. మాకందములును రక్తా,శోకములును జంపకములు సురపొన్నలు నా
లోకించుచుఁ బ్రియపడి నరఁ,లోకేశుం డొక్కవనములోఁ దిరుగంగన్. ౭

---

* వాసవయోకోపనిజగా. † క్రతుసఖునార్తలోక.—నార్తమర్త్యహిత.

సీ. అతని ప్రతాపాగ్ని నవమానితం బైన పగిది బింబమునఁ దాపంబు వొదల
నంభోజహితుఁడు మధ్యాహ్నకాలంబున నిప్పులు వర్షించుచొప్పు దోఁప
సర్వజంతువుల కసహ్యంబుగా మహోనగము లెండఁగ నెండ నిగుడఁజేయఁ
బలుచనయ్యును జౌటిపట్టులు వేఁడిమిఁ గసవులు మొదలారఁగమరఁ జొచ్చె
విహగకులము తాము విహరించుతరువుల, కేగ కీరములను నీఁగఁదొడఁగె
వడ ఘనంబు గాఁగ వాయువు వీతెర, జగము శూన్యమైన చంద మొందె.

క. ఆవేళఁ జేదచెంచుల, కావాసం బైనపల్లె ప్రాంతంబున ఛా
యావితతము లగు *పురుగుల, క్రేవఁ బరిశ్రమము దీర్ప క్షితిపతి నిలిచెన్.

చ. అట పరదేశికు ల్గలుగు రధ్వపరిశ్రమఖేదఖిన్ను లై
నిటలములందుఁ బొంజెమట †నిల్వక చెక్కులు జాఱ నొంచ వేఁ
గటముల రక్తకాంతి నధికంబుగ జొత్తిల దప్పి నోష్ఠపం
పుటములు వాడఁగా వగరుపుట్టఁగ వచ్చిరి వెచ్చనూర్పుచున్. ౧౦

క. వారిం గైకొని శీతల, వారిం దృష దీర్చి గారవముతోడ ఫలా
హారంబు లొసఁగి క్షుత్పరి, హారం బొనరించి యలఁత యంతయుఁ దీర్చెన్.

క. సమనంతరంబ యా కీ, క్రమమున బెట్టులయ నేల ఘర్మాంతపరి
భ్రమణమున నింత పుట్టెనొ, విమతులు వధియింపఁగడఁగి వెరుదగిలికొనో.

క. నావుడు నొక్కఁడు తాతని, భావజ్ఞుం డగుచు మిగులఁ బ్రణుతించి నిజం
బీవ యెఱింగితి వట్లా, నావిధ మేర్పడఁగ విను భయంకర మరయన్. ౧౩

క. ఈతల మూఁడామడలం, దాతతముగ మాల్యవంత మనుగిరి మెఱయున్
వేతాళనగర మనఁగఁ గి, రాతేశ్వరుఁ డేలు నొకపురం బున్న దటన్. ౧౪

చ. దయ యొకయింత లే దచట ధర్మము పేర్కొనరాదు ప్రాణసం
శయము విదేశి కయ్యెడ రసాలవనాంతమునందు శోణిత
ప్రియ యను నొక్కదేవత యభీష్టవిధాయిని భీషణోన్నతా
లయమున నుండుఁ గొండరికులంబున కప్పుడు నింటివేలు పై. ౧౫

ఉ. ఏము విదూరయానమున నెంతయుఁ జిక్కి యనంతరంబ వి
శ్రామపదంబు గోరుచు రసాలసుశీతలమైన దేవతా
ధామము చొచ్చి చండికకు దండనమస్కృతు లాచరించి యా
సీమనె యుంటి మొక్కవలచేరినపక్షులభంగి నజ్ఞతన్. ౧౬

---

*వృక్షవిశేషము. † [illegible].

క. ఆమొన నగరము దెస నన్యాయకుఁ బోనీక పట్టుఁ డరికట్టుఁడు వే
డాయుఁడు మొనగట్టుం డని, కూయుచుఁ జెవు లంతఁ బుట్టె గుండియ లదరన్.

చ. చందనకుంకుమార్ద్రఘనసారసవాసితపాత్రహస్తయై
సుందరి యొక్క భామ యరుదెంచె నయా నవలక్ష్మి పోలిక
న్మందల నేగుదెంచి గుడిమోసలఁ దూలుచు మమ్ముఁ గాంచి చూ
డ్కిం దయ దొంగలింపఁ బలికెం బలుకుల్ సుధ కింపుపుట్టఁగన్. ౧౮

చ. వెలవక యున్నవార లిట వెత్తిత నంబిడి గాదె కొందరుల్
చులు కొకయింత లేక *మనుజుం దమ దేవత కిందు నిత్యముం
జెలు పొనరింతు రిప్పు డది †సేగి విదేశులఁ బట్టుచున్నవా
రలుఁగఁగ జెప్పితి న్వడలి యేగుఁడు ప్రాణము వడ్డ గల్గినన్. ౧౯

చ. అనవుడు నేము నాత్మహృదయంబులు నిక్కిలి తల్లడింపఁ జ
య్యన వెలి కేగి వాకిట భయంకర మైనఁ దదీయపశ్చిమం
బునఁ గలుకోట నెక్కి సురపాన్నలు నేవెలు నున్నతోఁటలోఁ
గనుకనిఁ దాటి వచ్చితిమి క్రమ్మఱి చూచుచు బమ్మరించుచున్. ౨౦

మ. వనుమ న్నిల్వఁగనోడి యీరములలోన న్మంగ్ల గండ్లం దడం
బడుచు న్లేముచు రెండుయోజనములుం బ్రాణాపదం దాఁటి కా
ఆడవి న్నీరముపట్టు గానక నిరాహారవ్యథం జిక్కి యి
క్కడఁ బుణ్యాత్ముని నిన్నుఁ గాంచితిమి సౌఖ్యం బయ్యె భాగ్యంబునన్. ౨౧

క. పోయెద మిఁక నీవా, కోయిల నగరంబు పొంతకుం జనవల ద
న్యాయులు వాండ్రని చెప్పుచుఁ, బోయిరి కుతుకమున జనవిభుం డిటకదలెన్

ఉ. అంతటఁ గాంచె నాతఁడు నిరంతరపర్ణఫలప్రసూనని
శ్చింతము రామపాదసరసీరుహచిహ్నని తాంతరమ్యప
ర్యంతము భూర్జపత్త్రలిఖితోపగతోత్సుకకిన్నరీప్రియో
దంతము పుండరీకహరిదంతదురంతము మాల్యవంతమున్. ౨౩

క. ఆపర్వతంబు చేరువఁ, బాపాత్ములకెల్ల నునికిపట్టగుపుర మా
భూపాలుఁడు గాంచి తదీ, యోపాంతవనంబులోని కొయ్యన నేగెన్. ౨౪

సీ. అచ్చట నొకసరోజాకరంబునఁ గృతస్నానుఁడై దేవతార్చనకు నేగి
నిచ్చలుఁ గ్రొత్తయౌ నెత్తుట జొత్తిల్లు రంగంబు గల గుడి రాజుచొచ్చి

* మనుజుం † జోగివిదేశులఁ-

ఖడ్గంబు మాతులుంగఫలంబు నభయంబుఁ బునుకయు నంకుశమును వరంబు
సురియయు సూత్రంబుఁ గరములధరియించి శోణితప్రియయున్న సొంపుమీఱి
యుగ్రదేవత యని యూహించి తలఁకక, రక్తపుష్పము లనురక్తితోడ
నొనరఁ బూజచేసి వినుతించి ప్రణమిల్లి, యచటఁ గొలిచియున్న యవసరమున.

వ. ఆనగరంబుదెసనుండి దిమ్ము రేఁగినయట్లు *తూఁగొమ్ములుఁ బువ్వాం
గ్రోవులునుం దప్పెటలును ఢక్కలును బెక్కువిధంబుల దిక్కులు చెవుడుపఱు
పుచు మ్రోయ నవ్వాద్యరవంబునకు బాసటయై తమ యార్పులుం బెడ
బొబ్బలును గిరిగహ్వరంబుల నుపబృంహితంబులుగా గంధపుష్పార్చితుం
డగు నొక్క దీనుని నడుమ నిడుకొని కుఱుచ †కాసెకోఁకలు మెఱయించుచు
బరికెతలల కఱకుఁగొండవులు సనుదెంచిన నప్పరమకారుణికుండు. ౧౬

ఉ. దీనుని నేటి కిచ్చటికిఁ దెచ్చితి రింతట దేవి మెచ్చునే
హీనుఁడు దుర్బలుండు జడుఁ డేడ్చెడి వీఁ డవలక్షణుండు మీ
రీనరుఁ దెచ్చి చూపి జగదీశ్వరి నిట్లడికింపఁ జూతురే
యేనుఁగు చిక్కెనేని మఱి ‡తొంపలిచెట్టునఁ గట్టవచ్చునే. ౧౭

క. ఏనిం బోవఁగనిం డిదె, నే నుత్తమకులుఁడ మాంసనిబిడుఁడఁ బ్రియస
న్మానసుఁడ నన్ను నరబలి, గా నిచ్చిన దేవి మెచ్చుఁ గరుణాంభోధుల్. ౧౮

వ. అని యద్దీనికి నుద్రేకంబు పుట్ట వాని నిరసించి తాను మెయికొనిన నాబో
యలు నీకొండీనినే చంపించుట మే లని వానిని విడిచిపుచ్చి యతనికి నట్ల
గంధపుష్పాక్షతాదు లిచ్చి దేవిచేరువ గమ్మని యతని ముందట నిడి
తలంగిన. ౧౯

గీ. మెచ్చుగాఁగ నిట్టి మేకము ¶సాళించెద, ననుచుఁ జండిమంత్ర మొనరఁ జెప్పి
పూజకుం దొడంగు భూమీశుతల ద్రుంప, బెడిద మైనవాఁడి యడిద మెత్తె.

క. అతని ప్రభావమునఁ బరా,హతయై తద్గుణము మెచ్చి యయ్యెడ నాదే
వత యడిదము గొని మఱినా,తత మగురోషమున వానితల దెగ నడిచెన్.

శా. ఆపాపాత్ముని నట్లు ద్రుంచి నవరక్తాస్వాదనప్రీతయై
భూపాలోత్తముధర్మముం దయయుఁ దెంపు న్మెచ్చుచుం బ్రేతభూ

---

* తూఁగొమ్ములనుం బువ్వనగ్రోవులనుం దప్పెట్లుం దింట్లును ఢక్కలును (దిఃట్లును అనుటకు, నుంట్లును అనియు) † కాసెలతోఁ గోఁకలు మెఱయిం- ‡ తొంపలిచెట్టు అని వాడుక, ఱొంపలి యని యుండు ప్రయోగము. ¶ సాధించెద-

తోపేతంబుగ డాకినీసముదయం బుప్పొంగుచు న్నర్తన
వ్యాపారంబులఁ దోఁచుచూపఁ జెలఁగెన్ వ్యక్తస్వరూపంబునన్. ౩౨

ఉ. అంతఁ బ్రసన్నయై నిలిచి యాత్రిశరణ్యని నిన్ను మెచ్చితిం
జింతితమైన కార్య *మిదె చేకుఱ నిచ్చెద వేఁడు మన్న భూ
కాంతుఁడు మ్రొక్కి నీకుకృప గల్గిన నేమి కొఱంత నేఁడు నా
కింతియ చాలు మర్త్యబలి యెన్నఁడుఁ గోరక పూజ లొందుమా. ౩౩

మ. అని ప్రార్థింపఁగఁ బూజకుం దు నట దివ్యాకారుఁడై యంబరం
బున భాసిల్లుచు నిల్చి ఖేచరుఁడఁ †గర్వారాంగుఁడ న్నేఁ గుబే
రుని శాపంబున సుక్తి యీగతి నతిక్రాంతుండనై యిప్పుడో
జననాథా భవదాగమంబు కలిమి న్పాపావధిం బొందితిన్. ౩౪

క. నావుడు వెఱఁ గందుచు నీ, కేః ధమున శాప ‡మయ్యె నీకథ తెలియం
గా వినిపింపుము మాకని, భూవల్లభుఁ డనఁగ దివ్యపురుషుఁడు నల్లెన్. ౩౫

గీ. ధనదు దేవపూజ కనువగు క్రొవ్విరు, లెచట నైనఁ గోసి యేన తెత్తుఁ
×దెల్లవాలు విరులు దే నొకనాఁ డేగి, మధువనమున నొక్కమగువఁ గంటి.

క. అన్నెలఁతుక యెదురను సుర, పొన్నలు గోయంగ వచ్చి పుష్పాయుధుచే
నున్న నెఱవాదియమ్ములఁ, గన్నుల నగుచున్న చెలియకడకుం జనియెన్.

క. అట చని మదిసమ్మదము, త్తటముగ సఖఁ గౌఁగిలించి కానఁగరావో
విటవంచని (యిన్నిదినము, లెట పోయితి వనిన నదియు నిట్లని పలికెన్.

క. రతిలంపటుఁడును శృంగా, రతిలకుఁడు నసఁగ పటులు రసికత్వమునన్
క్షితిఁ దిరుగుచు §నావెరవ, న్నతముగ వినినన్నుఁ గలువఁ బోనికడంకన్.

క. నాయింటికి నరుదెంచిన, నాయిద్దఱ కేను జందనాగరుకస్తూ
రీయుతముగ నుపచారము, సేయించితిఁ దెక్క[1]రముగఁ జిత్తము లలరన్. ౪౦

వ. తదనంతరంబ వారలు కుసుమంబులుం దాంబూలంబులుఁ బుచ్చుకొని యా
విటవంచనీ నీపేరు నిజంబుగ నెటువంటి విటుల నైన మోసపుత్తు వఁట నిక్కు
వంబే యని యడిగిన. ౪౦

క. కల్లలు నిజములు ధర్మము, నొల్లంబును బ్రియము మోహమును నలుకయు న
య్యుల్లసము నయముఁ బెరుఁగఁ, జెల్లుదు విటయూధ్యులందు దుశ్చరితులందున్.

* * * * *

*మిటు †గర్వార ఖ్యుఁడన్ ‡శాపమబ్బె శాప మొందెను ×కాన కరిగి విరులు దేవొకనాఁ
డిచ్చు- (యిన్నాళ్ళు- §నా పేరు- న్భుత- 1 తేకరముగ-

సీ. మఱియు నొక్కఁడు బ్రాహ్మణుఁ డిటులఁ దనువది నను గోరి చనుదెంచి నాకు నైన
తగులెల్ల విని నన్ను దర్శింప మఱి యుపాయము లేక సురపొన్న లమరఁగట్టి
మూఁడెత్తులుగఁ జేసి మును మాలకరి వోలె నేతెంచి నాచేతి కిచ్చి నంత
నిరుదెసలందున్న యిద్దఱ కొసఁగి యం దొక్కటి నేఁ గొన నుత్సహించి
యందుఁ దేనె గ్రోలు నళిఁ జూచి యిదియును
ఋణము సౌఖ్యమొందఁ గాక యంచు
ముడిచికొనక దండఁ దొడమీఁద నిడుకొంటిఁ
గ్రొత్తవాని కియ్యకోలు గాఁగ. ౪౮

వ తరువాత వానికిఁ బసిండిటంకం బిప్పించి సంచిలోఁ బడినయప్పుడు గాని యిది దక్కదని పలికి యాతుమ్మెద ప్రియుని చెవకుంచు మూగవని యొద్దిసురపొన్నమీఁద విడిచిపోవుని వీడుకొలిపిన వాఁడును నట్లు చేయుచుంజని మత్సమాగమంబునకుఁ బ్రత్యుపచారంబులు సేయుచు నెఱజాణయగుటం జేసి.

ఉ. నిష్కము సంచిలోఁ బడుట నీరజమిత్రుఁడు గ్రుంకు వేళఁగాఁ
బుష్కరనేత్ర చెప్పె నళి పొన్నపయి న్విడుమంట లోనికిన్
నుష్కరవృత్తి గా దదియు ద్రోవ చుమీ యని చూపు టయ్యె నే
శుష్కవిచారము ల్వలను సూర్యుఁడు గ్రుంకిన నంద యేగదన్. ౪౯

క. అని నిశ్చయించుకొను నెడ, వనజాప్తుఁడు నిష్పుమూర్ధ్ని వారిధిలోన
న్మునుఁగఁగ నెగసిన పొగ క్రియ, ఘనముగఁ దిమిరంబు దిశలఁగనుకనిపర్వెన్.

గీ. అంతఁ బ్రొద్దు వుచ్చి యంధకారంబులోఁ, బొన్న యెక్కివచ్చి పొంచిపొంచి
జగతిమీఁద నొక్కనయ్యపైఁ బురుషుల, నడుమ నిద్రవోవు నన్ను లేపె. ౫౧

* * * * *

వ. పిదపనయ్యిద్దఱం గదలించి యిప్పుడు నాతోడఁ గ్రీడసల్పినవాఁ డెవ్వండు చెప్పుఁడా యనిన వాండ్రు నొండొరులఁ జెప్పకొను తారు గాకుండుట దెలిసికొని *కళవళపడి యిది యేమి చోద్య మని విచారించుచు నుండఁగ, నేను, బగలు వచ్చిన మాలకరి యప్పుడు దెచ్చిన మూఁడెత్తులలో నిరుదెసలనున్న మీకు రెంటి నిచ్చి కడమ నాకొసంగిన దండయందుఁ దుమ్మెద సుఖయించునని మ్మని తొడమీఁద నిడుకొనిన భావంబు మీ రెఱుంగరైతిరి.

క. ఆరసికుఁ డెఱిఁగి వచ్చిన, నీరీతుల నడుమఁ గలిసి యొక్కటఁడఁగ మా
†చీరలువీడ్వటిచితిమి విచారింపఁగ నేల నాదు జయ మాఁ గాదో. ౫౨

*తక్కులపడి †చీరలు వీడ్వడఁగట్టిన, సాదృశ్యం బిదియు వాదుజయ.

క. వావ్రము వనితలనెవ్వఁడు, గావంగా నోపు మాంత్రికార ముఖులకు
న్నీ వెఱఁగింపకు మని లజ్జావనతముఖాబ్జులగుచు వఱిగిరి చెలియా. ౫౭

ఉ. విన్నటిరాత్రి యూరకుయు నీగతి నిచ్చట నిద్రయించుచు
బొన్నలు గోయవచ్చితి నపూర్వపుఁబంతము వింటివే యనం
బ్రన్నన నవ్వి యీకొలఁది పంతము లెవ్వరుఁ జేయ రివ్వెలో
విన్నిఁటఁ గాముకు ల్గెలువనేర్తు రె యంచు నుతించి బోటియున్. ౫౮

గీ. ఇట్టిగోష్ఠివినుచు నేను గూఢంబుగాఁ, దరువుమీఁదఁ బెద్దతడవు నిలిచి
విరులుగోసికొంచునరిగెనుసంతలో, విభునిదేవపూజ వేళ దప్పె. ౫౯

చ. అలుకుచు నేగ నాతఁడు శివార్చనవంచక మాల్యవర్తిటి
న్నిలిచి దినంబు మానవుల నెత్తురుద్రావెడి శోణితప్రియుం
గొలిచి మనుష్యహంత వయి కోవెలలోపల నుండుమంచు న
న్నలిగి శపించె నీశ్వరనిరాకరణం బిది చిత్రమో ప్రునే. ౬౦

వ. అపుడు వడవడ వడంకుచు నేనపరాధి నైతిని బుద్ధ్యకార్యంబు వదలి దుర్గోష్ఠి విన్నదానికి ఫలం బిపుడి ట్లయ్యె దేవర యానతి తప్పునా నాకెన్నండు శాపావధి యానతి మ్మని మ్రొక్కిన భవసఖుండు గొంత ప్రసన్నుండై నీ వా దేవతం గొలిచి తత్ప్రియ నుండఁగ నెప్పుడే నొకవీరుఁడు నరబలి మానిపింపం దాఁ జేయవయ్యేని నప్పుడా దేవిచేత శస్త్రహతిని శాపముక్తుండవు గమ్ము పొమ్మనిన- ౬౧

క. ఖేచరభావం బుడిగి వ, నేచరభావమున నిట్లు నిచ్చలు జనుల
న్నీచుఁడనై వధియించుచు, నీచేతం బూర్వపదము నేఁడిదె కంటిన్. ౬౨

మ. అనుచుం జెప్పి కుబేరకింకరుఁడు దా నాకాశమార్గంబునం
జనియెం గ్రమ్మఱ శోణితప్రియయు నాత్మోపాలు నగ్గించి నీ
మనమార న్నరు గోఁనట్టికొలఁది న్మర్త్యోపహారంబు నై
కొను టే మానితి నూరి కేగు మని వీడ్కొల్పెం బ్రసన్నాత్మయై. ౬౩

వ. తదనంతరంబ- ౬౪

ఉ. దేశతఁ బోఁచిదిన్ జనులఁ దింటయు మాన్పితి యక్షభృత్యు న
ద్భావము నొందఁ జేసితి ముదం బిట చేకుఱె నంచు నీటి కు
ర్వీవరుఁ డేగుదెంచ నిఁక వింటివె వేగమ నీవు నిట్టికిం
బోవుట మే లనంగ విని †భోజనృపాలుఁడు క్రమ్మఱె న్వసన్. ౬౫

†భోజుఁడు క్రమ్మఱి నేగ లోనికిన్.

—। ఇరువదితొమ్మిదవబొమ్మకథ ।—

క. అంభోధిశయను గమలా,రంభోగ్రాహు నబ్జసంభవగురునిన్
జంభారివినుతగుణసం,రంభాటోపాంధహారకరాళజ్వాలిన్. ౬౬

మ. తనచిత్తాబ్జములోఁ దలంచి మఱియుం ధాత్రీశుఁ డా పాకశా
సనుసింహాసన మెక్కవచ్చిన సముత్సాహంబు వారించి కాం
చనపాంచాలిక నవ్వ దానగుణవిస్తారంబున న్సాహసాం
కుని సాదృశ్యము నొందలేక యిది నీకుం జెల్లునే పార్థివా. ౬౭

క. ఆతనిదానము భువన,ఖ్యాతము సకలోపకారకారణము దయా
చాతుర్య*తుర్యనిధను,త్యాతతధనకనకసముదయాకరము భువిన్. ౬౮

క. త్యాగంబున స్ఫూర్తియు, యోగంబున ముక్తిపదవియు నుచితం బగును
ద్యోగంబున సంపదయును, భోగంబున సుందరియును బొందినఁగూడున్.

క. అనుచును ద్యాగము యోగం,బును నుద్యోగంబు నిష్టభోగంబును బెం
పొనగూడఁ దగినకాలం,బున జరపును నవ్విభుండు భువి యేలంగన్. ౭౦

చ. ఉరగము లెల్ల శేషులు పయోనిధు లెల్ల సుధాబ్ధు లేఱు లం
బరనదు లద్రు లారజతపర్వతముల్ గ్రహము లుసుధాకరు
ల్తరువులు కల్పవృక్షములు దైవతసంఘము లన్నియు న్మహే
శ్వరు లనఁ జెల్లె నెల్లెడల †సాహసభూవరుకీర్తివర్తనన్. ౭౧

ఉ. అట్టిదినంబుల న్నృపులు నాశ్రితులుం గవితారసజ్ఞులుం
జుట్టలు మంత్రులుం దొరలు శూరులు వీరులుఁ గొల్చియుండఁగా
దిట్టతనంపుఁబ్రౌఢ యనఁ దేఁకువ క్కొకవిదేశవస్త్రి యా
బట్టొకఁ డేగుదెంచి జనపాలశిఖామణిఁ గాంచి పెల్లుగన్. ౭౨

సీ. బ్రహ్మోయు వని రాజుఁ బ్రస్తుతిచేసి తదాజ్ఞ సుఖాసీనుఁ డై భజించి
కవితయు సర్వలక్షణపరిజ్ఞానంబు సత్యవాదమును ధీచాతురియును
జాగంబు శౌర్యంబు సరసోక్తియును నాఁగ నియ్యెడుగుణముల నెన్నఁబడ్డ
చండపుత్రుండఁ బ్రచండవాచాలుండఁ జండపురాణదీక్షాగురుండ
నవనిపాలు రెల్ల నరిగాఁపులట్ల నా, కిచ్చుధనము లెల్ల నియ్యకొనుచు
నుత్సవమునఁదిరుగుచుండి యీజగములో, నినుమహాప్రదాతయనఁగవింటి.

*చాతుర్యనిధికమదియ, †సాహసభూవరుఁ దుర్వి యేలఁగన్.

సీ. సత్కీర్తి సతికిని సత్పుత్త్రిలోపల భువనత్రయంబును బొదలుచుండు
గావున నింతకు నీవె తండ్రివి నీదుధనము యాచకులకుఁ దల్లి సుమ్ము
తమపితృధనము లేతఱినైనఁ గైకొన్న నిది భాగ మని భువి నెన్నఁబడునె
తనకుటుంబముఁ బ్రోవఁదా నెంత ప్రియపడ్డ నతఁడు మహోదారుఁ డనఁగఁ దగునె
తగదుగాని నీయుదారత్వమే నుని, పొగడవచ్చుఁ *దొంటిరంతుపొంటెఁదలఁప
శమితకుజనతర్క జయరమాసంపర్క, విమలకైరవార్క విక్రమార్క. ౨౪
క. జలములు పైఁబడక మహా,నల మాఱకు శౌర్యభూషణా నీకోపా
నలము రిపుసతులకన్నుల, జలములు గనియాఱు నెంతసత్వం బిచటన్. ౨౫
క. కావున యశముఁ బ్రతాపము, నీవిరవునఁ బొగడఁజెల్లు నెవ్వరి సరిగాఁ
గావింపవచ్చు దీనులఁ, గావం బ్రోవంగ నీవె కారణ మగుటన్. ౨౬
ఉ. దేవసమాన నిన్ను వినుతించుట వాంఛితసిద్ధి భూమిలో
నేవసుధేశు నీయెదుట నెన్నఁగవచ్చు మదీయజిహ్వ ల
జ్జావశ మై చలింప దిఁక సద్గుణముందఱ సద్గుణాఢ్యుఁ బ్ర
స్తావన చేయనేరనియతం డతిమూఢుఁడు గానఁ జెప్పెదన్. ౨౭
గీ. విపులదుర్గ మైన వింధ్యపర్వతసీమఁ, జంద్రకాంతసౌధజాలరుచుల
రాజపురము తోడ రాజిలుచు నుంచిన, రత్నపురమునాఁ బురంబు గలదు ౨౮
క. ఒకటొకటికంటెఁ బొడవునఁ, బ్రకటముగా స్ఫటికహర్మ్యపంక్తులు దివి ము
ట్టి కలశభవుచే వింధ్యా, ద్రికిఁ గ్రృతమున నైన కొఱఁతఁ దీర్చుచునుండున్.
క. అందు జయసేనుఁ డనఁగఁ బు, రందరవైభవుఁడు †రాజరాజసనాథ్యుం
డిందుధరభక్తినిరతుఁడు, వందిజనప్రియుఁడు మనుజవల్లభుఁ డుండున్. ౩౦
క. ఆనరనాయకు వేఁడిన, దీనులు ధనవంతు లగుదు దేశములోన
న్నానవనాథులక్రియ నతి,దానంబులఁ బరఁగుదురు ప్రదాతలనంగన్. ౩౧
సీ. అట్టివిజయసేనుఁ డధికసంపత్తితో నొకనాఁడు నవవసంతోత్సవంబు
సేయ నుద్యోగించె నాయవసరమునఁ గవులును భట్టును గాయకులును
నర్తకులును నిజకీర్తి నుతించుచు సరసభావంబున సరస నడువఁ
జెలువార వారకాంతలు సుగంధద్రవ్యహస్తలై కేలఁకుల నరుగుదేర
దొరలు లెంకలు హితులు మంత్రులును గొలువ, నశ్వరత్నము నెక్కియు నుద్యానభూమి
కేగి యచ్చట కొకపొదరింటి క్రేవ, సుఖచిరంబుగ మాకందతరువుక్రింద. ౩౨

* తొంటిపొందెరలఁప. † రాజరాజసనాథ్యం.

శా. అర్పింపందగు పూజలెల్లఁ దగుమర్యాద స్సమర్పించి కం
దర్పం దర్పిప్రియమిత్రుని స్సముచితోత్సాహంబునం గొల్చి యే
కార్పణ్యంబును లేక యింపెసయఁగాఁ గాశ్మీరకస్తూరికా
కర్పూరాదివసంతఖేలనములుం గావించె నుల్లాసి యై. ౮౩

క. జనవరుఁ డయ్యుత్సవమున, మనములరఁగ యాచకులకు మాడలు పదివే
లును దొమ్మిదిలక్షలు గ్రక్కునవిచ్చెఁ గీర్తి దిశలఁ గొనసాఁగంగన్. ౮౪

వ. అసమయంబున- ౮౫

ఉ. యాచకకల్పభూజ మగు నానరనాథు సహోదరాన్వయుం
జూచితి వానిచేత నిలు చూఱలు గొన్నకతి స్సువస్తువు
ల్వాచతురత్వదిహ్యములు నాఁగయికొంటి సతంబు ధాత్రిలో
రాచగొనంబులం బసఁగురా జపుఁ గావున నెన్న నొప్పగున్. ౮౬

ఉ. అంచు నతండు రత్నపుఁ యందలి మండలనాథచంద్రు వ
ర్ణించిన నయ్యవంతిధరణీధరుఁ డాతని చాగ మాత్మలోఁ
గొంచెముగాఁ దలంచి *నిజకోశగృహాధిపుఁ డైన లెంక నీ
క్షించి యనంతదానగుణశీలసమగ్రత †నత్యుదారుఁడై. ౮౭

చ. ఇతని కనర్ఘరత్నములయింపులుఁ గాంచనమందిరంబులుం
జతురతురంగసద్మములు సామజశాలలు నూపురాద్యలం
కృతిసదనంబులు న్వసనగేహములుం బరిపాటిఁజూపు న
మ్మత మగువస్తుజాతము సమస్తమునుం గొనిపోవని మ్మటన్. ౮౮

క. అనవుఁడు భాండాగారికుఁ, డును విస్మయమందుచుం గడుం బ్రియ మడరం
దనలోన వెఱఁగుపడ నా, తనిఁదోడ్కొని యరిగి వరుసఁ దద్గృహములలోన్.

వ. మదశుకానుకృతంబు లగు మరకతంబులు ను, బరిపుష్పరాగంబు లగు పుష్పరాగంబులు ను, ధామాధికంబు లగు గోమేధికంబులు ను, ప్రభాసఫలంబు లగు ముక్తాఫలంబులును, విడంబితబాలప్రవాళంబు లగు ప్రవాళంబులును, నదృష్టవైదూర్యంబు లగు వైదూర్యంబులును, యమునానీరనీలంబు లగు నీలంబులును, రుచిరజితవజ్రంబు లగు వజ్రంబులును, గల్పితపద్మరాగంబు లగు పద్మరాగంబులును, నవధీరితమేరుశిఖరంబు లగు కనకశిఖరంబులు ను, నధరీకృతార్ణవాజు లగు తేజులు ను, నుపమితదిగ్గజంబు లగు

*నిజకోశస్థితుఁ డైన- †నత్యుదగ్రుఁడై.

మత్తగజంబులు ను, గర్ణికారసువర్ణాకారంబు లగు సువర్ణాలంకారంబులును, నానాంశుకంబు లగు చీనాంశుకంబులు ను, గనుపట్టం జూపిన నవ్వందివరుండు నివ్వెఱఁగంది తత్త్యాగసంపదలకుం గంపితశిరస్కుం డై యుండుం దన కావటం బగువానిం గొనిపోవం దలంచి. ౯౦

క. అనుచరులచేత మణులును, గనకము మూటలుగఁ దృణ్ణఁ గట్టించి నృపా
లుని గర్ణుని మీఱితి వని, కొనియాడుచు నర్థ మెల్లఁ గొనుచుం జనియెన్.

ఉ. ఆతఁడు చన్నపిమ్మటఁ దదర్థగృహస్థితుఁ డైన లెంక సం
ప్రీతమనస్కుఁ డై నృపుని పెంపు మనంబున సన్నుతించుచు
న్నీతియు భీతియుం గలుగ నేరుపు చొప్పడ విన్నవించె న
త్యాతత మైన యాజ్ఞ వినయంబునఁ జేతులు మోడ్చి నమ్రుఁ డై ౯౨

క. తనియంగఁ బట్టుకొనిపో, యినయర్థము కొలఁది మీకు నెఱుఁగఁగవలయు
న్వినిపించెద నవుడు నమ్మనుజేంద్రుఁడు చులుకఁ జూచి మందస్మితుఁ డై.

క. చనువాఁ డని నే నిచ్చిన, చనవునఁ గొని చన్నధనము సంఖ్య యెఱుఁగం
బని లే దిఁక నాయర్థము, కొనియేగినవాఁడె యెఱిఁగికొన్నం జాలున్. ౯౪

సీ. అనుడు నాలెంకయు నాశ్చర్యమందుచు ధరణీశ నీకు నుదారమతికి
నిప్పటియానతి యొప్పు న ట్లయ్యును బలికెద నా విన్నపంబు వినుము
పయిలెక్కకాండ్రను గయికొల్పి వెలయించి లెంక విశ్వాసంబు బొంకు చేసి
ధన మెంత గల్గినఁ దాఁ జుల్కఁ జూడక యాయవ్యయంబుల నడుగవలయు
వాని వివర మెల్ల వర్గువుగాఁ గూర్చి, నెఱయఁ దెలుపు లెక్క లెఱుఁగుకొనుచు
వ్యయము పుచ్చి నిలువ వ్రాయించికైకొంట, ప్రభుల కిదియ నీతివిభవమండ్రు.

గీ. వ్రాఁతకాని నమ్మరా దర్థగృహముల, నుంచకున్న నేమి యొక్కనాఁడె
వెరసు గూడుమనినఁ గరణము పండిత, న్యాయమునఁ గనర్థముచటఁ దెచ్చు.

క. ఒకదెసఁ దెచ్చిన యాయం, బొకదిక్కునఁ జెల్లువ్రాసి యొకదెసవ్యయ మ
ట్లొకదిక్కునఁ జనవ్రాసినఁ, బ్రకటంబుగ వాఁడు మిగులఁ బాపాత్ముఁ డగున్.

క. వహి వారణాసి యనఁగా, మహిఁ బరఁగిన దిందుఁ గపటమార్గంబుగ నా
గ్రహమున వ్రాసినవానికి, నిహపరములు లేవు నరక మెదురై యుండున్.

గీ. రానిపైఁడి చెల్లువ్రాయుట యాయంబు, తక్కువైన వ్యయం బదెక్కుడౌట
లెక్క తుదుపువడుట లిపి సందియం బౌట, చెల్లు మఱచుటయును గల్లతనులు.

క. కరణము తనయేలిక కుప,కరణము నిర్ణయగుణాన్వితకరణము ప్రజకు
న్కరణము పగవారలకును, మరణము నాఁ జెప్పఁ బడియెడుం గౌరవా. ౯౯

ఉ. న్ద్రాలకు సందియంబువడ న్ద్రాయక మోసము ఘస్ద్రసీక గ
ర్వాలసుఁ డై సుఖింపఁ బడక యప్పటికప్పటి కిష్టబుద్ధితో
నేలిక చిత్తవృత్తిఁ జరియించుచు నూఁడియు నెద్దియైనఁ ద
త్కాల మెఱింగి చేయునది కార్యము రాజహితాధికారికిన్. ౧౦౦

క. అధికారము గైకొని బహు,విధముల నాయకుని నవ్వయమున విడిపింపక యే
యధికారి యడఁచె మఱి వాఁ, డధికారియు కాక పతికి నాప్తుండు కాఁడా.

క. కావున నియ్యెడ నను నీ,వా సేవకునింగాఁ దలఁచి చిత్తములోఁ గా
ర్యాంశంబినయట్లనను, నావన్నప మవధరింపు నరలోకేంద్రా. ౧౦౨

వ. అట్లు కాదేని యెత్తువెరసైన నవధరింపు మని ప్రయుక్తి దౌవారికాస్యకరనో
మణి బట్టు పట్టుకొని చన్న రత్నధనస్వామి పంక్తి చూపిన నేఁడదికోట్లు నఱు
వదిలక్ష లయ్యె ననిన నల్లంబున సంతసిల్లి ౧౦౩

క. తెలియఁగల దొకటి విను నా,సెలవున నతఁ డప్పు సొమ్ము చేకొని చనియె
న్వల దనుచు నడ్డపెట్టక, నిలుపక పంపినవిచారు నీవసి యొప్పవె. ౧౦౪

మ. అనినం గ్రమ్మఱ బ్రయుక్తి వాఁడు నరలోకాధీశ నీ యాజ్ఞఁ గాం
చనరత్నాంచితశేఖరంబు కరణిన్ సర్వక్షమాధీశులున్
వినయానమ్రశిరస్కులై శిరముల న్సత్ఖ్యాతిగాఁ దాల్చి నీ
పనివారై నెగడంగ నీ సెలవుఁ దప్పంజేయ నే నెవ్వఁడన్. ౧౦౫

క. ఎత్తఱినైనను బతి దన, చిత్తగతిం దగఁ బనుపఁ జెప్పిన పని మా
ఱుత్తర మీయక చేసిన, నుత్తమసేవకుఁడు వాఁడె యుర్వీరమణా. ౧౦౬

చ. పనిచినఁ *బోనివాఁ డొకఁడు పంచినఁ దా నొరుఁ బంచు నొక్కరుం
†డను విది గా దటంచు నెదురాడు నొకం డొకఁ డొంటిఁ బోవరా
దను నొకఁ డప్పు రోగినను నాపని గాదను నొక్కరుండు పా
ప్మునఁగఁ జలించు నొక్కఁడు జనాధిప ‡యేడ్వురుఁ గష్టసేవకుల్. ౧౦౭

గీ. ఆజ్ఞదప్పుట పతి యాయువు దరపుట, కాన నర్థమెంతయైన నేఁడు
పోవుఁగాక యేను దేవరయానతి, దప్పఁజేయుదునె హితత్వమేది. ౧౦౮

*బోయిరాఁడొకఁడు. †డనునిదిగాదటంచు. ‡యార్వురు. అని మూ.

వ. దేవ నీయానతి కనుగుణంబుగ సమూల్యరత్నాది సువస్తువు లెల్లను దాఁ పురంబు చేయక చూపిన నతిం డు నేఁ డిచ్చె కొలందిని యపారితంబుగా నింతధనంబు గొని చనియె నని మిక్కిలి సంతసిల్లి నవ్వుచు నాలెంకకు లక్షధనంబు కనదనం బొసంగెఁ గావున ౧౦౯

క. నీకంత యీవి గలుగక, యీకడ నను గినఁ దరంబె యేగు మనిన నా
భూకాంతునిగుణము లుపశ్లోకింపుచు నృపునకు మగిడి లోనికిఁ జనియెన్.

—॥ ముప్పదియవబొమ్మకథ ॥—

వ. మఱియు నొక్కశుభావసరంబున. ౧౧౦

క. నెఱయ మగతనము గలిగియు, నొఱపుగ జగములకు దల్లియుం దండ్రియు నా
నెఱుకపడనొప్పమేనను, దెఱవయు మగవాఁడు నైన దేవరఁ దలఁతున్.

మ. అనుచు న్భోజనరేశ్వరుండు మఱియు న్సత్కంబున న్రత్నకీ
లనరమ్యం బగు నమ్మహాసనముపై లక్ష్మీకళాసుందరా
ననుఁడై పాదసరోరుహం బిడు నెడ న్వారించి యాపొంత కాం
చనపాంచాలిక యిట్లను న్సరసవాచాలత్వ మేపారఁగన్. ౧౧౩

ఉ. భోజనరేశ్వరా మగిడి పోయెద వెప్పటి యట్ల క్రమ్మఱన్
రాజసవృత్తి నెక్క ననురాగము గైకొని వచ్చె దింతటం
దేజము గల్గునే పసుమతిం బ్రతి లేని వదాన్యవృత్తి మా
రాజగు విక్రమార్కు సరిగాక పదం బిడఁ జెల్ల దేరికిన్. ౧౧౪

క. అతని వదాన్యత్వము విన,మతిఁ బ్రియ మగు నేని వినుము *మందారముసం
తతదానశాలియనఁ దగు, నతనికి సరిరాక వెలుకనై తలవాంచెన్. ౧౧౫

ఉ దండితశత్రుమండలుఁడు దానగుణార్థసుతుండు వైభవా
ఖండలుఁ డార్తరక్షణనికామసముద్యతమానసుండు మా
ర్తాండసమానతేజుఁడు ప్రతాపసమగ్రభుజుండు మేదినీ
మండల మెల్ల నేలె గరిమంబున నబ్దులు నాల్గు మేరగన్. ౧౧౬

క. సాహసభూషణుఁ డొకనాఁ, డీహితమునఁ దలఁచి నిశ్చయించి కలిమిచే
నైహికసుఖమగు ధర్మో,త్సాహమునఁ బరోక్షసుఖము సమకూరఁదగున్.

క. ఈరాజ్యంబున కిటుసఁ,పారసుఖం బొదవె జన్మసాఫల్యముగా
నేరీతి నైన ధర్మా,చారంబున నొందవలయు స్వర్గసుఖంబున్. ౧౧౭

---

*మందారము సం, తతమును సంతానముఁ దా, నతనికి,

మ. అనుచుం గల్పితనిశ్చయుం డగు నరేంద్రాగ్రణి చిత్తంబు వ
ర్తన మూహించి తదీయసన్మతికి నుత్సాహంబు రెట్టింప నా
య్యనఁ దన్మంత్రివరుండు నన్నై నిరపాయస్వర్గసౌఖ్యంబు ని
కనుమానం బగునే యనంతసుకృతవ్యాపారసంచారికిన్. ౧౧౯

సీ. అతిథిసత్కారంబు నార్తరక్షణమును దానంబు దయయు సత్యవ్రతంబు
తఱచుగాఁ జేసినధర్మంబు తనతోడి నీడయై చనుదెంచుఁ దోడుగాఁగఁ
జిత్తంబు నానాఁటి చింతనూరకమున్న ప్రాణ్యసంపదలు పెంపఱకమున్న
ముదిమిచే సంధులు వదలకమున్న రోగంబున నొక్కకీడుఁ గాకమున్న
పుణ్యమార్జింపుఁ డవసరంబునకు మొదల
గట్టియారాధనములు కూడఁబెట్టుఁ డంత్రు
జీవ మెడలంగ సుకృత మార్జింపఁజనుట
నిల్లు గాలంగ నుయి త్రవ్వనేగు టండ్రు. ౧౨౦

క. ఈవచనం బితరులకొఱకై వినిపింపంగవలయు నది నీకడ స్వా
భావిక మైనది గావున, నీవెఱుఁగవె యుక్తి ధర్మనిరతులు గలవే. ౧౨౧

క. నావుడుఁ గను మదినుత్సుకుఁడై విప్రులయుంక్లృప్తులునర్థమువనముల్
బావులు నూతులుఁ జెఱువులు, దేవస్థానములు నిలిపెఁ దేఁకువ కెక్కన్. ౧౨౨

ఉ. ఎక్కడఁ జూచినన్ సుకృత మిన్నిక కెక్కఁగఁ గీర్తిసంపద
లెక్కువిధంబులన్ ధరణిఁ బెంపు వహింపఁగ నానరేశ్వరుం
డొక్కఁడె తీర్థసేవనసముత్సుకుఁడై పరివార మెల్లన
ద్దిక్కులయందుఁ గొల్చి చనుదేరఁగ నర్మద కేగె సొంపుగన్. ౧౨౩

చ. కరితురగాదిసైన్యపరికల్పితమార్గనివేశుఁ డేచు ద
వ్వరిగి యవంతినాథుఁడు నిరంతరవారివిహారశీలసుం
దరతరరాజహంససముదాయసమూహితశర్మద న్నిజ
స్మరణనివారితోన్నదభుజంగమనర్మదఁ గాంచె నర్మదన్. ౧౨౪

క. కనుఁగొని కడుఁ బ్రియమాన నెమ్మనమునఁ బ్రణమిల్లి యచటిమాంధాతృపురం
బున విడిసి యనుచరులుఁ దా, నును నదికిం జని యొనిజమనోరథములరన్. ౧౨౫

మ. చనియాతీర్థములో సచేలముగ సుస్నానంబు గావించి నూ
తనవస్త్రాభరణానులేపముల గాత్రం బుజ్జ్వలస్ఫూర్తి గై
కొని రాజిల్లఁగ నిల్చి విప్రవరులన్ గోభూతిలార్థాది దా
ననిరూఢిం దనిపె న్రవిగ్రహణపుణ్యంబైన కాలంబునన్. ౧౨౬

క. కొంకక యిప్పుడు వెలసి, శంకరుఁ గింకరముతోడ శంకరు నరగా
లంకాపురవరు పిలిచిన, యోంకారేశ్వరుఁ గొలిచె నుదిత్యాప్తవరుల్.

మ. భువనాధీశ్వరు నిల్పి శత్రువముచేఁ బూజించి సేవించి త
ద్భవనాంగణరక్షకుండనము లోఁ బద్మాతపత్రాంకుశం
గవులు న్వాలులు గానవేత్తలు నలంకారజ్ఞులు న్మంత్రులు
న్నవనీశోత్తము లెంకలుం గొలువఁగా నుద్యాపితుండయ్యెఁగన్. ౧౨౮

మ. ఒకనాఁ డా విభుఁ డేగుదెంచి సభలో నుత్కృష్టహేమాసనం బై
నకటాశ్రితచనప్రమాణుల నిజాస్థానస్థ మేపారగా
నకళాభిజ్ఞత చూపఁ బూని పలికెన్ గ్రాంతకాంత నీశ్రీకాం
తను నీకేఁకుజగంబు కొల్చుచుండి సౌధంబై వెలుంగుంగదా. ౧౨౯

ఉ. ఓనరనాథచంద్ర నుతకీర్తిను యిద్ధరిత్రి నాస్తవర్గముల్
దీనుల బంధుసత్కరణిదేవతలం గవులం బ్రియోక్తి స
న్మానము తీర్పడంగ ననుమానము సేయక యాదరించు నీ
దానమహోత్సవంబు విని దర్పోలములు డిదె చూడవచ్చితిన్. ౧౩౦

గీ. అక్షివక్కమొక్కవటుగాక నేర్పరి, నన్ను మెచ్చువడమి టకియ కడఁది
నేఁటి కొక్కదర్శనమొయిఁచెద, నవపరంబు నాకు నాకసిప్పు. ౧౩౧

క. అనుచుఁ దదీయకళాచతురత్వవిలాలసుఁ డగుచు నవసరం బిచ్చినఁ దా
కొని నామేళము ..., పలికెన వంచు వెడలిపాతకుఁ జేరెన్. ౧౩౨

సీ. అమ్మేడ నొక్కరి ... మహానీయుఁ డాదియ డాకాల ననురఁ బూని
బాగుగాఁ బులిగోరు పట్టిదిండుగఁ గట్టి నుదుపార మేనఁ జందన మలంది
తిలకంబు కస్తూరిఁ దిలకించి చౌకళంబు చెంగులపాగతోఁ జెన్ను మీఱ
హానుమంతు వ్రాసిన యకిగాబిళ్ళ వాలుఁగరములజ టుంటి గడలుకొనఁగ
నొకఁడు వచ్చి వెనుక ... బింబాధరి, యంచునుప్పటిడుసుఁ గమరఁ బెట్టి
మేనికాంతి కప్పులోనఁ బ్రకాశియుంగ, హంసయానయగుచు నరుగుదేర.

క. *వచ్చి నృపుంగని ప్రెక్కిన, నచ్చో నొకమంత్రి యోమహానీయుఁడ నీ
వెచ్చోటనుండి పతితో, నిచ్చటి కరుదెంచినాఁడ వెవ్వఁడ వన్నన్. ౧౩౪

శా. †ఆనీరుండు వినీతుఁడై మనుజలోకాధీశుతో నిట్లనున్
దేవాధీశునిబంట నొక్కడ బలోద్దీర్ణుండ నై తప్పాగిం

*వచ్చి ప్రణమిల్లి నిల్చిన, †ఆవీరుఁడు వినతుండై, భూవరుతో నిట్లు పలికెఁ బాలుపల రంగా- దేవతలు దానవాదుల, తో వైరముపూని నన్నుఁ దోడ్పడఁదలఁచిర్.

గాఢింపంగని నన్ను హీనపదునిం గాఁ జేసిన న్వచ్చినా
*నీ వాహేతుణ నాదుభార్య యిట నాకిష్టంబుగా వచ్చితివ్. ౧౩౫

క. క్రన్నులు నిండ్నుఁడు రిపుసై, న్యన్నులు పోరాడ వచ్చునవసర మని యు
ద్ధమ్మునకుఁ దోడుపడ నను, రమ్మని పుత్తెంచె నిపుడు రాజనకేణ్యా. ౧౩౬

క. నే నరుగఁగ నక్కడ నా, దానవయుద్ధమున సురతి దలఁకెడు నిట నే
హానపుఁడు హితుఁడు లేఁడుసు, గాన సతికి నీవె ప్రాపుగాఁ దగునధిపా.

గీ. †పాలనంబు సేయు ప్రభుఁడవు నీకంటెఁ, గొండుచోట నుండు టుచితుగాదు
దిక్కులేని ప్రజకు దిక్కువీ వటుగానఁ, దరుశి నరసికొమ్ము తండ్రికరణి. ౧౩౮

క. అని యప్పగించి వధలో, వినువారలుఁ జూచువారు విస్మయమందన్
హనుమంతుకొప్పదముతో, హనుమంతుని పగిది నెగసె నాకపమునకున్.

క. మిన్నంట నెగసి నరులకుఁ, గన్నంటిన యంతవట్టఁ గానంబడి యు
త్యున్నతగతిఁ గనుపట్టక, చన్నం గని చోద్యమందె జనపాలుండున్.

సీ. అమీఁద దేవాసురాహవం బైనట్టు పంచమహానాద్యఘోషతు లెసఁగెఁ
బొమవుఁడు తలద్రెంచుఁడనుపుఁడు నాసిన్ను పెడబొబ్బలార్పులు ముమ్మలువడియె
నంతలోపల హనుమంతుకొప్పనముతోఁ గూడ నాతని చేయి గూలె ధరణిఁ
దరువాత [illegible]తో దక్షిణహస్తంబు నందియతోఁ గాలునట్టు వడియెఁ
దోడి కాలును దగితోఁ గెంజెంగులపాగ, చొల్లియంబుతో నద్దెళ్ళెఁ దలయుఁ
బ్రిందతోడఁగూడ ‡ మొండె మదిగదొరెఁ, గొలువులోనఁ జూడ ఘోరమయ్యె.

ఉ. ఎక్కడి నుండి వచ్చె నిటఁ డెవ్వఁడొ యిక్కనిబాట నంచుఁ దా
న్నక్కమలాక్షి నంచి దివికేగి సురాసుర సంగరంబునం
దక్కున నొక్కఁ డీల్గె కడికండలునయ్యె నటంచుఁ గొల్వులోఁ
బెక్కువిధంబుల న్భటులుఁ బేర్కొని విస్మయమంది రందఱున్. ౧౪౨

గీ. మీఁది మునుఁగుపచ్చి మెలఁతుక యులకలు, చక్కనైనయప్పు డక్కజముగ
నధిపునయనంబు లానొక్కసంబుతోఁ, గూడఁ దిగిచి బెగడుగొనకపలికె.

క. ఓనరనాయక యింకిట, నేనుండుట తగదు సమరనిహతుని వీరు
న్నానాథుఁ గూడ నేగెద, నానతి యీవలయు నాకు నగ్నిసొరంగన్. ౧౪౪

*ఈవా హేతుణ భార్యగా క్షితితలం బిష్టంబుగా వచ్చితివ్ †భారమెల్లమూన్నప్రభుఁడవు- నొంకుచోటఁ గార్య మొండుపుట్టు- పాపమెల్లమూన్న- ‡ మొండెములు ద్రెళ్ళె- నెడమకాలును దగి పుడమిబడియె. కుండలములు ద్రెళ్లె.

క. నావిని యొకలన యాతని, చావున కతిఖిన్నుఁ డైన జనపతి కృపతో
నో వీరభటు జనకుని, కైవడి నిను బ్రోతు నిన్నుఁ గడఁగకు మనియెన్. ౧౪౫

క. ఇది చాగెను గొఱకై నీ, పదములకడ నుంచె నిన్ను పతిపోయిన న
త్పదమున కేగెద ననుపుట, మది జూడఁగ నిది యె తంత్రమున్నన గాదే.

ఉ. ఆకులపాటుతోడ నసుభాక్కృతి యై యొక వేళ నైనఁ బోఁ
గాకున తేక సొమ్ములకు నష్టులు పాఁపక పేరఁటంబులం
బోక తొలంగి పూఁతలును బువ్వులు దూరముగాఁగ ముండయై
యేకడఁ జేరిన న్విధవ కెట్టుల కాక †తరింపవచ్చునే ౧౪౭

క. చచ్చియుఁ జావక తనలో, నెచ్చుచు నియమముల నిరక విధవాత్వమున
న్నిచ్చలు మాఁడుటకంటెను, జచ్చుటకుట మేలు సతికి క్షితి మెచ్చఁగన్.

క. పతి దుఃఖితుఁ డైనను దా, నతిదుఃఖిత యగుచు మాని కతఁ డరిగినఁ బీ
డిత యగుచు నతఁడు నచ్చిన, ధృతితోడన నచ్చునది పతివ్రత యుర్విన్. ౧౪౯

గీ. పుట్టలోనిపాముఁ బట్టు గారడికుండు, బలిమి వెడలఁ దిగిచు పగిది నింతి
తోడఁ జచ్చి పతి యధోగతుఁ డైనఁ దా, నుద్ధరించి సౌఖ్యమొందుచుండు.

గీ. అతని కేమికొఱఁత పతి హితంబునఁ బ్రాణ, మిచ్చినాఁడు దివికి నేగినాఁడు
రమణుఁ డగుచు నచట ‡రంభాదిసతులఁ గూ, డ్రానకయున్న నను గూడ ననుపు.

గీ. ఉరక మాన్పి తేని నురివెట్టుకొనియొండె, గుండు గట్టి నీళ్లఁ గూలి యొండె
విషముద్రావి యొండె విడుతుఁ బ్రాణంబు లా, తగవిచార కీనుదగులు నిన్ను.

సీ. §అటుగాక పుణ్యమా నగ్నిప్రవేశంబు చేయింపు మా కిసుచెంద దింక
నెన్న ముక్కోటియు నేఁబదిలక్షలు మానవు మేన రోమంబు లుండు
నన్ని యేఁడులు స్వర్గ మా నాయకుతోడ ననుగతయా సతి యనుభవించు
నీకు విధూల నై విధవ నై యుండుట సముచితం బది గాదు చాగనిమ్ము
తడయ నేల యనుచుఁ దరుణి ప్రార్థించిన, మాఱు వలుక లేక మనుజవిభుఁడు
కొంత యనుమతింప నాతలోఁ దజ్జను, లాయితంబు చేసి రా స్తలమున.

చ. ధృతి మతిఁ బొంగి రాజునకు దీవన లిచ్చి నిజాధినాథు మే
నితమకలం దదస్త్రములు నించి ఘృతప్లుత చందనేంధనా
న్వితమగు వహ్నికుండమున నింతి యెసన్నవనీతపుత్రికా
కృతిఁ బడి యంతలోనఁ గరఁగెన్ జనులం దఱుఁ బ్రస్తుతింపఁగాన్. ౧౫౪

* అవీరభటుని చావునకై † చరింపవచ్చునే, భరింపవచ్చునే, ధరింపవచ్చునే.
‡ రంభాదిసతులను గూడకుండ- రంభాదులను గూడుకొనక యున్న- § అటుగాన యుక్తమా.

వ. తదనంతరంబ. ౧౫౫

క. వసుధేశుఁడు వెఱఁగందఁగ, వెస నరిగయు వాలు ద్రించు విలసిల్లఁగ నా
కసమున డిగి యక్షీరుఁడు, కసుగందకవచ్చి తొంటిరైవడి నిలిచెన్. ౧౫౬

ఉ. ఒక్కఁడు నిల్లు వచ్చి విన యోక్కులు మున్నుగ మన్ను తేనికిన్
మ్రొక్కి సురప్రహూనముల మోహనమా నొకదండ యిచ్చి నే
నక్కడ కేగి దానవుల నందఱఁ ద్రోలినఁ జూచి మెచ్చుగా
నిక్కుసుమస్రజంబు దివిజేంద్రుఁడు నా కొసఁగెం బ్రియంబునన్. ౧౫౭

క. క్రమమున నయ్యింద్రుఁడు నా, కమరపదం బొసఁగి నిజసభాంతరమున ని
త్యమును డఁగవలయుఁగటుం, బముఁదోఁక్కి సరస్ముటంచుఁబనిచె న్నగుడన్.

క. ఆ రణమునఁ గ్రమ్మఱ, నీకడ కరుదెంచినాఁడ నిఁక నేగెద నే
నీకప్పగించి పోయిన, నాకోమలి నిచ్చి మగుడ నన్ననుపు నృపా. ౧౫౯

చ. అనవుడుఁ గొల్వులో నిజను లందఱు మిక్కిలి చోద్యమందఁ గా
మనుజవరుండు వాని కొకమాటయు నాడఁగ తావు లేక వి
న్నన యగుచున్న మంత్రులు మనంబున విస్మితులయ్యు వీరుఁడా
యని మొన నీవు దీఱిన మృగాక్షియుఁ జచ్చుటికొం బ్రియఁబునన్. ౧౬౦

మ. అనిన న్వారలఁ జూచి వాఁడు దివి నే నాదేవసంఘమ్ములు
న్ననుఁ జూడ న్నిపుసీనలం బఱపి మందారస్రజం బింద్రు మ
న్ననగాఁ గైకొని వచ్చినాఁడ నిట నున్నాఁడ న్ననుం దీఱినాఁ
డనిన న్తెత్తు రె రాచవారలకుఁ గల్లాడ న్ననం బొందునే. ౧౬౧

క. ప్రత్యక్షముగా నెదుర ను, సత్యము వలుకుదురు గాక చనువారు హితా
మాత్యులు నైమిారీతని, కృత్యము నడుపుదురు మిమ్ము గెలువం దరమే.

చ. అనుడు నిరుత్తరుం డగుచు నవ్వసుధేశుఁడు వానికంత నా
యనిమిష నాథునొండె మఱి యంతకునైనఁ గలంచి తెత్తు నేఁ
డని మది నిశ్చయించుకొని యాత్మహితుం డగు లెంకచేతి కాం
చనమయముష్టిరమ్య మగు శస్త్రిక యల్లన యందె నందినన్. ౧౬౩

క. ఆవీరుం డప్పుడె నిజభావము ప్రకటముగ నాత్మభామినితోడం
దా వైతాళికుఁ డగుచుం, గైవారము సేసె జనులు గడు వెఱఁగందన్.

క. నరనాథ నిన్ను నపు డవ,సర మడిగినవాఁడ నైంద్రజాలికురీతి
న్నరుల నణకించి నీచే, సిరి వొందం జోద్యమిట్లు చేసితి ననిమోన్.

గీ. అనుచు వెఱఁగు పడుచు నవనీశుఁ డంతయు, నింద్రజాలమగుట యెఱిఁగి యతని
గారవించి యెన్నికళ లభ్యసించితి, వన్ని నాకుఁ జెప్పు మనుచు నతఁడు.

గీ. పెక్కువిద్యలెఱుఁగఁ బృథ్వీశ వినుఁ గొల్ల, నేర్తుఁ గొన్నికళలు నేర్తుఁ దొల్లి
వాని పేళ్లు వినఁగ వలయును జెప్పెద, బాపనైన నన్నుఁ దక్షుఁ డనరె.

వ. కావున నవధరింపుము నాలుగు వేదంబులు ను శిక్షాదిషడంగంబులు ను స్మృతులు ను బురాణంబులు ను బూర్వోత్తరమీమాంసలును న్యాయశాస్త్రంబులు ను నితిహాసంబులు ను వాస్తుశాస్త్రంబు ను శైలతంత్రంబు ను నాయుర్వేదంబును ధనుర్వేదంబును విషప్రతీకారంబును మంత్రప్రతీకారంబును గణితంబును మాంత్రికత్వంబును జలసూత్రంబును సంగీతంబును సాహిత్యంబును సుచిత్రకృత్యంబును నాటకంబులుఁ గావ్యంబులు నలంకారంబులు నానాదేశభాషలు ను సకలలిపిపరిచయంబు ను దూరగమనంబును దూరశ్రవణంబును ధురంధరత్వంబును, వశ్యాకర్షణాదిషట్కర్మంబులును వాహనారోహణచాతురియు జలస్తంభన, శిలాస్తంభన, స్థలస్తంభన, అగ్నిస్తంభన, ఖడ్గస్తంభన, వాయుస్తంభన, రసస్తంభన, శుక్లస్తంభన, రక్తస్తంభనాదులును మహేంద్రజాలంబును, నష్టవస్తుసముద్ధరణంబును, జీవితార్థదానముష్టికరణంబును ప్రియభాషణంబును సదృశ్యీకరణంబును సదృశ్యాకర్షణంబును కృషివాణిజ్యాదులును శకునతత్త్వంబును రత్నగర్భాది పరీక్షణంబును మనుష్యాది జీవపరిరక్షణంబును ద్యూతాదిఖేలనంబును యమనియమాద్యష్టాంగయోగంబును అష్టావధానంబును వైదికంబును లోకాచారంబు ను రతిరహస్యంబు ను వాద్యకౌశలంబు ను నాట్యంబును బరకాయప్రవేశంబును బరవంచనంబును, ఉపాయాపాయవివేకంబును వీరత్వంబును వాచకంబు ను గందుక కుక్కుటాండ జలపూర్ణభాండ చక్రభ్రమణంబు ను బహురూపనటనత్వంబును వేణుదండభ్రమణంబును రాజముఖ మృగముఖ స్త్రీముఖ చోరముఖ దిఙ్ముఖబంధనంబును హాలికప్రయోగంబు నాకారగుప్తియు భావజ్ఞానంబును గ్రామణికత్వంబును లేఖకత్వంబును బరిహాసంబును వాచాలకత్వంబును సిష్టంపవృత్తియు సర్వజాతిశిల్పపరిశీలనంబును నాఁ జతుష్షష్టికళలయందును దేవరసాన్నిధ్యంబునం గొంత పరిచితుండ ననిన.*

క. భూవల్లభుఁ డాతని వి,ద్యావిజ్ఞానంబు మెచ్చి తనలోపల సం
భావింపఁ దలంచునెడన్, దౌవారికుఁ డేగుదెంచి తగ నిట్లనియెన్.

* ఈ వచనంబులోని చతుష్షష్టికళలను - (ఒకతీరు విధముగా మార్పఁబడినవి, సంఖ్య హెచ్చినది.

క. ఓనరనాయక తమకుం, బూనిక ఫలియింపఁ బాండ్యభూపతిమంత్రుల్
కానుకలు గొంచు దేవరఁ, గానం జనుదెంచినారు కడు వినయమునన్. ౧౭౦
గీ. అనిన వారిఁ దోడ్కొనిరమ్ము నావుడు, మగిడి యేగి యచటిమంత్రివరుల
వాఁడు దోడుకొనుచు వచ్చి దర్శింపించెఁ, గనకరత్నచయము మునుముగాఁగ.
సీ. ఆమంత్రివరులు సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కి నిలిచి ముందరఁ గరంబులు మొగిడ్చి
జనలోకనాయక యెనిమిదికోట్లు దీనారములు *నూర్వురు వారసతులు
తొంబదిమూఁడు ముత్యంబులు †కావళ్లు నేఁబదినూఱు కరీంద్రములును
మున్నూఱు జవనాశ్వములును గప్పంబుగాఁ బాండ్యభూపాలుండు పంపెనీకు
నవధరించి దండయాత్ర యుక్కడమాని, యతని గావవలయు ననుచు మ్రొక్కి
‡యున్నఁ గరుణఁ జూచి యుర్వీశ్వరుండును, మోద మడర వారి నాదరించి.
ఉ. అర్థులు గోష్ఠి¶ చేయు సమయంబున వచ్చిన దర్శనంబు న
య్యర్థుల కిచ్చె నేని ప్రభు వాతఁడె కాన విద్యగాని కా
యర్థము ముత్తియంబులు నవాంగనలుం గరులున్ హయంబులుం
బార్థివుఁ డిచ్చి పుచ్చెఁ దను బాండ్యునిమంత్రులు ప్రస్తుతింపఁగన్. ౧౭౩
క. అట్టిమహోదారుఁడు తన, పట్టణమున కేగి రాయబారులఁ గృపఁ జే
పట్టి సిరి నెగడెఁ గావున, నిట్టిగుణము లేక యెక్క నితరులతరమే. ౧౭౪
క. అనవుడు భోజుండును నె, మ్మనమున నవ్వికమార్కు మహనీయము లౌ
గొనములు గొనియాడుచు నె, గ్గనయఁగ నాసొంపుదక్కి యింటికిఁ బోయెన్.
శా. శృంగారాధిపతిత్వసంజనితలక్ష్మీసంగతాంగు న్వియ
ద్గంగాకారణపాదపద్ముని త్రిలోకవ్యాపకుం గోపరూ
పాంగీకారకృతార్థితవ్రజకురంగాక్షీమనోరంగునిన్
సంగీతప్రియు సామవేదమయుఁ గంసధ్వంసి విశ్వంభరున్. ౧౭౬
శా. గంగాతుంగతరంగసంగతజటాకల్పాయమానాకృతిం
ద్వంగద్భోగభుజంగరాజఫణరత్నజ్యోతిరుద్దీప్తసా
రంగాంకద్యుతిధౌతరాజతగిరిం గ్రస్తానరంగస్థలీ
రంగద్భృంగిరిటిప్రసంగసుఖపారంపర్యధుర్యున్ శివున్. ౧౭౭
మాలిని. శశధరశకలాంకా సన్ననోనిష్కళంకా
విశదగిరినివాసీ [1]విశ్వబాధానిరాసీ

---

*దయుకతులు నూఱుగురును †కోవిదులు- ‡విన్నవించుటయును విని యవనీపతి ¶చేయు గోష్ఠులందున- చేయునెడ నప్పుని [1]విశ్వబోధానురాశీ.

దశముఖవరదాతా దైత్యహింసావిధాతా
పశుపతిహరిరూపా ప్రాజ్యపూజ్యస్వరూపా ! ౧౭౮

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలిక భేకఫణీంద్ర వీరఘోట్టవిభాళ కళింగదేశనిర్ధూమధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రవిళాంధ్ర మహారాష్ట్ర భూపాలరూఢ నూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలిపురవరాధీశ్వర వెలనాటిపృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొఱవి వెన్నయామాత్య పౌత్ర హారితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసువరాజతనూజ గోపరాజప్రణీతంబైన సింహాసనద్వాత్రింశికయను కావ్యంబునందు సాహసాంకుని సాహసోపకారంబులును విటవంచని వంచకత్వంబును గర్వారాంగునిశాపమోక్షణంబును విక్రమార్కునౌదార్యంబు నన్నది యేకాదశాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

—॥ ద్వాదశాశ్వాసము. ॥—

క. శ్రీపరిరంభణసమయప్రాపితనవకుంకుమాంకభాసురనిజదే
హోపమితసాంద్రనీరద, రూపు న్సురవిమతనిహితకోపాటోపున్. ౧

చ. హృదయమునం దలంచి ధరణీశుఁడు క్రమ్మఱ నొక్కవేళ నా
త్రిదశవరాసనంబున కతిప్రమదాస్పదమైనరాజ్యసం
పద నరుదేరఁగా నతని భావము గన్గొని యల్ల నవ్వుచుం
దదనుమతంబు మాన్పి విదితంబుగ నచ్చటిబొమ్మ యిట్లనున్. ౨

—॥ ముప్పదియొకటవబొమ్మకథ ॥—

క. ముప్పదిమాఱులు క్రమ్మఱి యప్పుడ చనుదెంచినాఁడ వాతనికథ లి
ట్లొప్పఁగ దా యిఁకనొకకథ, చెప్పెద నీచేత నీకుఁ జెల్లదు సుమ్మీ. ౩

ఉ. సజ్జనరక్షణోన్నతవిశాలభుజాయుగళుండు సర్వసం
పజ్జితకిన్నరేశ్వరుఁ డపారభటోద్భటవైరిమేదినీ
భృజ్జలజక్షపాకరుఁడు భీమబలాఢ్యుఁడు విక్రమార్కుఁ డా
యుజ్జయినీపురంబున గుణోర్జితుఁడై ధర యేలుచుండఁగన్. ౪

క. జననుతుఁడు శాంతిశీలుం, డనఁగా నొకభిక్షుకుండు హరిమూర్తికిఁ దా
నెనయగు భూవల్లభునిం, గనుఁగొనఁ జనుదెంచి ఫలము కానుకయిచ్చెన్.

క. ఇచ్చినఁ గైకొని నృపుఁ డిటు, విచ్చేయుం డనుచు గారవించుచు నతనిన్
సచ్చరితుఁ డనుచు నాసన, మిచ్చి యుచితగోష్ఠి జరపి యెలమిని ననిపెన్.

వ. ఇట్లనిపిన తదనంతరంబున- ౭

గీ. ఆఫలంబు తనగృహాధ్యక్షుచేతికి, నిచ్చి లేచి లోనికేగె విభుఁడు
మఱియు నాతపస్విమఱునాఁడు గ్రొత్తగా, నొక్కపండు దెచ్చియొసఁగెఁబతికి. ౮

శా. ఆపండు న్నృపుఁ డట్లు పుచ్చుకొని భాండాగారిచే నిచ్చి ని
ష్ఠాపార న్ఫలహస్తుఁడై యవసరం బీక్షించుచు న్భిక్షుకుం
*డేప్రొద్దుం గవితావిలాసమున నశ్రాంతము ప్రతీకాశుఁ డా
క్ష్మాపాలుం గొలువంగ నయ్యె దశవర్షంబు ల్వినోదంబుగన్. ౯

---

* దేపారం గవితావిశేషమున లంకేశప్రతీకాశుఁడై.

చ. అటు లోకనాథుఁడు క్రొత్తఫల మాతఁడు దెచ్చినఁ బెంచినట్టి మ
ర్కటమున కిచ్చె నాకపియుఁ గైకొని మూర్కొని చూచి మెచ్చుచుం
గటుకనఁ బండులం గొఱుకఁగా నొకరత్నము గింజమాడ్కి ముం
దటఁ బడియె నిజప్రభలఁ దద్గృహమండప మచ్చుపన్నఁగన్. ౧౦

సీ. ఆరత్న మీక్షించి యాశ్చర్యమున విభుఁ డట గృహాధ్యక్షుఁడై నట్టి లెంకఁ
బిలిపించి యిన్నాళ్ళఫలములు దెచ్చిన్న నెఱిఁగి మాణిక్యంబు లైనవాని
నన్నిటిఁ దెచ్చిన *నాదాఁపుటకు మెచ్చి వానికి నవి యిచ్చి వరుసఁ బిదప
క్షాంతిశీలుం డటు చనుదెంచుటయుఁ జూచి యనఘ నీ విట్టి యనర్ఘమణులు
నాకు నిచ్చి యేమి నాయెడఁ గైకొనఁ దలఁచినాఁడ విపుడు విలువఁ జూడ
నొక్కరత్నమునకు నుర్వియంతయుఁ జాల, దన్నిరత్నములకు నెద్ది యిత్తు. ౧౧

క. అనవుఁడు నాభిక్షుకుఁ డో, జననాయక దీనికంటె సమధికగుణమా
పనిగలదు గాన వచ్చితి, ననఘుఁడ వభయుఁడవు సాహసాంకుఁడ వనఁగన్.

చ. క్షితివర నాప్రియంబు విను కృష్ణచతుర్దశినాఁటిరాత్రి యు
న్నత మగుమఱ్ఱిక్రింద మసనంబున నున్న పిశాచపంక్తి స
న్నుతు లొనరించి హోమము మనోరథసిద్ధికిఁ జేయువాఁడ నే
కతమున నీవు వచ్చుటికిఁ గ్రక్కున రక్షకు నాకుఁ దోడ్పడన్. ౧౩

చ. అనవుఁడు నింతకాలము ప్రయాస మిదేటికి నాఁడె చెప్పినం
బనివిననే యడంచి యొక బ్రహ్మముఁ జేసితి నేఁడు నీవు చె
ప్పిన సమయంబు దప్పక యభీష్టము నీకొనగూర్ప వచ్చెదం
జనుమని వీడుకొల్పి నృపచంద్రుఁడు మానస ముత్సహింపఁగన్. ౧౪

వ. అంతఁ గృష్ణచతుర్దశి వచ్చినం దద్రాత్రి సమయంబున. ౧౫

క. నీలాంకితభూషణములు, నీలాగురులేపనములు నీలాంబరముల్
నీలోత్పలములు నిజదేహాలంకారములు గాఁగ నతఁ డొక్కండున్. ౧౬

సీ. కరవాలహస్తుఁడై పురము వెల్వడి వీరభావంబుతోఁ బూర్వభాగమునను
డాకినీచండతాండవసముద్దండంబు ఘూకఘూత్కారాదిఘోరపదము
సంహృతశవదాహనమయసముజ్జ్వలచ్చటచటధ్వనివహ్నిసంకులంబు
సకుటుంబవృద్ధజంబుకభీషణాక్రోశసంతతబధిరితాశాంతరంబు

*నాదాఁపురమునకు మెచ్చినదానికి నవియిచ్చి శీఘ్ర.

కర్పరాస్థిశూలకంకాళనృకపాల,దారుణంబు భూతకారణంబు
నాగభయరసంబునకు నాస్పదం బైన, యా శ్మశానభూమి కరిగి యచట.

కం. వటతరువుక్రింద నవలో,త్కటమగు గుండంబుపొంతఁ దపసిం గని యే
మట పనివంపుము నాప్రను, భటభావముఁ బొగడి కార్యపరుఁడై యతఁడున్.

వ. ఇచటికిఁ గ్రోశమాత్రమున నొక్కశింశుపావృక్షం బున్నది యందు విలగ్నుం
డగు బేతాళుం డున్నవాఁ డతనిం గొంచు రమ్మతండు మానంబునం గాని
రాఁ డని పంచిన నట చని యనేకవిహంగభుజంగ పిశాచ బ్రహ్మరాక్షస
సతతనివాసం బగు నమ్మహామహీరుహంబు డగ్గఱి తదీయశాఖావసక్తావన
తచరణుండు నవలంబమానహస్తుండు నధోముఖుండు ను నగు నామహాత
ప్రముఖుం జూచి. ౧౯

సీ. తరువెక్కి కాళ్లంతగు లూడ్చ్యనంతలోఁ జేతులుపట్టినం జేతు లూడ్చి
మఱియుఁ గాళ్ళం బట్టి మొఱవెట్ట నాతని మెడమీఁద నిడుకొనిపురము కుఱికి
బాటున కుచిత మౌ పనికిఁ బంపక భిక్షుకుండు పీడఁగుమోసఁగోరెనని చె
ననిదూఱఁగాఁ బిశాచాగ్రేసరుఁడు మీఁదికెగసి యెప్పటియట్లతగిలియుండ
భూవరుండు మోసపోయితి నని తాను, మీఁది కేగి వీఁపుమీఁదఁ బెట్టి
కొనుచు డిగ్గి యేమియు ను బల్క నోడుచుఁ, గదలివచ్చెఁగార్యగౌరవమున.

కం. ఆమెడ బేతాళుఁడు జన,నాయకుఁ బరికించి వేఁడి నరవర భార
వ్యాయామము మఱచి సుఖో,పాయంబునఁ దెరువు జరుగునని కథఁ జెప్పెన్.

వ. అది యెట్లనిన. ౨౨

గీ. అఖిలలోకవిదిత మైన కాశీపురం,బునఁ బ్రతాపముకుటుఁ డనఁగ రాజు
కలఁడు వాని కిష్టకాంత సోమప్రభ, యనఁగఁ గలదు పేరు సార్థముగను.

కం. ఆదంపతులకు సుతుఁడు ప్ర,మోదాకృతిఁ బుట్టి వజ్రముకుటుఁ డనంగా
మేదినిఁ బరఁగుచు నెన్నఁగ, శ్రీదనరారంగ మరుని చెలువు వహించెన్. ౨౪

కం. ఆరాజసుతుఁడు బుద్ధిశ,రీరుండను మంత్రిసుతుఁడు ప్రియసఖుఁడుగ నా
నారూపవినోదముల వి,హారంబులు సలుపుచు న్మహావ్యసనుం డై. ౨౫

ఉ. ఇష్టసఖుండుఁ దా నడవికేగి మృగంబుల వేఁటలాడుచుం
గ్లిష్టశరీరుఁడై కొలని క్రేవ జలార్థము చేరి కన్యకా
సృష్టికి నాద్యలో యనఁదు చెల్వలు*గొల్వఁగఁ దారకాంతర
స్పష్టహిమాంశురేఖ కిది సాటియనం బొడఁగాంచె నొక్కతెన్. ౨౬

---

*గొల్వగ నొప్పు మం గళా, స్పష్టహిమాంశురేఖకిది సాటియనందగు కొమ్మఁ గన్గొనెన్.

చ. అనుపమ బాహులోచనకుచాస్యకళ ల్గొనివచ్చినారు తెం
డని బిసరుహానచక్రనలినాఘము నీళ్ళకు ముంచి వచ్చి శో
ధన మొనరించి చేకొను విధంబున నంబురుహాకరంబు పొం
*తను నిహరించు బాలికయు ధారుణినాథతనూజుఁ జూచినన్. ౨౭

క. ఇరుపురమాపుల మదనుఁడు, శరములుగాఁ జేసి పులకసముదయ మొదవన్
నరి నయ్యిరుపురమనములఁ, గరఁగించె న్ప్రేమరసము గడలుకొనంగన్.

ఉ. అంబురుహాక్షి యప్పుడు ప్రియుంబున నొందలగల్వపూవుఁ గ
ర్ణంబునఁ జేర్చి, దంతశిఖరంబుల ముట్టనచేసి, పాదప
ద్మంబునఁ బెట్టి, వక్షమున దాపి, మనోగతి లక్షణంబు న
క్రంబునఁ దోఁచకుండఁ, జెలికత్తెలు గొంగఁగ నేగ నూరికిన్. ౨౯

క. ఇటనాతఁడుఁ జైత్రము, ముట్టుండు ప్రియంబుతో దమ్ముఁ గొల్వఁగఁ బురికా
దట నరుదెంచియు నొకచెం, గట నుండెం దెలియరాని †కనుబేటమునన్.

వ. ఇట్లా కన్నియ నామగ్రామ జన్మప్రేమాతిశయంబు లెఱుంగమి మిగులఁ బొగు
లుచు దాని తగులు వగల నొగులుచున్న రాజకుమారుం దెలుపకుండుట
బుద్ధిగా దని బుద్ధిశరీరుండు డగ్గఱి నీ కింతచింత యేల విను మాకోమలి తల
మీఁదిఋత్పలంబు కర్ణంబున జేర్చుకొనుట కర్ణోత్పలుం డనురాజుగలఁ,
డది దంతఘట్టితంబు సేయుట దంతఘట్టకుం డనం దన్మంత్రి గలం, డది పద
పద్మంబున మోపుటం జేసి పద్మావతి యను, నది హృదయంబున నత్తుట
నీవ హృదయేశ్వరుండ, వని సూచించె నప్పుడే నిశ్చయించితి నాకర్ణోత్ప
లుండు ‡కుంతలదేశం బేలుచుండు నని వింటిమి. ౩౦

ఉ. ఆతనిమంత్రికూఁతు ధవదంగనగా నొనరించువాఁడ ర
మ్మా తలపోఁత లేల యని మానవనాథతనూజుఁ గొంచు న
న్వీతనిగూఢవేషముల నేగుచుఁ §కొంతలకంబు చేరి మా
[1]గ్గాతిథివృత్తి నొక్కతె గృహంబున నిల్చి యథాక్రమంబునన్. ౩౧

వ. ఈపురం బేలురా జెవ్వఁ డాతని మంత్రి యెవ్వఁ డాతనికూఁతు రెవ్వరొక్కొ
యింతయు నెఱుఁగుదువే యని యడిగిన నుర్వీశ్వరుండు కర్ణోత్పలుండు
తన్మంత్రివర్యుండు దంతఘట్టకుండు తత్తనయ పద్మావతి యనఁగఁ గలదు
దానికి నే నిష్టదాసినై వర్తింతు నని యది చెప్పిన నాత్మఁ బొంగి

*కనిలిచియున్న బాలికయు. †కనుజాడముననే ‡కళింగదేశం §నేగికళింగపురంబుసొచ్చి
[1]గ్గాతురవృత్తి.

మంత్రిపుత్త్రుఁడు తనమాట నిక్కువమైన, నతని నూఱడించి యదియు యటకు
దూతిగాఁగ మొదలుదొరకొని తమరాక, చెప్పిపుచ్చి రపుడు చెలియకడకు.

క. అది చని యొక రాకొమరుఁడు, సుదతీ నీతలఁ పెఱింగి † సుగుణాత యొందం
గదియఁ జనుదెంచి సమ్మద, మొదవఁగ నాయింట విడిసి యున్నాఁ డనినన్.

వ. అది విని గూఢభావం బేర్పడకుండ దానిని ధర్షించి రోషమిషంబునం గర్పూ
ర మలయజ సాంద్రంబు లగు రెండు చేతుల దాని రెండు చెక్కులం దనపది
వ్రేళు నంట వ్రేసిన నది ఖిన్నవదనయై తిరిగి చనుదెంచి తత్త్రుతాపమానంబు
జూపిన నారాకొమరుం డింక నాశ లే దని యుష్ను రసినం దత్సహచరుం
డగు బుద్ధిశరీరుం డి ట్లనియె. ౩౬

సీ. చింతింప కిఁక దీని చెక్కిళ్లఁ దెలసి పది రేఖలుగ వ్రేసి పంపు టరయ
నిదిశుక్లపక్ష మీపదిదినంబులుఁ బుచ్చి ర మ్మని చెప్పుట నమ్ము మనుచుఁ
దెలిపి యాపదిదినంబులుఁ బుచ్చి యాదానిఁ బ్రార్థించి యొప్పటియట్ల పనుప
నది తోఁటికి యు మాటలాడఁగాఁ గుంకుమనూఱెడి సఖిఁ బిల్చి నోఁ మీఁద
దీని నడుపు మనుచుఁ దెగి మూఁడు వ్రేళుల్ వే, యుంచి వెడలనడిచెవంచనమున
మగిడివచ్చి కుంకుమదత్తాంకితము లౌ, పెట్లు జూపె నది యభీష్టముఖర. ౩౭

గీ. చూచి యాస లేమిఁ ‡ జూకురుఁ బొందుచు, చచ్చుటొప్ప ననుచు వెచ్చనూర్పు
వజ్రముకుటుఁ బొగల వల దని లత్సఖుఁ, డాసగిలుగిఁ దెలిపి దానిఁ బిలిచి.

వ. ఆకన్నియ రజస్వల యై యుండెంబోలుఁ గావున నెత్తుగా నీమూఁడు వ్రేళ్లు
వే యుంచు త్రోలించ నీమూఁడు దినంబులుం గడపి యింక నొక్క తోయంబె
యురుగవలయు నని పెఁడుకొనిన నది యుం గ్రమంబున నాలుగవనాఁడు
కన్యకాసౌధంబునకుం జని మగిడ వచ్చి. ౩౮

మ. నగుమోము మొప్పఁగ నేఁటిమాట వినుచు న్నన్నాదరింపంగ నే
నుఁగు లద్వళి మదించు కంబము వెన న్నుగ్గాడి యొ తెంచిన
న్నాగనల న్నడలంగరా దనుచు నంభోజాక్షి పీఠంబుపై
డిగజాఱ న్ననుఁ ద్రాటఁ గట్టి విడిచెన్ డెందంబు బిట్టుల్లగాన్. ౩౯

క. అనవుడు తన్నారఁబునఁ, జనుదెమ్మను టయ్యె ననుచు జనపతిసుతునిం
గొనిచని యాపిరము పై, నసిపెనలసి మీఁదివార లటు చేఁదుకొనన్. ౪౦

† సుందర మొదవన్ - సుగుణాతిశయమునన్. ‡ సుర్కుకుచుఁ బొక్కుచు.

శా. ఆసాధాంతరసీమ రత్నమయపర్యంకంబుపై నుండి త
ద్దాసీలోకకృతోపచారుఁ డగుచుం దాంబూల పుష్పాను లు
ల్లాసం బంది చెలంగి చేకొనుచు బాల న్నిగ్గుదేఱం బరీ
హాసోక్తిం బరికించి రాకొమరుఁ డేకాంతంబునం బ్రోడమై. ౪౧

క. తలఁపునకుం జెంగను నగ్గల మగుతమకమున బాలఁ గౌఁగిట నిడి మైఁ
బులకలు మొలవఁగ దలకొని, చులుకఁగ రతిసుఖముఁ జవులు చూపుచుఁ గవిసెన్.

ఉ. ఈగతిఁ బెక్కునాళ్ళు సుఖియించుచు నుండి విదేశభూమిలో
నేగతి నున్నవాఁడొ తన యిష్టసఖుం డని యిచ్చలోనఁ జిం
తాగతుఁ డైన దీనికిఁ గతం బిట నేఁటిది చెప్పు మన్న నా
త్మాగమనంబుఁ దన్నతియు నాతని యున్నియుఁ జెప్పె నేర్పడన్. ౪౩

క. అది విని నీకాపుఁడు నా, హృదయస్థితి యెఱుఁగు జాణఁ డీక్రియ దాసీ
సదనమున నొగులుచుండఁగ, నది యేలా చెప్ప వాతఁ డాప్తుఁడు గాఁడా.

క. అతనికి నేం దోసరింపం, జతురుఁడు నను మెచ్చఁ బాయసముఁ బక్వాన్నా
న్వితముగ ఘృతముం గొనిచని, యతిముదమునఁ బెట్టి యింటికరు దెమ్మనుచున్.

సీ. ఆపదార్థములు రయమ్మున సమకూర్చి యాత్రాడు వెంటనే యనుప నతఁడు
చని దాసిగృహమునఁ దన యిష్టసఖుఁ గాంచి బాలిక యిదె పంపెనని చెనవిన
నకట నాయున్కిఁ జెప్పక యుండ వైతివి తమమీఁది చిత్తంబు దరలఁ గాన
నతు లిష్టచెలికాని నైతు రె నాకును విషము వెట్టెది దోడ్డ విందు వనిచెఁ
జావుమనుచు నతఁడు శునకంబునకుఁ బెట్టె, నదియుఁ దినుటతడ వయవనిఁ గూలె
నెదిరివారిచిత్త మెఱిఁగి వర్తించెడు, వారి కేల కీడు వచ్చు నరక. ౪౬

వ. ఇట్లు దృష్టాంతంబు చూపి నీవింక గూఢంబున నేగి యతనికి భోజనంబు పెట్టితి నని చెప్పి మధుపానమత్త యగు నమ్మత్తకాశినికి లోఁదొడ గోరు నాట మూఁడు పోటులు వరుసం బొడిచి పాదభూషణమ్ము గొని రమ్మిటఁ గార్యంబు చూచుకొంద మని యనిపిన నతండు నని యాక్రమం బొనరించి యందియఁ గొని వచ్చిన. ౪౭

శా. అక్కడ మాని తత్పురి యుపాంతమున న్నసనంబులోన గో
రక్షుఁడు మీననాథుఁడు ధరం జరియించుచు విశ్రమార్థ మై
యెక్కడ నిల్చినారో యన సిద్ధులు నద్ధతి సిద్ధవేషు లై
యొక్కమఠంబు గట్టుకొని యుండిరి శూలము కేలఁ గ్రాలఁగన్. ౪౮

క. ఒకనాఁ డటు కర్ణోత్పలు,నికొడుకు మృతుఁడైన నెఱిఁగి నీతివిదుఁడమం
త్రికుమారుఁడు నృపసుతుచే,తికి నూపుర మిచ్చి యంతఁ ద్రిప్పఁగఁబనిచెన్.

క. అమ్మెద నని చూపుము తెగ, నమ్మకు మఱి దీనిజాడ లడిగిన నీచి
త్తమ్మునఁ గలఁగక నా కీ, సొమ్మిచ్చెను గురుఁ డటంచుఁ జూపుము నన్నున్.

సీ. అనవుడు నాఁగాక యని పురంబున కేగి యంగడి నమ్మఁజూపంగ నొకతె
మనపాప సొమ్మని మంత్రికిఁ జెప్పిన నాతఁడు సొమ్ముతో నతనిఁ బట్టి
పృథివీశుముందఱఁ బెట్టినఁ గలుషించి చెప్పరా యిది యెట్లు చేరె ననిన
నే మ్రుచ్చుఁగాను మీ కీజాడఁ జెప్పెద బంటుల నా వెంటఁ బనుపు మనుచుఁ
గొందఱా రేకులను దోడ్కొనుచువచ్చి, నాకుసొమ్మిచ్చెనీగురునాథుఁడనుచుఁ
జూప వారలుమదిఁ గడుఁజోద్యమంది,యట్టి వేషంబునకు సంశయంబునొంది.

క. ఓగురునాయక యీ సొ,మ్మేగతి నినుఁ జేరెఁ జెప్పనేతె మ్మనినన్
జోగులము మేము మాకట, రాఁగూడదు గాన రాజ రమ్మనుఁ డటకున్.

క. అతనికిఁ జెప్పెద మనవుడు, నతివేగమ యేగి వార లటు వినిపింపన్
క్షితిపతియును మఱి నతివి,స్మితుఁడై చను దెంచి కపటసిద్ధుని మ్రోలన్.

క. వినతుఁడై యున్న యాతని, గనుఁగొని నీవీట దంతఘట్టకుసుత డా
కిని వై యీమసనములో,నను రాత్రులు దిరుగు నది దిగంబర యగుచున్.

క. ఈరాత్రి నీకుమారుని, మారిమసఁగినట్లు చంపి మలయఁగ నేనా
ఘోరాతిశూలనిహతిఁద,దూరుస్థలి నొంచి చరణ మొడియఁగ నెగసెన్.

క. కాలు విదిర్చిన నందియ, కీలెడలినఁ బుచ్చుకొంటి క్షితినాయక యే
స్త్రీలను జంపరు గావున, నాలలనను వెడలననుపు మంతియ చాలున్. ౧౬

క. అనవుడు వెరఁగంది భయం,బున మంత్రితనూజసౌధమున కంగనలం
బనిచి తొడపైఁ ద్రిశూలం, బునఁ బొడిచిన యట్టులున్న*పోటులు దెలిసెన్.

గీ. తెలిసి శోకరోషకలుషుఁడై యారాజు, మగిడి పురికి నేగి మంత్రి కూఁతు
దయ్యమనుచుఁ బ్రజలుదలఁకఁగా వెడలఁగొ,ట్టించెఁజాడనిదిక డిందియనుచు.

శా. ఆకన్యామని దుఃఖమూలమునఁ బ్రాణాంత్యంబు చింతింపఁగా
నాకాశీపురరాజపుత్రకుఁడు వ్యక్తాకారుఁడై తన్నన
శ్శోకం బార్చుచు †పెద్దజోగిఁ దనయిష్టుంగా నెఱింగించి య
స్తోకం బౌ నిజరాజ్యముం దెలుపుచుం దోడ్కొంచు నేగెం బ్రియన్. ౧౭

*భూపతితెలిసెన్ †వేద్యజోగి.

క. తదనంతరంబ యొక నా,ల్గుదినములకు దంతసుట్టకుఁడు సతియును దా
మదిఁ *గూఁతుశోకదహనము, పొదివినఁ బరలోకమునకుఁ బోయెం బెలుచన్.

క. ఆపాపము గడపటఁ గా, శీవతిపుత్రుండో యతని చెలికాఁడో యీ
భూపాలుఁడో వీరలలో, నేపురుషుం డొందుఁ జెప్పు మెఱిఁగినకొలఁదిన్.

సీ. ఎఱిఁగి చెప్పకయున్న నిప్పుడే నీతల పది వ్రక్కలై పడు నిది నిజంబు
కావునఁ జెప్పుమా నావుడు నిఁక నూరకుంట మోసం బని యుర్వీవిభుఁడు
కామాతురుం డౌచుఁ బ్రేమ రాకొమరుఁను †తనపనిఁగాఁ జేసికొనుట తగవు
సచివసూనుఁడు నిజస్వామికార్యమునకు మర్మంబు సేయుట ధర్మపథము
తలవరుల చేత వానివర్తనము లెల్ల, మొదలఁ దెలియక యదినిజంబుగఁ దలంచి
చేసెఁగావున దురితంబు చెందుఁ బ్రభుని, రాష్ట్రకృతమైన పాపంబు రాజుఁ బొందు.

క. అనవుడు బేతాళుఁడు స,మ్మనమునఁ గొనియాడి యతని మౌనత్యాగం
బున నిలువక యెగసి రయం,బునఁ జని తరుశాఖఁ దగిలెఁ బూర్వస్థితితోన్.

వ. ఇట్లు విడిపించుకొని పోయిన. ౬౪

క. ఆనరపతి క్రమ్మఱఁ జని, పీనుఁగు క్రియ వీఁపుమీఁదఁ బెట్టుకొని చనం
గా నొకకథ నెపమున స,మ్మానము విడిపించి యతఁడు మగుడం బాఱెన్.

వ. ఇట్లు మొదలికథంబోలె సారెసారెకుం గథలు చెప్పి మఱుఁగులైన సదుత్తరంబు లందుచుం బరికించుచు నిరువదియేనుమాఱులు దాఁక రాకపోకలనలయించి యతని వివేకంబునకు స్థిరోద్యోగంబునకుం బరిణమించి బేతాళుండు మే లొనగూర్పం దలంచి. ౬౬

క. నరనాథ సర్వలక్షణ,పరిపూర్ణుఁడ వంచు నిన్ను బలిసేయ మదిం
బరికించి కపటభిక్షుకుఁ, డరుదుగ ననుఁ దోడి తేర ననుపుట గంటే. ౬౭

గీ. నన్నుఁ గొంచు నేగ నిన్ను నుసాష్టాంగ, మెఱఁగుమనిన మ్రొక్క నెఱుఁగఁ దొల్లి
నేఁడు నిన్నుఁ జూచి నేర్చెద నిప్పుడు, మ్రొక్కి చూపు మనుము మోసపోక.

క. ఇటు మ్రొక్కుమనుచుఁ జాఁగినఁ, దటుకున నడిదమున వాని తల ద్రెంచి సము
త్కట మగు వనలములో నొ,క్కట వైవుము సిద్ధు లెల్ల ‡గతివడు నీకున్.

చ. అనవుడు నట్ల యియ్యకొని యాతని మూఁపునఁ బెట్టుకొంచు ద
చ్చిన మది మెచ్చి వాఁడు మును సెప్పిన రీతిని మ్రొక్కుమన్న నే

* గూఁతుశోకదహనంబున † తనదానిగా ‡ గనఁబడు.

రని క్రియఁ బల్కిన న్నతి ధరం బ్రణమిల్లిన వాని మస్తకం
బనువునఁ ద్రుంచి పావకున కాహుతిగా నొనరించి సిద్ధుఁ డై. ౨౦

గీ. ఆత్మరక్షణార్థుఁ డగు వాని నటు వేల్చి, యంత భూతనాథుఁ డతని మెచ్చి
యెవ్వఁడైనఁ దలఁపు మే వచ్చి నిల్చెద, సిద్ధు లెనిమిదియును జెందు ననియె.

క. సురలటు పేర్కొని విద్యా,ధరరాజ్యము గలుగ నొసఁగి తద్గుణముల క
చ్చెరువందుచు నేగిరి భూ,వరుఁడును బేతాళు ననిపి వచ్చెం బురికిన్.*

శా. ఈసామర్థ్యము నేర్పుఁ దెంపు నణిమాదీశత్వము న్లేక నీ
కీసింహాసన మెక్క రాన మదిలో నీక్షింపు మా యన్న ను
ల్లాసం బెల్లఁ దొలంగి తద్గుణగణశ్లాఘాపరుం డౌచు ల
జ్జాసంగవ్యథఁ గ్రమ్మఱం జనియె భోజక్ష్మాధిపుం డింటికిన్. ౨౩

— ముప్పదిరెండవబొమ్మకథ. —

క. తదనంతరంబ యా ము,ప్పదిరెండవబొమ్మ యొకఁ బద మిడు మని స
మ్మదమున నిఁకఁ బల్కెఁ గునని, మదిలోఁ దలఁ దలఁచి యతఁడు మఱునాఁ డెలమిన్.

క. సన్మునిహృదయారాధితుఁ, జిన్మాత్రుఁ గృపావిశేషు శేషాభరణు
న్మన్మథమదగజకేసరి, జన్మజరామృత్యురహితు సర్వేశ్వరునిన్. ౨౫

క. డెందంబునఁ దలఁపుచు నం,క్రందనమణిపీఠ మెక్కఁ గడఁగెడు నెడ నా
కందువ నిలిచిన బొమ్మ వ,సం దిన్నని నగవుతోడ జనపతిఁ బలికెన్. ౨౬

చ. వలదన నేల యిట్టి దురవస్థలఁ బొందఁగ నేల నీకు భూ
తలమున విక్రమార్కుగతి ధర్మము సత్యము సాహసంబు ని
శ్చలముగ నిల్ప లేని మనుజప్రభుఁ డీదెస మెట్టఁ జూచినం
దలఁపులు నిష్ఫలంబు లగుఁ దత్త్వ మెఱుఁగని బుద్ధి నిన్నిటన్. ౨౭

చ. అతని గుణక్రమం బెఱుఁగు మర్త్య భుజాబలభీమసేనుఁ డా
తతరణకౌశలార్జునుఁడు ధర్మయుధిష్ఠిరుఁ డార్తరక్షణా
చ్యుతుఁడు కృపాదిలీపుఁ డరిసూదనభార్గవుఁ డర్థబోధవా
క్పతి విభవామరేంద్రుఁ డనఁగా నతఁ డుజ్జయినీపురంబునన్. ౨౮

చ. క్రతువు లనేకము ల్నడిపి గౌరవ మేర్పడ నుర్వి సప్తసం
తతులును నిల్పి వేదనిసదంబులు విప్రగృహంబులందు నం

* ఈకందమునకు మాఱుగా, వ. అనిన నట్లు విక్రమార్కుండు సంకల్పసిద్ధుండయ్యెఁ గావున- అని యొక ప్రతిలోఁ గలదు.

తతము(జెలంగ దీను లతిదానముల న్నగడంగ ధర్మసం
గతి మెఱయించె రాజవవికారము లెవ్వియు(జెందకుండఁగా. ౨౯

చ. కఱవులపే రడంచి యుదకంబుల నెవ్వఁడు వర్ణవాక్కృతిం
జెఱువులు నింపియుండ(దమసీమల(దప్పక నాల్గుజాతులుం
దఱచుగ ధర్మము ల్నెఱప(*దస్కరజాతుల నప్రమత్తత
న్నెఱయఁగనీక సజ్జనులు మెచ్చ(గ శాశ్వతకీర్తికాము(డై. ౩౦

ఉ అంబుజమిత్రు వంశ మని యార్యులు సన్నుతి సేయఁగా సము
ద్రంబులు నాల్గుమేర లగు ధారుణి యంతయు నేలుచుం బత్రా
పంబున రాజు లెల్ల(దన పంపు చరింపుచు(గొల్వ(గార్యఖ
డ్గంబుల నైరులం దునిమె గట్టిగ సత్యము నిల్పుకోరికిన్. ౩౧

సీ. సత్త్వంబునన మహాశ్చర్యంబుగా గెల్చి వసుధేశులను వాత్మవశుల(జేసి
వరరత్నకనకాది వస్తువు లన్నియు(దనసొమ్ముగా(జేసికొని యతండు
హయమేధములు మొదలైన యాగములందు(గూడి దేవతలెల్ల(దోడుపడ(గ
బడుగులు వేఁడిన(బ్రాణంబు లైనను వంచింప కొనఁగెడు వ్రతము పట్టి
సర్వదిక్కులందు(జాటించి యర్థుల(, గూడ(దిగిచి వారు గోరినట్ల
యూళ్ళు నర్థమును యథోచితంబుగ నిచ్చి, శాసనంబుగాఁగ శక మొనర్చె.

వ. భువిలో నభూతపూర్వంబు నద్భుతంబు నగుకృత్యంబు శకం బనంబడు(
దొల్లి జరుగు శ్రీరామశకంబు యుధిష్ఠిరశకంబు నణంచి నిజశకంబు నిల్పిన
నందానందాది సంవత్సరాద్యమ్మున విక్రమార్కశకంబై చతుర్లక్షజ్యోతి
శ్శాస్త్రగతిప్రవర్తకం బయ్యె ౩౩

గీ. నడుమ శాలివాహనశకంబు గలిగియు(, జెడక యుత్తరమున(బుడమిలోన
నెన్నిచూడ(బదియు నెనిమిది వేలేఁడు, లతనిశకము రూఢిపలర(గలదు. ౩౪

క. ఈపాటి మహిమ గుణములు, నీపాలం గలిగె నేని నేఁ డక్కు వృథా
టోపంబులు పల దని యో, త్మాపాలక నిన్ను మాన్ప(జలమో ఫలమో.

క. అని చెప్పి మఱియు నాతని, మన మలరఁగ(బలికె నిన్నిమాటలు మానే
ర్పున నతనిమహిమ కొలఁది, †న్వివరింపించితి మింతె కాక నీవల్పుఁడవా.

క. నరనారాయణులనఁగాఁ, బరఁగెడు హరిమూర్తు లుర్వి ఫల్గునదామో
దరులై పుట్టిరి నాఁ డా, నరుఁ డతఁడై పుట్టినాఁడు నరవరతిలకా. ౩౭

* దస్కరజాతుల † వినిపించిననింతసేమ.

క. ఈకలియుగమున విద్యల, కేకడఁ జేపట్టు లేమి యెఱిఁగి పలికి వా
ణీకాంతుని వినిపించిన, నాకమలభవుండు సెప్పె నచ్యుతుతోడన్. ౮౮

*గీ. అచ్యుతుండు విద్యలైశ్వర్యమునఁ గాని, మెఱయ వనుచుఁ జెప్పి యొఱుఁగఁ గలుగ
నరునిఁ బుట్టఁ బంచె నరపతిత్వము గోరి, యతఁడు నవని నీవయై జనించె.

క. నరునకు నారాయణునకు, నరయఁగ భేదంబు లేదు హరి యొక్కఁడు న
య్యిరువురయీ వగుఁ గావున, నెరవుగఁ బరికింప నీవ విష్ణుఁడ వనఘా.

క. ఈపుణ్యుని నినుఁ జూచిన, పాపావధి గలిగెఁ గల్మషం బణఁగెఁ గులో
ద్ధరక! "నావిష్ణుః పృథివీపతి" యనుకీర్తి నీకు విహితం బయ్యెన్. ౯౧

చ. అన విని చోద్యమంది వసుధాధిపుఁ డప్పటి శాపకారణం
బానరఁగఁ జెప్పు మెవ్వ రని యుత్సుకుఁడై తను వేఁడినం గ్రమం
బున నది క్రమ్మఱం బలికె భోజనృపాలక! పార్వతీసఖీ
జనులము నేము దేవి కనుసన్నల దగ్గఱి కొల్తు మెప్పుడున్. ౯౨

క. ఒకనాఁ డేమును నయ్యం,బికయును విశ్రాంతి కేగి శుకపికభృంగ
ప్రకరవరితోషకర మగు, నొకవనమున విరులు గోయుచున్నెడ వేడ్కన్.

సీ. కన్నుల విని గాలిఁ జెన్నొందు నందియ యనుగుఁదమ్మికి బెడఁగడరఁ జేయు
నందిని నులికించు పెందోలు హరాంబట్టుకైవడి నునుపారఁ గాసెవోసి
తలఁచినయంత నె వలపులఁ దలకొల్పు వెలిపూఁత మేనెల్లఁ గలయఁబూసి
జక్కవకవ కెదురెక్కుడా రేవెలుఁ గెలమితో జపలపై వెలుఁగుచుండ
విసము మెడనుండియును దీప్తి వెలికిఁదోఁపఁ, గేలశూలంబు ఫణిపతిలీల మెఱయ
మిండజంగమైయామంచుఁగొండకూఁతు, నెదుటికరుదెంచె ముక్కంటిచమురులాఁడు

క. ఆచందము గనుపట్టం, జూచిన యావేళ మనసిజుఁడు మమ్ముఁ దెగం
జూచి తనకమ్మఁదూపుల, మాచిత్తములెల్లఁ గరఁచె మానము లెడలన్.

క. పులకించెఁ జెక్కు లలికం, బుల లేఁజెమరొత్తె నధరముల నదరొదవెన్
వలువల గనయము లూడెం, †బలుకమఱచియుఁ టిమేము ప్రతిమలమాడ్కిన్.

క. ఆలతి నయ్యంబిక మా, చేతోగతు లెఱిఁగి కనలి చెలిమికి వెలిగా
భూతలమునఁ ‡బుత్రళు లై, చైతన్యము లుడుగుఁ డనుచు శాపంబిచ్చెన్.

---

* అచ్యుతుండ విద్యలైశ్వర్యమునఁ గాని, మెఱయ వనుచుఁ జెప్పి యొఱుఁగఁ గలిగి
ధారుణిఁ బుట్టఁ బంచె నాహరియిప్పుడు నీ, వైజనించినాఁ డవవనిపాల.

/ దీప్తి † బలుకకమఱచియుంటిమేము ‡ బుత్రికలై.

ఉ. ఆక్రియ శాప మిచ్చిన భయంబున నందఱ మాత్మ లజ్జ ర
త్నాక్రియనన్ని పాత ముకుగంబకు నైవశిఁ గామనిక్రియా
వక్రమ మానసం దెలిసి పార్వతికిం బ్రణమిల్లి తల్లి మా
కేక్రియ శాపమోక్ష మగు నింత దలంచుట మాతృకృత్యమే! ౯౮

మ. అనుచుం బ్రార్థన చేసిన న్వని కృపాయత్తాత్మయై మీరు కాం
చనపాంచాలిక లై జనించుఁ డొక ప్రస్తావంబునం బుణ్యవ
ర్తనునిం జెప్పఁగ వాక్యసిద్ధి యగుఁ దత్కాలంబు మీశాపమో
చనమౌఁ బొందని పీడుకొల్పిన మనస్తాపంబునం బిమ్మటన్. ౯౯

వ. ఒక్క మాతే భూలోకంబునకు రానోడి, మాసంప్రార్థన విశ్వకర్మనిర్మితం బగు నయ్యింద్రసింహాసనంబున నున్నుండి పదంపడి భూమికి వచ్చి యాయుత్తమ నాయకు గుణకథనార్థమై నిన్నిన్నిమాటలు వారించితిమి. నాపేరు శృంగారతిలక యనం బరఁగు, పీరలు జయయు ను, విజయయు, మలయావతియు, ననంగసంజీవనియు ను, గంధర్వసేన యుఁ, బ్రభావతియు, సుప్రభయు, సంభోగనిధియు, సుభద్రయుఁ, జంద్రికయు, కురంగనయనయు, ననంగధ్వజయు, నిందువదనయు, విలాసరసికయుఁ, గోమలియు, సౌందర్యవతియు,లావణ్యవతియు, లజ్జావతియు, నిందుమతియు, జనమోహినియును, విద్యాధరియు, హరిమధ్యయు, సుఖప్రదాయినియుఁ,బ్రబోధవతియు, మలయవతియు, హంసగమనయు, నంగసుందరియు, సుకేశియుఁ, జతురికయు, వామాంగియుఁ, దలోదరియు, *నను పేరులు గలవా రని యెఱుంగు మిట్టి మేమును- ౧౦౦

క. బొమ్మల మై యానుణిపీ,ఠమ్మున బహుకాలముండి డస్సితి మని చి
త్తమ్ములఁ బొగులఁగ మాభా,గ్యమ్మున నీతోడ మాట లాడంగలిగెన్.

క. కష్టంబు వీడె నీకే,యిష్టం బని వేఁడు మిప్పు డిచ్చెద మనినన్
సాష్టాంగ మెఱఁగి భోజుఁడు,హృష్టుండై పలికె వారిహృదయము లలరన్.

క. మీకృప సంపద లన్నియు, నా కుండఁగ నేమి ప్రార్థనము భవదీయా
లోకము గలిగెను బుణ్య,శ్లోకుఁడ నైయుండఁ గంటి లోకులు పొగడన్.

క. అని వినయోక్తులు పలికినఁ, గొనియాడుచు నిలిచి రాజకుంజర నీచే
సిన యుపకారమునకు నే, మని ప్రత్యుపకృతి యొనర్ప న్వచ్చును మాకున్.

---

* మనోహారియు, మానవతియు, పద్మపాణియు, నీలవేణి, శుకవాణియు, పులినశ్రోణియు, నిరుపమయు నను పేరులు ప్రత్యంతరములలో నున్నవి. వీనింజేర్చిన 32 నకు మించినవి.

చ. సకలకళాప్రవీణుఁడవు సజ్జనరక్షణదక్షుండ వం
ధకరిపుభక్తిశీలుఁడవు దానవినోదివి సర్వభావభా
వకుఁడవు విష్ణుమూర్తివి దివానిశముం గవిపాలకార్థిగా
యకనుతిశాలి వుర్వీపతి వల్లుఁడ వా భువి భోజభూవరా! ౧౦౫

శా. నీ కేవాంఛయు లేకయున్న వినుమా నిన్నవ్వఁ డీక్షించిరన్
మాకిష్టంబు సరస్వతీవిభవ మామర్త్యుండు వేపొందు, వా
క్ప్రౌఢుండై విలసిల్లఁ జేసెదము భూపాలాగ్రణీ నీయశం
బాకల్పంబుగ నొప్పఁగాత జనలోకానందమై సాంద్రమై. ౧౦౬

సీ. కన్ను లయ్యెను బండికన్నులయ్యెను జంద్రసూర్యులెవ్వనికడసొంపుగనిరి
సుతుఁడయ్యెరథముపైసూతుఁడయ్యెనుసురజ్యేష్ఠుఁడెవ్వనికడశ్రేష్ఠుఁడయ్యెఁ
దల్పంబునయ్యె నాకల్పంబు నయ్యె నాగేంద్రుఁ డెవ్వనికడ నెన్నఁబడియెఁ
బదమయ్యె మస్తకాస్పద మయ్యె నాకాశమధ్య మెవ్వనికడ మహిమకెక్కె
నట్టి యుభయమూర్తి హరిహరనాథుండు, దేవదేవుఁ డిష్టదైవ మగుచు
నెరయఁ బ్రోచుఁగాత నీకొల్వువారల, భూజనేంద్రభూజ భోజరాజ. ౧౦౭

క. పర్యాప్తంబుగఁ గథ లీ, మర్యాద న్విన్నయట్టి మానవునకు నా
దార్యంబును దెగువయుఁగాం, భీర్యమ్మును బ్రియమునయముఁ బెంపునహించున్

మ. అని దీవించి యుమాసఖీజనులు దివ్యాకారసంపత్తి సొం
పున నాకాశమున న్మెఱుంగులక్రియం బొల్పారునుల్లాసనం
జనితప్రౌఢవచోవిలాసముల నాశ్చర్యంబు రెట్టింప నా
జనులెల్లం దముఁ జూడఁగాఁ జనిరి భోజశ్రేష్ఠు నగ్గించుచున్. ౧౦౯

శా. భోజేంద్రుండును నైక్కరాయి హృదయాంభోజంబులోఁ గాంచి ని
ర్వ్యాజం బైవిలసిల్లు యత్నమున విద్వత్సన్నిధిన్ దానిపైఁ
దేజోమూర్తిఁ ద్రిలోకవంద్యుని *మహాదేవు న్నను న్నిల్పి త
త్పూజాలబ్ధ వరప్రసాదమహిమన్ భూమండలం బేలఁగన్. ౧౧౦

శా. సద్యోనిర్ణయవాదులు న్సరసులు †న్సంగీతకావ్యక్రియా
విద్యావంతు లనంతశిల్పరచనావిజ్ఞానులు న్సర్వసం
పద్యోగ ప్రథమానకీర్తియుతులు న్భామామనోరంజనా
హృద్యాకారులుఁ బుణ్యవర్తనులు నై యేపారి రుర్వీజనుల్. ౧౧౧

---

* మహాదేవున్నిలువున్నిల్పి. మహాదేవుం దగన్నిల్పి † సంగీతవాద్యక్రియా.

మ. అనుచుం జెప్పిన నద్రిజాత మిగులన్ హర్షించి యోదేవ యే
నును బూర్వంబునఁ గొంత వింటిఁ బిదప న్నాత్మప్రసంగంబున
న్వననింపొగతి నేఁడు విస్తరముగా వింటి న్మహావీరుఁ డా
తనిసామర్థ్యము నీప్రసాదమునఁ జిత్రం బయ్యె మృత్యుంజయా. ౧౧౨
క. *నాకోరిన కథలెల్లను, నేకతమునఁ దెలియ నానతిచ్చితి దేవా
యీకలియుగపర్యంతం, బీకథలు ప్రసిద్ధి కెక్కు నిట నీకరుణన్. ౧౧౩
మ. ‡అని యీరీతి నుమామహేశులకు సాంద్రానందసంధాననై
విననిం పై కవిసమ్మతప్రఖ్యాత మై విద్వన్మనఃసద్మజీ
వన మై పావన మై మహాసనకథాద్వాత్రింశి కర్ణామృతం
బన నెల్లప్పుడుఁ జెల్వఁగాత భువిలో నాచంద్రతారార్కమై ౧౧౪
శా. అంభోరాశిజలప్రపూర్ణవిమ్మృతివ్యాసక్తచిత్తాంబుజుం
గుంభీసంభవముఖ్యసర్వమునివాగ్గుంభస్తుతారంభునిన్
జంభారాతిసమీహితాయసమహాస్తంభాంతసంభూతసం
రంభాటోపవిదారితారివరుఁ బ్రహ్లాదప్రతిష్ఠాపరున్. ౧౧౫
శా. బాణాగారముఖాభిరక్షణగుణప్రారబ్ధయుద్ధక్రియా
క్షీణోపేంద్రసుహృత్త్వకృత్యుని దృఢాంగీకారసన్మానిగీ
ర్వాణాధీశసమర్చితాంఘ్రియుగళు న్వామాంగవిన్యస్తశ
ర్వాణీమగ్నమనోంబుజుం ద్రిభువనావష్టంభునిన్ శంభునిన్. ౧౧౬
మాలిని. నవహిమకరజూటా నందితామర్త్యకూటా
జవనవృషభవాహా శంఖచక్రాంకదేహా
ధవళనిజశరీరా దానవధ్వంసకారా
శివమురరిపురూపా శిష్టదృష్టస్వరూపా. ౧౧౭
గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలికభేకఫణీంద్ర వీరఘోట్టవిభాళ కళింగదేశస్థూమధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాట ద్రవిళాంధ్ర మహారాష్ట్ర భూపాలరూపనూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలిపురవరాధీశ్వర వెలనాటిపృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొలని వెన్నయామాత్య పౌత్ర హరితసగోత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసవరాజతనూజ గోపరాజ విరచితం బయిన సింహాసనద్వాత్రింశిక యను కావ్యంబునందు బేతాళహరణంబును, బద్మావతియితిహాసంబును, విక్రమార్కుని యుష్టప్రసిద్ధిసంసిద్ధియుఁ దన్మహాసామర్థ్యంబును, బొమ్మలశాపగమనమోక్షప్రకారంబును దదీయ నిజస్వరూపప్రాప్తియు నన్నది సర్వంబును ద్వాదశాశ్వాసము.

---

* నాకోరినకోలఁదినియా, ‡ అనుచుఁజాగ్రిత్తజటిసఁ గావున సోందాంకందసంధానమై త్రిభువనవ్యాపారపారీణునిన్.